

ЗБІРКА ТЕЗ

**XI Всеукраїнська науково-практична
конференція**

**“ЕКОЛОГІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ
РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ”**

*23-25 жовтня
2024*

Миколаїв

*МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ПІДПРИЄМСТВ*

ЗБІРКА ТЕЗ

*XI Всеукраїнська науково-практична
конференція*

*“ЕКОЛОГІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ
РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ”*

23-25 жовтня 2024 року

м. Миколаїв

Екологічні та соціальні аспекти розвитку економіки в умовах євроінтеграції: тези доповідей X *Всеукраїнської науково-практичної конференції* 23-25 жовтня 2024 р. / за ред. Г.В. Табацької. Миколаїв, 2024. 397 с.

Організаційний комітет:

Єрмаков О.Ю. – д-р екон. наук, професор кафедри економіки Національного університету біоресурсів і природокористування України, заслужений економіст України

Шебаніна О.В. – д-р екон. наук, професор, декан факультету менеджменту МНАУ

Бричко А.М. – канд. екон. наук, доцент, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Сумського національного аграрного університету

Батюк Б.Б. - канд. екон. наук, доцент, завідувач кафедри менеджменту Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького

Минів Р.М. - канд. екон. наук, доцент кафедри менеджменту Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького

Христенко О.А. – канд. екон. наук, доцент, завідувач кафедри економіки підприємств МНАУ

Олійник Т.Г. – канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств МНАУ

Табацькова Г.В. – канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств МНАУ

Буркун В.В. – канд. екон. наук, ст. викладач кафедри економіки підприємств МНАУ

Відповідальний секретар:

Поточилова І.С. - асистент кафедри економіки підприємств МНАУ

Організатор конференції:

Кафедра економіки підприємств Миколаївського національного аграрного університету

У збірнику розміщено матеріали, в яких узагальнено результати *X Всеукраїнської науково-практичної конференції «Екологічні та соціальні аспекти розвитку економіки в умовах євроінтеграції»*, яка проводилась кафедрою економіки підприємств Миколаївського національного аграрного університету

Учасники конференції:

Миколаївський національний аграрний університет (м. Миколаїв)

Національний університет біоресурсів і природокористування України (м. Київ)

Національний університет «Острозька академія» (м. Острог)

Київський національний університет технологій та дизайну (м. Київ)

ННЦ «Інститут аграрної економіки» НААНУ (м. Київ)

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького (м. Львів)

Сумський національний аграрний університет (м. Суми)

Прикарпатський інститут імені М. Грушевського Міжрегіональної академії управління персоналом (м. Трускавець)

Львівський інститут Міжрегіональної Академії управління персоналом (м. Львів)

Відокремлений структурний підрозділ «Ладижинський фаховий коледж Вінницького національного аграрного університету» (м. Ладижин)

Відокремлений структурний підрозділ «Чернятинський фаховий коледж Вінницького національного аграрного університету» (с. Чернятин)

Відокремлений структурний підрозділ «Технологіко-економічний фаховий коледж МНАУ» (м. Миколаїв)

Думки авторів публікацій можуть не збігатися з думками і позицією редакції. Тези доповідей друкуються в авторській редакції. Автори несуть відповідальність за зміст поданих матеріалів, достовірність наведених фактів, посилань, правопис власних імен тощо.

Редакція не несе відповідальності за зміст публікацій.

ЗМІСТ

Секція 1. РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

Воробйова С. С.	ЕФЕКТИВНІСТЬ РОБОТИ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ	14
Гардус М.В.	ДОЦІЛЬНІСТЬ ВСТАНОВЛЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ВІДНОВЛЮВАНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ НА ПІДПРИЄМСТВАХ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ В УМОВАХ ДЕФІЦИТУ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ	16
Грабовська К. А.	АНАЛІЗ ТЕОРЕТИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ТА ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ НА ШЛЯХУ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ:	19
Дідняк А.В.	АМБІЦІЇ АГРОБІЗНЕСУ ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПРАКТИК ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ	22
Дяченко А.Р.	МИКОЛАЇВЩИНИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	25
Єрмаков О.Ю. Костецька І.І.	СЦЕНАРНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ	28
Запорожченко Н.Ю.	ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ ЕКОСИСТЕМ У РЕГІОНАХ	31
Зізда Н.Є.	СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В АГРОБІЗНЕСІ	35
Кертичак В.М.	РОЗРОБКА СТРАТЕГІЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ КРИЗОВОЇ ЕКОНОМІКИ	38
Кирило Ю. І.	СТРАТЕГІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ (НА ПРИКЛАДІ ННПЦ МНАУ)	41
Ковтун В. Д.	РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ	44

Костка М.С.	ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УМОВАХ РЕГІОНАЛЬНИХ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН	47
Кучеренко В.	ЗЕЛЕНІ ІНВЕСТИЦІЇ У ЕКОЛОГІЧНО ЧИСТЕ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ВИРОБНИЦТВО	50
Кучмійова Т. С. Карпук І. М.	ПІДПРИЄМНИЦТВО В АГРАРНІЙ СФЕРІ ЕКОНОМІКИ	52
Малєйчик А. А.	СТАЛИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ	54
Минів Р.М.	ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМИ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ ПРОЄКТАМИ	57
Михальчишина Л.Г. Ярославський А.О.	ФОРМУВАННЯ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	60
Морозова А.Р.	ФІНАНСОВІ ІННОВАЦІЇ ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ	63
Муха І. О.	РИЗИКИ В АУДИТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ, ЗЕМЛЯ ЯК АКТИВ ТА ПЕРЕВІРКА ЛЕГІТИМНОСТІ ПРАВ.	66
Онопрійчук Д. О.	РОЗВИТОК ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В ГАЛУЗІ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УПРАВЛІНСЬКІ РІШЕННЯ	69
Орлова О. М. Кузик Ю. Л.	ЕФЕКТИВНОГО ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	73
Піндера М.В.	КОМПЛЕКСНЕ ТА СИСТЕМНЕ ОПРАЦЮВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО АГРАРНОГО СЕКТОРУ	76
Пшеничний І.С.	ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ НА УПРАВЛІННЯ ОСНОВНИМИ ЗАСОБАМИ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ	79
Сиворотка Н.М.	НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ТА СФЕРА ПРАЦІ: КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ	82
Слободян Т.А. Хилько І.І.	МОДЕЛЮВАННЯ ОПТИМАЛЬНОГО РОЗПОДІЛУ РЕСУРСІВ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ У СІЛЬСЬКИХ РЕГІОНАХ	85

Стаценко В.О.	ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ РЕГІОНАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ МИКОЛАЇВЩИНИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	88
Сухоставець А.І.	ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ СТРАТЕГІЇ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ НА УМОВАХ СТАЛОСТІ	91
Табацкова Г.В.	ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	94
Таранець Є. О.	ТРАНСПОРТНА ЛОГІСТИКА: ВИБІР ОПТИМАЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ ТА МАРШРУТІВ	97
Ткачук А.В. Христенко О.А.	РОЗВИТОК АГРОБІЗНЕСУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ВЕДЕННЯ ГОСПОДАРЮВАННЯ	99
Христенко О.А.	ГРОМАДСЬКІСТЬ І ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ГРОМАДСЬКИХ БЮДЖЕТІВ	102
Цап П. В.	ЕФЕКТИВНЕ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА	105
Чепура Є.Є.	ФАКТОРИ СТРИМУВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ	108
Шевчук Д. В	ОПТИМІЗАЦІЯ ВИРОБНИЧИХ ПРОЦЕСІВ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ РЕГІОНУ	111

Секція 2. ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА ТА ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Будякова О.Ю.	БІОЕКОНОМІКА ДЛЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ТА ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ	115
Булгаков Г. А.	ВПЛИВ ЗМІНИ КЛІМАТУ НА ГЛОБАЛЬНУ ПРОДОВОЛЬЧУ БЕЗПЕКУ	118
Гнатюк Н.М.	ДВІ СТОРОНИ БЕЗПЕКИ МАЙБУТНЬОГО: БЕЗПЕКА ТА ГІГІЄНА ПРАЦІ Й ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВ	121
Дергач Я.О.	ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ Й ЗАГРОЗИ СЬОГОДЕННЯ	124

Дурнєва Н.І.	ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ПРОДОВОЛЬЧІЙ БЕЗПЕЦІ: ЗАГРОЗИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ	127
Іванова В. В.	НАЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПРОБЛЕМИ САМОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРАЇНИ ПРОДОВОЛЬСТВОМ	130
Клімова Г.В.	ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО: ЗАСІБ ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ МЕТИ	133
Криницька Я.О.	ВИКОРИСТАННЯ АНАЛІЗУ ЧУТЛИВОСТІ ТА ПОМИЛОК У ДЕРЖАВНІЙ ЕКОЛОГІЧНІЙ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ	136
Кузнецова К.А.	ВПЛИВ ІТ- ТЕХНОЛОГІЙ НА РОЗВИТОК СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВ	139
Легін О. В.	ВПЛИВ ВІЙНИ В УКРАЇНІ НА СВІТОВУ ТА НАЦІОНАЛЬНУ ПРОДОВОЛЬЧУ БЕЗПЕКУ	142
Лотарєва Д.В.	СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ	145
Олійник Т.Г.	ЕКОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ УРБАНІЗАЦІЇ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ	148
Петровських А. Д.	ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ БОРОТЬБИ З КРИЗОЮ У БІЗНЕСІ	151
Пешкова Б. Р.	ІНТЕГРАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАКТИК У СТРАТЕГІЮ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	154
Пшеничний І.С.	ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ЄС	157
Титаренко Д.М.	ФОРМУВАННЯ ПРІОРИТЕТІВ УДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ	160
Ткачук А.В.	ПРОДУКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ В УКРАЇНІ В	163
Табацкова Г.В.	УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ	
Тюренкова К. В.	ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	166
Шаповалов Б. Ю.	ЕФЕКТИВНІСТЬ РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ НА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	169
Юрченко К.Д.	ПОКРАЩЕННЯ СТАНУ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА: КОНЦЕПЦІЯ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ	172

Яновський В.П.	ЕКОЛОГІЧНЕ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ВІДПОВІДНО ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КУРСУ	175
Тюренкова К. В.	ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ, РИЗИКИ ТА СТРАТЕГІЧНІ РІШЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ	178

Секція 3. ДЕМОГРАФІЧНІ ТА МІГРАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Wang Zhijie	THE ESSENCE AND SIGNIFICANCE OF INTERNATIONAL LABOR MIGRATION	182
Барбалат А.Ф. Мартинюк В.П.	ДЕМОГРАФІЧНА КРИЗА В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ, НАСЛІДКИ ТА СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ВІДНОВЛЕННЯ	185
Гірня К. М. Качанов В.В.	ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	188
Дергач Я.О.	МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	191
Жердецька Т.В.	НАСЕЛЕННЯ ЯК ОБ'ЄКТ ВИВЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СТАТИСТИКИ	194
Завтура К.О.	ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СТАТИСТИКИ В ОЦІНЦІ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В ПУБЛІЧНІЙ АДМІНІСТРАЦІЇ	196
Зарецька А.С.	СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНІ ПОКАЗНИКИ ЯК ОСНОВА АНАЛІЗУ СТАНУ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ	199
Зозуля О.В.	МОТИВАЦІЯ - ВАЖЛИВА СТРАТЕГІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ	202
Ізбаш В. М. Хилько І. І.	ПРОБЛЕМИ МОЛОДІЖНОГО БЕЗРОБІТТЯ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	205
Підберезняк В. В.	ВПЛИВ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ	208
Предчук О.	ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ВИКЛИКИ	210
Радько Д.Р.	СТАТИСТИЧНЕ ВИВЧЕННЯ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ У СУСПІЛЬСТВІ	213
Телешак А.В.	СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНІ НАСЛІДКИ МІГРАЦІЇ ВНАСЛІДОК ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ В УКРАЇНІ	217
Циганкова Є.О.	ДЕМОГРАФІЧНІ СКЛАДОВІ РОЗВИТКУ ВЕЛИКИХ МІСТ УКРАЇНИ	219
Шиян Б.В.	ДЕМОГРАФІЧНІ ЗМІНИ У ЗВ'ЯЗКУ З МІГРАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ В	223

УКРАЇНИ: МІЖРЕГІОНАЛЬНІ ВІДМІННОСТІ		
Жердецька Т.В.	ВПЛИВ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ НА РИНОК ПРАЦІ МИКОЛАЇВЩИНИ	226
Секція 4. СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ІННОВАЦІЇ В УПРАВЛІННІ		
Абдуллаєва А. Р.	ВПЛИВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ СИСТЕМ КОМУНІКАЦІЇ НА ОПТИМІЗАЦІЮ УПРАВЛІНСЬКИХ ПРОЦЕСІВ ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ВЕБ-ЗАСТОСУНКІВ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ В FASHION- ІНДУСТРІЇ: АНАЛІЗ ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ ТА СТАЛИЙ РОЗВИТОК БЛОКЧЕЙН-ТЕХНОЛОГІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОЗОРОСТІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ЗВІТНОСТІ: ЄВРОПЕЙСЬКА ПРАКТИКА	230
Арапенко В. І.	ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ТЕРИТОРІАЛЬНОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ УПРАВЛІННІ	233
Білоус В.В.	АВТОМАТИЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ТА ВИДИ СИСТЕМ АВТОМАТИЗАЦІЇ СТРАТЕГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ РОЛЬ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДВИЩЕННІ ПРОДУКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	236
Бричко А.М.	ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ НЕЧІТКОЇ ЛОГІКИ ДЛЯ ОЦІНКИ ТА УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЧНИМИ РИЗИКАМИ В ПРОМИСЛОВOSTІ	239
Вишневський О. О.	ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМІКО - МАТЕМАТИЧНИХ МОДЕЛЕЙ ДЛЯ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ	241
Воробйова С. С.	ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ АВТОМАТИЗОВАНОГО ВИЯВЛЕННЯ КІБЕРЗАГРОЗ	244
Гетманцева К. С.	ЦИФРОВІ ПЛАТФОРМИ ЯК НОВА ЕКОНОМІЧНА МОДЕЛЬ ДЛЯ БІЗНЕСУ	247
Гончарук В. С.		250
Дармосюк В. М.		253
Зерницька К.О.		256
Ігнатенко М.Є.		259
Ізбаш В.М.		262

Кагдіна І.П.	КЛЮЧОВІ ТРЕНДИ ТА ІННОВАЦІЇ У СФЕРІ УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТАМИ	266
Коваленко Ю.О.	ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ	270
Коваль Є.І.	ВІРТУАЛЬНА РЕАЛЬНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА	273
Костка М.С.	ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВИЯВЛЕННЯ ТА ПОДОЛАННЯ БАР'ЄРІВ У ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ПОЛІЦІЄЮ ТА БІЗНЕСОМ	276
Кравченко В. В.	ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА	279
Крамарчук М.В.	УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ	282
Лазіс М.І.	ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ ТА ЗДОРОВ'ЯМ ПРАЦІВНИКІВ ПІДПРИЄМСТВ	285
Легін О. В.	ЗАСТОСУВАННЯ БЛОКЧЕЙН- ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ПРОЗОРОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ТОРГОВИМИ ОПЕРАЦІЯМИ	288
Макеев В. В.	ВПЛИВ ТСР/ІР НА АВТОМАТИЗАЦІЮ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ТА УПРАВЛІНСЬКИХ СИСТЕМ	291
Марковська Т. С.	БЛОКЧЕЙН У СФЕРІ УПРАВЛІННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ: НОВІ МОДЕЛІ ПРОЗОРОСТІ ТА БЕЗПЕКИ	294
Мельник І.О. Крижова В.А.	ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ	297
Мельник О. М.	ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СТРАТЕГІЧНОМУ УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВ	301
Мельникова М.О.	ЕКОНОМІЧНА ДОЦІЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ІННОВАЦІЙ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ	304
Морозова А. Р.	МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ ЗАПАСАМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ	308

Орешко К.Ф.	КОНЦЕПЦІЇ ТА ПЕРЕДОВІ МЕТОДИ МОДЕЛЮВАННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ	311
Пархоменко О. Ю.	ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ВЕЛИКИХ ДАНИХ (BIG DATA) ДЛЯ МОНІТОРИНГУ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ЗМІН	314
Петришина Д. А. Хилько І. І.	РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ТА ТЕХНОЛОГІЙ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ	317
Пранович К.О.	ОБҐРУНТУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ У БІЗНЕСІ ЗА ДОПОМОГОЮ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЇ	320
Скуратов О. С.	ЕКСПОРТ ТА ІМПОРТ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ: АНАЛІЗ, КЛАСИФІКАЦІЯ ТА УПРАВЛІНСЬКІ СТРАТЕГІЇ	323
Скуратова О. Є.	КЛАСИФІКАЦІЯ І ОБЛІК ЛОГІСТИЧНИХ ОПЕРАЦІЙ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ: ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ	326
Соколюк-Орел Д.А.	МЕНЕДЖМЕНТ ЗНАНЬ: МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ ЗНАННЯМИ ПЕРСОНАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ	329
Таракашева Е.А.	НОВІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У СФЕРІ УПРАВЛІННЯ	332
Тищенко С. І.	ЗАСТОСУВАННЯ ТЕОРІЇ ЙМОВІРНОСТЕЙ ТА МАТЕМАТИЧНОЇ СТАТИСТИКИ ДЛЯ МОДЕЛЮВАННЯ РИЗИКІВ В УПРАВЛІННІ ПРОЄКТАМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	335
Циганкова Є.О.	ІШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ФІНАНСОВИХ СИСТЕМАХ: ВПЛИВ НА БАНКІВСЬКИЙ СЕКТОР	338
Чаус І.О.	ВПЛИВ ІННОВАЦІЙ НА ВИРОБНИЧІ ПРОЦЕСИ	341
Чуча Д. В.	СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ ННПЦ МНАУ)	344
Щербаков О.Л.	ПЕРСПЕКТИВНІ ІТ-ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ БІЗНЕСУ	347

Янковська Ю.В.	ВПЛИВ ІННОВАЦІЙ НА ФІНАНСОВУ ЕФЕКТИВНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА	350
-----------------------	---	------------

Секція 5. ГОСТИННІСТЬ, СЕРВІС, ТУРИЗМ: ТЕОРЕТИЧНІ І ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Kurepin V.M.,	INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN THE TOURISM INDUSTRY, TIME REQUIREMENTS	354
Балак Е.Д.	ВІРТУАЛЬНИЙ ТУРИЗМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	357
Бороменська В. Д.	РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА У ПРОСУВАННІ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ	360
Вершинін М. П.	УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ В СФЕРІ РЕСТОРАННОЇ СПРАВИ	363
Гарбар Г.А.	ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ	366
Дем'янова Д.С.	РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОГО ЕКСТРИМАЛЬНОГО (ПОВІТРЯНОГО) ТУРИЗМУ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ	370
Дзюба М. О.	ЕКОТУРИЗМ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ	374
Карбовничий І. Р.	ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УПРАВЛІННІ РЕСТОРАННИМ БІЗНЕСОМ	376
Колодій Т.М.	МІЖНАРОДНИЙ ТУРИЗМ ЯК РУШІЙНА СИЛА СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ	379
Марцинюк К.І.	РОЗВИТОК СТАЛОГО ТУРИЗМУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	382
Міхалькова Д.С.	СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ	385
Ніколенко А.М.	ВИКОРИСТАННЯ ВОДНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МИКОЛАЇВЩИНИ В СФЕРІ РЕКРЕАЦІЙНОГО ТУРИЗМУ В ПОВОЄНИЙ ПЕРІОД	387
Павлюк С.І.	ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ	391
Поточилова І.С.	ФРАНЧАЙЗИНГ В РЕСТОРАННОМУ БІЗНЕСІ УКРАЇНИ	394

Секція 1.
РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ
СТАЛОГО РОЗВИТКУ
АГРАРНОГО СЕКТОРУ
ЕКОНОМІКИ

ЕФЕКТИВНІСТЬ РОБОТИ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

**Воробйова С. С.,
здобувачка вищої освіти групи МЕН 4/2,
Миколаївський національний аграрний університет
Науковий керівник – Олійник Т. Г.,
кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет**

Аграрний сектор є одним із стратегічних для економіки України, особливо в період воєнного стану, коли продовольча безпека та стабільне постачання продуктів харчування стають критичними завданнями. Проте військові дії призводять до значних руйнувань інфраструктури, втрат врожаю, мінування полів та вимушеної міграції фермерів і працівників. Ці обставини потребують нових підходів до забезпечення ефективності діяльності аграрних підприємств у контексті сталого розвитку.

Проблеми розвитку сільських територій та аграрного сектору досліджували такі вчені, як Гончарук І. В., Ярмоленко Ю. О., Свистун Л. А. та інші. Однак, сучасні трансформації в сільському господарстві вимагають нових підходів до вивчення його впливу на сільські громади [1].

Метою роботи є оцінка ефективності роботи підприємств аграрного сектору з урахуванням принципів сталого розвитку.

Реалізація ідеї сталого розвитку в сільському господарстві вимагає чіткого визначення пріоритетів, серед яких можна виділити розробку комплексного підходу до розвитку аграрного сектору, який враховує економічні, соціальні та екологічні аспекти, та впровадження методів землеробства, що мінімізують негативний вплив на довкілля.

Серед головних проблем, які гальмують сталий розвиток сільськогосподарських підприємств та знижують їхню ефективність, можна виділити: недостатню оснащеність сучасним обладнанням, що унеможливорює застосування ефективних технологій вирощування, труднощі зі збутом продукції та брак фінансових ресурсів, необхідних для інвестицій у розвиток.

Для вирішення проблем аграрного сектору необхідно, щоб кожне підприємство розробило свою стратегію розвитку. Ця стратегія повинна включати чітко визначені цілі, спрямовані на оптимальне використання ресурсів, збільшення виробництва та продаж конкурентоспроможної продукції.

Указ Президента України 2019 року [4] заклав фундамент для переходу українського аграрного сектору до сталого розвитку. Однак, повномасштабне вторгнення російської федерації внесло корективи в ці плани. Сьогодні пріоритетом є відновлення зруйнованої інфраструктури, забезпечення продовольчої безпеки та підтримка аграріїв, які зазнали значних втрат. Важливими напрямками розвитку залишаються: підвищення продуктивності за рахунок сучасних технологій, диверсифікація виробництва, розвиток експорту, підтримка малого та середнього бізнесу, а також перехід до екологічно чистого виробництва. Держава та бізнес мають об'єднати зусилля для створення стійкого аграрного сектору, здатного протистояти викликам сьогодення.

Отже, аналіз стану аграрного сектору України в умовах війни демонструє, що воєнний стан суттєво вплинув на ефективність роботи підприємств та їхню здатність до сталого розвитку, однак це досягне за умови комплексного підходу та ефективної державної політики.

Список використаних джерел:

1. Томашук І., Хаєцька О. Вплив аграрного сектору економіки на сталий розвиток сільських територій. *Economy and Society*. 2022. № 40. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-1> (дата звернення: 19.10.2024).
2. Шпикуляк О.Г., Малік М.Й., Кравченко, С.А., Ксенофонтова К.Ю., Малік Л.М. Розвиток підприємництва, кооперації та агропромислової інтеграції. *Розвиток аграрного сектору та сільських територій в умовах воєнного стану й повоєнного відновлення: наукова доповідь*. Київ. ННЦ «ІАЕ». 2023. С. 151 – 158.
3. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу: Підручник / В.Г. Андрійчук. – К.: КНЕУ, 2013. – 779 с.
4. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року. Указ Президента України від 30.09.2019. URL: <http://surl.li/tapugi> (дата звернення: 19.10.2024).

ДОЦІЛЬНІСТЬ ВСТАНОВЛЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ВІДНОВЛЮВАНИХ ДЖЕРЕЛ ЕНЕРГІЇ НА ПІДПРИЄМСТВАХ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ В УМОВАХ ДЕФІЦИТУ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ

Гардус М.В.

**здобувач вищої освіти факультету менеджменту,
Миколаївський національний аграрний університет**

Науковий керівник – Олійник Т. Г.,

**кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет**

Постановка проблеми. Актуальність роботи обумовлена необхідністю впровадження відновлюваних джерел енергії (ВДЕ) на підприємствах агропромислового комплексу (АПК) через дефіцит електроенергії, зростання цін на традиційні енергоресурси та необхідність підвищення ефективності виробництва. В умовах енергетичної нестабільності виробництво біометану та біоетанолу з аграрної сировини стає перспективним напрямком для АПК, сприяючи енергонезалежності та зниженню витрат на енергопостачання.

Розвиток ВДЕ в АПК сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємств, оскільки дозволяє знизити собівартість продукції та забезпечити стабільне енергопостачання. Важливо відзначити, що використання біомаси, біогазу та інших ВДЕ не лише допомагає вирішити питання енергетичної безпеки, але й має позитивний вплив на екологічний баланс.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. По темі обмежений перелік науковий публікацій: О.Новосельський, Ю.Боровік, Д.Вільчинська. А також багато публікацій в медіа: KPMG, BDO, Національний інститут стратегічних досліджень та ін..

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є визначення доцільності та ефективності впровадження відновлюваних джерел енергії на підприємствах агропромислового комплексу України для забезпечення енергетичної незалежності, підвищення конкурентоспроможності та зменшення негативного впливу на навколишнє середовище. Завданнями дослідження є аналіз нормативно-правових документів щодо впровадження ВДЕ в АПК та оцінка їх

впливу на розвиток відновлюваної енергетики,; оцінка поточного стану енергоспоживання в агропромисловому комплексі та визначення основних проблем і викликів, пов'язаних з енергозабезпеченням; дослідження економічної ефективності впровадження ВДЕ на підприємствах АПК, включаючи розрахунок інвестицій, терміну окупності та зниження витрат на енергопостачання; аналіз екологічних переваг ВДЕ

Виклад основного матеріалу. В Україні впровадження відновлюваних джерел енергії в агропромисловому комплексі регулюється різними нормативно-правовими актами. Зокрема, законодавство стимулює розвиток біоенергетики як важливого напрямку для аграрного сектору. Наприклад, до 2030 року планується активне впровадження біогазових і біомасових технологій в АПК, зокрема використання відходів аграрного виробництва для отримання енергії [1].

Розглянемо класифікація основних видів відновлюваних джерел енергії в АПК

1. Біогаз. Виробництво біогазу на підприємствах АПК має великий потенціал. В Україні вже працюють біогазові установки на багатьох агропідприємствах. Наприклад, у 2023 році було введено в експлуатацію 50 МВт біогазових установок. Біогаз виробляється з відходів тваринництва, органічних відходів та рослинної біомаси, що сприяє ефективному використанню відходів та зменшенню негативного впливу на навколишнє середовище [1].

2. Біомаса. Аграрні підприємства активно використовують відходи від рослинництва (солома, стебла кукурудзи) для виробництва енергії. За даними Національного інституту стратегічних досліджень, в Україні виробляється близько 4,8 млн тонн твердих відходів від вилучення жирів та олій, які можуть бути використані для виробництва біопалива [2].

3. Сонячна енергія. Встановлення сонячних електростанцій на територіях агропідприємств стає все більш популярним. З 2022 по 2023 рік в Україні було встановлено 371 МВт нових потужностей сонячної енергетики, з яких 287 МВт – приватними домогосподарствами, зокрема фермерами [3].

4. Вітрова енергія. Вітрові електростанції можуть бути встановлені на полях і територіях агропідприємств, особливо в регіонах з високим вітровим потенціалом. У 2023 році потужність вітрових електростанцій в Україні досягла 227 МВт, частина з яких використовується на агропідприємствах [4].

Висновки. Отже, впровадження відновлюваних джерел енергії в агропромисловому секторі є перспективним напрямком розвитку, який сприяє енергонезалежності підприємств, ефективному використанню відходів та зменшенню негативного впливу на довкілля. Встановлення об'єктів відновлюваних джерел енергії сприяє підвищенню енергонезалежності підприємств, зменшенню витрат на енергопостачання та покращенню екологічної ситуації. Дослідження підтвердило, що впровадження ВДЕ дозволяє оптимізувати виробничі процеси, знизити собівартість продукції та підвищити конкурентоспроможність підприємств АПК на ринку.

Список використаних джерел

1. Національний план дій з відновлюваної енергетики в Україні. - <https://dlf.ua/ua/natsionalnij-plan-dij-z-vidnovlyuvanoi-energetiki-v-ukrayini/>
2. Біоенергетичний потенціал аграрного сектору і промисловості - джерело енергетичної стійкості України.— Режим доступу: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/bioenerhetichnyy-potentsial-ahrarnoho-sektoru-i-promyslovosti-dzherele>
3. Зелена енергія для агробізнесу: інтеграція сонячних станцій в агропереробні підприємства.— Режим доступу: <https://agroportal.ua/blogs/zelena-energiya-dlya-agrobiznesu-integraciya-sonyachnih-stanciy-v-agropererobni-pidpriyemstva>
4. Сила вітру. Що з вітровою енергетикою в Україні і топ-5 найпотужніших станцій. - <https://www.rbc.ua/rus/news/sila-vitru-shcho-vitrovoyu-energetikoyu-ukrayini-1722764117.html>

АНАЛІЗ ТЕОРЕТИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ТА ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

**Грабовська К. А.,
здобувачка вищої освіти групи МЕН 4/2,
Миколаївський національний аграрний університет
Науковий керівник – Олійник Т. Г.,
кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет**

Незважаючи на значний прогрес у сільськогосподарських технологіях та управлінні, ефективність сільськогосподарського виробництва залишається актуальною проблемою. Особливо гостро це питання стоїть в умовах зростаючого населення, обмежених ресурсів та зміни кліматичних умов. Теоретичні основи підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва потребують подальшого дослідження та уточнення.

Метою дослідження є аналіз і систематизація теоретичних підходів до визначення та оцінки ефективності в аграрному секторі для забезпечення збалансованого розвитку галузі, підвищення продуктивності та раціонального використання ресурсів. Завдання дослідження: проаналізувати наукові джерела для виявлення основних підходів до оцінки ефективності в аграрному секторі, визначити ключові показники ефективності аграрного виробництва, які враховуються у класичному, ресурсному, інноваційному та екологічному підходах.

Аналіз досліджень українських і зарубіжних вчених свідчить, що проблема оцінки ефективності в аграрному секторі є актуальною у зв'язку з необхідністю забезпечення сталого розвитку галузі. Українські науковці, зокрема Лавриненко О.М., Пасхавер Б.І. та Бойко В.І., акцентують увагу на економічних та ресурсних підходах, які враховують особливості використання землі та капіталу в аграрному виробництві в Україні, а також специфіку регіональних кліматичних умов. У той час зарубіжні дослідники, такі як Роберт Хейнс та Майкл Портер, зосереджуються на інноваційних підходах і підвищенні

конкурентоспроможності за рахунок технологій точного землеробства та автоматизації.

Аналізуючи теоретичні підходи до визначення та оцінки ефективності в аграрному секторі, можна виділити основні з них:

1. Класичний підхід. Орієнтований на економічні показники і включає облік таких факторів, як продуктивність, рентабельність і прибутковість. Основою цього підходу є вимірювання економічної ефективності за допомогою співвідношення виходу (кінцевий продукт) до входу (ресурси, що використовуються). В аграрному секторі класичний підхід використовується для оцінки фінансової рентабельності підприємств, і він дозволяє порівнювати різні сільськогосподарські господарства за економічними показниками. Однак, цей підхід має обмеження, оскільки не враховує вплив на навколишнє середовище, якість життя населення та соціальні аспекти.

Ресурсний підхід фокусується на ефективності використання ресурсів (землі, води, праці тощо) та їх оптимізації. Він передбачає аналіз витрат ресурсів і результатів, що дозволяє оцінити, наскільки раціонально використовуються наявні ресурси в аграрному виробництві. Ресурсний підхід враховує також можливості впровадження нових технологій для підвищення ефективності виробничих процесів. Водночас, він стикається з труднощами у визначенні оптимальної комбінації ресурсів, особливо у зв'язку з такими факторами, як сезонність, кліматичні умови та природні коливання.

Інноваційний підхід орієнтований на впровадження новітніх технологій та методів для підвищення продуктивності та економічної стійкості аграрного сектору. Використання сучасних технологій, як-от точне землеробство, автоматизація та цифровізація, дозволяє досягати високих показників ефективності за рахунок мінімізації витрат ресурсів і підвищення якості продукції. Інноваційний підхід сприяє вдосконаленню методів управління виробничими процесами та збільшує гнучкість виробництва, що є особливо актуальним в умовах змін клімату та нестабільності ринкових умов. Недоліком

цього підходу може бути висока вартість впровадження інноваційних рішень, що є недоступною для деяких аграрних підприємств.

Екологічний підхід акцентує увагу на екологічній складовій аграрного виробництва, зокрема на тому, як виробничі процеси впливають на навколишнє середовище. Цей підхід включає вимірювання екологічного впливу виробництва, наприклад, викидів парникових газів, використання хімічних добрив і водних ресурсів. Екологічний підхід важливий для розвитку сталого сільського господарства, що базується на мінімізації негативного впливу на природу та раціональному використанні природних ресурсів. Однак, екологічний підхід потребує додаткових інвестицій для переходу на екологічно чисті методи, що також може бути економічно не вигідним для виробників.

Таким чином, кожен із наведених підходів до оцінки ефективності в аграрному секторі має свої переваги та обмеження, і для комплексної оцінки ефективності доцільно використовувати поєднання цих методів.

Список використаних джерел:

1. Жибак М. М., Федуняк І. О., *Економічна ефективність зерновиробництва в аграрних підприємствах Тернопільської області*. Агросвіт. 2021. № 4. С. 3-8. URL: <https://salo.li/7ABBa56> (дата звернення: 21.10.2024)
2. Киреев С. І., Дзюба І. М., Жуковський А. І., Железняк М. Г., *Економічна ефективність*. Енциклопедія Сучасної України 2009. URL: <https://esu.com.ua/article-18769> (дата звернення: 21.10.2024)
3. Стеченко Д. М. *Державне регулювання економіки*: 2004. 262 с. 210 URL: <https://salo.li/4F631c9> (дата звернення: 21.10.2024)
4. *Статистична інформація*. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 21.10.2024)
5. Андрійчук В.Г. *Економіка аграрних підприємств: Підручник*. — 2-ге вид., доп. і перероблене. 2002. URL: <https://buklib.net/books/21892/> (дата звернення: 21.10.2024)
6. Samuelson, P.A., Nordhaus W.D. 2009. *Economics* URL: <https://e.eruditor.link/file/1154570/> (дата звернення: 21.10.2024)
7. Державна податкова служба України URL: <https://tax.gov.ua/korisni-posilannya/slovník> (дата звернення: 21.10.2024)

НА ШЛЯХУ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ: АМБІЦІЇ АГРОБІЗНЕСУ ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПРАКТИК

Дідняк А.В.

здобувачка вищої освіти

Миколаївський національний аграрний університет

Україна є провідним гравцем продовольчих світових ринків, тому євроінтеграційні процеси та нові тенденції у аграрному секторі економіки мають бути у пріоритеті. Впровадження сталого розвитку на державному рівні бачать через збереження здоров'я ґрунту та біорізноманіття, оновлення меліоративної інфраструктури. Для відповідності Європейському зеленому курсу та політиці ЄС важливе впровадження сільськогосподарських практик, це насамперед розвиток та євроінтеграція.

Сталий розвиток повинен сприйматися, як турботу про здоров'я землі, про збереження та примноження біорізноманіття [1]. Як адаптація до зміни клімату. Але є питання яке сьогодні перебуває у критичному стані, це меліоративна система України. Цей ресурс можна назавжди втратити: меліоративні системи працюють лише на 20% сільських угіддях. технічне забезпечення поливної технікою оцінюється як незадовільне.

Оцінка меліоративних систем показує: стан об'єктів інженерної інфраструктури з кожним роком погіршується; через застаріле обладнання енергоемність подачі води на зрошенні стає високою. Потрібна державна підтримка - визначення правового статусу меліоративних систем, законодавчої складової інфраструктури, капітальні витрати та інвестиції у внутрішньогосподарську систему [2] каналів та насосних станцій. Необхідне світовий досвід управління меліоративними системами, адаптований до українських потреб.

Прискорити надходження інвестицій у сільське господарство може децентралізація водних ресурсів, стимулювання всіх водокористувачів запроваджувати нові енергозберігаючі технології. Це дає можливість користувачам меліоративних об'єктів забезпечити дешеве використання води та

засобів на подачу чи водовідведення. Україна намагається виконувати взяті зобов'язання перед європейською спільнотою, і відповідно до всіх угод ці практики будуть удосконалюватися.

Удосконалення державної підтримки допоможе змінити стан об'єктів інженерної інфраструктури [3]. Основне питання у капітальних витратах та необхідних інвестиціях. Ще у 2021 році стартували перші пілотні проєкти, на жаль продовжити таку роботу із-за повномасштабного вторгнення та бойових дій на території держави у повному обсязі не вдається.

Незважаючи на те, що тема сталого розвитку є вкрай актуальною для України [4], на жаль, не всі до кінця розуміють, що такий сталий розвиток, як він стосується безпосередньо кожного з нас. Сталий розвиток, це насамперед люди, їхня освіта та освіченість, впровадження стійких ініціатив. Звертаємо увагу, такі фактори, як: земля та наше ставлення до неї [5]; довкілля, особливо щодо водних ресурсів; сільський розвиток та соціальна відповідальність; людські ресурси є вирішальними критеріями у сталому розвитку агробізнесу щодо впровадження сільськогосподарських практик.

Отже, інтеграція українського сільського господарства до єдиного ринку Європейського Союзу включає не лише виклики, а й можливості. За умови ретельної підготовки та підтримки Європейського Союзу, український агропродовольчий сектор може стати цінним активом та сприятиме продовольчій безпеці в Європі.

Список використаних джерел

1. Іваненко В. С., Курепін В. М. Подолання кризових явищ у аграрній сфері за допомогою технології доповненої реальності // Урожайність та якість продукції рослинництва за сучасних технологій вирощування : матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., присв. 90-річчю з дня народження професора Г. П. Жемели (м. Полтава, 30 верес. 2023 р.). Полтава : ПДАУ, 2023. С. 224-226. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15512>.

2. Орешко К. Ф., Курепін В. М. Фінансовий лізинг як економічний розвиток підприємств аграрного сектору економіки. Моделювання соціально-економічного розвитку в системі забезпечення продовольчої безпеки : зб. тез II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Миколаїв, 08-09 трав. 2024 р.). Миколаїв : МНАУ, 2024. С. 38-40. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/17818>.

3. Batsurovska I., & Kurepin V. (2024). Prospects for the use of wind power plants: advantages and environmental safety. Traditions and new scientific strategies in the context of global transformation of society. Baltija Publishing, 1, 34-55. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/17403>.

4. Юрченко К. С., Курепін В. М. Європейська інтеграція аграрного сектору України в контексті розвитку інновацій // Сучасні підходи до вирощування, переробки і зберігання продукції рослинництва : матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Миколаїв, 21-22 березня 2024 р.). Миколаїв : МНАУ, 2024. С. 5-8. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/17213>.

5. Курепін В.М. Марченко Д.Д. Сучасні технології захисту навколишнього середовища від впливу сонячних електростанцій. Modern Economics. 2024. № 44(2024). С. 79-84. DOI:[https://doi.org/10.31521/modecon.V44\(2024\)-13](https://doi.org/10.31521/modecon.V44(2024)-13).

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ МИКОЛАЇВЩИНИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

**Дяченко А.Р.,
здобувачка вищої освіти факультету менеджменту,
Миколаївський національний аграрний університет
Науковий керівник – Олійник Т. Г.,
кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет**

Постановка проблеми. Миколаївська область є важливим аграрним регіоном України, що спеціалізується на вирощуванні зернових культур, технічних (соняшник) і тваринництві. Однак регіон стикається з низкою проблем, таких як посуха, виснаження ґрунтів та залежність від погодних умов. Це робить впровадження інноваційних технологій ключовим фактором для сталого розвитку сільськогосподарського сектору.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Інноваційні процеси в національному сільському господарстві, а також окремі аспекти застосування сучасних технологій досліджували такі вчені-економісти, як І.Г. Кириленко [1], Н.Я. Кутаренко [2], Ю.М. Лопатинський [3], М.Й. Малік [4], В.А. Скрипниченко [5].

Мета та завдання дослідження. Розглянути впровадження інноваційних технологій у сільському господарстві Миколаївщини та обґрунтувати їх вплив на розвиток аграрного виробництва.

Виклад основного матеріалу. Сільське господарство Миколаївщини значно залежить від кліматичних умов: спостерігається посушливий клімат із високою температурою влітку, нестачею опадів та значними коливаннями вологості. Ці фактори створюють особливі виклики для аграрного виробництва та визначають необхідність використання технологій, які дозволять ефективно використовувати наявні ресурси та підвищити стійкість до зовнішніх факторів.

Основні напрями впровадження інноваційних технологій:

1. Точне землеробство, використання GPS-навігації, дронів та датчиків для

збору даних про стан полів, що дозволяє мінімізувати витрати на насіння, добрива та воду. В умовах Миколаївщини це сприяє підвищенню врожайності в умовах обмеженості ресурсів.

2. Інноваційні системи зрошення, розробка та впровадження нових систем крапельного зрошення, дозволять знизити споживання води при високій ефективності поливу, що особливо актуально для посушливих районів регіону.

3. Біотехнології, використання стійких до посухи сортів рослин та біопрепаратів для зниження використання хімічних добрив, що допомагає покращити екологічну ситуацію та зменшити негативний вплив на ґрунти.

Впровадження автоматизованих систем та роботів для виконання польових робіт, таких як посів, обприскування та збирання врожаю, дозволяє зменшити витрати на робочу силу, підвищити продуктивність та мінімізувати людський фактор. Це особливо корисно для великих господарств Миколаївщини, де великі площі вимагають автоматизації процесів.

Важливим аспектом сталого розвитку є впровадження екологічно чистих технологій. Для Миколаївської області це може бути:

- органічне землеробство, зниження хімічних навантажень на ґрунти та перехід до використання органічних добрив, що сприяє збереженню родючості та біорізноманіття;

- зелена енергетика, використання відновлюваних джерел енергії, таких як сонячні панелі та біогазові установки, що дозволяє агропідприємствам зменшити залежність від традиційних джерел енергії;

Впровадження інноваційних технологій забезпечать численні переваги для сталого розвитку регіону. Завдяки точному землеробству та сучасним системам зрошення знижується споживання води та енергії, що підвищує ефективність використання природних ресурсів. Технології дозволяють значно підвищити врожайність і покращити якість сільськогосподарської продукції, що важливо для конкурентоспроможності на внутрішньому та міжнародних ринках. Використання екологічних практик допомагає зберегти родючість ґрунтів, зменшити викиди парникових газів та підтримувати баланс у природних

екосистемах.

Незважаючи на великі перспективи, існують і певні виклики на шляху впровадження інновацій. Інноваційні технології вимагають значних інвестицій, що може бути складним для малих фермерських господарств. Успішне використання нових технологій потребує високого рівня кваліфікації працівників та готовності до змін. Проте перспективи розвитку інновацій у Миколаївщині є значними, особливо з урахуванням підтримки держави та інвестицій в аграрну сферу.

Висновки. Впровадження інноваційних технологій є ключовим фактором для забезпечення сталого розвитку аграрного сектору Миколаївської області. Адаптація до кліматичних умов, підвищення ефективності використання ресурсів та перехід до екологічних практик забезпечать не тільки економічне зростання, але й довгострокову екологічну стійкість регіону.

Список використаних джерел

1. Кириленко І.Г. Структурні реформи в аграрному секторі України. І.Г. Кириленко, В.Є. Івченко, В.В. Дем'янчук. Економіка АПК. - 2022. - № 9. - С. 15-29.
2. Кутаренко Н.Я. Детермінанти сталого розвитку в органічному сільському господарстві України. С.І. Тодорюк, Н.Я. Кутаренко. Агросвіт. — 2021. - № 8. - С. 34-39.
3. Лопатинський Ю.М. Детермінанти сталого розвитку аграрних підприємств: монографія Ю.М. Лопатинський, С.І. Тодорюк. — Чернівці: Чернівецький нац. Ун-т, 2015. — 220 с.
4. Малік М.Й. Підприємництво і розвиток сільських територій. М.Й. Малік. Економіка АПК. — 2016. — № 6. — С. 97—103.

СЦЕНАРНЕ ПРОГНОЗУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Єрмаков О.Ю.

**доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки
Національний університет біоресурсів і природокористування України**

Костецька І.І.

**кандидат економічних наук,
Національний університет «Острозька академія»**

Постановка проблеми. Сільський розвиток є одним із сучасних напрямків державної аграрної політики України. Основна мета полягає у виведенні сільських територій на якісно новий рівень розвитку, для забезпечення комплексного збалансованого вирішення соціально-економічних завдань суспільства. Як результат, виникає потреба в формуванні більш сучасної моделі прогнозування сільського розвитку із врахуванням основних еволюційних підходів. В час воєнних дій на території України проблема постає більш ваговою. Тому вектор розвитку повинен опиратися на інструментах моделювання і прогнозування для визначення пріоритетних напрямків національної політики з питань сільського розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Суттєвий практичний внесок у дослідження тематики зробили українські вчені, зокрема: Борщевський В. В. [1], Гончаренко І. В. [2], Єрмаков О. Ю. [3], Корінець Р.Я. [4]. Особливої актуальності дослідження набуває в сучасних умовах високого ступеня невизначеності під впливом військових дій російської федерації на території України.

Мета та завдання дослідження – встановити результативність сценарного методу при оцінці і ефективній реалізації стратегії розвитку громади визначенні впливу на сільський розвиток.

Виклад основного матеріалу. Одним із найбільш значимих методів прогнозування, особливо за умови, що соціальна поведінка та якісні змінні відіграють помітну роль, є метод сценаріїв – багатоетапна процедура, що представляє комбінацію багатьох методів, підібраних індивідуально для кожного завдання прогнозування, але з дотриманням певних принципів. Тому для

детального дослідження обрано Стратегію розвитку Добротвірської сільської громади Львівської області, а запропоновану методику дослідження можна буде імплементувати для будь якого рівня територіального поділу. Основними критеріями для вибору об'єкта було: територіальна розміщеність, сільська громада, наявна діюча стратегія, розроблених кілька пріоритетних напрямків розвитку громади (багатофункціональність).

На основі обраного методу, який базується на песимістичному, нейтральному і оптимістичному прогнозі розроблено бальну систему для визначення впливу сильних та слабких сторін на реалізацію конкретного завдання в стратегії розвитку. Відповідно до проведеного аналізу можемо зауважити, що реалізація стратегії загалом і обох стратегічних цілей суттєво залежить від використання можливостей і нейтралізації загроз зовнішнього середовища. Результат представлено в таблиці 1, де проведено агрегацію балів для переходу до оцінки ймовірної реалізації стратегічних цілей за різних сценаріїв розвитку зовнішнього середовища.

Таблиця 1

Оцінка ймовірності реалізації стратегічних цілей за різних сценаріїв
розвитку зовнішнього середовища

Стратегічна ціль	Реалістичний	Оптимістичний	Песимістичний
1.Розвинута, конкурентоздатна економіка та інвестиції	3	14	-15
2. Висока якість життя, комфортні умови та добробут	10	11	5
Загалом	13	25	-10

Отже, за представленими результатами в таблиці 1, можемо стверджувати, що реалізація стратегії загалом і обох стратегічних цілей суттєво залежить від використання можливостей і нейтралізації загроз зовнішнього середовища. Особливо високою є волатильність балів за різних сценаріїв для Стратегічної цілі №1 – Розвинута, конкурентоздатна економіка та інвестиції. Представлений метод оцінки реалізації стратегії за допомогою сценарного методу на прикладі однієї громади може використовуватися як модель в інших територіальних громадах

для прогнозу реалістичності стратегії і підвищення її ефективності впровадження.

Висновки. Дослідження показало важливість адаптації європейських еволюційних підходів до національних умов з метою забезпечення сталого розвитку сільських територій. Застосування сценарного методу дозволило оцінити вплив зовнішніх загроз та можливостей на реалізацію стратегічних цілей, як у випадку з Добротвірською громадою Львівської області. Висока волатильність результатів за різних сценаріїв вказує на необхідність гнучкого підходу до планування і моделювання розвитку. Модель оцінки на основі сценаріїв може бути ефективно застосована в інших громадах, що підвищить результативність їх стратегій розвитку та сприятиме інтеграції України з європейською спільнотою.

Список використаних джерел

1. Розвиток сільських територій в системі євроінтеграційних пріоритетів України : монографія / НАН України, Ін-т регіональних досліджень ; наук. ред. В. В. Борщевський. Львів, 2012. 216 с. (Серія “Проблеми регіонального розвитку”).

2. Гончаренко І. В. Соціально-економічний розвиток сільських територій регіону: проблеми теорії та практики : монографія / НАН України. Інститут регіональних досліджень. Львів, 2009. 370 с.

3. Єрмаков О. Ю. Ресурсний потенціал сільських територій та особливості його відтворення і використання в аграрній сфері. Науковий вісник НУБіП України. 2011. Вип. 163. Ч. 3. С. 133-141.

4. Корінець Р. Сільський розвиток. Посібник для фахівців з аграрного та сільського розвитку територіальних громад. Київ 2023, - 158 с.

ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ ЕКОСИСТЕМ У РЕГІОНАХ

Запорожченко Н.Ю.,
здобувач вищої освіти факультету менеджменту
Науковий керівник: Полторак А.С.,
д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри менеджменту та маркетингу,
Миколаївський національний аграрний університет

Розвиток підприємницьких екосистем у регіонах є надзвичайно важливою проблемою для сучасної економіки, оскільки вони виступають рушієм економічного зростання та інновацій. Сприяння розвитку таких екосистем дозволяє створити сприятливі умови для малого та середнього бізнесу, що є ключовим елементом у зміцненні регіональних економік. Крім того, наявність розвинених підприємницьких мереж і підтримки інноваційних стартапів сприяє підвищенню конкурентоспроможності регіонів на національному та глобальному рівнях. Ураховуючи вищезазначене, наголошуємо на високій актуальності даної тематики.

Метою роботи є обґрунтування теоретичних засад та практичних підходів щодо розвитку підприємницьких екосистем у регіонах.

Розвиток підприємницьких екосистем у регіонах є важливою складовою економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності. Ми погоджуємось з думкою О. Ольшанської [1], яка підкреслює важливість сталого регіонального розвитку через соціалізацію закладів вищої освіти. Це сприяє формуванню нових підприємницьких ідей і стартапів, а також підготовці кваліфікованих кадрів. Проте залучення університетів до цього процесу потребує значних інвестицій у розвиток освітніх програм і дослідницьких ініціатив, що може бути складним для регіонів із обмеженими ресурсами.

Дослідження, проведені Л. Пащук [3], підкреслюють, що підтримка держави у формуванні інституціональної інфраструктури є ключовим фактором розвитку підприємницьких екосистем. Це забезпечує малим і середнім підприємствам доступ до необхідних ресурсів та сприяє їхньому інтегруванню в

ринкову економіку. Однак недостатня ефективність державного регулювання або надмірна бюрократизація можуть створити перешкоди для розвитку бізнесу, що потребує більш гнучкого підходу з боку влади.

Широкова М. [4] у своїй роботі звертає увагу на важливість впровадження сучасних технологій для підвищення ефективності підприємницької діяльності. Інноваційні технології дійсно здатні значно покращити конкурентоспроможність підприємств, проте їхня реалізація потребує значних фінансових витрат, які не завжди доступні для малих підприємств у регіонах.

Сучасні підприємницькі екосистеми відіграють важливу роль в економічному розвитку регіонів, оскільки вони сприяють створенню нових робочих місць, підвищують конкурентоспроможність місцевого бізнесу та розвиток інновацій. Для успішного функціонування такої екосистеми необхідно забезпечити комплексний підхід, який включає кілька ключових аспектів.

Одним із основних чинників розвитку підприємницьких екосистем є забезпечення доступу до якісної інфраструктури для підприємців. Бізнес-інкубатори та технопарки, які надають стартапам достатньо ресурсів, консультації та доступ до фінансування, можуть суттєво покращити умови для розвитку нових компаній. Університети також мають значну роль у цьому процесі. Як зазначає О. Ольшанська [1], залучення вищих навчальних закладів до підприємницьких екосистем сприяє підготовці кваліфікованих кадрів і сприяє розвитку нових ідей. Університети можуть стати найбільшими інноваційними центрами, що забезпечують стартапи необхідними знаннями та ресурсами для реалізації своїх проєктів.

Державна підтримка є ще одним елементом у розвитку підприємництва. Пащук Л. [2] підкреслює, що формування належної інституційної інфраструктури, включаючи програми фінансування, податкові пільги та інші механізми підтримки, є критичним для успіху малих і середніх підприємств. Проте важливо, щоб державні програми були доступними та адаптованими до потреб бізнесу. Складна бюрократична система стає серйозною перешкодою для отримання необхідної підтримки, що може заважати розвитку підприємств. Для

покращення ситуації необхідно зменшити адміністративні бар'єри та спростити процедуру отримання фінансування.

Впровадження новітніх технологій також має суттєвий вплив на підприємницькі екосистеми. Інноваційні рішення можуть підвищити ефективність бізнес-процесів і відкрити нові можливості для зростання. Проте реалізація таких рішень часто пов'язана з великими витратами, особливо для малих підприємств. Широкова М. зазначає, що для таких компаній фінансування на впровадження технологій може бути недоступним, тому важливо розвивати партнерство між стартапами та великими корпораціями, які можуть надати необхідні ресурси та знання для реалізації інновацій [4].

Активна участь місцевих громад також є критично важливою для розвитку підприємницьких екосистем. Громадські організації, бізнес-асоціації та місцеві підприємці можуть спільно працювати над створенням сприятливого середовища для бізнесу, організовуючи заходи, семінари та тренінги, які потім допоможе підприємцям розвивати набуті навички. Такі ініціативи сприяють формуванню активної бізнес-спільноти, що підтримує інновації та співпрацю.

Загалом, розвиток підприємницьких екосистем у регіонах вимагає зусиль з боку держави, бізнесу, освітніх установ та місцевих громад. Лише через колективні дії можливо створити динамічне та інноваційне середовище, яке сприятиме економічному зростанню та підвищенню конкурентоспроможності регіонів [5]. Сформовані висновки можуть стати основою для подальших досліджень і практичних рекомендацій у сфері розвитку підприємництва.

Отже, обґрунтовано теоретичні засади та практичні підходи щодо розвитку підприємницьких екосистем у регіонах. З'ясовано, що залучення вищих навчальних закладів до підприємницької діяльності сприяє формуванню нових ідей та інноваційних проєктів, що веде до зростання підприємництва. Досліджено, що підтримка держави в розвитку інституційної інфраструктури є необхідною для забезпечення доступу малих і середніх підприємств до ресурсів, які є критичними для їхнього успіху. Наголошено, що впровадження новітніх

технологій може суттєво підвищити ефективність бізнесу, проте фінансові витрати на їх реалізацію можуть бути обмежені для малих підприємств.

Список використаних джерел

1. Ольшанська О. В. Забезпечення сталого регіонального розвитку на основі соціалізації закладів вищої освіти. *Проблеми економіки*. 2020. № 2. С. 216-223. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2020_2_25 (дата звернення: 16.09.2024).
2. Пащук Л. В. Визначення потреби підприємства в персоналі на основі плану маркетингу. *Економіка та держава*. 2011. № 8. С. 37-39. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2011_8_12 (дата звернення: 16.09.2024).
3. Пащук Л. В. Державне регулювання інституціонального розвитку підприємницьких екосистем в Україні. 2021. URL: <file:///C:/Users/1/Downloads/0521U101738.pdf> (дата звернення: 17.09.2024).
4. Широкова М. С. Сучасні технології в сучасному українському суспільстві. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*. 2022. С 158-166. DOI: <https://doi.org/10.32840/2707-9147.2022.93.14> (дата звернення: 18.09.2024).
5. Yekimov S., Kontsevaya S., Poltorak A., Sharin O., Verkhovod I., Kuris Yu. The importance of agricultural clusters for the development of rural regions. 14th International Scientific-Practical Conference on Actual Problems of Improving Farming Productivity and Agroecology, IPFA 2024. Dnipro. 15 April 2024 - 17 April 2024. 200357. DOI: 10.1051/e3sconf/202453803004.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В АГРОБІЗНЕСІ

Зізда Н.Є.,
здобувачка вищої освіти факультету менеджменту,
Миколаївський національний аграрний університет
Науковий керівник – Олійник Т. Г.,
кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет

Постановка проблеми. Формування сучасного інформаційного суспільства призвело до того, що цифровізація та цифрові технології охоплюють усі сторони життя сучасної людини. Неможливо уявити сучасну бізнесову діяльність без застосування мережі Internet, різноманітних інформаційних технологій, програмного забезпечення та багатьох інших цифрових продуктів. Сьогодні інформація є важливим і стратегічним активом, який впливає на управління та ефективність організацій [1].

Мета та завдання дослідження. Головною метою дослідження є всебічний аналіз та оцінка сучасних тенденцій застосування цифрових технологій в агробізнесі з метою визначення їх впливу на ефективність виробництва, підвищення конкурентоспроможності галузі та розробки рекомендацій для подальшого розвитку цифрової трансформації аграрного сектору. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання: провести аналітичний огляд сучасних цифрових технологій, виявити основні тенденції розвитку цифрових технологій в агробізнесі, оцінити вплив цифрових технологій на різні аспекти агровиробництва

Виклад основного матеріалу. Розвиток нових бізнес-компетенцій формується завдяки здатності бути гнучкими, орієнтованими на людей, інноваційними, клієнтоорієнтованими, оптимізованими, ефективними та здатними використовувати можливості для зміни діяльності та використання великої кількості даних і нових, все більш неструктурованих джерел доходів від реалізації продукції (надання послуг), при цьому мережа Internet є життєво важливим фактором. Водночас, зрушення та зміни, що ведуть до необхідності

більш швидкого розгортання стратегії цифрових технологій залежать від оптимізації клієнтського досвіду, операційної гнучкості та інновації [2].

Цифрова трансформація бізнесу — це культурні, організаційні, технологічні, операційні та управлінські зміни за допомогою розумних і цифрових технологій на всіх рівнях і функціях бізнес-діяльності, які призводять до вдосконалення бізнес-процесів.

Ці процеси не минули й агробізнес. Україна є одним з провідних світових постачальників сільськогосподарської та харчової продукції. Агропромисловий сектор генерує близько 17% ВВП і 40% експортної виручки країни. Ці показники спонукають до інновацій в аграрній сфері. Сучасні цифрові 481 технології вже невіддільні від українського агробізнесу: технології GPS-GIS-RS, Bigdata, Blockchain, робототехніка, безпілотні літаючі апарати та багато інших smart-рішень стали базовими складовими успішного агробізнесу.

На практиці це втілюється в електронний документообіг, точне землеробство, застосування агро дронів, супутникові знімки (NDVI та інші індекси), мобільні додатки, чатботи тощо. Так фахівці Аграрного комітету Європейського парламенту (AGRI) у дослідженні «Вплив цифрової економіки на агропродовольчу вартість і спільна аграрна політика» [3].

Одним з найважливіших викликів цифрової трансформації агробізнесу є забезпечення кібербезпеки. Збільшення обсягу даних, що збираються та обробляються, робить аграрні підприємства вразливими до кібератак. Для захисту інформації та систем необхідно впроваджувати сучасні засоби захисту інформації, проводити регулярні аудити безпеки та навчати персонал правилам інформаційної безпеки. Крім того, важливо розвивати національну систему кібербезпеки, яка б забезпечувала захист критичної інфраструктури агропромислового комплексу.

Висновок. Впровадження цифрових технологій в агробізнесі дозволяє підвищити ефективність і конкурентоспроможність галузі за рахунок своєчасного отримання та оперативної обробки інформації, прийманню

ефективних управлінських рішень, оптимізації використання ресурсів та зниженню витрат бізнесової діяльності.

Список використаних джерел

1. Юрчук Н. П., Кіпоренко С. С. Розвиток технології великих даних в умовах цифрової трансформації. Агросвіт. 2021. № 9–10. С. 60–68. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2021.9-10.60>
2. Яцкевич І. В., Красностанова Н. Е. Цифрові технології у підприємницькій діяльності. Економічний вісник Дніпровської політехніки. 2021. № 1. С. 38–44. DOI: <https://doi.org/10.33271/ebdut/73.038>
3. Impacts of the digital economy on the food chain and the CAP / Research for AGRI Committee of EP. Policy Department for Structural and Cohesion Policies Directorate-General for Internal Policies. PE 629.192 – February 2022. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2019/629192/IPOL_STU\(2019\)629192_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2019/629192/IPOL_STU(2019)629192_EN.pdf)
4. Агробізнес України переходить на цифрові технології. <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2471719-agrobiznes-ukraini-perehodit-na-cifrovi-tehnologii-eksperti.html>

РОЗРОБКА СТРАТЕГІЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ КРИЗОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Кертичак В.М.

**аспірант другого року навчання спеціальності «Економіка»,
Миколаївський національний аграрний університет**

Сільськогосподарський сектор часто розглядається як опора економіки, яка забезпечує продовольчу безпеку та робочі місця. Однак економічні кризи - будь то через фінансові спади, пандемії чи зміни клімату - можуть серйозно вплинути на продуктивність і прибутковість сільського господарства. Цей звіт має на меті окреслити стратегічні підходи, які сільськогосподарські підприємства можуть застосувати, щоб процвітати серед цих викликів.

Розробка стратегії передбачає обґрунтований вибір конкурентних методів і на їх основі створення стратегічної унікальності підприємства, яка базується на філософській концепції його діяльності. Багато фахівців вважають, що ця складова є центральною в системі стратегічних пріоритетів підприємства і визначає ефективність його ринкової діяльності. Філософська концепція стратегії підприємства являє собою сукупність принципів і правил взаємодії з усіма зацікавленими групами, що ґрунтуються на певній системі цінностей і переконань, яку підприємство приймає добровільно. Ця концепція формує основні орієнтири для мислення та прийняття управлінських рішень, визначає перспективи розвитку та перелік концептуальних чинників, які ідентифікують організацію в зовнішньому середовищі, підкреслюючи її соціальну значущість. Вона має вирішальне значення для формування стратегічного набору підприємства, включаючи стратегії позиціонування.

У рамках цієї концепції формування стратегії спочатку визначається місія підприємства та його стратегічні цілі. Місія, як правило, розглядається як основна мета організації, що вказує на «чітко виражену причину її існування» та «довгострокову орієнтацію на певний вид діяльності і відповідне місце на ринку»[1]. Місія підприємств, які переважно працюють в одній галузі, як-от

аграрній, складається з трьох елементів: формулювання потреб споживачів, визначення цільового сегмента ринку і опис дій та технологій, які пояснюють, як буде створюватися та поширюватися споживча цінність. Диверсифіковані компанії зазвичай ширше формулюють місію, не акцентуючи на перших двох елементах, але третій елемент завжди присутній.

На основі місії та позиції підприємства в зовнішньому середовищі формується система стратегічних цілей. Відповідно до сучасної неокласичної економічної теорії, основною стратегічною метою будь-якого підприємства є отримання нормальної (конкурентної) норми прибутку на вкладений капітал, з максимізацією прибутку як критерієм ефективності та вибором найкращого варіанту серед доступних альтернатив. Однак концепція максимізації прибутку має свої обмеження, і її основні положення піддаються критиці.

Багато вітчизняних та зарубіжних вчених вказують на те, що максимізація прибутку не може бути єдиним критерієм розвитку підприємства. Тому в сучасному стратегічному менеджменті переважає багатофункціональний підхід, а критерієм ефективності є оптимізація цих цілей.[2]

Систему соціальних стратегічних цілей підприємства пов'язують з концепцією корпоративної соціальної відповідальності, що передбачає врахування соціальних, гуманістичних і екологічних аспектів у діяльності підприємства на засадах добровільності як внесок у забезпечення сталого розвитку суспільства. Сьогодні соціальна відповідальність стає однією з основних економічних цінностей підприємства, а витрати на суспільно корисні проекти розглядаються як інвестиції в корпоративний імідж.

Стратегічні активи підприємства визначаються як такі ресурси, які неможливо скопіювати і які за певними характеристиками є кращими, ніж у конкурентів. Вища природна родючість ґрунтів, сприятливі кліматичні умови для сільського господарства та вигідне географічне положення залишаються стратегічними активами України.

Диференціація як метод конкуренції, підтримувана стратегічними активами та компетенціями, може захистити внутрішній ринок від імпортової

сільськогосподарської продукції і частково вирішити проблему збитковості галузі. Споживча або купівельна цінність традиційно включає функціональні, емоційні та соціальні вигоди товару. Незважаючи на те, що це питання потребує подальшого дослідження, якість сільськогосподарської продукції, її екологічність та відмова від хімічних стимуляторів можуть стати основними аспектами філософії аграрного бізнесу в Україні. Для успішної реалізації конкурентної стратегії, зокрема в частині позиціонування, ці вигоди мають бути стійкими, релевантними та значущими для цільового ринку.

Розробка ефективних стратегій для сільськогосподарських підприємств в кризовій економіці є важливою для довгострокової стійкості. Зосереджуючись на диверсифікації, технологіях, стійкості ланцюга постачання сільськогосподарські підприємства можуть покращити свою здатність адаптуватися та процвітати навіть у складних економічних умовах.

Список використаних джерел

1. Аранчій В.І. Особливості формування стратегії розвитку сільськогосподарських підприємств.

URL:http://www.rusnauka.com/2_ANR_2010/Economics/12_56804.doc.htm.

2. Старостенко І. А. Розробка стратегії розвитку сільськогосподарського підприємства. Розвиток європейського простору очима молоді: економічні, соціальні та правові аспекти: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. докторантів, молодих учених та студентів, м. Харків, 27 квітня 2018 р. Х.: «Лідер». 2018. С. 334–338.

СТРАТЕГІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ (НА ПРИКЛАДІ ННПЦ МНАУ)

Кирило Юлія Іванівна
здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
Миколаївський національний аграрний університет
Науковий керівник: Крайній Володимир Олексійович,
кандидат економічних наук, старший викладач кафедри економічної
кібернетики, комп'ютерних наук та інформаційних технологій
Миколаївський національний аграрний університет

Стратегія сталого розвитку підприємств є комплексним підходом до забезпечення довгострокової стабільності та ефективності організацій. Вона охоплює економічні, екологічні та соціальні аспекти, спрямовані на досягнення збалансованого розвитку, який враховує не лише економічні показники, а й соціальні потреби та збереження природних ресурсів [1].

Історично поняття сталого розвитку формувалося із взаємозалежних складових:

- економічна складова сталого розвитку передбачає ефективне управління ресурсами для забезпечення фінансової стабільності підприємства;
- соціальна спрямована на покращення умов праці, збільшення заробітної плати та підвищення кваліфікації персоналу;
- екологічна складова сталого розвитку забезпечує баланс між економічним зростанням і захистом довкілля, сприяючи гармонії між людиною та природою [2].

Розглянемо стратегію сталого розвитку на прикладі Навчально-науково-практичного центру (ННПЦ) МНАУ, що поєднує екологічні, економічні та соціальні аспекти в управлінні та виробництві. Це сприяє не лише ефективності, але й стійкому розвитку підприємства в довгостроковій перспективі. Основні чинники сталого розвитку ННПЦ МНАУ наведені в таблиці 1.

Таблиця 1 Основні складові стратегії сталого розвитку в ННПЦ МНАУ

Складова	Характеристика
Економічна	
Рациональне використання ресурсів	Центр прагне мінімізувати використання природних ресурсів і матеріалів, оптимізуючи виробничі процеси. Це не тільки зменшує витрати, але й сприяє екологічній стійкості.
Інновації та модернізація	ННПЦ активно впроваджує новітні технології в аграрному секторі для підвищення ефективності виробництва. Модернізація обладнання та використання енергозберігаючих технологій дозволяють оптимізувати витрати на енергоресурси та матеріали.
Соціальна	
Соціальна відповідальність	ННПЦ МНАУ бере активну участь у місцевих соціальних ініціативах, допомагає громадам та сприяє розвитку соціально відповідальних проєктів. Підприємство залучає до цього як працівників, так і студентів, сприяючи формуванню соціальної відповідальності серед молоді.
Інвестиції у розвиток персоналу	Центр активно сприяє професійному зростанню своїх співробітників, забезпечуючи навчання, підвищення кваліфікації та розвиток навичок, а також активно залучає студентів для отримання практичних знань.
Екологічна	
Підвищення екологічної свідомості	ННПЦ активно організовує навчальні програми, тренінги та семінари для співробітників та студентів університету, зосереджені на питаннях екологічної відповідальності та сталого використання природних ресурсів.
Зменшення екологічного навантаження	Центр активно працює над скороченням впливу на довкілля через раціональне використання водних і земельних ресурсів, а також ефективну утилізацію відходів.

На прикладі Науково-навчального виробничого центру (ННПЦ) Миколаївського національного аграрного університету (МНАУ) стратегія сталого розвитку включає наукові дослідження та впровадження нових методів у сільському господарстві. Це дозволяє не тільки підвищити ефективність виробництва, а й зменшити екологічне навантаження. Також підприємство

сприяє розвитку екологічної культури через освітні програми та практичну підготовку студентів.

Таким чином концепція сталого розвитку підприємства вимагає збалансованого підходу до економічних, екологічних та соціальних аспектів. Перехід до сталого розвитку передбачає аналіз проблем і моделювання рішень, спрямованих на розвиток потенціалу підприємства з урахуванням якості соціальної та екологічної сфер [3].

Список використаних джерел

1. В.М. Боголюбов, М.О. Клименко, Мельник Л.Г., О.О. Ракоїд Стратегія сталого розвитку: Підручник / За редакцією професора В.М. Боголюбова – Київ: ВЦ НУБІПУ, 2018. – 446 с.
2. Вецко Т.М. Сталий розвиток підприємства: проблеми та перспективи. Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». 1-6 с.
3. Степаненко Т.О. Теоретичні та методичні засади сталого розвитку підприємства. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. Том 31 (70). № 6, 2020 р. 136-141 с.

РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

**Ковтун В. Д.,
здобувач вищої освіти факультету менеджменту,
Миколаївський національний аграрний університет
Науковий керівник – Олійник Т. Г.,
кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет**

Постановка проблеми. Нераціональне використання земельних ресурсів, надмірне використання хімічних добрив і пестицидів, деградація ґрунтів та водних ресурсів є критичними проблемами, що ускладнюють довгострокову стабільність аграрного виробництва. Багато регіонів України стикаються з проблемами зниження продуктивності сільськогосподарських земель, що негативно впливає на економічний розвиток та продовольчу безпеку. Крім того, кліматичні зміни створюють додаткові загрози для сільськогосподарського виробництва, особливо в регіонах, що відчувають дефіцит вологи або підвищення температур. Водночас сталий розвиток вимагає не лише збереження екологічного балансу, але й забезпечення економічної рентабельності аграрних підприємств і соціального розвитку сільських територій. Це особливо важливо в умовах глобалізації, коли регіональні ринки аграрної продукції стають інтегрованими у світову економіку і стикаються з підвищеною конкуренцією.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У науковій літературі приділяється значна увага питанням сталого розвитку аграрного сектору. Роботи таких авторів, як О.І. Амосов, І.В. Оніщенко, І.В. Сковорода, зосереджені на вивченні впливу кліматичних змін на сільське господарство, підвищення ефективності використання ресурсів, а також на інноваційних підходах до ведення сільського господарства. Однак залишається недостатньо дослідженим питання регіональної специфіки сталого розвитку, що вимагає додаткової уваги з боку науковців і практиків.

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є визначення регіональних аспектів сталого розвитку аграрного сектору економіки України та

розробка рекомендацій щодо впровадження ефективних моделей аграрного виробництва з урахуванням природно-кліматичних та економічних умов окремих регіонів. Завданнями дослідження є: аналіз регіональних відмінностей в аграрному секторі України; вивчення впливу кліматичних змін на сільськогосподарське виробництво у різних регіонах; розробка рекомендацій щодо адаптації сільськогосподарських підприємств до умов сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Сталий розвиток аграрного сектору потребує комплексного підходу, який враховує як екологічні, так і економічні аспекти. Умовно можна виділити три основні регіональні зони України, що потребують різного підходу до реалізації стратегій сталого розвитку: степова зона, лісостепова зона та зона Полісся.

Так, степова зона характеризується посушливим кліматом, високою температурою влітку та обмеженими водними ресурсами. Основними викликами для сталого розвитку аграрного сектору тут є зниження продуктивності ґрунтів через ерозію та деградацію, дефіцит вологи та висока залежність від погодних умов. У цьому контексті актуальними є технології збереження ґрунтів, зрошувальні системи, а також впровадження більш стійких до посухи культур. Зокрема, варто розвивати інноваційні системи управління водними ресурсами, такі як крапельне зрошення, яке дозволяє мінімізувати втрати води та підвищити ефективність її використання.

У степових регіонах також важливо розвивати агролісомеліорацію - створення захисних лісових смуг для зменшення ерозії ґрунту та збереження вологи.

Щодо лісостепової зони, то цей регіон має кращі умови для ведення сільського господарства, однак тут також виникають проблеми, пов'язані з ерозією ґрунтів та забрудненням водних ресурсів через надмірне використання агрохімікатів. Важливими заходами для сталого розвитку цієї зони є впровадження технологій органічного землеробства, біологічного захисту рослин та більш раціонального використання добрив. В даній зоні слід зосередитися на оптимізації сівозміни та мінімізації використання пестицидів.

Наприклад, застосування методів органічного землеробства допоможе зменшити негативний вплив хімічних засобів на ґрунти та водні ресурси, а також сприятиме підвищенню родючості землі.

Поліська зона характеризується підвищеною вологістю та низькою родючістю ґрунтів. Основною проблемою є надлишок води та низька продуктивність земель, що обмежує розвиток аграрного сектору. У цій зоні необхідно зосередитися на розробці систем меліорації, спрямованих на осушення надмірно зволжених територій, та на вирощуванні культур, адаптованих до таких умов. Для ефективного управління аграрними ресурсами на Поліссі доцільно впроваджувати стійкі до заболочення культури, такі як певні види зернових та бобових, а також застосовувати технології точного землеробства, які дозволяють оптимізувати процеси обробки ґрунтів та використання добрив.

Висновки. Регіональні аспекти сталого розвитку аграрного сектору економіки України є ключовим елементом у розробці стратегій, що дозволяють забезпечити екологічну рівновагу, економічну стабільність та соціальний розвиток у різних регіонах країни. Врахування природно-кліматичних, економічних та соціальних особливостей кожного регіону є основою для створення ефективних моделей сталого аграрного виробництва, що сприятиме збереженню ресурсів і підвищенню продуктивності аграрного сектору в довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел

1. Амосов О.І. Сталый розвиток аграрного сектору: виклики та можливості. – К.: Аграрна наука, 2020.
2. Онiщенко І.В. Регіональні особливості розвитку сільського господарства в Україні. – Х.: Економіст, 2019.
3. Сковорода І.В. Інноваційні підходи до аграрного виробництва: шляхи підвищення ефективності. – Л.: Аграрна економіка, 2021.

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УМОВАХ РЕГІОНАЛЬНИХ КЛІМАТИЧНИХ ЗМІН

Костка М.С.

**здобувач вищої освіти спеціальність 073 Менеджмент
Миколаївський національний аграрний університет**

Постановка проблеми заключається в тому ,що кліматичні зміни суттєво впливають на аграрний сектор, особливо на регіональному рівні, де екстремальні погодні умови, деградація ґрунтів та нестача водних ресурсів можуть знижувати врожайність та стабільність сільськогосподарського виробництва. Виникає потреба в адаптації сільського господарства до нових кліматичних викликів, що вимагає впровадження інноваційних технологій для забезпечення сталого розвитку галузі [1].

Аналіз останніх досліджень підтверджують, що інноваційні технології є ключовими для сталого розвитку сільського господарства в умовах кліматичних змін. Основні напрями включають: прецизійне землеробство(використання дронів, GPS і сенсорів для точного контролю ресурсів, що підвищує врожайність і знижує екологічний вплив).; агрокліматичні моделі (штучний інтелект допомагає прогнозувати погоду і планувати аграрні операції, знижуючи ризики втрат урожаю), стійкі сорти рослин(біотехнології створюють стійкі до змін клімату сорти, що забезпечують стабільну врожайність); агроволокно (нові матеріали захищають рослини від екстремальних температур і зберігають вологу), крапельне зрошення (значна економія води та підвищення врожайності); вертикальні ферми (вирощування продукції в містах із мінімальними ресурсами); біоенергетика(переробка відходів для виробництва енергії, що знижує викиди парникових газів) [2]. Ці технології забезпечують адаптацію до кліматичних змін та стабільність сільського господарства, особливо в регіональному контексті. Дослідженнями в області інноваційних технологій для сталого розвитку сільського господарства займаються численні наукові інститути, університети, міжнародні організації та приватні компанії. Серед основних гравців:

Міжнародна продовольча та сільськогосподарська організація ООН (FAO) і Національні аграрні університети та науково-дослідні інститути [2]. Ці організації та інститути роблять вагомий внесок у розвиток сталих аграрних технологій на глобальному та регіональному рівнях.

Ціль дослідження полягає в тому, щоб виявити та проаналізувати сучасні інноваційні технології, які можуть бути ефективно застосовані в сільському господарстві для адаптації до зміни клімату та підвищення продуктивності. Ідентифікація актуальних проблем сільського господарства, пов'язаних зі зміною клімату; аналіз існуючих та перспективних інноваційних технологій (таких як: точне землеробство, системи зрошення, що економлять воду, смарт-сільське господарство тощо.); оцінка ефективності впровадження цих технологій в різних регіонах та на різних типах господарств; розробка рекомендацій для сільгоспвиробників та органів державної влади щодо стимулювання інновацій та підтримки сталого розвитку аграрного сектору [3].

Клімат змінюється, і сільське господарство, як одна з найвразливіших галузей, потребує нових рішень. Інноваційні технології стають ключем до адаптації та забезпечення сталого розвитку сільського господарства в умовах мінливого клімату. Даними інноваціями можуть виступати: точне землеробство, смарт-ферми, генетично модифіковані культури, біотехнології, сонячні панелі та вітряки. Це дуже важливо з причини наслідків, наприклад, це призведе до збільшення врожайності, зменшення витрат, збереження навколишнього середовища а адаптація до змін клімату [3]. Отже, інноваційні технології відіграють вирішальну роль у забезпеченні сталого розвитку сільського господарства. Завдяки їм ми можемо забезпечити продовольчу безпеку для зростаючого населення планети, зберегти навколишнє середовище та адаптуватися до мінливого клімату.

Узагальнюючи, можна зазначити, що інноваційні технології є важливим інструментом для адаптації сільського господарства до кліматичних змін і забезпечення його сталого розвитку. Такі рішення, як прецизійне землеробство, смарт-ферми, генетично модифіковані культури, біотехнології та використання

відновлюваних джерел енергії, дозволяють оптимізувати ресурси, підвищувати врожайність та зменшувати екологічний вплив. Важливою є роль міжнародних та національних науково-дослідних установ, які розробляють та впроваджують ці технології на практиці. Застосування інновацій допоможе не тільки адаптуватися до нових кліматичних умов, але й забезпечити продовольчу безпеку та збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь.

Список використаних джерел

1. Дубина М. В., Зінкевич О. В. Проблеми формування фінансового забезпечення розвитку лісогосподарських підприємств в Україні. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2021. № 1. С. 76–84. URL: <https://doi.org/10.54929/pmt-issue1-2021-11> (дата звернення: 30.09.2024).
2. Вініченко І. І., Дідур К. М., Добродзій Т. В. ІНВЕСТИЦІЇ В СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ЯК ГОЛОВНЕ ДЖЕРЕЛО ДОСЯГНЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ. *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*. 2024. № 1. С. 49–55. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.1.49> (дата звернення: 30.09.2024).
3. Кушнір С. О., Кармазіна В. С. ІНВЕСТУВАННЯ В СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО УКРАЇНИ. *Visnik Zaporiz'kogo nacional'nogo universitetu. Ekonomichni nauki*. 2021. № 2 (50). С. 103–107. URL: <https://doi.org/10.26661/2414-0287-2021-2-50-20> (дата звернення: 30.09.2024).

ЗЕЛЕНІ ІНВЕСТИЦІЇ У ЕКОЛОГІЧНО ЧИСТЕ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ВИРОБНИЦТВО

Кучеренко В.

аспірант другого року навчання

Миколаївський національний аграрний університет

В умовах загострення конкурентної боротьби на світових ринках сільськогосподарської продукції одним із пріоритетів розвитку національного агропромислового комплексу є впровадження екологічно чистого сільського виробництва. Це вимагає збільшення обсягів зелених інвестицій для відновлення природно-ресурсного потенціалу аграрного сектору. Необхідно імплементувати передовий міжнародний досвід зеленого інвестування, що створить умови для інвестицій у виробництво екологічно чистої продукції. В Україні існують умови для державних стимулів, які заохочуватимуть аграрних підприємців вкладати зелені інвестиції у вирощування культур та тваринництво, використовуючи екологічні технології.

Зелені інвестиції — це фінансові вкладення в проекти, що підкреслюють екологічну стійкість і соціальну відповідальність, з метою позитивного впливу на довкілля та досягнення високої фінансової віддачі. Вони забезпечують розвиток відновлюваних джерел енергії, підвищують енергоефективність та впроваджують чисті технології в сільському господарстві.

З економічної точки зору, такі інвестиції знижують енергоємність ВВП та підвищують продуктивність, з соціальної — покращують добробут населення і створюють нові робочі місця, з екологічної — зменшують навантаження на природу та викиди парникових газів. Політично вони зменшують залежність від імпорту енергоресурсів [1].

Основними напрямками для зелених інвестицій є екологічно чисте сільське виробництво, енергоефективність у будівництві, розвиток екологічного транспорту, а також вдосконалення інфраструктури чистої енергетики і управління відходами [2].

Необхідно організувати економічні механізми, що стимулюватимуть екологізацію сільського виробництва і переробних галузей. Важливо створити інституційну підтримку для виробників органічної продукції на всіх етапах агропродовольчого ланцюга. Впровадження екологічного реінжинірингу дозволить підвищити ефективність використання ресурсів і наблизити виробничі умови до міжнародних стандартів якості [3].

Тому важливо розробити дорожню карту для створення умов для залучення зелених інвестицій у екологічно чисте сільське виробництво. Це включає використання ґрунтозахисних технологій, зменшення хімізації, екологізацію кормової бази та утилізацію відходів. Інституційне середовище повинно передбачати фінансові преференції від держави, що полегшать доступ до інвестицій і модернізацію обладнання для переходу на органічне виробництво.

Зелені інвестиції забезпечують вигоди для навколишнього середовища та високий рівень прибутковості для інвесторів. Проте в Україні обсяги зелених інвестицій ще далекі від необхідних. Ситуація потребує зміни, щоб наростити фінансування екологічних проєктів і підвищити конкурентоспроможність українського агропромислового комплексу на міжнародному ринку. Створення стимулів для залучення зелених інвестицій стане каталізатором розвитку екологічно чистого сільського виробництва та органічної продукції.

Список використаних джерел

1. Рибіна Л.О., Адаменко А.П. Розвиток "зеленого" інвестування в Україні. Інфраструктура ринку. 2020. Випуск 42. С. 327—331.
2. Хомутенко Л.І., Кіріл'єва А.В. Принципи формування "зеленого" інвестування країни, роль та значення для конкурентоспроможності. Вісник СумДУ. Серія "Економіка". 2020. С. 55—61
3. Андрєєва Н., Козловцева В. Організаційно економічне забезпечення екологічно чистого виробництва в агропромисловій сфері: форми, методи та інструменти. Економіст. 2018. № 9. С. 14—19.

ПІДПРИЄМНИЦТВО В АГРАРНІЙ СФЕРІ ЕКОНОМІКИ.

Кучмійова Т. С.,

**канд.екон.наук, доцент, доцент кафедри економічної кібернетики,
комп'ютерних наук та інформаційних технологій,**

Миколаївський національний аграрний університет

Карпук І. М.,

**здобувач вищої освіти спеціальності 071 «Облік і оподаткування»,
Миколаївський національний аграрний університет**

Постанова проблеми. Підприємництво в аграрній сфері відіграє ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки та сталого розвитку економіки. В умовах глобальних змін, що охоплюють як технологічні, так і економічні процеси, аграрні підприємства стають важливими рушіями розвитку, забезпечуючи стабільний ріст ВВП та зайнятість у сільській місцевості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На думку дослідників, підприємництво визначається як самостійна організаційно-господарська діяльність, що ґрунтується на новаторстві та використанні різноманітних можливостей для виробництва нових або існуючих товарів за новими методами, пошуку нових джерел сировини та ринків збуту, з метою отримання прибутку і досягнення власних цілей [1].

Мета та завдання дослідження. Незважаючи на значний потенціал, аграрний сектор України стикається з низкою викликів, які потребують наукового аналізу та рішень. Актуальними є питання продовольчої безпеки та підвищення експортного потенціалу сільськогосподарської продукції, особливо в умовах військової агресії РФ. Необхідною є модернізація аграрного виробництва та впровадження інноваційних технологій для підвищення його ефективності та конкурентоспроможності. Важливу роль відіграє створення сприятливого інвестиційного клімату та залучення капіталовкладень, а також підтримка сільських територій і розвитку малих та середніх підприємств.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи сильні та слабкі сторони, можливості й загрози можна провести SWOT-аналізу, у якому можна визначити ключові проблеми та перспективи аграрного підприємництва в Україні (табл.1).

Це створює основу для розробки стратегічних рішень, спрямованих на мінімізацію загроз, подолання слабких місць, максимальне використання наявних можливостей і зміцнення конкурентних переваг.

Таблиця 1 - SWOT-аналіз розвитку аграрного підприємництва в Україні

Сильні сторони	Слабкі сторони
– Сприятливі природно-кліматичні умови для сільськогосподарського виробництва. – Родючі чорноземи та землеробські традиції. – Значний експортний потенціал аграрної продукції. – Дешева робоча сила порівняно з країнами ЄС. – Налагоджені логістичні ланцюги для експорту.	– Зношеність основних засобів та застаріла матеріально-технічна база. – Недостатні темпи впровадження інновацій. – Обмежений доступ до фінансування малих і середніх виробників. – Залежність від імпортних ресурсів. – Недостатній розвиток сільської інфраструктури.
Можливості	Загрози
– Розширення експортних можливостей і інтеграція у світові ринки. – Залучення інвестицій для модернізації виробництва. – Впровадження інноваційних технологій. – Розвиток органічного землеробства. – Кооперація та створення аграрних кластерів.	– Політична й економічна нестабільність, військові дії. – Погіршення кон'юнктури світових ринків та падіння цін на продукцію. – Зростання конкуренції з іншими країнами-експортерами. – Зміни клімату та природні катаклізми. – Відтік кваліфікованих кадрів.

Джерело: побудовано автором на основі [2]

Висновки. Забезпечення сталого розвитку аграрного підприємництва вимагає комплексного підходу, який включає створення сприятливого бізнес-середовища, модернізацію виробництва, залучення інвестицій, а також диверсифікацію сільської економіки та діяльності виробників. Подальші наукові дослідження мають бути спрямовані на пошук ефективних інструментів для відновлення й стимулювання розвитку аграрного підприємництва, з урахуванням нових викликів і реалій воєнного часу.

Список використаних джерел

1. [Лисенко В. В.](#) Теоретичні аспекти визначення сутності підприємництва. [Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка](#). 2014. Харків. Вип. 150. С. 218-224. URL:<https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/33863>
2. Костенюк Ю., Лазоренко О. Стратегічний аналіз підприємства аграрного сектору. [Вісник Хмельницького національного університету](#). Серія: Економічні науки 324(6), 199-208. URL:<https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-324-6-33>

СТАЛИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

**Малейчик А. А,
здобувачка вищої освіти факультету менеджменту
Миколаївський національний аграрний університет
Олійник Т.Г,
кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств
Миколаївський національний аграрний університет**

Україна протягом усієї своєї незалежності характеризується як аграрна країна, яка багата на чорнозем та має високий потенціал розвитку сільського господарства. Сільська місцевість є важливою для розвитку агропромислового комплексу України, але стикається з низкою проблем, таких як депопуляція, старіння населення, відтік молоді, збідніння ґрунтів, деградація екосистем. Ці проблеми гальмують соціально-економічний розвиток сільських територій та підривають їхню стійкість

Багато вітчизняних та зарубіжних спеціалістів досліджували проблеми розвитку сільських територій, такі як: М. Й. Малік, П. Т. Саблук, М.П. Талавира, Т.О. Степаненко, В.А. Чернятіна, але ряд питань є недостатньо висвітленим та потребують подальших досліджень.

Метою роботи є висвітлення основних проблем розвитку сільської місцевості, обґрунтування теоретичних положень щодо формування сталого розвитку сільських територій.

Сталий розвиток села перш за все – це процес змін, які спрямовані на підвищення рівня сільської економіки, шлях до майбутнього, де село є привабливим місцем для людей з високим рівнем та якістю життя, при цьому без шкоди для природних ресурсів. Сталий розвиток таких територій забезпечує інтеграцію економічних, екологічних та соціальних аспектів, з наданням довгострокового добробуту людей, збереження природних ресурсів та покращення якості життя.

Основними проблемами, які стримують розвиток сільських територій в Україні є недоотримання фінансування з державного бюджету, що ускладнює розвиток інфраструктури - поганий стан доріг, відсутність швидкісного

інтернету, обмежений доступ до громадського транспорту. Через це відбувається відтік молоді, в селах, переважає старше покоління, що призводить до зменшення робочої сили, в багатьох селах відчувається дефіцит якісної освіти, охорони здоров'я, культурних закладів.

Розвиток сільських територій має здійснюватись за визначеними стратегічними цілями такими як: формування конкурентної економіки, високий рівень працевлаштування, покращення системи соціального забезпечення, покращення рівня життя. Підвищення рівня життя сільського населення є необхідною умовою забезпечення сталого розвитку сільських територій, який в свою чергу залежить від стану місцевого бюджету.

На думку М. Й. Маліка, ключовою фігурою у вирішенні кризи села має бути саме «людина села» з усіма її проблемами. Стійкий розвиток сільських територій необхідно починати зі створення програми розвитку конкретного населеного пункту, враховуючи його природні особливості. Найважливішим залишається підвищення якості життя, яке включає підвищення доходів у селі та покращення доступу до культурних і оздоровчих послуг, а також адаптацію сільського способу життя до сучасних вимог цивілізації.[2]

П. Т. Саблук та В. Юрчишин підкреслює, що розвиток сільських територій тісно пов'язаний з перспективами агропродовольчого сектора, який займає провідне місце в сільській економіці. Однак село має потенціал для використання інших ресурсів, тому необхідно створити умови для функціонування різноманітних територіальних утворень. Одним із основних завдань залишається забезпечення ефективного самоврядування на кожній з таких територій.[3]

Необхідними заходами для вирішення проблем є: розвиток інфраструктури, соціальний розвиток, підтримка села з боку районних та обласних структур, залучення інвестицій, підтримка сільського господарства.

Отже, сталий розвиток сільських територій є фундаментальним для соціально-економічного розвитку України та у розбудові цивілізованої демократичної держави в цілому, тому він потребує синергії між державою, громадами, бізнесом та навіть міжнародними партнерами. Застосування заходів

для вирішення проблем з розвитком села, дозволять повільно але впевнено дійти до цілі зробити сільську місцевість знову привабливою для життя. Лише завдяки спільним зусиллям можна створити умови для економічного зростання, соціальної справедливості та екологічної стійкості, що є основою для успішного майбутнього сільських регіонів країни.

Список використаних джерел

1. Концепція розвитку сільських територій : Розпорядження КМУ від 23 вересня 2015 року № 995-р. URL: <http://surl.li/bgdcrd> .
2. Малік М. Й. До питання сталого розвитку сільських територій. *Економіка АПК*. 2008. №5. С.51-55/
3. Сталбук П. Т. Розвиток сільських територій – запорука відродження аграрної України. *Вісник аграрної науки*. 2006. №5. С. 21-23.
4. Талавирич М.П. Розвиток сільських територій на засадах сталості. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2016. Т. 2. С.146-150. URL: <http://surl.li/hzyhmk> .
5. Перевозова І. В., Поленкова М. В. Сталий розвиток сільських територій: сучасний стан проблеми. *Причорноморські економічні студії*. 2020. С. 68-75. DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.59-11> .
6. Степаненко Т.О., Ярова В. В., Дьяконов С.О. Сталий розвиток сільських територій України: проблеми та перспективи. 2022. С. 162-168. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2022_76_25 .

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМИ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ ПРОЄКТАМИ

**Минів Р.М.,
к.е.н., доцент кафедри менеджменту,
Львівський національний університет ветеринарної медицини та
біотехнологій імені С.З. Гжицького, м. Львів**

Вирішення проблем розвитку територій неможливе без підвищення рівня інвестиційної активності в регіонах на основі реалізації регіональних інвестиційних проєктів (РІП).

Інвестиції (як внутрішні, так і зовнішні) здійснюють визначальний вплив на стан соціально-економічного та культурного розвитку території є в цілому незаперечним[1, с. 281].

Пропонуємо класифікувати регіональні інвестиційні проєкти за ступенем використання регіональних ресурсів і виділяти два види проєктів: прості та комплексні регіональні інвестиційні проєкти.

При реалізації простих регіональних інвестиційних проєктів, як правило, залучаються один або два види ресурсів (проєкти, пов'язані з розширенням діючих підприємств, виробництвом нової продукції або використанням нової технології, організацією виробництва тощо). Цей тип проєктів базується на використанні всіх регіональних ресурсів, що передбачає оптимальне розміщення виробників, постачальників сировини та споживачів готової продукції,

Під комплексним регіональним інвестиційним проєктом розуміємо систему взаємопов'язаних заходів, відповідно до завдань соціально-економічного розвитку території, що мають регіональне (міжрегіональне) значення, засноване на найбільш повному та ефективному використанні регіональних ресурсів та сприяння розвитку суб'єкта (суб'єктів) у частині створення та (або) відновлення інфраструктури, ділових чи соціальних об'єктів. Характерною особливістю цього визначення є виявлення таких ознак проєкту, як його складність та обсяг реалізації.

Основним показником оцінки ефективності інвестиційних проєктів, які передбачають державну або регіональну фінансову підтримку, є бюджетний ефект – основний показник бюджетної ефективності, що використовується для обґрунтування рішення про фінансування проєкту, який найчастіше визначається як різниця між притоками та відтоками бюджетних коштів з урахуванням дисконтування [2, с. 41].

Аналіз показав, що на сьогодні в регіонах використовується традиційний галузевий підхід до класифікації інвестиційних проєктів. Цей підхід передбачає об'єднання всіх проєктів у такі групи: проєкти в бізнес-секторі, інфраструктурному та соціальний секторі.

У зв'язку з цим, при розробці існуючої галузевої системи, ми пропонуємо класифікацію інвестиційних проєктів, яка включає розподіл проєктів у сфері бізнесу, інфраструктури та соціальної сфери, а також пропонуємо міжгалузевий підхід до класифікації, в рамках якого виділяємо проєкти соціального партнерства, інфраструктурного партнерства та проєкти створення кластерів.

Інвестиційні проєкти регіонального соціального партнерства – це комплекс взаємопов'язаних заходів зі створення підприємств та об'єктів соціальної сфери. Залежно від ініціатора проєкту, вони можуть бути комерційними (бізнес-ідея) або соціальними (соціальна ідея).

Регіональні проєкти інфраструктурного партнерства – це комплекс взаємопов'язаних заходів зі створення об'єктів бізнесу та інфраструктури. Ці проєкти можуть бути наступних типів: проєкти індустриальних парків, проєкти технопарків, проєкти розвитку інфраструктури.

Проєкти індустриальних парків - це комплекс взаємопов'язаних заходів щодо організації спеціально відведеної для цієї мети території з різними видами інфраструктури, необхідними адміністративно-правовими умовами та створення на цій території бізнесу.

Проєкти технопарків – це комплекс взаємопов'язаних заходів щодо облаштування визначеної для цього території різними видами інфраструктури, створення необхідних адміністративно-правових умов для розвитку на цій

території інноваційного бізнесу. Залежно від ініціатора, проєкт може бути науково-дослідним парком (створеним на базі великої наукової організації) або індустріальним парком (на базі великої промислової компанії).

Проєкти розвитку інфраструктури базуються на створенні нових об'єктів інфраструктури в регіоні (розбудова газопроводів, ЛЕП, мережі доріг тощо) та пов'язаних з ними об'єктів господарювання.

Регіональні інвестиційні проєкти, спрямовані на створення кластерів, являють собою комплекс взаємопов'язаних заходів з організації ефективної взаємодії наступних елементів регіональної системи: компаній, постачальників і покупців, наукових і освітніх організацій, об'єднаних територіальною близькістю і функціональною залежністю у виробництві та продажі товарів і послуг.

Отже, при розробці існуючої системи галузевої класифікації регіональних інвестиційних проєктів, яка включає диференціацію проєктів у сфері бізнесу, в інфраструктурному секторі та в соціальній сфері, запропоновано міжгалузевий підхід до класифікації, в рамках якого виділені проєкти соціального партнерства, інфраструктурного партнерства та проєкти створення кластерів.

Список використаних джерел.

1. Зварич І, Дмитришин Л., Зварич О. Організаційно-економічне забезпечення управління інвестиційними проєктами у системі формування потенціалу розвитку регіонів України. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2023, № 2. С.281-289.

2. Минів Р. М., Івашків В. О., Мокрицька Г. М. Особливості методики оцінки бюджетної ефективності інвестиційних проєктів. *Науковий вісник ЛНУВМБ ім. С.З. Гжицького*. Серія : Економічні науки. 2021. Т. 23 (98). С. 40-44. DOI <https://doi.org/10.32718/nvlvet-e9806>

2. Управління державними інвестиційними проєктами. URL: <https://me.gov.ua/Documents/MoreDetails?lang=uk-UA&id=7682975d-a946-49c0-9a13-484c6b0ce3b2&title>

ФОРМУВАННЯ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

**Михальчишина Л.Г.,
к.е.н., доцент, викладач
ВСП «Ладизинський фаховий коледж ВНАУ»
Ярославський А.О.,
доктор філософії з економіки, викладач
ВСП «Чернятинський фаховий коледж ВНАУ»**

Розвиток сільського господарства в умовах воєнного стану є пріоритетним завданням для забезпечення продовольчої безпеки та стабілізації економіки.

Розуміння «стійкого розвитку» як стабільного набуття підприємством нової якості, що проявляється у збалансованій зміні підсистем стійкості (виробничої, економічної, соціальної, екологічної та інформаційної), в економічному зростанні підприємства та інноваціях, є об'єктом дослідження багатьох науковців, однак недостатньо вивченими залишаються багато питань стратегічної орієнтації сталого розвитку сільського господарства, а також способів та прийомів його забезпечення.

Мета дослідження полягає у розгляді теоретичних положень та практичних аспектів формування сталого розвитку сільськогосподарських підприємств.

Українська економіка та аграрна галузь зокрема мають значний потенціал до впровадження концепції сталого розвитку. Окрема увага до аграрного сектору пов'язана із низкою чинників: 1) висока ресурсомісткість та як наслідок значний вплив на екологію; 2) значна частка у ВВП країни (близько 9% станом на 2022 р.) та майже половина експорту країни (47% станом на 2022 р.); 3) високий мультиплікатор інвестицій та зайнятості. Впровадження концепції сталого розвитку аграрними підприємствами може зумовити низку позитивних наслідків: 1) покращення екології; 2) зростання якості харчових продуктів та, як наслідок, здоров'я населення; 3) покращення економічних результатів та стійкості підприємств; 4) покращення рівня розподілу доходів; 5) формування середнього класу [1, с. 294-295].

Потенціал агропідприємства, регіону, галузі – це головна стратегічна

змінна, управління якою за допомогою інструментів вираженої соціально-економічної політики формує комплекс необхідних умов стійкого розвитку. Економічний потенціал стійкого розвитку – це сукупність наявних і можливих для мобілізації ресурсів, необхідних для функціонування конкретної соціально-економічної системи.

Відсутність єдиної цілісної методології управління стійким розвитком регіональних агропромислових комплексів, що враховує сучасні уявлення про природу відтворювальних процесів, є причиною недостатньої розвиненості механізму та інструментарію розроблення стратегії забезпечення стійкого розвитку сільськогосподарських підприємств [2, с. 90].

Поточний стан підприємства є наслідком прояву чинників, що впливають на формування сталого розвитку підприємства і мають свою галузеву специфіку. Сільськогосподарські підприємства, особливо малі, володіють меншим спектром адаптаційних можливостей з огляду на специфіку аграрного виробництва, тому будь-яка зміна навіть одного з параметрів зовнішнього або внутрішнього середовища може виявитися критичною.

Концепція формування сталого розвитку полягає в ідентифікації напряму впливу (позитивного чи негативного) факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, нівелюванні негативного та посиленні позитивного впливу з відображенням максимальної ефективності зазначеного управлінського процесу в результатах діяльності сільськогосподарських підприємств.

Формування механізмів управління сталим розвитком окремих суб'єктів господарювання цієї сфери потребує детальних підходів до діагностики факторів мікросередовища функціонування сільськогосподарського підприємства. Питання відтворювального відновлення залишається актуальним для більшості сільськогосподарських підприємств і його вирішення залежить від формування ефективних механізмів господарювання. Зараз гостро стоїть проблема розробки ефективних механізмів регулювання агропродовольчого ринку [3, с. 17].

Специфіка аграрного виробництва обумовлює необхідність комплексного розгляду ефекту зі складовими економічного, соціального, екологічного,

виробничого, інформаційного компонентів сталого розвитку, що в деяких випадках знижує очікуваний і можливий ефект (наприклад, збільшення обсягів виробництва соняшнику веде до зростання фінансових результатів, але також і до втрати родючості через виснаження ґрунтів тощо).

Отже, в основі нової парадигми розвитку суспільства лежить концепція сталого розвитку, сутність якої полягає в забезпеченні такого економічного зростання, яке дає можливість гармонізувати відносини людина-природа і зберегти навколишнє природне середовище для нинішнього та майбутніх поколінь. Такий розвиток може здійснюватися сільськогосподарськими підприємствами, якщо управління їхньою діяльністю оцінювати не лише за отриманням максимального прибутку або ринковою ефективністю, а також і за екологічною стійкістю економічної системи.

Список використаних джерел

1. Лема О.І., Матковський О.А., Коваль О.Р., Сярий І.В. Сталий розвиток аграрних підприємств в Україні. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2023. № 2 (9). С. 289-296.
2. Пілявський В.І. Ознаки, фактори та умови формування і нарощування потенціалу стійкого розвитку підприємств АПК. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2019. № 6 (111). С. 86-91.
3. Настека М.В. Імплементация принципів сталого розвитку сільськогосподарськими підприємствами України. *Науковий вісник Одеського національного університету*. 2022. №11-12 (300-301). С. 14-19.

ФІНАНСОВІ ІННОВАЦІЇ ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Морозова А.Р.,

здобувач вищої освіти факультету менеджменту

Науковий керівник: Полторак А.С.,

д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри менеджменту та маркетингу,

Миколаївський національний аграрний університет

У сучасних умовах фундаментом соціально-економічного розвитку інновації стосуються усіх сфер діяльності як окремих громадян, так і фінансового, підприємницького та державного секторів. Особливу роль відіграють фінансові інновації. Вони є ключовим фактором підвищення ефективності фінансових ринків та економіки в цілому. У сучасному світі фінансові інновації, такі як фінтех, блокчейн, криптовалюти та автоматизовані системи торгівлі, стимулюють розвиток нових бізнес-моделей, підвищують конкуренцію та адаптацію до глобалізованої економіки. Так, дослідження цієї теми є своєчасним і відповідає потребам сучасної науки.

Метою роботи є обґрунтування теоретичних засад та практичних підходів щодо фінансових інновацій як фактору економічного розвитку.

Фінансові інновації дуже різноманітні і зазвичай класифікуються за різними критеріями. Зокрема, їх можна класифікувати наступним чином: продуктові інновації (нові фінансові продукти, контракти, технології, ринки); процесні інновації (інновації, пов'язані з удосконаленням процесів випуску цінних паперів, торговельних розрахунків та оцінки активів); інновації у сфері перенесення ризиків (шляхом конвертації різних фінансових інструментів) [1].

Виникають та впроваджуються фінансові інновації у специфічному та сприятливому середовищі. Це середовище – сучасна фінансова екосистема. Термін «бізнес-екосистема» вперше з'явився близько 1993 року. Бізнес-екосистемою вважається середовищем підприємств, що охоплює цілий ряд галузей. Такі екосистеми розширилися з розвитком інформаційних та цифрових технологій і мають багато різних форм, розмірів та типів [2].

Розвиток фінансової екосистеми базується на сучасних інноваціях. В її основі лежать технології. До типових фінансових інновацій належать: фінансові технології (фінтех), які використовуються для оптимізації управління; програмне забезпечення, додатки та процеси; цифровий банкінг, який починає визнаватися як стандартна послуга більшістю клієнтів; спеціалізовані кредитні послуги для фізичних осіб та через автоматизовані платформи; штучний інтелект і машинне навчання; блокчейн як технологія, що надає можливість контролювати збір даних та уникати людського фактору і пов'язаних з ним ризиків; робоча сила з інноваційними знаннями та можливостями безперервного розвитку [3, 4].

Ключовим фактором розвитку фінансової екосистеми став розвиток інформаційних технологій. Сьогодні ключовими інструментами розвитку фінансової екосистеми є штучний інтелект. Наприклад, чат-боти та віртуальні асистенти вже використовуються для надання інформації клієнтам, проведення фінансових операцій та оцінки фінансових установ. Чат-боти та віртуальні асистенти вже використовуються для надання інформації клієнтам, проведення фінансових операцій, оцінки кредитоспроможності, оцінки ризиків тощо. Це дозволяє аналізувати великі обсяги інформації.

Отже, фінансові інновації є ключовим рушієм сучасної економіки, сприяючи підвищенню ефективності фінансових ринків та розвитку нових бізнес-моделей. Вони охоплюють широкий спектр сфер: від фінтеху та блокчейну до штучного інтелекту і є ключовим елементом сучасної фінансової екосистеми. Інформаційні технології, такі як цифровий банкінг та автоматизовані системи, стають невід'ємною частиною фінансового процесу. Таким чином, дослідження фінансових інновацій є актуальним і має вирішальне значення для подальшого розвитку світової економіки.

Список використаних джерел

1. Колінець Л.Б. Фінансові інновації як чинники трансформації світового фінансового порядку. *Економіка та суспільство*. 2018. Вип. 15. С.28-32. URL: <http://surl.li/vicwui> (дата звернення: 21.09.2024).

2. Маслій Н.Д., Задорожнюк Н.О., Жаданова Ю.О. Дослідження сутності та структури фінансової екосистеми. *Приазовський економічний вісник*. 2020. Вип.5 (22). С. 171-174. URL : <http://surl.li/dnevko> (дата звернення: 21.09.2024).
3. Пономаренко І., Рудюк Л. Діджиталізація фінансового сектору. *Маркетинг в Україні*. 2020. № 3 (119). С. 48-52. URL : <http://surl.li/ymvhqz> (дата звернення: 21.09.2024).
4. Sirenko N., Atamanyuk I., Volosyuk Yu., Poltorak A., Melnyk O., Fenenko P. Paradigm changes that strengthen the financial security of the state through FINTECH development. 11th International IEEE Conference Dependable Systems, Services and Technologies, DESSERT2020. 2020. 14-18 May, 2020, Kyiv, Ukraine. DOI: 10.1109/DESSERT50317.2020.9125026

РИЗИКИ В АУДИТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ, ЗЕМЛЯ ЯК АКТИВ ТА ПЕРЕВІРКА ЛЕГІТИМНОСТІ ПРАВ.

Муха Ірина Олегівна
аспірантка 3 року навчання (денної форми)
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Науковий керівник: Тесльович Людмила Сергіївна
к.е.н., старший науковий співробітник
відділу обліку та оподаткування
ННЦ «Інститут аграрної економіки» м. Київ

Діяльність аграрних підприємств передбачає наявність основних засобів для виробництва і відповідних матеріальних умов, оскільки вони є одним з найважливіших елементів продуктивних сил. На сьогодні в аграрному бізнесі України простежується тенденція до збільшення земельного банку агрохолдингів. Основним активом у сфері АПК є саме земельний банк, а вміння правильно сформувати земельний банк та будувати систему управління земельними активами – це найважливіша передумова до вдалого підприємства в умовах сьогодення [2]. Особливе місце в системі бухгалтерського обліку займають питання обліку земельних активів, як елементу основного засобу аграрного підприємства. Земельні ресурси є одними з найважливіших серед інших природних ресурсів. Тому однією з умов ведення господарства є правильне використання землі, відтворення та збереження її родючості, що неможливе без отримання якісної інформації з системи бухгалтерського обліку.

Земля, як актив може виступати, як власність аграрного підприємства, так і бути в оренді. За умови що земля виступає власним активом підприємства та не перебуває в оренді у орендаря, аудитору потрібно отримати підтвердження легітимності прав на актив. Земельні ділянки як активи проходять три основні цикли свого існування на підприємстві: надходження земельних ділянок, експлуатація, вибуття землі зі складу активів підприємства. Кожна стадія вимагає на підприємстві чіткого документального оформлення господарських операцій і відображення на рахунках бухгалтерського обліку з метою контролю за фактичним станом об'єктів обліку [3]. Аудитор має отримати обґрунтовану

впевненість в існуванні, оцінці, правах власності, точності та повноті відображення в обліку даних про земельні ділянки. Оскільки земельні ділянки не є об'єктом для нарахування амортизації, їх вартість з часом не змінюється (крім випадків переоцінювання). В умовах сьогодення, все частіше аудитор при аудиті фінансової звітності аграрних підприємств зіштовхується з ймовірним ризиком неточного відображення в обліку земельних ділянок. Це пов'язано зі значною кількістю земельних активів аграрних підприємств, що знаходиться на окупованій території та не можуть надати економічної вигоди. У листі Мінфіну від 10.10.2022 № 41010-06-62/23254 зазначено: «...необоротні активи та запаси, які відображалися в бухгалтерському обліку до введення воєнного стану та які на дату складання фінансової звітності фактично перебувають на тимчасово окупованій території або в районах проведення воєнних (бойових) дій, продовжують обліковуватись у складі активів підприємства [6]. Тобто, аграрне підприємство має провести переоцінку, оцінити негативний вплив змін в економічному і правовому середовищі та визнати суми втрат від зменшення корисності такого активу, провести знецінення до моменту настання умов доступу до земельних ділянок, проведення інвентаризації та прийняття відповідно рішення щодо їх вибуття або відновлення корисності.

Також 17 березня 2022 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» № 2120-IX. Цим Законом було внесено певні зміни щодо питань оподаткування землі, зокрема до пп. 69.14 п. 69 підрозд. 10 розд. XX ПКУ [5].

За умови, що підприємство є орендарем, відповідно до МСФЗ 16 «Оренда», аудитор повинен проаналізувати договори на який термін передано в оренду. Виявити договори що є довгостроковими та відповідно до МСФЗ 16 перевірити дисконтування таких договорів [1].

Оскільки аудит фінансової звітності – це незалежна перевірка показників фінансової звітності, за результатами якої формується аудиторський звіт, найчастіше для зовнішніх користувачів на відповідність, оцінку достовірності

фінансової звітності для зменшення аудиторського ризику пропонується проводити, акцентуючи увагу на юридичні сторони справи, оскільки метою аудиту в цьому разі є перевірка дотримання аграрними підприємствами тих специфічних процедур або правил, які їм задані законодавством [4].

Список використаних джерел

1. https://mof.gov.ua/storage/files/IFRS16-ukr_AH-compressed-1.pdf
2. <https://www.kmu.gov.ua/news/vitalii-koval-zemelnyi-bank-nova-istoriia-ahrarnii-haluzi-ukrainy>
3. <https://www.olson.lviv.ua/zemlya-i-neruhomist/zemelni-pitannya/pravovij-audit-zemelnih-obektiv-zemli.html>
4. Організаційні структури управління підприємством. URL: https://pidru4niki.com/1228112847488/ekonomika/organizatsiyni_strukturi_upravlinnya_pidpriyemstvom.
5. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text>
6. <https://document.vobu.ua/doc/15589>

РОЗВИТОК ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В ГАЛУЗІ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Онопрійчук Д. О.
здобувач вищої освіти факультету менеджменту,
Миколаївський національний аграрний університет
Науковий керівник – Олійник Т. Г.,
кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет

Постановка проблеми. Сільське господарство є однією з ключових галузей економіки, що забезпечує продовольчу безпеку та сприяє сталому розвитку сільських територій. Проте ефективність цієї галузі значною мірою залежить від стану та розвитку основних засобів. Для забезпечення ефективного розвитку сільського господарства необхідно шукати інноваційні рішення для модернізації основних засобів. Багато фермерів мають обмежені фінансові ресурси для інвестицій у нові основні засоби. Такі фактори як недостатня автоматизація та технологічне відставання стримують ефективність аграрного сектора економіки. Крім того, існує нагальна потреба впровадження екологічно чистих та енергоефективних технологій, що відповідають сучасним вимогам.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемами розвитку основних засобів та їх модернізації в галузі сільського господарства активно займаються вітчизняні науковці, зокрема Кісіль М. І., Могилова М. М. [1], Касич А. О. [2], Євтушенко О. А. [3] та багато інших.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є аналіз розвитку основних засобів у сільському господарстві України та визначення шляхів їх модернізації для підвищення ефективності аграрних підприємств. Завданнями є оцінка вартості основних засобів в Україні в галузі сільському господарстві та їх частку в загальному обсязі, а також аналіз темпів впровадження нових основних засобів.

Виклад основного матеріалу. У сучасних ринкових відносинах питання формування, управління та раціонального використання основних засобів має велике значення. Ефективність управління активами підприємства

відображається на якості його продукції, прибутку від реалізації товарів і послуг, показниках собівартості та рентабельності, а також на фінансових результатах у цілому [4].

Проаналізовано вартість основних засобів в сільському господарстві за 2000 – 2021 роки (рис. 1). Починаючи з 2000 року по 2006 рік спостерігалася тенденція до зменшення вартості основних засобів. За цей період їх вартість зменшилася з 97,5 млрд грн до 75,5 млрд грн. Однак, починаючи з 2007 року відзначаємо щорічне зростання вартості основних засобів. Найбільше зростання у грошовому вимірі спостерігаємо у 2017 році (на 71,2 млрд грн) та у 2020 році (на 71,1 млрд грн), а у відсотковому вимірі – у 2016 році (на 28,7%), у 2017 році (на 26,3%), у 2015 році (на 22,6%) та у 2008 році (на 21,4%). Варто відзначити, що з 2016 року темпи зростання зменшуються в середньому на 3,7 в. п. щорічно. Це пов'язано з тим, що обсяги експлуатації основних засобів за останні 20 років в сільському господарстві зросли більш ніж у 6 разів (з 97,5 млрд грн у 2020 році до 595,9 млрд грн у 2021 році).

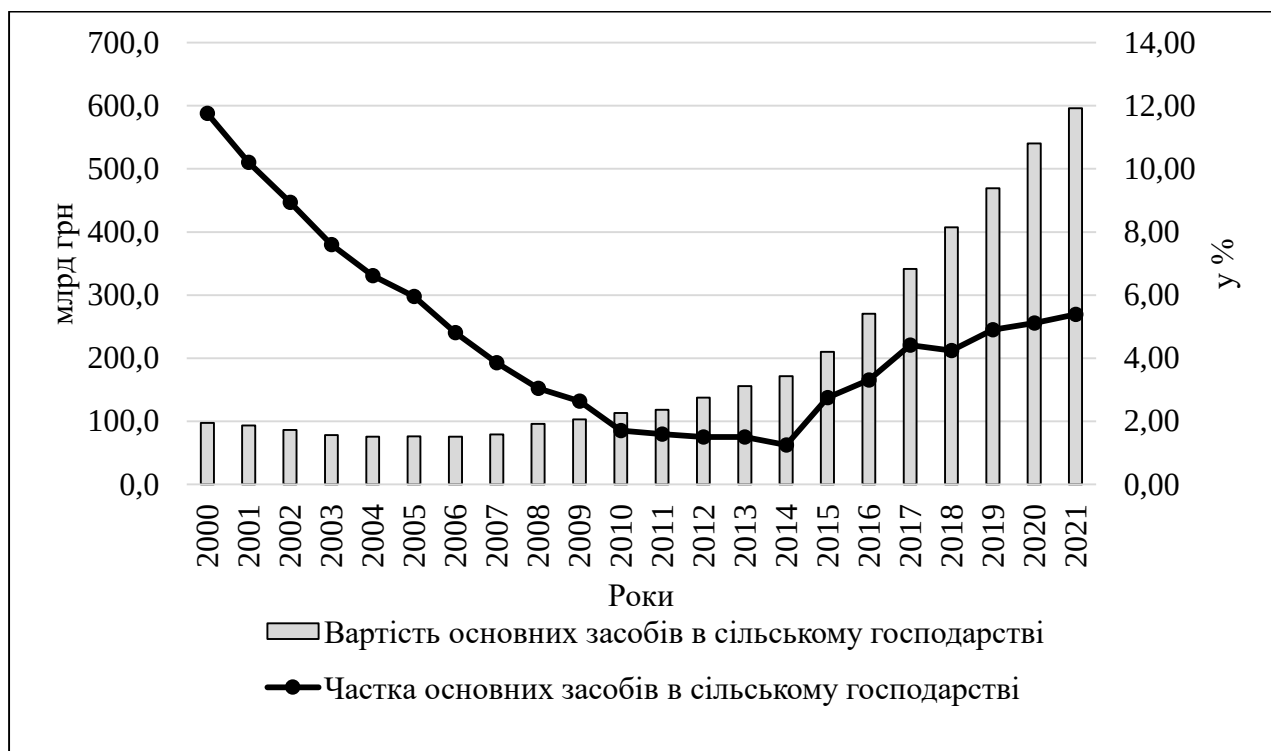

Рисунок 1. Вартість основних засобів в сільському господарстві та їх частка в загальному обсязі основних засобів за 2000 – 2021 роки

Джерело: побудовано автором з використанням [5]

Аналізуючи частку основних засобів в сільському господарстві в загальному обсязі основних засобів, бачимо, що з 2000 по 2014 рік відбувалось скорочення їх частки (з 11,76% у 2000 році до 1,25% у 2012 році). Найсуттєвіше скорочення спостерігається у період з 2001 по 2003 рік (на 1,56 в. п., на 1,27 в. п. та на 1,33 в. п. відповідно) та у 2006 році (на 1,14 в. п.). Починаючи з 2014 року спостерігаємо тенденцію до зростання (з 1,25% до 5,39%). Використовуючи історичні дані, виконано прогнозування частки основних засобів в сільському господарстві. Згідно нього, до 2027 року прогнозується зменшення їх частки до приблизно 2,00%.

Згідно наведених даних, розраховано коефіцієнт кореляції вартості основних засобів та їх частки в загальному обсязі. Коефіцієнт кореляції дорівнює $r = -0.0913$. Це означає, що зв'язок даних показників дуже слабкий, майже відсутній. Даний зв'язок показує, що при збільшенні вартості основних засобів в сільському господарстві, їх частка зменшується. Однак, даний зв'язок не можна вважати статистично значущим.

Висновки. Отже, в останні десятиліття спостерігається зростання вартості основних засобів у сільському господарстві, проте їх частка в загальному обсязі основних засобів країни залишається низькою. Прогноз свідчить про подальше скорочення частки основних засобів у сільському господарстві, що вказує на необхідність пошуку інноваційних рішень для модернізації основних засобів та підтримки галузі з боку держави.

Список використаних джерел

1. Могилова, М. М. (2015). Оптимізація методів та норм амортизації основних засобів сільського господарства: зб. наук. праць. *Економічний аналіз*, 19(3), 55-62.
2. Касич, А., & Телешун, А. (2016). Проблеми обліку основних засобів в сільському господарстві. *Фінансовий простір*, (3 (23)), 89-93.
3. Євтушенко, О. А. (2020). Аналіз стану та відтворення основних засобів у сільському господарстві дніпропетровської області.

4. Олійник Т. Г., Онопрійчук Д. О., Пшеничний І. С. Ефективність управління основними засобами аграрних підприємств. Modern Economics. 2024. № 43(2024). С. 73-81. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V43\(2024\)-10](https://doi.org/10.31521/modecon.V43(2024)-10).

5. Державна служба статистики України.
URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 23.09.2024).

УПРАВЛІНСЬКІ РІШЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Орлова О. М.

**к.е.н., професор, професор кафедри
менеджменту організацій, економіки та підприємництва.**

**Прикарпатський інститут імені М. Грушевського
Міжрегіональної академії управління персоналом, м. Львів**

Кузик Ю. Л.

**аспірант кафедри менеджменту
Львівський національний університет ветеринарної медицини та
біотехнологій імені С.З. Гжицького, м. Львів**

Управлінське рішення є результатом конкретної управлінської діяльності суб'єкта управління та основним продуктом управлінської діяльності. Це повинен робити керівник в рамках своїх повноважень і обов'язків для досягнення цілей організації, особливо в умовах воєнного стану.

Управлінські рішення щодо фінансових ресурсів входять як необхідна складова в реалізацію всіх функцій управління. Це якісь механізми їх реалізації. Перш за все, визначення цілей організаційного розвитку пов'язане з їх вибором з певної їх альтернативної множини. Кожен рівень управлінської діяльності пов'язаний з вибором і оцінкою рівня досягнення розв'язуваних завдань, що здійснюється шляхом прийняття управлінських рішень.

Сучасні умови господарювання характеризуються значними викликами, що зумовлюють особливості ведення бізнесу в Україні. Більшість суб'єктів господарювання вимушені зовсім по іншому підходити до вирішення питань, пов'язаних з прийняттям управлінських рішень щодо управління фінансами. Внаслідок дії комплексу негативних факторів знижується прибутковість господарської діяльності, тим самим загострюються проблеми фінансового забезпечення [2, с.215].

Позиція про ключову роль управлінських рішень у системі менеджменту організації відповідає визначенню менеджменту як сукупності елементів, що утворюють систему реалізації технологій менеджменту, кінцевим результатом якої є прийняття менеджменту рішень у вивченні інформації. Управлінські

рішення є механізмом реалізації технології управління і виступають способом впливу на керовану підсистему керуючої підсистеми моделі управління організацією.

Етапи прийняття управлінського рішення: 1 *Збір повної інформації* про проблему. Окрім повноти, її також потрібно перевірити, якщо, звичайно, вона не надходить із цілком надійних джерел. 2. *Постановка цілей* і розстановка пріоритетів серед них. Тільки тоді керівник розуміє, скільки потрібно ресурсів, кого потрібно залучити тощо. 3. *Вибір системи оцінювання*. Це необхідно для адекватної оцінки виконаної роботи. 4. *Прогнозування ситуації*. Лідер зобов'язаний якомога точніше розуміти, як будуть розвиватися події. Для кожного випадку доступні альтернативні варіанти. 5. *Відбір ідей*. Спочатку відсіваються ті, про кого відомо, що вони невдалі, потім ті, хто сумнівається, і, нарешті, повинні залишитися лише ті, у кого є хороші шанси на успіх. 6. *Розробка сценаріїв розвитку* ситуації. Про який ми вже згадували вище. Цей метод передбачає збір експертної групи, де кожен учасник пропонує свій вибір. 7. *Складання плану заходів*. 7. *Контроль* за виконанням плану. 8. *Аналіз результатів*.

З одного боку, управлінське рішення характеризується наявністю певного, стабільного складу компонентів, з іншого, з точки зору структурного підходу, управлінське рішення як економічна категорія включає такі компоненти, як визначення, класифікація, процес, етапи, методи, якісні характеристики та інформаційне забезпечення.

Вимоги до управлінських рішень: 1. *Цільова спрямованість*, тобто рішення має досягати певної мети. 2. *Дійсність*, тобто рішення повинно відображати об'єктивні закономірності розвитку об'єкта і системи управління ним. 3. *Своєчасність рішення* означає, що воно має бути прийняте саме в той момент, коли необхідні контрольні заходи щодо об'єкта контролю. 4. *Ефективність* - забезпечення досягнення запланованих цілей з найменшими витратами. 5. *Компроміс*. Необхідність цієї вимоги впливає з того, що управлінські рішення майже завжди мають негативні наслідки, тобто. Неможливо прийняти рішення, яке б повністю задовольнило організацію, керівника і всіх співробітників. З цієї

точки зору важливо враховувати довгострокову ефективність прийнятого рішення. 6. *Реальність* - гарантована наявність можливості реалізації рішення. 7. *Цільова спрямованість* - дозволяє зосередити увагу на конкретному об'єкті управління. 8. *Несуперечність*, тобто дотримання раніше прийнятих рішень.

Формування управлінських рішень щодо ефективної господарської діяльності підприємства в умовах воєнного стану вимагає орієнтованості на постійну невизначеність. І незважаючи на обмеженість таких традиційних методів формування управлінських рішень як методи спроб і помилок, інтуїтивний, розуміння контексту, метод аналізу ризиків виявляється достатньо актуальним, оскільки виявлення та зниження ризиків відповідає динамічному та непередбачуваному характеру викликів воєнного часу [1].

Грамотне прийняття управлінських рішень щодо управління фінансовими ресурсами підприємства сприяє зниженню потреби в позикових коштах і зменшенню споживання власних коштів і ресурсів. Це особливо важливо для компаній, які перебувають на ранніх стадіях свого життєвого циклу. Наразі доступ до додаткових та позикових джерел фінансування обмежений

Список використаних джерел.

1. Андрусь О. І., Заболотній Д. О. Особливості формування управлінських рішень підприємств в умовах воєнного стану. URL: <file:///C:/Users/PC/Downloads/298335-Текст%20статті-688424-1-1020240210%20>
2. Нікольчук, Ю. (2024). ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ПІД ЧАС ВІЙНИ. *MODELING THE DEVELOPMENT OF THE ECONOMIC SYSTEMS*, (2), 215–223. <https://doi.org/10.31891/mdes/2024-12-28>
3. Скотний, П., Доценко, Т., Горюнова, К., Фалович, Н., & Мазій, Н. (2024). ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА УПРАВЛІНСЬКІ РІШЕННЯ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 4(57), 197–206. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.4.57.2024.4456>

КОМПЛЕКСНЕ ТА СИСТЕМНЕ ОПРАЦЮВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Піндера М.В.

здобувач вищої освіти

Миколаївський національний аграрний університет

Продовольча безпека України в умовах її інтеграції у світовий ринок вимагає стійкого розвитку аграрного сектора. Його висока адаптивність до мінливих зовнішніх умов, сприйнятливості до різноманітних інновацій була забезпечена завдяки досягненням науково-технічного прогресу та інноваціям.

Хід реформ змінив умови функціонування сільського господарства, її галузі зазнали суттєвих трансформаційних змін, у тому числі на його фінансово-економічному становищі. В аграрній сфері склалася нестабільна ситуація та недосконалість існуючих ринкових відносин [1], існує високий рівень соціальної напруженості.

Такі умови вимагають радикального оновлення стратегії та тактики розвитку аграрного сектора, посилення ролі держави у регулюванні економічних та соціальних процесів.

Останні роки держава намагається вживати заходи, задля поліпшення соціально-економічного становища сільського господарства: програми соціального розвитку сільських територій, реалізація пріоритетних національних проєктів [2], це дозволило суттєво покращити ситуацію. Була підвищена доступність інвестиційних та кредитних ресурсів для сільгосподарських товаровиробників, зростання інвестиційної активності призупинило зниження обсягів аграрного виробництва. Але докорінного перелому у фінансово-економічному та соціальному становищі сільського господарства поки що не сталося, є фактори, що обмежують динамічне функціонування вітчизняного аграрного сектора.

Обмежувальні фактори розвитку аграрного сектора економіки: низький рівень енерго- та фондоозброєності, хімізації, дефіцит кваліфікованих фахівців та робітничих кадрів, нерозвиненість інфраструктури внутрішнього ринку.

Найбільш гостро ці обмежувальні фактори проявляються в окремих територіальних утвореннях, які мають відмінності у природних, техніко-технологічних, екологічних та інших умовах. Треба враховувати і високоризикований характер аграрного виробництва, який викликає асиметрію соціально-економічного розвитку [3].

Для досягнення сталого розвитку аграрного сектора, в умовах, що склалися, вирішення багатоаспектних і різнопланових проблем, поліпшення динамічних характеристик його функціонування потрібен диференційовано зважений підхід до його розвитку. У рамках окремих територіальних утворень треба враховувати регіональні та галузеві особливості [4] фінансово-господарської діяльності сільських товаровиробників.

Наразі сталий розвиток вітчизняного аграрного сектору (окремих його територіальних утворень) потребує подальше комплексне та системне опрацювання. В умовах прихильності України до вступу у європейське співтовариство необхідно розширити дії у виробничих, соціально-економічних, фінансово-інвестиційних та інноваційних пріоритетів у продовольчому ланцюжку. Саме цим пояснюється потреба у проведенні комплексних системних змін та перетворень [5].

Це дозволить виробити адекватну новим економічним умовам аграрну політику країни та окремих регіонів.

Але залишаються невирішеними проблеми формування механізму сталого функціонування галузей сільськогосподарського виробництва у мінливих умовах сьогодення. Необхідна модель стратегії довгострокового ефективного розвитку аграрного комплексу на основі застосування сучасних методів прогнозування.

Отже, підвищення стійкості вітчизняного сільського господарства неможливе без здійснення гнучкої системи державної підтримки та регулювання цієї галузі. Потрібні насамперед заходи фінансового оздоровлення всіх сфер агропромислового комплексу, побудова раціональної системи ціноутворення, розвиток банківського кредитування, дієвий дотаційно-компенсаційний механізм.

Список використаних джерел

1. Іваненко В. С., Курепін В. М. Подолання кризових явищ у аграрній сфері за допомогою технології доповненої реальності // Урожайність та якість продукції рослинництва за сучасних технологій вирощування : матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., присв. 90-річчю з дня народження професора Г. П. Жемели (м. Полтава, 30 верес. 2023 р.). Полтава : ПДАУ, 2023. С. 224-226. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15512>.

2. Юрченко К. С., Курепін В. М. Європейська інтеграція аграрного сектору України в контексті розвитку інновацій // Сучасні підходи до вирощування, переробки і зберігання продукції рослинництва : матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Миколаїв, 21-22 березня 2024 р.). Миколаїв : МНАУ, 2024. С. 5-8. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/17213>.

3. Дідняк А. В., Курепін В. М. Місцевий економічний розвиток та його еволюція // Екологічні та соціальні аспекти розвитку економіки в умовах євроінтеграції : матеріали Х всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Миколаїв, 25-27 жовтня 2023 року). Миколаїв : МНАУ, 2023. С. 134-136. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15755>.

4. Іваненко В. С., Курепін В. М. Органи місцевого самоврядування в умовах воєнного стану // Моделювання соціально-економічного розвитку в системі забезпечення продовольчої безпеки : зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Миколаїв, 10-11 трав.2023р.). Миколаїв : МНАУ, 2023. С. 41-44. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/13902>.

5. Орешко К. Ф., Курепін В. М. Фінансовий лізинг як економічний розвиток підприємств аграрного сектору економіки. Моделювання соціально-економічного розвитку в системі забезпечення продовольчої безпеки : зб. тез II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Миколаїв, 08-09 трав. 2024 р.). Миколаїв : МНАУ, 2024. С. 38-40. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/17818>.

ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ НА УПРАВЛІННЯ ОСНОВНИМИ ЗАСОБАМИ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Пшеничний І.С.
здобувач вищої освіти
Миколаївський національний аграрний університет
Науковий керівник – Олійник Т.Г.,
кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств
Миколаївський національний аграрний університет

Постановка проблеми. В умовах стрімкого розвитку аграрного сектору економіки зростає необхідність в ефективному управлінні основними засобами підприємств для підвищення їх конкурентоспроможності та стійкості на ринку. Однією з ключових складових такого управління є інноваційний потенціал, який визначає можливості підприємства адаптуватися до змін зовнішнього середовища, впроваджувати нові технології та методи ведення бізнесу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Останніми роками багато науковців і практиків звертають увагу на інноваційний розвиток аграрних підприємств у контексті глобальних змін. Сучасні дослідження присвячені як загальним тенденціям розвитку інновацій в аграрному секторі, так і впровадженню конкретних технологій, що покращують управління основними засобами підприємств.

Мета та завдання дослідження. Дослідження спрямоване на визначення впливу інноваційного потенціалу на ефективність управління основними засобами підприємств аграрного сектору, а також розробку рекомендацій щодо підвищення продуктивності та стійкості підприємств через впровадження інноваційних рішень.

Виклад основного матеріалу. Розвиток сучасного агробізнесу в умовах нестабільного ринкового середовища та політичного клімату вимагає впровадження виробничими підприємствами інноваційних механізмів управління основними засобами з метою виробництва високоякісної продукції, яка забезпечить підприємству перевагу в конкурентному середовищі, це

зумовлено тим, що розвитку ринку агропродукції зумовлений інтенсивною конкуренцією та прагненням кожного виробника забезпечити для себе стійке положення на ринку.

Нині інноваційний розвиток основних засобів та системи їх використання підприємством є одним з найважливіших аспектів діяльності підприємства, адже отримання прибутку та життєдіяльність підприємства тримаються на трьох стовпах:

- ефективному використанні основних засобів;
- висококваліфікованих трудових ресурсах;
- грошових коштах.

Особливу роль у системі управління основними засобами відіграє інноваційний потенціал підприємства, адже саме розвиток інновацій підтримує діяльність кожного підприємства.

Суть інноваційного потенціалу полягає у здатності підприємства ефективно впроваджувати та використовувати нові технології, продукти та послуги.

Для більш об'ємного розуміння інноваційного потенціалу вважаємо доречним провести аналіз його компонентів, наявність яких дозволить підприємствам проводити інноваційну діяльність у процесі виробництва своєї продукції (рис. 1).

Інноваційний потенціал	ефективна система управління активами
	достатнє забезпечення ресурсами
	наявність науково-дослідницької роботи
	ефективна система маркетингової діяльності
	належний рівень технологічного розвитку
	ефективна організаційна структура

Рисунок 1. Складові частини інноваційного потенціалу підприємств [1].

Розвиток інноваційного потенціалу підприємства передбачає впровадження інновацій, прикладом основного засобу, який ми можемо порекомендувати підприємствам аграрної галузі впровадити у свою господарську діяльність є сільськогосподарські дрони, адже використовуючи їх, підприємство зможе моніторити свої земельні площі створюючи 3D-карти, проводити ефективну посівну компанію, вносити необхідну кількість добрив та хімікатів, що неодмінно призведе до підвищення врожайності.

Важливою складовою впровадження даного виду інновації є потужний економічний ефект оскільки інноваційна інновації не лише забезпечують оперативні переваги, але й створюють фундамент для стійкого розвитку в майбутньому, вважаємо доцільно проаналізувати його (рис. 2).

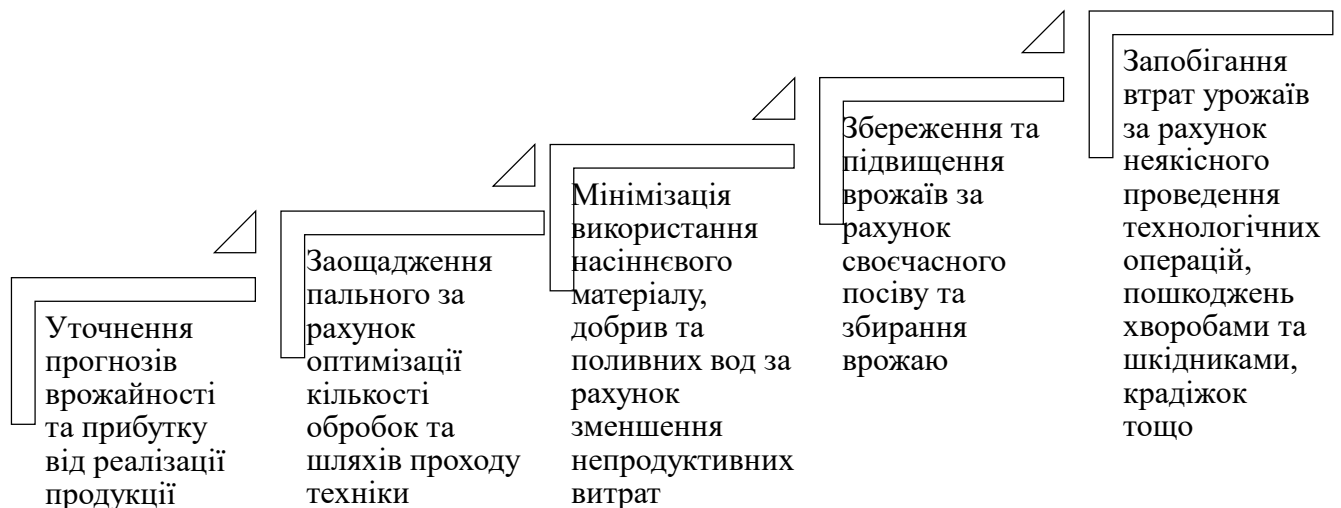

Рисунок 2. Економічний ефект від впровадження аграрних дронів [2].

Висновки: Отже, впровадження інноваційного потенціалу в систему управління основними засобами не можна недооцінювати, ми вважаємо, що інноваційна складова, це один з головних факторів виробництва, який робить підприємство конкурентоспроможним.

Список використаних джерел

1. Маркіна І. А., Вороніна В. Л., Хорошко Д. Р. Управління інноваційним потенціалом як фактор стратегічного розвитку та конкурентних переваг підприємства. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2020. Вип. 3. С. 76-81.
2. Старинець О. Використання дронів у діяльності підприємств аграрної сфери. *Причорноморські економічні студії*. 2019. № 49. С. 116–119.

НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ТА СФЕРА ПРАЦІ: КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Сиворотка Н.М.
здобувачка вищої освіти
Миколаївський національний аграрний університет

Якщо простежити шлях від більшості екологічних проблем назад, то можна дійти до робочого місця. Фахівці з охорони праці та безпеки усвідомлюють, серйозні наслідки для здоров'я людини пов'язані з деякими небезпечними речовинами/процесами які стали системою раннього попередження про потенційні екологічні наслідки для здоров'я далеко за межами робочого місця. Незважаючи на очевидний взаємозв'язок робочого середовища з навколишнім середовищем деякі роботодавці та працівники реагують на причини та наслідки як робочого середовища [1], так і питань навколишнього середовища вельми непорівнянними та ізольованими способами.

Насправді, охорона праці та виробнича безпеки є невід'ємною частиною екологічної діяльності підприємства. Охорона праці та охорона довкілля можуть повністю бути сумісні та доповнюють один одного, іноді вони можуть бути антагоністичними. Потрібно знайти способи захисту, як здоров'я та безпеки працівників, так і навколишнього середовища в цілому, уникати варіантів, які припускають, що потрібно вибрати один, or інший спосіб вирішення проблем.

Реагування на виявлення екологічних проблем часто призводить до створення хибних дихотомій [2]. Але у більшості специфічних та особливих обставинах для вирішення конфліктних ситуацій потрібна низка компромісів та обережних довгострокових підходів. В таких умовах критичним фактором є співпраця між працівником та роботодавцем, яка повинна підвищувати продуктивність праці через безпеку, як у конкретному випадку, так і в цілому. Безпека підприємства як у конкретному випадку, так і в цілому гарантує безпечне довкілля, якщо припустити, що ефективність охорони праці на робочому місці має бути спрямована на запобігання, а не просто на контроль та усунення.

Очевидно основне значення для майбутніх покращень у галузі охорони праці та навколишнього середовища є концепція профілактики.

У минулому більшість керівників ґрунтували своє відношення до виробничих небезпек на спрощеному підході [3]. Вони вважали, щоб захистити працівників від ризиків необхідно особливу увагу приділити технічним рішенням: обмежити аварійність шляхом удосконалення механізмів, запровадити захисні пристрої.

У міру розширення наших знань про наслідки для здоров'я, пов'язані з впливом на робітників негативних факторів виробництва, логічною стратегією реагування може бути перший захист робітника від впливу шляхом покращення систем захисту, другий більш надійний, що не впливає на довкілля [4], це ліквідація або заміна небезпечних або токсичних речовин/процесів, які значно менш шкідливі.

Сьогодні ще існує негайні та довгострокові наслідки деградації довкілля для нашого суспільства та нашої економіки [5], але є нова екологічна свідомість, суспільний інтерес до навколишнього середовища. Треба розуміти, що серйозні дії, які вживаються на сьогодні щодо охорони праці та навколишнього середовища, є лише верхівкою айсберга проблем охорони праці та навколишнього середовища.

Необхідні постійні зусилля робітників щодо співпраці з роботодавцями для покращення безпеки та гігієни праці [6] на основі більш цілісного підходу, який має істотні переваги для сфери праці та навколишнього середовища: використання технології чистішого виробництва запобігають погіршенню стану навколишнього середовища, а також приносять відчутну економічну вигоду; технології більш чистого виробництва призводять до значного підвищення ефективності використання природних ресурсів і енергії; участь працівників у питаннях захисту здоров'я, безпеки та навколишнього середовища як частини процесу чистіших технологій призведе до покращення морального духу, розуміння та продуктивності праці.

Отже, впровадження більш чистих виробничих технологій чітко визначають заходи щодо поліпшення показників як охорони праці на підприємстві, так і навколишнього середовища.

Список використаних джерел

1. Kurepin V., Lyamar O. (2024). Assessment of the State of Personnel Safety of Agricultural Enterprises with the Help of Relevant Performance Indicators. *Modern Economics*, 43(2024), 41-50. DOI:[https://doi.org/10.31521/modecon.V43\(2024\)-06](https://doi.org/10.31521/modecon.V43(2024)-06).
2. Курепін В. М., Бацуровська І. В. Еколого-економічний баланс на Кінбурні: обставини заповідної території довоєнного, воєнного та поствоєнного часу (in English). *Modern Economics*. 2023. № 42(2023). С. 62-69. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V42\(2023\)-09](https://doi.org/10.31521/modecon.V42(2023)-09).
3. Курепін В.М. Марченко Д.Д. Сучасні технології захисту навколишнього середовища від впливу сонячних електростанцій. *Modern Economics*. 2024. № 44(2024). С. 79-84. DOI:[https://doi.org/10.31521/modecon.V44\(2024\)-13](https://doi.org/10.31521/modecon.V44(2024)-13).
4. Batsurovska I., & Kurepin V. (2024). Prospects for the use of wind power plants: advantages and environmental safety. *Traditions and new scientific strategies in the context of global transformation of society*. Baltija Publishing, 1, 34-55. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-406-1-2>.
5. Курепін В. М., Іваненко В. С. Екологія та війна, погляд через минуле у майбутнє, глобальні виклики, загрози // *Ekologia i racjonalne zarządzanie przyrodą: edukacja, nauka i praktyka [Zasób elektroniczny]: materiały z międzynarodowej konferencji naukowo-praktycznej (Łomża – Żytomierz, 15.11.2023 r.)*. Łomża : MANS w Łomży, 2023. С. 265-275. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/16200>.
6. Орешко А. Ф., Курепін В. М. Психологія праці як інструмент управління якістю праці : збірник наукових праць XIV всеукраїнської науково-практичної конференції курсантів, студентів, аспірантів та ад'юнктів. Львів : Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, 2024. С. 202-203. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/18276>.

МОДЕЛЮВАННЯ ОПТИМАЛЬНОГО РОЗПОДІЛУ РЕСУРСІВ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ У СІЛЬСЬКИХ РЕГІОНАХ

Слободян Т.А.

здобувачка вищої освіти спеціальності 071 «Облік і оподаткування»

Хилько І.І.,

старший викладач кафедри економічної кібернетики, комп'ютерних наук та інформаційних технологій

Миколаївський національний аграрний університет

Постановка проблеми. Сталий розвиток аграрного сектору є важливим напрямком сучасної економічної політики багатьох країн. Проблема полягає в тому, що сталий розвиток вимагає оптимального розподілу ресурсів (земельних, водних, енергетичних та ін.). Особливо гостро це питання постає у сільських регіонах, де аграрний сектор – основне джерело доходу та засіб для існування. Проте нерівномірний доступ до ресурсів та погане планування їх використання призвели до зниження продуктивності аграрного сектору.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В галузі моделювання оптимального розподілу ресурсів для сталого розвитку аграрного сектору працюють як українські, так і міжнародні науковці. Серед дослідників, чії роботи мали значний вплив на розвиток цієї теми, виділимо наступних: Олександр Шубравський, Юрій Лупенко, Йоханн Шнайдер, Джозеф Сміт.

Мета та завдання дослідження. Мета дослідження – дослідити моделювання оптимального розподілу ресурсів для забезпечення сталого розвитку аграрного сектору в сільських регіонах. Основними завданнями є:

- проаналізувати існуючі економіко-математичні моделі розподілу ресурсів в аграрному секторі;
- оцінити вплив регіональних особливостей на розподіл ресурсів.

Виклад основного матеріалу. Для оптимізації розподілу ресурсів в аграрному секторі використовуються різні методи моделювання. Найпоширенішим є метод лінійного програмування, який дозволяє знайти найкращий спосіб використання обмежених ресурсів для досягнення

максимальних результатів (наприклад, максимізації врожайності або мінімізації витрат). Прикладом цього є модель, яка враховує обмеженість водних, земельних та енергетичних ресурсів, а також фінансові обмеження на рівні конкретного сільського регіону [1].

Моделювання розподілу водних ресурсів. Водні ресурси мають ключове значення для аграрної сфери, особливо в умовах зміни клімату. Одним із перспективних підходів є розвиток зрошувальних систем, що активно підтримується Мінагрополітики України. Зокрема, Стратегія зрошення та дренажу до 2030 року передбачає інвестиції в обсязі 4 млрд доларів для оптимізації водокористування та адаптації найкращих світових практик до місцевих умов. Дана стратегія передбачає впровадження енергоефективних систем зрошення та децентралізацію управління водними ресурсами, що підвищить стійкість аграрного сектору в умовах змін [2].

Оптимізація землекористування. Для ефективного розподілу земельних ресурсів активно використовуються системи точного землеробства, які дозволяють проводити детальний аналіз стану ґрунтів та планувати агротехнічні заходи з урахуванням особливостей кожної ділянки. Інноваційні інструменти від компанії Yara, такі як N-Sensor і AtFarm, можливість фермерам зменшити втрати добрив і підвищити продуктивність, забезпечуючи сталість аграрного виробництва [3].

Енергетичні ресурси. Сучасні виклики в сільському господарстві потребують переходу до використання відновлюваних джерел енергії та енергозберігаючих технологій. Впровадження нової сільськогосподарської техніки з низьким рівнем викидів та енергоефективними технологіями знижує споживання енергії та вуглецевий слід агровиробників, що сприяє сталому розвитку агросектору та конкурентоспроможності на глобальному ринку [2].

Іншим підходом є динамічне програмування, яке може оптимізувати процес прийняття рішень в умовах невизначеності та змінного середовища. Цей метод ефективний при довгостроковому плануванні використання ресурсів, з

урахуванням кліматичних змін та інших ризиків, які можуть виникати у сільському господарстві [4].

Висновки. Моделювання оптимального розподілу ресурсів у сільських регіонах є важливим інструментом для досягнення сталого розвитку в аграрному секторі. Використання економіко-математичних методів, таких як лінійне та динамічне програмування, можуть бути використані для ефективного управління ресурсами та забезпечення довготривалої стабільності аграрної економіки. Регіональний підхід є ключовим для збалансованого використання ресурсів з урахуванням специфіки кожного регіону.

Водні, земельні та енергетичні ресурси повинні використовуватися раціонально шляхом впровадження зрошувальних систем, точного землеробства та енергоефективних рішень, які можуть допомогти підвищити продуктивність агровиробництва та зменшити вплив на довкілля.

Список використаних джерел

1. Стратегічні напрями сталого розвитку сільських територій на період до 2030 року / [Лупенко Ю.О., Малік М.Й., Булавка О.Г. та ін.]; за ред. Ю.О. Лупенка. Київ : ННЦ ІАЕ, 2020. 60 с. URL: https://issuu.com/nnc_iae/docs/2020_14_str_nap_sta_roz (дата звернення 04.10.2024).

2. Агроновини. На шляху до сталого розвитку. URL: <https://agroportal.ua/ru/proyekti/na-shlyahu-do-stalogo-rozvitku-vid-obiznanosti-do-vimiryuvannya-rivnya-stalosti> (дата звернення 04.10.2024).

3. Сталий розвиток сільського господарства. URL: <https://www.yara.ua/about-yara/sustainability/commitment-and-policy/sustainable-agriculture/> (дата звернення 04.10.2024).

4. Васильєва Н. К., Мороз С. І. Моделі оптимізації та економетрики – застосування в аграрній економіці : навч. посіб. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2023. 190 с. (дата звернення 04.10.2024).

ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ РЕГІОНАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ МИКОЛАЇВЩИНИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

**Стаценко В.О., аспірант
Миколаївський національний аграрний університет**

Миколаївська область є одним із ключових регіонів для аграрного сектору України, проте її розвиток стикається з низкою викликів. Основними проблемами є кліматичні зміни, деградація ґрунтів, нестача водних ресурсів, а також нестабільність економічної та правової бази, що стримує впровадження інноваційних рішень у агросекторі. Стратегія сталого розвитку аграрного сектору Миколаївщини повинна враховувати ці регіональні особливості і спрямовувати зусилля на вирішення зазначених проблем.

Дослідження сталого розвитку аграрного сектору в Україні активно проводяться останніми роками, зокрема в контексті кліматичних викликів та євроінтеграції. Наприклад, Лагодієнко Н.В [1] зазначає, що впровадження стратегії сталого розвитку вимагає врахування економічних, соціальних та екологічних аспектів в умовах глобалізації. Також підкреслюється важливість модернізації аграрного сектору через впровадження інновацій, зокрема цифрових технологій, які можуть сприяти підвищенню продуктивності та ефективності аграрного виробництва [2; 4; 6]. Інше дослідження підкреслює важливість раціонального використання водних ресурсів у регіонах з дефіцитом води, таких як Миколаївщина [3].

Метою дослідження є розробка ефективної стратегії сталого економічного розвитку аграрного сектору Миколаївщини, що враховує регіональні особливості та дозволяє підвищити конкурентоспроможність і стійкість до зовнішніх викликів.

Основним завданням для аграрного сектору Миколаївщини є подолання негативних наслідків змін клімату та раціональне використання природних ресурсів, зокрема води і ґрунтів. Посушливі кліматичні умови, характерні для регіону, ускладнюють вирощування традиційних сільськогосподарських культур

і потребують адаптаційних заходів. Одним із можливих рішень є впровадження технологій точного землеробства, що забезпечить оптимізацію використання водних ресурсів і підвищить врожайність на зрошуваних землях [1, 3].

Одним із найбільших викликів для сталого розвитку аграрного сектору Миколаївщини є дефіцит води. Посухи стають регулярними, і це вимагає оптимізації зрошувальних систем та впровадження водозберігаючих технологій. Системи крапельного зрошення, у поєднанні з інноваційними методами точного землеробства, дозволять зменшити споживання води та одночасно підвищити ефективність її використання. Ці технології сприяють зниженню втрат води та підвищенню врожайності, що підтверджується успішними практиками в інших аграрних регіонах світу [1].

Цифровізація аграрного сектору є ключовою умовою підвищення продуктивності та сталого розвитку. Хоча на Миколаївщині цифрові технології лише починають впроваджуватися, вони мають великий потенціал для оптимізації виробничих процесів. Технології дистанційного моніторингу полів, управління ресурсами та використання безпілотних систем дозволяють знижувати витрати і підвищувати точність робіт, а також швидко реагувати на кліматичні зміни та ефективніше використовувати ресурси [2].

Однією з ключових проблем для Миколаївщини є необхідність адаптації до змін клімату. Окрім впровадження зрошувальних систем, важливо розширювати асортимент вирощуваних культур, віддаючи перевагу сортам, стійким до посухи. Такі культури, як соняшник, соя та кукурудза, можуть стати основою для сталого виробництва в регіоні, оскільки вони краще адаптовані до умов посушливого клімату. Аграрний сектор Миколаївщини має великий експортний потенціал завдяки високому попиту на пшеницю, соняшникову олію та інші культури. Для реалізації цього необхідні інвестиції в модернізацію виробництва та інфраструктури. Стратегічним пріоритетом є залучення приватного капіталу та створення умов для підвищення інвестиційної привабливості регіону.

Таким чином, стратегія сталого розвитку аграрного сектору Миколаївщини повинна базуватися на трьох основних напрямках: інноваційні агротехнології,

раціональне використання водних та земельних ресурсів, а також підтримка інвестиційної привабливості. Це дозволить адаптувати регіон до сучасних викликів і забезпечити його довгострокову конкурентоспроможність.

Висновки. Стратегія сталого економічного розвитку аграрного сектору Миколаївщини повинна базуватися на впровадженні інноваційних технологій, зокрема цифровізації та раціонального використання природних ресурсів. Для досягнення сталого розвитку необхідно удосконалити систему управління водними ресурсами, підвищити рівень державної підтримки та стимулювати залучення інвестицій в аграрний сектор. Це дозволить забезпечити стійкий економічний розвиток регіону, адаптуючи його до змін клімату та підвищуючи конкурентоспроможність на світових ринках.

Список використаних джерел

1. Лагодієнко Н.В., Козак К.Б. Стратегія реалізації сталого розвитку аграрного виробництва в умовах зростання відкритості національної економіки. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Т. 5. № 2. С. 155-172.
2. Негрей М.В. Цифрова трансформація аграрного сектору: перспективи, виклики та рішення. *Наукові записки НаУКМА. Економічні науки*. 2023. Т. 8, вип. 1. С. 94-100.
3. Шпілка М.М. Поточний стан та перспективи розвитку аграрного сектору України. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/12915/1/Збірка тез IX Всеукр науково-практ конференція %281%29-89-91.pdf> (дата звернення: 21.10.2024).
4. Kovalenko, D., Petrychuk, S., Kushniruk, V., Banyeva, I. and Meish, A. (2023). Financial Aspects of Maintaining Business Activities in the Face of Unexpected Changes. *Economic Affairs*, Vol. 68, No. 01s, pp. 17-26. DOI: <https://doi.org/10.46852/0424-2513.1s.2023.3>.
5. Кушнірук В. С., Карєба М. І., Нєхайчик Є. Є. Сучасні тенденції інвестиційної діяльності в Україні. *Modern Economics*. 2024. № 44(2024). С. 85-90. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V44\(2024\)-14](https://doi.org/10.31521/modecon.V44(2024)-14)
6. Стаценко В.О., Кушнірук В.С. Майбутнє аграрного сектору в умовах цифровізації: інноваційна складова. *Екологічні та соціальні аспекти розвитку економіки в умовах євроінтеграції* : збірник тез доповідей X Всеукр. наук.-практ. конф. (25-27 жовтня 2023 року). Миколаїв : МНАУ, 2023. С. 106-108. URL: https://www.mnau.edu.ua/files/nauk_prof_konf/zbirnyk-tez-27-10-23.pdf (дата звернення: 21.10.2024).

ОСОБЛИВОСТІ ПОБУДОВИ СТРАТЕГІЇ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ НА УМОВАХ СТАЛОСТІ

Сухоставець А.І.

к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та підприємництва

ім.І.М.Брюховецького,

Сумський національний аграрний університет

Постановка проблеми. Аграрний сектор економіки належить для нашої країни є системою життєзабезпечення суспільства, яка формує продовольчі ресурси. Їх наявність визначає національну, економічну та продовольчу безпеку країни. Стратегія аграрного бізнесу в сьогодишніх умовах існування повинна в першу чергу ґрунтуватися на засадах сталості, ретельному економічному аналізі як внутрішнього, так і зовнішнього середовища. Визначення сталості аграрного бізнесу можна оцінити за такими показниками як. конкурентоспроможність сільськогосподарського виробництва, рентабельність виробничої діяльності, економічний розвиток, стійкість сільськогосподарських підприємств на зовнішніх ринках, тощо [1]. Тому побудова стратегій розвитку аграрного бізнесу є першочерговим завданням як для підприємства так і для економіки країни в цілому.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дане питання досліджується в публікаціях: В.М. Жука, С.М. Кваши, П.М. Макаренка, М.Й. Маліка, О.В. Олійника, М.А. Хвеси́ка, Д.В. Шияна та інших.

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є вивчення, узагальнення та уточнення теоретичних і практичних підходів до проблеми побудови стратегій аграрного бізнесу на умовах стійкості. Завданням - формування пріоритетів сталих стратегій аграрного бізнесу.

Виклад основного матеріалу. Сучасні умови господарювання сільськогосподарських підприємств характеризуються високою невизначеністю та неповним рівнем прогнозованості майбутнього. Тому головне завдання стратегічного менеджменту на сьогодишньому етапі це навчитися більш гнучко прогнозувати зміни на ринку з метою підвищення конкурентоспроможності

сільськогосподарських підприємств що дозволить їм працювати в довгостроковій перспективі. Тому стратегічне повинно базуватися на чіткій стратегії, яка створює ефективний план розвитку підприємства на майбутнє.

Зрозуміло, що сільськогосподарські підприємства мають розробити та реалізувати стратегію розвитку, яка передбачає оптимальний комплекс заходів, а також здатність адекватно реагувати на зміни навколишнього середовища. Необхідність стратегічного планування виникає з процесу економічного розвитку самого підприємства, основною метою якого є підвищення ефективності бізнесу. Тому очевидна необхідність впровадження стратегічних змін для компаній аграрного сектору.

Розробляючи стратегію розвитку підприємництва в умовах повоєнної відбудови України, важливо подбати про безпеку працівників, не втрачати пильності до можливих військових подій. Тому необхідно оновити плани евакуації, захист інфраструктури та інформаційних даних [2]. Стратегія вимагає від аграрних підприємств системного діалогу з державними органами та впровадження їхніх рекомендацій щодо сталого розвитку у роботу аграрних підприємств [3]. Інноваційна стратегія розвитку підприємництва в умовах післявоєнної відбудови України має бути гнучкою і може потребувати постійного перегляду та коригування відповідно до принципів сталого розвитку та сучасних змін [4].

Сталий розвиток в першу чергу направлений на збереження навколишнього середовища. Так наслідком глобального потепління для сільського господарства України може стати зменшення виробництва сільськогосподарської продукції через зниження врожайності сільськогосподарських культур і виробництва продукції тваринництва на територіях, де тривалий час культивуються традиційні види сільськогосподарських рослин і різних видів тварин. В умовах зміни клімату відбувається поступове перерозподіл орних земель під вирощування потенційно економічно вигідної сільськогосподарської продукції. Враховуючи те, що територія України розташована в помірному кліматичному поясі переходу від

морського до континентального типу, що є сприятливим для вирощування більшості сільськогосподарської продукції, зміну клімату для нашої країни наразі слід розглядати насамперед як можливість. для розвитку аграрного сектору та відповідної сталості сільськогосподарської системи [2].

Висновки. Підсумовуючи вищенаведене ми вважаємо, що стратегічне управління аграрним бізнесом слід розглядати як процес розробки та реалізації стратегій шляхом порівняння зовнішнього середовища та умов діяльності суб'єктів господарювання, що працюють в умовах макроекономічної кризи, глобальних викликів та наслідків та воєнного стану в Україні і побудовані на засадах сталості.

Список використаних джерел:

1. Здоров В., Шелемба В., Верхогляд Т. Завдання стратегічного менеджменту підприємств агропродовольчої сфери за умов сучасних викликів. *Стратегічний менеджмент агропродовольчої сфери в умовах глобалізації економіки: безпека, інновації, лідерство: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції*, 28 вересня 2023 р. Полтава : ПДАУ, 2023. С.16-17.
2. Перспективи розвитку аграрного сектора України в умовах кліматичних змін : аналіт. доп. / [В. М. Русан, Л. А. Жураковська, Я. А. Жаліло та ін.] ; за наук. ред. Я. А. Жаліла. Київ : НІСД, 2024. 47 с. URL: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2024.09> (дата звернення 01.10.2024р.).
3. Ganushchak-Yefimenko L. M., Shcherbak V. G., Gulina O. D. Company CRM system strategy implementation. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія: Економічні науки*, 2017. №6, 38-42.
4. Ganushchak-Efimenko, L., Shkoda, M., & Nifatova, O. (2018). Strategic approach to managing the risk of the company's business portfolio. *Managament*. 2018. Vol 27. №1, 111-118.

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Табацкова Г.В.

**кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет**

Економічна самостійність органів місцевого самоврядування залежить від наявності місцевих бюджетів, які здатні активізувати господарську діяльність, сприяти розвитку місцевої інфраструктури на підвідомчій території, зміцненню економічного потенціалу регіону, накопиченню та використанню резервів фінансових ресурсів. Зрештою, все це значно розширює можливості органів місцевого самоврядування щодо підвищення рівня добробуту населення. В рамках Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні було прийнято Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад.

У процесі децентралізації об'єднані громади здобули фінансові, матеріально-технічні та інші ресурси, а також повноваження, що є дуже важливим та потужним інструментарієм, який може забезпечити можливості для повноцінного місцевого розвитку. Головна стратегічна мета реформи пов'язана зі створенням комфортного та безпечного середовища для життя людини в Україні. Також мета пов'язана зі створенням умов для динамічного розвитку регіону та надання якісних та доступних публічних послуг громадянам.

Відповідно до Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні до основних завдань, що повинні підвищити ефективність органів місцевого самоврядування, належить й більш чіткий розподіл повноважень у системі органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади різних рівнів, що спрямовано на загальне покращення забезпечення суспільних благ та послуг.

Крім видатків на здійснення самоврядних повноважень, громади отримують фінансування й видатки, які делегуються державою, а саме: видатки на утримання закладів бюджетної сфери (освіти, культури, охорони здоров'я,

фізичної культури та спорту, соціального захисту та соціального забезпечення). Джерелом фінансування видатків є як доходи, так і міжбюджетні трансфери з державного бюджету.

Крім зростання власних фінансових можливостей, у результаті децентралізації територіальні громади мають й інші інструменти забезпечення економічного розвитку, це стосується запровадження зовнішніх запозичень, визначення самостійно установ з обслуговування коштів місцевих бюджетів розвитку та власних надходжень бюджетних установ.

Перед органами місцевого самоврядування завжди стоїть проблема вибору: з одного боку, це потреба збільшення їхньої дохідної бази, яка зумовлює застосування більш високих цін та тарифів, а з іншого – необхідність здійснення соціального захисту.

В Україні відбувається зростання частки доходів у місцевих бюджетах завдяки платежам за послуги, які надходять від комунального сектору економіки. Проте органи місцевого самоврядування України, які безпосередньо отримують до місцевих бюджетів такі доходи, в реальності позбавлені будь-яких повноважень щодо формування цінової та тарифної політики комунальних послуг.

Існують й інші проблеми внутрішнього характеру, які уповільнюють зростання фінансових ресурсів місцевого управління. це такі проблеми як: недостатньо ефективне застосування методів фінансового менеджменту на локальному рівні, помилкове уявлення про основи публічних фінансів, які ототожнюють з державними фінансами, неможливість визначення практичних заходів щодо реалізації політики фіскальної децентралізації тощо. Варто зазначити, що органи місцевого самоврядування найчастіше не мають чіткого розуміння пріоритетів їх діяльності та ролі в суспільстві та громаді, що спричиняється нерозвиненістю інститутів політичних партій, лобізму, які насправді тільки заважають органам місцевого самоврядування ефективно виконувати свої функції в контексті демократичних цінностей.

Під час реалізації бюджетної політики на місцевому рівні повинні здійснюватись такі кроки в напрямі проведення реформи місцевого самоврядування, як децентралізація управління бюджетними коштами та підвищення рівня самостійності органів місцевого самоврядування з метою виконання наступних завдань:

1) запровадження європейських стандартів місцевого самоврядування для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць шляхом досягнення оптимального рівня розподілу ресурсу між державним та місцевими бюджетами;

2) посилення фіскального потенціалу територій шляхом:

- удосконалення планування показників бюджету; прогнозування на середньострокову перспективу;
- підвищення прозорості та ефективності витрачання бюджетних коштів на основі оновлення системи державного управління регіональним розвитком з адаптацією до стандартів реалізації регіональної політики в європейських країнах.

Список використаних джерел

1. Стефанюк І.Б. Удосконалення механізму фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування: Фінанси України, 2013. № 2. С. 71-82.
2. Чугунов О.І. Формування бюджетів місцевого самоврядування у системі суспільного розвитку територіальних громад: Економічний вісник університету, 2018. Вип. 38. С. 153-161.
3. Principles of Public Participation in Fiscal Policy // Global Initiative and Fiscal Transparency [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.fiscaltransparency.net/public-participation-principles-and-guide/>

ТРАНСПОРТНА ЛОГІСТИКА: ВИБІР ОПТИМАЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ ТА МАРШРУТІВ

**Таранець Є. О.,
здобувач вищої освіти,**

**Науковий керівник: Іваненко Т. Я.,
кандидат економічних наук, доцент кафедри готельно-ресторанної справи
та організації бізнесу**

Миколаївський національний аграрний університет

Транспортна логістика є критично важливою складовою управління постачанням, адже від неї залежить ефективність і вартість доставки товарів. Оптимальний вибір транспорту та маршрутів забезпечує зменшення витрат, підвищення швидкості доставки та покращення обслуговування клієнтів. Сучасні підприємства повинні враховувати різноманітні фактори, щоб досягти максимальних результатів у своїй логістичній діяльності.

Першим кроком у виборі оптимального транспорту є детальний аналіз вимог до вантажу. Різні види транспорту—автомобільний, залізничний, морський та авіаційний—мають свої особливості, які впливають на вибір. Наприклад, автомобільний транспорт є найбільш гнучким і швидким способом доставки для невеликих вантажів на короткі відстані, тоді як морський транспорт забезпечує ефективність для великих обсягів товарів на міжнародних маршрутах, незважаючи на триваліші терміни доставки. За даними компанії McKinsey, використання комбінованих перевезень, які поєднують кілька видів транспорту, дозволяє підвищити ефективність логістичних процесів [1].

Планування маршрутів є наступним важливим етапом. Сучасні технології, такі як геоінформаційні системи (ГІС) та програмне забезпечення для управління транспортом, дозволяють оптимізувати маршрути з урахуванням різних чинників, таких як дорожній трафік, погодні умови та обмеження на певних ділянках. Використання програмних рішень, що базуються на штучному інтелекті, також допомагає автоматизувати процеси, знижуючи ризики затримок і підвищуючи загальну ефективність перевезень. Наприклад, система TMS (Transportation Management System) може надати реальні дані про трафік, що дозволяє коригувати маршрути в режимі реального часу [2].

Витрати на транспортування також залежать від багатьох факторів, таких як паливні витрати, тарифи перевізників, страхування вантажу та можливі затримки на кордонах. Аналіз цих чинників є необхідним для вибору найбільш вигідного варіанту доставки. Для підприємств важливо встановлювати довгострокові відносини з надійними перевізниками, що дозволить знижувати витрати та покращувати якість обслуговування. Дослідження показують, що компанії, які активно взаємодіють з постачальниками послуг, досягають кращих результатів у сфері транспортування [3].

Вибір оптимального транспорту та маршрутів не тільки покращує ефективність логістичних процесів, але й позитивно впливає на задоволеність клієнтів. Висока якість обслуговування, швидка доставка та збереження товарів у належному стані сприяють формуванню позитивного іміджу компанії та підвищують її конкурентоспроможність. Зокрема, у сфері електронної комерції, де швидкість доставки стає вирішальним фактором для споживачів, вибір правильних логістичних стратегій є критично важливим [4].

З огляду на постійні зміни в ринкових умовах та розвиток технологій, підприємства повинні адаптувати свої логістичні стратегії, щоб залишатися конкурентоспроможними. Використання інноваційних рішень у транспортній логістиці дозволяє не лише знизити витрати, але й покращити якість обслуговування, що є важливим для досягнення успіху в умовах сучасного бізнес-середовища.

Список використаних джерел:

1. McKinsey & Company. (2020). Logistics and Supply Chain Insights. URL: <http://surl.li/cahmqx> (дата звернення 20.10.2024)
2. Deloitte. (2021). Transportation Management Systems: An Introduction. URL: <https://www2.deloitte.com/ua/en/pages/press-room/press-release/2021.html> (дата звернення 21.10.2024)
3. Logistics Management. (2019). The Benefits of Strong Supplier Relationships. URL: <https://www.winman.com/blog/bid/366854/the-benefits-of-supplier-relationship-management> (дата звернення 20.10.2024)
4. Statista. (2023). E-commerce Delivery Trends. URL: <https://www.statista.com/statistics/1428400/delivery-preference-europe/> (дата звернення 20.10.2024)

РОЗВИТОК АГРОБІЗНЕСУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ВЕДЕННЯ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Ткачук А.В.
аспірант 4 року навчання спеціальності «Економіка»,
Христенко О.А.
кандидат економічних наук, доцент,
завідувачка кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет

На сучасному етапі розвитку агропромисловий сектор України є однією з найважливіших ланок в економічній системі більшості країн світу з ринковою економікою. Шляхи розвитку агропромислового сектору України передбачають збалансовані та взаємозв'язані структурні перебудови усіх його галузей, максимальне впровадження у виробництво найважливіших досягнень науково-технічного прогресу, світового досвіду, найбільш прогресивних форм економіки і організації виробництва.

Сільське господарство — базовий сектор економіки України, рівень розвитку та ефективність якого сьогодні визначають стратегічні пріоритети зовнішньоекономічної торгівлі України, можливості формування бюджету країни, забезпечення продовольчої безпеки нації та сировинний базис розвитку технологічно пов'язаних видів економічної діяльності. Аграрний сектор в економіці України постає базисом економічного розвитку, формує стратегічні передумови залучення інвестицій, зміцнення рівня конкурентоспроможності національної економіки та покращення рівня добробуту населення країни.

Разом з тим, динамічність факторів бізнес-середовища, поява кардинально нових принципів і пріоритетів аграрного виробництва у світі, які сьогодні постають вкрай актуальними й для України, актуалізує дане питання та відносить його до складу найважливіших завдань національної економіки і суспільства, яким притаманні ознаки постійної сучасності [1].

В контексті Миколаївської області, розташованої в центрі України, сучасний стан сільського господарства та його продуктивність визначають не

лише економічні аспекти, а й соціальні та екологічні вимоги. Попри значний потенціал та природні умови для розвитку, в сучасних умовах сільське господарство Миколаївської області стикається з рядом викликів, серед яких відмічаються наслідки бойових дій на території області, нестабільність ринків, зміни кліматичних умов, зменшення родючості ґрунтів, а також неефективне використання ресурсів.

Сільське господарство Миколаївської області відзначається вражаючими обсягами та високою зайнятістю трудових ресурсів, ставши другою за обсягами та першою за зайнятістю галуззю матеріального виробництва в регіоні. За площею сільськогосподарських угідь, що перевищує 2 млн га, вона належить до найбільших у країні, з яких рілля займає понад 85%, тобто майже 5% від загальної площі в Україні. Така ситуація створює сприятливі умови для інвестицій у сільське господарство з метою впровадження індустріальних технологій та використання високоефективної техніки. Сільськогосподарські підприємства та фермерські господарства ведуть виробництво в області, яка має питому вагу у виробництві сільськогосподарської продукції на рівні 3% [2].

Досліджуючи сучасний стан сільського господарства та виробництва у Миколаївській області, варто виокремити тенденції та динаміку валового регіонального продукту (ВРП), що є важливим показником економічного розвитку та відображає загальний обсяг виробництва товарів та послуг у цій територіальній одиниці протягом певного періоду часу.

У 2023 році виробництво валової продукції сільського господарства Миколаївської області збільшилося на 24% порівняно з попереднім роком, що свідчить про активне оживлення аграрного сектору та його поступове відновлення до попередніх показників. Основний ріст спостерігався в рослинництві, де врожайність зернових культур значно зросла: пшениці на 1,5 млн тонн та соняшнику майже на 900 тис. тонн, що становить майже на 270 тис. тонн більше, ніж у 2022 році. Позитивним чинником є також збільшення виробництва овочів утрічі порівняно з попереднім роком, що відбулося навіть у

важких умовах втрати можливості вирощувати ці культури. Виробництво картоплі залишилося на стабільному рівні, однак врожайність виявилася вищою, ніж раніше [3].

Наразі у Миколаївській області спостерігається значний потенціал для підвищення продуктивності сільського господарства та розвитку сталого виробництва. Високі обсяги виробництва і площі сільськогосподарських угідь створюють сприятливі умови для інвестицій у сільське господарство та впровадження інноваційних технологій. Тому підвищення продуктивності сільського господарства та сталого виробництва у Миколаївській області є важливим завданням, що може бути досягнуте за умови системного підходу та співпраці між урядовими та приватними секторами, а також залученням міжнародної підтримки та експертних знань.

Список використаних джерел:

1. Аналітично-описова частина: Стратегії розвитку Миколаївської області на період до 2027 року. Миколаїв-ська обласна державна адміністрація, 2019. 251 с. URL: <https://www.economy-mk.gov.ua/images/economy/2.Soc-econom/2019/2/Analitika2014-2018.pdf>

2. Крюкова І.О., Степаненко С.В. Ефективність вітчизняного агробізнесу у призмі пріоритетів сталого розвитку. Агросвіт. 2022. № 9-10. С. 3–12. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2022.9-10.3>

3. О. Христенко, А. Ткачук. Сучасний стан та основні напрями підвищення продуктивності сільського господарства та сталого виробництва у Миколаївській області. Економіка та суспільство, (60). 2024 <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-118>.

ГРОМАДСЬКІСТЬ І ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ГРОМАДСЬКИХ БЮДЖЕТІВ

Христенко О.А.

**кандидат економічних наук, доцент,
завідувачка кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет**

Взяті нашою країною зобов'язання у контексті європейської інтеграції значно впливають на процеси децентралізації державної влади та посилюють процеси, що спонукають до участі громадського сектору в управлінні публічними справами. Досвід європейських країн показує, що без участі громадського сектора неможливо досягти важливих цілей бюджетної політики. Слід також відзначити, що і вітчизняний досвід вказує на необхідність залучати громадський сектор до управління місцевими фінансами. Зростання обсягів місцевих бюджетів в Україні загалом не призводило до зростання рівня задоволеності населення, що безпосередньо є цілями децентралізації. Дуже часто не враховувалися чи враховувалися опосередковано інтереси громади.

Саме здійснення децентралізації публічної влади та реформування вітчизняної системи публічного управління врешті-решт призвели до розуміння та усвідомлення усіма суб'єктами управління власної ролі в цих процесах, коли неможливо побудувати ефективне і результативне управління в разі відсутності або пасивної участі будь-якого з суб'єктів управління. Тому дуже важливо залучити громаду до вирішення питань і одним з таких методів став громадський бюджет.

Окрім демократичності, необхідність залучення громадськості пов'язана й із ринковими умовами господарювання, що надають можливість органам місцевого самоврядування застосовувати для таких цілей, переважно, місцеві бюджети. На сучасному етапі міська влада має потужні важелі впливу та можливість управляти власним бюджетом, приймати рішення з його формування та витрачання. Таким чином, органи місцевого самоврядування отримали потужний інструмент управління місцевими справами, їм відкриті можливості

щодо вирішення важливих питань суспільного життя та муніципального розвитку.

В умовах демократії на місцевому рівні є більше передумов для залучення громадськості до бюджетного процесу, що дає змогу повніше враховувати різноманітні потреби та інтереси населення шляхом координації та пошуку консенсусу.

Зрозуміло, що територіально саме органи місцевого самоврядування знаходяться ближче за все до своєї громади. Це формує сприятливе середовище для одержання місцевою владою повної, оперативної та достовірної інформації про інтереси та потреби населення. З іншого боку, демократичні засади діяльності місцевої влади надають територіальній громаді набагато більше методів впливу.

В демократичних умовах розвитку муніципальна влада залежить від народу, якщо така залежність втрачається, тоді втрачаються мотиви для того, щоб органи місцевого самоврядування та місцева еліта діяла на користь суспільства та своєї громади. Завдяки участі в бюджетному процесі, мешканці мають реальні важелі впливати на управлінські рішення та здійснювати контроль за діяльністю влади. Окрім того, долучаючись до участі у бюджетному процесі громадяни допомагають вирішувати складні питання щодо вирішення суспільних проблем, формують передумови для поліпшення особистого добробуту.

Таким чином, одним із завдань децентралізації в нашій країні стала реформа бюджетного процесу, що пов'язано із розробкою та реалізацією цілого комплексу заходів, які спрямовані на залучення мешканців громад до муніципального управління. І таким потужним інструментом став громадський бюджет.

Громадський бюджет – це не лише конкурс, а важливий інструмент залучення громадян до процесу прийняття рішень у сфері публічного управління на місцевому рівні. Такий механізм є показником прямої демократії, коли остаточне рішення про виділення коштів на той чи інший об'єкт приймає

безпосередньо мешканець міста, висловлюючи свою волю шляхом голосування. Окрім того, аналіз громадської участі вказує на те, що в тих містах, де місцева рада проводить конкурс проектів для громадського бюджету, практично усі громадські організації знають, про що йдеться. Як правило, це активісти міста, які представляють різноманітні громадські об'єднання, об'єднання власників житлових та нежитлових приміщень у багатоквартирних будинках, органи самоорганізації населення, а також депутати міської ради, є активними учасниками громадських бюджетів. Водночас більша половина громадян не знають про конкурси, які проходять в їх місті для громадського бюджету. Тому громадський бюджет ще не набув такої популярності в Україні, як в інших країнах світу.

Список використаних джерел

1. Глущенко Ю.А. Партиципаторний бюджет як інноваційний інструмент управління на місцевому рівні. Вісник НАДУ при Президентові України, 2017. Вип.4. С. 100-106.
2. Роменська К.М. Зарубіжний досвід удосконалення використання фінансових ресурсів органами місцевого самоврядування. Вісник Дніпропетровської державної фінансової академії, 2011. № 2. С. 82-89.
3. Спільнота практиків: інновації в місцевому самоврядуванні (на прикладі організації дистанційного навчання посадових осіб місцевого самоврядування). Київ: ТОВ «Софія», 2012. 152 с.
4. Budget Transparency Toolkit. Practical steps for supporting openness, integrity and accountability in Public Financial Management [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.oecd.org/governance/budgeting/Budgeting-Transparency-Toolkit.pdf>.

ЕФЕКТИВНЕ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Цап П. В.

**здобувачка вищої освіти факультету менеджменту,
Миколаївський національний аграрний університет**

**Науковий керівник – Олійник Т. Г.,
кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет**

Постановка проблеми. Ключову роль у діяльності підприємства відіграють ресурси. Вони визначають здатність досягати стратегічних і оперативних цілей. Їх ефективне використання безпосередньо впливає на успішність, конкурентоспроможність і розвиток підприємства.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є аналіз ресурсів на підприємстві та розробка рекомендацій щодо підвищення їхньої ефективності. Завданнями дослідження є теоретичний аналіз поняття ефективності використання ресурсів, оцінка стану використання ресурсів на підприємствах.

Виклад основного матеріалу. Ефективне використання ресурсів підприємства - це процес оптимального залучення та розподілу всіх доступних ресурсів (матеріальних, фінансових, людських, інформаційних, технологічних) з метою досягнення максимально можливих результатів при мінімальних затратах. Це є одним з ключових факторів успіху в сучасному бізнес-середовищі.

В умовах зростаючої конкуренції, швидких технологічних змін та глобалізації, здатність раціонально використовувати матеріальні, фінансові, людські, інформаційні та природні ресурси стає визначальною для досягнення стратегічних і тактичних цілей. Ефективність використання ресурсів не лише підвищує продуктивність та прибутковість підприємства, але й сприяє його конкурентоспроможності та стійкому розвитку.

Ресурси підприємства поєднують у собі всі засоби, матеріальні та нематеріальні, які використовуються для досягнення бізнес-цілей та забезпечення функціонування підприємств. Матеріальні ресурси забезпечують

підприємство сировиною, матеріалами, основними засобами та енергетичними ресурсами. Людські ресурси реалізують виробничі операції та керують процесами. Фінансові ресурси використовуються для фінансування діяльності підприємства, придбання матеріалів, оплати праці та розвитку. Нематеріальні ресурси роблять свій вагомий внесок у систему виробництва. Вони можуть бути інформаційними і технологічними. Перші містять дані, знання, технологічні ноу-хау, патенти та інші інформаційні елементи, що сприяють прийняттю управлінських рішень та оптимізації бізнес-процесів. Технологічні ресурси поєднують у собі інноваційні розробки, програмне забезпечення, інформаційні системи та методи виробництва [1].

Ресурси дозволяють підприємству швидко адаптуватися до змін на ринку або у внутрішньому середовищі. Підприємство з достатніми фінансовими та людськими ресурсами може легко масштабувати виробництво, впроваджувати нові технології або змінювати асортимент продукції відповідно до попиту.

Для досягнення ефективного використання ресурсів застосовують кілька методів та підходів. Впровадження сучасних інформаційних технологій та систем автоматизації дозволяє підприємствам краще контролювати використання ресурсів, підвищувати точність виробничих процесів і знижувати кількість помилок. Значний вплив на функціонування підприємства має мотивація персоналу, адже забезпечення належних умов праці, навчання та кар'єрні можливості сприяють підвищенню продуктивності праці та залученості персоналу.

Висновок. Таким чином, ефективне використання ресурсів підприємства є необхідною умовою його успішного функціонування та розвитку. Рациональне управління матеріальними, фінансовими, людськими та іншими ресурсами дозволяє знижувати витрати, підвищувати продуктивність та забезпечувати конкурентні переваги на ринку. Крім того, впровадження сучасних технологій та методів управління ресурсами сприяє сталому розвитку підприємства забезпечуючи довгострокову фінансову стабільність.

Список використаних джерел

1. Ващенко О. П. Сутність та класифікація ресурсів підприємств. 2019. № 2. URL: <https://journals.dut.edu.ua/index.php/emb/article/view/2157> (дата звернення: 28.09.2024).
2. Колотуха С., Бречко В., Кравцова Л. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств: формування та використання в умовах економічної нестабільності. Вісник Київського інституту бізнесу та технологій. 2016. Вип. 1. С. 29–37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkib_2016_1_8 (дата звернення: 28.09.2024).
3. Бражник Л. Фінансові ресурси підприємства: їх формування та використання. Економіка і суспільство. 2018. № 14. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/14_ukr/111.pdf (дата звернення: 28.09.2024).

ФАКТОРИ СТРИМУВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Чепура Є.Є.

**здобувачка вищої освіти факультету менеджменту,
Миколаївський національний аграрний університет**

**Науковий керівник – Олійник Т. Г.,
кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет**

Постановка проблеми. Сталий розвиток аграрного сектору України на сучасному етапі зазнає значних викликів через військові дії, що тривають з 24 лютого 2022 року. Окрім фізичного знищення сільськогосподарських угідь, порушується логістика, доступ до ринків і постачання ресурсів, що суттєво стримує розвиток галузі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню факторів стримування сталого розвитку агропромислового комплексу (АПК) України присвячено значну кількість публікацій, серед них роботи Гриба Є. [1], Погорелової О. [2], Самошкіної І. [3] та інших вчених. Проте малодослідженими залишається визначення напрямів подолання чинників стримування сталого розвитку агротериторій.

Мета та завдання дослідження. Метою роботи є розкриття сутності факторів стримування сталого розвитку аграрного сектору України. Поставлена мета зумовила необхідність вирішення наступних завдань: визначити та описати основні бар'єри до формування сталого розвитку АПК; зазначити шляхи подолання негативних чинників, що стримують сталий розвиток агротериторій.

Виклад основного матеріалу. Сталий розвиток аграрного сектору України суттєво гальмується через війну, яка призвела до значних втрат у сільськогосподарському виробництві. Зокрема, за даними на 2022-2023 рр., близько 20% посівних площ стали недоступними для обробітки через окупацію або фізичне знищення під час бойових дій [1]. Це значно вплинуло на виробництво продуктів харчування та на експортні можливості, що є ключовими аспектами продовольчої безпеки країни.

Аналіз останніх статистичних даних показує, що зростання цін на основні продукти харчування, такі як молоко, м'ясо та хліб, стало одним із ключових факторів, що погіршує доступність збалансованого харчування для населення [1]. На тлі зниження реальних доходів громадян і високої інфляції в аграрній галузі спостерігається падіння сукупного споживання продукції. Це створює ризики для соціальної стабільності, оскільки населення стикається з труднощами у задоволенні базових потреб у харчуванні. Важливим фактором стримування сталого розвитку є низька інноваційна активність та дефіцит кваліфікованих кадрів у сільськогосподарській сфері. Через відсутність належних умов для проживання на сільських територіях, молоді спеціалісти рідко обирають аграрний сектор для роботи, що негативно впливає на впровадження нових технологій та підвищення ефективності виробництва.

Для подолання негативних чинників, що стримують сталий розвиток аграрного сектору, першочергово потрібно оптимізувати державну політику в цій сфері [2]. Важливим кроком є впровадження послідовної стратегії розвитку аграрного сектору, з орієнтацією на європейські принципи спільної сільськогосподарської політики (ССП). Використання досвіду ЄС дозволить зміцнити конкурентоспроможність українських аграрних підприємств на світовому ринку та зменшити вплив імпоротної ресурсної залежності. Важливим аспектом цієї стратегії є підтримка селекційної роботи і розвиток технологій виробництва, що сприятиме підвищенню самозабезпеченості країни.

Одним із ключових напрямків вирішення проблем сталого розвитку аграрного сектору є впровадження системи сталого управління природними ресурсами, особливо землею та ґрунтом. У результаті війни деградація ґрунтів через забруднення та пошкодження посівних площ стала значною загрозою для продовольчої безпеки України. Для боротьби з цим, необхідно створити національні програми відновлення земель та впровадження новітніх агротехнологій, які зменшують викиди та підтримують біорізноманіття. Систематичний моніторинг ґрунтів та запровадження методів відновлення поживних речовин також сприятиме підвищенню врожайності.

Соціальні проблеми аграрних регіонів також потребують вирішення. Покращення умов життя у сільській місцевості є критично важливим для залучення кваліфікованих кадрів до аграрного сектору. Розвиток інфраструктури, підвищення рівня заробітної плати та забезпечення доступу до соціальних благ мають стати основою для створення привабливих умов для фахівців. Лише за умови стабільного соціального середовища та достатнього кадрового забезпечення аграрний сектор зможе успішно адаптуватися до викликів і перейти на інноваційно-орієнтовану модель розвитку.

Висновки. Отже, сталий розвиток аграрного сектору України стримується низкою факторів, таких як імпортна залежність, деградація земельних ресурсів, соціальні проблеми сільських регіонів та вплив воєнних дій. Для подолання цих викликів необхідно впроваджувати послідовні рішення на основі європейського досвіду, розвивати вітчизняні технології, селекцію та аграрну науку, а також сприяти відновленню земель і покращенню соціально-економічних умов сільських громад. Лише за таких умов аграрний сектор України зможе стабільно розвиватися і забезпечити продовольчу безпеку країни.

Список використаних джерел

1. Гриб Є. Чинники ризиків сталого розвитку аграрного сектору економіки України. *Економіка та суспільство*. 2023. № 57. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-94> (дата звернення: 12.09.2024).
2. Погорєлова О. Державне регулювання аграрного сектору економіки в контексті забезпечення завдань сталого розвитку. *Сталий розвиток економіки*. 2024. № 1(48). С. 129–143. URL: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-48-18> (дата звернення: 12.09.2024).
3. Самошкіна І., Гриб Є. Фінансовий механізм управління ризиками сталого розвитку аграрного сектору економіки. *Економіка та суспільство*. 2023. № 48. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-62> (дата звернення: 12.09.2024).

ОПТИМІЗАЦІЯ ВИРОБНИЧИХ ПРОЦЕСІВ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ РЕГІОНУ

Шевчук Д. В.

**здобувач вищої освіти факультету менеджменту,
Миколаївський національний аграрний університет**

**Науковий керівник – Олійник Т. Г.,
кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет**

Оптимізація виробничих процесів у сільськогосподарських підприємствах регіону для підвищення економічної ефективності є ключовим фактором забезпечення сталого розвитку аграрного сектору. Сільськогосподарська галузь відіграє значну роль у економічному розвитку багатьох регіонів України, проте для підтримки конкурентоспроможності та забезпечення стабільного зростання, підприємства потребують постійного вдосконалення своїх виробничих процесів [1].

Одним з основних напрямків оптимізації є впровадження сучасних технологій. Це включає використання прецизійного землеробства для оптимізації використання ресурсів, автоматизацію процесів посіву, збору врожаю та догляду за посівами, а також впровадження IoT-технологій для моніторингу стану полів та худоби [2]. Такі інновації дозволяють значно підвищити ефективність використання ресурсів та зменшити витрати.

Не менш важливим аспектом є оптимізація логістичних процесів. Це передбачає вдосконалення системи зберігання та транспортування продукції, оптимізацію маршрутів доставки та зменшення часу простою техніки, а також впровадження систем управління запасами для мінімізації втрат [3]. Ефективна логістика дозволяє скоротити витрати та підвищити швидкість доставки продукції до споживачів.

Енергоефективність та ресурсозбереження також відіграють ключову роль у підвищенні економічної ефективності сільськогосподарських підприємств. Це включає впровадження енергозберігаючих технологій у виробничих процесах, оптимізацію використання води та добрив, а також розвиток альтернативних

джерел енергії, таких як біогаз та сонячні панелі [4]. Ці заходи не лише зменшують витрати, але й сприяють сталому розвитку регіону.

Вдосконалення управління персоналом є ще одним важливим напрямком оптимізації. Це передбачає впровадження систем мотивації працівників, пов'язаних з ефективністю виробництва, підвищення кваліфікації персоналу для роботи з новими технологіями, а також оптимізацію розподілу робочого часу та завдань [5]. Ефективне управління людськими ресурсами дозволяє максимально використовувати потенціал працівників та підвищувати продуктивність праці.

Для оцінки ефективності впроваджених заходів з оптимізації необхідно проводити регулярний аналіз ключових показників. Це включає аналіз зміни собівартості продукції, оцінку продуктивності праці та ефективності використання ресурсів, а також моніторинг показників рентабельності та прибутковості підприємств [6]. Такий аналіз дозволяє вчасно виявляти проблемні аспекти та вносити необхідні корективи.

У підсумку, комплексний підхід до оптимізації виробничих процесів, що включає впровадження сучасних технологій, оптимізацію логістики, підвищення енергоефективності та вдосконалення управління персоналом, значно покращує конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств та сприяє сталому розвитку аграрного сектору регіону в цілому. Постійне вдосконалення та адаптація до нових умов є запорукою успішного функціонування та розвитку сільськогосподарських підприємств у сучасному економічному середовищі.

Список використаних джерел

1. Ус С. І. Оптимізація виробництва сільськогосподарських підприємств в нестабільному ринковому середовищі. 2017.
2. Яців І. Б., Яців С. Ф. Особливості формування конкурентних переваг сільськогосподарських підприємств. Економічний аналіз. 2018. Т. 28, № 1. С. 278–285.

3. Власова Г. В. Економічне обґрунтування програми підвищення ефективності виробництва у сільськогосподарських підприємствах Рівненської області. 2021.

4. Цап В. Д. Витрати і собівартість продукції в сільськогосподарських підприємствах України та їх формування. 2016.

5. Пріб К. А. Аналіз середовища при формуванні стратегії розвитку сільськогосподарського підприємства. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2015. Т. 11, № 1. С. 3–8.

6. Іванович І. Ю. Оптимізація інформаційного середовища інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2021. Т. 3, № 2. С. 228–235.

Секція 2.
ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА ТА
ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА В
СУЧАСНОМУ СВІТІ

БІОЕКОНОМІКА ДЛЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ТА ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Будякова О.Ю.

**к.е.н., доцент, доцент кафедри смарт-економіки,
Київський національний університет технологій та дизайну**

В останні роки концепція біоекономіки набула значного поширення в сучасному світі. Концепція біоекономіки еволюціонувала від початкового фокусу на заміщенні ресурсів та біотехнологічних інноваціях до більш комплексного та наскрізного підходу до сталого розвитку. Таким чином біоекономіка отримує все більше визнання за її трансформаційний потенціал, спрямований на зміну існуючої економічної парадигми на економічно, екологічно та соціально сталу. У Стратегії біоекономіки ЄС [1] визначено 5 основних глобальних викликів:

- I. Забезпечення продовольчої та харчової безпеки.
- II. Стале управління природними екосистемами.
- III. Зменшення залежності від невідновлюваних ресурсів.
- IV. Підвищення конкурентоспроможності та створення робочих місць для підтримки інклюзивного зростання.
- V. Пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптація до них для підвищення стійкості продовольчих систем [2].

Щоб задовольнити потреби населення планети, яке, за прогнозами, збільшиться до 9,7 мільярда осіб до 2050 року, необхідно суттєво збільшити виробництво біомаси для виробництва продуктів харчування, кормів та біопалива. Наслідки зміни клімату та зростаючі кліматичні ризики зроблять це завдання ще більш складним і нагальним.

Протягом останнього десятиліття Продовольча та сільськогосподарська організація ООН FAO (Food and Agriculture Organization) відіграла ключову роль у спрямуванні глобального розвитку політики та практики сталої біоекономіки. Робота FAO у сфері біоекономіки розпочалася з підсумкового комюніке 7 зустрічі міністрів сільського господарства, яка відбулася під час Глобального форуму з питань продовольства та сільського господарства у 2015 р.

Глобальний форум наголосив на нагальній потребі вирішувати питання компромісів щодо сталого розвитку в біоекономіці, а його підсумкове комюніке рекомендувало, щоб FAO продовжувала та інтенсифікувала свою роботу щодо першочерговості продовольчої безпеки в біоекономіці та надавала інформацію та відповідні політичні консультації. У ньому також визнається, що конкретні дії та міжнародне співробітництво необхідні для того, щоб скористатися можливостями, які надає стала біоекономіка для сільського господарства та розвитку сільських територій, забезпечуючи при цьому пріоритет продовольчої безпеки та харчування, і FAO, у співпраці з іншими партнерами, забезпечить відповідну платформу для цієї мети.

У 2021 році 42-а сесія Конференції FAO підвищила «Біоекономіку для сталого продовольства та сільського господарства» до одного з 20-ти пріоритетних напрямків діяльності у Стратегічній рамочній програмі FAO на 2022-2031 роки. Це рішення відповідає меті трансформації агропродовольчих систем для підвищення ефективності виробництва, поліпшення харчування, покращення стану довкілля та життя людей, не залишаючи нікого осторонь, а також цілям Порядку денного у сфері сталого розвитку на період до 2030 року.

Пріоритетний напрямок програми «Біоекономіка для сталого виробництва продовольства та сільського господарства» [3] визначає FAO першою і поки що єдиною установою ООН, яка визначила біоекономіку стратегічним пріоритетом.

Робота FAO в рамках Пріоритетного напрямку програми з біоекономіки для сталого продовольства та сільського господарства «Біоекономіка для сталого продовольства та сільського господарства», які відповідають чотирьом стовпам Стратегічної рамки FAO: краще виробництво, краще харчування, краще навколишнє середовище та краще життя наведено на рис. 1.

Пріоритетний напрям програми з біоекономіки для сталого продовольства та сільського господарства сприяють покращенню стану навколишнього середовища та підвищенню ефективності виробництва, поліпшенню харчування та якості життя.

Рис. 1. Пріоритетні напрямки програми «Біоекономіка для сталого продовольства та сільського господарства»

Джерело: наведено автором на основі [4]

Таким чином, ініціативи FAO в галузі біоекономіки сприяють забезпеченню продовольчої безпеки та екологічної політики в сучасному світі.

Список використаних джерел:

1. COM(2018) 673 final, A sustainable bioeconomy for Europe – Strengthening the connection between economy, society and the environment. Updated Bioeconomy Strategy (2018).
2. Будякова, О. Ю. (2024). Біоекономіка як перспективне вирішення проблеми зміни клімату. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*, (10). <https://doi.org/10.5281/zenodo.13924099>
3. FAO. 2023b. Programme Committee Hundred and Thirty-seventh Session. Bioeconomy for sustainable food and agriculture. Rome, FAO. <https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/e875c3e2-fc73-455f-a1ac-6efa5340f9e6/content>
4. Albinelli, I., Gomez San Juan, M., Lester, G., Nijmeijer, M. & Neretin, L. (2024). Bioeconomy for sustainable food and agriculture: A global stocktaking study. Environment and Natural Resources Management Working Papers, No. 101. Rome, FAO. <https://doi.org/10.4060/cd2490en>

ВПЛИВ ЗМІНИ КЛІМАТУ НА ГЛОБАЛЬНУ ПРОДОВОЛЬЧУ БЕЗПЕКУ

Булгаков Г. А.

**здобувач вищої освіти факультету менеджменту,
Миколаївський національний аграрний університет**

**Науковий керівник – Олійник Т. Г.,
кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет**

Постановка проблеми. Зміна клімату стає однією з найголовніших проблем для глобальної продовольчої безпеки в XXI столітті. Підвищення середніх температур, зміна характеру опадів і збільшення частоти екстремальних погодних явищ безпосередньо впливають на сільськогосподарське виробництво, врожайність і продовольчу безпеку. Це загрожує стабільності продовольчих систем і може призвести до загострення проблеми голоду в найвразливіших регіонах світу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми впливу зміни клімату на продовольчу безпеку досліджували такі вчені та організації, як Міжурядова група експертів з питань зміни клімату (IPCC) [1], Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (FAO) [2], а також науковці Лобелл Д., Берк М., Розенцвейг К. та інші.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є аналіз впливу зміни клімату на глобальну продовольчу безпеку. Завданнями є оцінка поточних та прогнозованих наслідків зміни клімату для сільськогосподарського виробництва, а також розробка рекомендацій щодо підвищення стійкості продовольчих систем.

Виклад основного матеріалу. За даними IPCC, глобальне потепління вже призвело до зниження врожайності основних сільськогосподарських культур у багатьох регіонах світу. Згідно прогнозів, підвищення глобальної температури на 2°C призведе до скорочення виробництва кукурудзи в тропічних регіонах на 7-15%, а пшениці в помірному поясі - на 6-10%. Посухи зменшують доступність води для поливу, тоді як надмірні опади можуть призводити до затоплення і

загибелі рослин. Обидва ці фактори можуть призвести до значного зменшення врожаю.

Зменшення пропозиції продуктів харчування на ринку через зниження врожайності викликає серйозні економічні наслідки, зокрема зростання цін. Це явище особливо негативно позначається на вразливих верствах населення, які не можуть дозволити собі купувати їжу за підвищеними цінами.

Однією з найбільш вразливих груп є малі підприємства, які часто не мають достатніх ресурсів для адаптації до змін клімату. Вони можуть стикатися з різними труднощами, такими як:

- ✓ **Фінансова нестабільність:** Малі підприємства, які залежать від сільського господарства, зазвичай мають обмежений доступ до кредитів і фінансових ресурсів. Коли врожайність знижується, вони можуть опинитися в ситуації, коли не в змозі покрити витрати на виробництво, що веде до ризику банкрутства.

- ✓ **Нестача технологій:** Багато малих підприємств не можуть інвестувати в нові технології або практики, які можуть допомогти їм адаптуватися до зміни клімату. Це може включати відсутність доступу до сталого зрошення, нових сортів рослин, стійких до стресу, або систем управління шкідниками.

- ✓ **Ризики для продовольчої безпеки:** Зниження врожайності і, як наслідок, зменшення пропозиції на ринку можуть призвести до загострення конкуренції за обмежені ресурси. Малі підприємства можуть не мати можливості конкурувати з великими агрокомпаніями, які можуть забезпечити стабільніші постачання і, відповідно, кращі ціни на ринку.

- ✓ **Соціальні наслідки:** Коли малі підприємства зазнають фінансових труднощів, це може призвести до збільшення безробіття в місцевих громадах. Люди, які втратили роботу на фермах або в малих підприємствах, можуть стикатися з економічними труднощами, що підвищує рівень бідності.

- ✓ **Відсутність альтернатив:** У віддалених або сільських районах малі підприємства часто є основними постачальниками продуктів харчування. Коли вони зазнають збитків, місцеве населення може залишитися без доступу до

свіжих і поживних продуктів, що ще більше погіршує ситуацію з продовольчою безпекою.

Усе це підкреслює необхідність комплексного підходу до забезпечення продовольчої безпеки. Потрібно вжити заходів для підтримки малих фермерів і підприємств, таких як доступ до фінансування, навчання в галузі сталого сільського господарства і технологій, а також створення умов для розвитку місцевих ринків. Тільки спільними зусиллями можна зменшити вплив зміни клімату на продовольчу безпеку та забезпечити стійкість місцевих економік.

Висновок. Зміна клімату становить велику загрозу для глобальної продовольчої безпеки, особливо в країнах, що розвиваються. Для вирішення цих проблем необхідна комплексна стратегія, яка включає як заходи з адаптації сільського господарства до нових кліматичних умов, так і зусилля з пом'якшення наслідків зміни клімату. Інвестиції в розробки та дослідження, впровадження сучасних технологій та зміцнення міжнародного співробітництва є головними факторами для забезпечення стійкості глобальних продовольчих систем в умовах кліматичних змін.

Список використаних джерел

1. Безпрецедентні і незворотні зміни: Міжурядова група експертів зі зміни клімату оприлюднила доповідь щодо клімату на планеті. *Комітет з питань інтеграції України до Європейського Союзу*. URL: <https://comeuroint.rada.gov.ua/print/73474.html> (дата звернення: 06.10.2024).
2. ООН: активний розвиток сільського господарства прискорює зміни клімату. *Eco Technology: останні новини екотехнологій*. URL: https://ecotech.news/ecology/330-onn-aktivnij-rozvitok-silskogo-gospodarstva-priskoryue-zmini-klimatu.html#google_vignette (дата звернення: 06.10.2024).
3. Climate trends and global crop production since 1980. *Google Scholar*. URL: https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=en&user=biuzU-AAAAAJ&citation_for_view=biuzU-AAAAAJ:W7OEmFMylHYC (date of access: 06.10.2024).

ДВІ СТОРОНИ БЕЗПЕКИ МАЙБУТНЬОГО: БЕЗПЕКА ТА ГІГІЄНА ПРАЦІ Й ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВ

Гнатюк Н.М.
здобувачка вищої освіти
Миколаївський національний аграрний університет

Як заявляють фахівці-експерти з питань безпечного існування людини, як у природному так і виробничому середовищі, протягом останніх двадцяти з лишком років робоче середовище та навколишнє середовище загалом є «двома сторонами однієї медалі». Робоче середовище людини дедалі більше пов'язується з проблемами довкілля [1]. Питання про те, чи справді потрібна стратегія інтеграції екологічних питань на сьогодні вже не стоїть, вона виправдана, потрібна для суспільства.

Незважаючи на те, що найкращі з наших технологій, методів управління та інструментів дійсно досягли вражаючих успіхів в усуненні та запобіганні проблемам у галузі охорони праці та екологічних небезпек, ризик привести нас до небезпечного та хибного почуття безпеки та впевненості щодо сучасного стану усунення ризику й гігієни праці та навколишнього середовища ще є. Але поняття, щодо недостатності і обмеження технологій, методів управління та інструментів у вирішенні проблем в галузі охорони праці та довкілля повинно бути постійним.

Потрібні інструменти і методи які будуть доступні для вирішення проблем у галузі охорони праці та екологічних проблем. Було б помилкою вважати, що ці проблеми не є ідентичними і їх потрібно вирішувати окремо [2]. Взаємозв'язки між безпекою праці, робочим середовищем та навколишнім середовищем у цілому є, і вони активні [3].

Сьогодні і працівники, і роботодавці, і їхні організації чітко усвідомлюють - ворота підприємства далеко не непроникні для наслідків та проблем, що виникають по обидва боки цих воріт (довкіллі). Можливо, в минулому питання безпеки та гігієни праці на виробництві розглядалися ізольовано від екологічних проблем пов'язаних з діяльністю підприємств. Сьогодні це неможливо, є низка

питань екологічної політики, які практикуючі фахівці з безпеки та гігієни праці вважають особливо важливими для своєї діяльності [4].

Інструменти екологічної політики, які використовуються сьогодні покращують екологічні показники не тільки в промисловості, але й у всіх інших секторах вітчизняної економіки. Загальна мета цієї політики полягає в сприйнятті та розумінні зростаючого взаємозв'язку між безпекою праці, робочим середовищем та екологічними проблемами за межами робочого місця. Ширше визнання таких взаємозв'язків призведе до більш широкого та ефективного обміну досвідом та інформацією між фахівцями з охорони праці та навколишнього середовища.

Таке є предметом широких дискусій, дебатів і суперечок із задоволення потреб сьогодення та майбутніх поколінь щодо здорового та безпечного довкілля й безпеки на робочому місці. Вкрай важливо, щоб питання охорони праці стали фундаментальним фактором в оцінці майбутніх рішень у галузі інвестицій та розвитку на всіх рівнях [5], від робочого місця до обговорення міжнародних стандартів. Захист працівників слід розглядати та розраховувати як інвестиції з потенційно позитивною нормою прибутку в рамках проєктів, спрямованих на досягнення у першу чергу екологічних цілей.

Отже, справжні зміни у екологічній політиці майбутнього мають відбуватися на рівні підприємств та робочих місць. Можливі позитивні зміни щодо інтеграції цілей охорони праці та навколишнього середовища можуть відбуватися завдяки зростанню усвідомлення та спільним діям роботодавців та працівників на підприємствах. Охорону праці повинно розглядатися як найважливіший елемент, який необхідно включити до складного процесу інтеграції для досягнення сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Курепін В. М., Іваненко В. С. Екологічні методи рішення проблем безпеки на свинофермах Миколаївської області // Участь молоді у розбудові агропромислового комплексу країни : матеріали 34-ї студентської науково-

теоретичної конференції, м. Миколаїв, 23-25 березня 2022 р / Міністерство освіти і науки України ; Миколаївський національний аграрний університет. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 62-67.

URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11460>.

2. Блащук В. В., Курепін В. М. Запобігання виробничим ризикам заснованих на принципах усунення небезпек // Охорона праці: освіта і практика. Проблеми та перспективи розвитку охорони праці : матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції викладачів та фахівців-практиків, м. Львів, 12 травня 2022 р. Львів : ЛДУ БЖД, 2022. С. 106-107.

URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11716>.

3. Курепін В. М., Бацуровська І. В. Еколого-економічний баланс на Кінбурні: обставини заповідної території довоєнного, воєнного та поствоєнного часу (in English). Modern Economics. 2023. № 42(2023). С. 62-69. DOI:[https://doi.org/10.31521/modecon.V42\(2023\)-09](https://doi.org/10.31521/modecon.V42(2023)-09).

4. Іваненко В. С., Курепін В. М. Управління професійними ризиками на вітчизняних підприємствах // Проблеми та перспективи розвитку охорони праці : матеріали XII Всеукраїнської науково-практичної конференції курсантів, студентів, аспірантів та ад'юнктів, м. Львів, 12 травня 2022 р. Львів : ЛДУ БЖД, 2022. С. 97-99. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11713>.

5. Іваненко В. С., Курепін В. М. Вплив активних бойових дій на стан довкілля // Green Construction Зелене будівництво : міжнар. наук.-практ. конф.. 13-14 квітня 2023, м. Київ, Київський національний університет будівництва і архітектури. 2023. С. 325-329.

URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/13210>.

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ Й ЗАГРОЗИ СЬОГОДЕННЯ

Дергач Я.О.

здобувачка вищої освіти

Миколаївський національний аграрний університет

Навчальний керівник - Олійник Т.Г.

кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств,

Миколаївський національний аграрний університет

Постановка проблеми. Забезпечення продовольчої безпеки України в умовах збройної агресії та глобальних викликів є надзвичайно актуальним завданням. Розрізненість законодавства, руйнування інфраструктури, нестача ресурсів та інші чинники створюють значні перешкоди для досягнення цієї мети. Нездатність вирішити цю проблему може призвести до серйозних наслідків для національної безпеки, здоров'я населення та економіки країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед науковців, які досліджували дану тему, можна виокремити В.Р. Шишлюк, В.П. Самокиш, Т.В. Курман, А.Д. Мостова, та інші.

Мета і завдання дослідження. Основною метою дослідження є аналіз проблем правового забезпечення продовольчої безпеки та виявлення сучасних загроз, які впливають на її реалізацію. Основними завданнями є оцінка правових механізмів, що забезпечують продовольчу безпеку, проаналізувати основні проблеми та розробити рекомендації для вдосконалення правового забезпечення продовольчої безпеки.

Виклад основного матеріалу. Продовольча безпека є ключовою складовою національної безпеки кожної держави, включаючи Україну. Вона визначає можливість країни забезпечувати населення достатньою кількістю продовольства відповідної якості.

Проблеми правового забезпечення продовольчої безпеки в сучасних умовах виникають на фоні глобальних і внутрішніх викликів, таких як зміни клімату, війни, економічні кризи, порушення ланцюгів постачання, і, зокрема, збройна агресія Росії проти України. Недостатня координація між різними

інституціями, відсутність чітких механізмів реалізації законодавства та невідповідність багатьох норм сучасним викликам призводять до ускладнень у забезпеченні населення достатньою кількістю якісних продуктів харчування.

Законодавча база України щодо продовольчої безпеки має розрізнений характер і не забезпечує належного рівня координації між різними інститутами. Відсутність чітких механізмів реалізації законодавства може призводити до ускладнень у забезпеченні продовольчими ресурсами в критичні моменти. Також багато норм, що регулюють продовольчий сектор, не відповідають сучасним викликам, таким як зміни клімату, екологічні проблеми, інновації в агросекторі та глобалізація ринків продовольства.

Внаслідок повномасштабної війни, сільське господарство України зазнало катастрофічних втрат. Ракетні удари пошкодили або повністю знищили сільськогосподарську техніку, зернохословища та ферми. Загибель тварин, забруднення ґрунтів уламками снарядів і хімічними речовинами, мінування полів та блокада портів призвели до значного скорочення виробництва сільськогосподарської продукції та створили загрозу для продовольчої безпеки країни. Продовольча безпека є основою для здоров'я людей та сталого розвитку суспільства. Коли люди мають доступ до достатньої кількості безпечної та поживної їжі, вони можуть вести здоровий спосіб життя, ефективно працювати та сприяти розвитку своїх громад. Саме тому ООН поставила за мету подолати голод до 2030 року, розуміючи, що це є ключовим фактором для досягнення інших цілей сталого розвитку[1].

Для забезпечення продовольчої безпеки України в умовах війни необхідно розробити чітку та ефективну державну стратегію. Ця стратегія має включати детальний аналіз усіх чинників, які можуть загрожувати продовольчій безпеці країни, таких як бойові дії, руйнування інфраструктури, зміни клімату тощо.

Крилов Д.В. вважає, що для запобігання загрозам продовольчій безпеці України необхідно комплексне вирішення низки завдань. Зокрема, слід розвивати багатоструктурний агропромисловий сектор, де поряд з великими агрохолдингами успішно працюватимуть фермерські господарства. Крім того,

необхідна державна підтримка аграріїв, зокрема, через податкові пільги, кредитування за пільговими умовами та страхування сільськогосподарської продукції. Для відновлення та розвитку галузі слід впроваджувати інноваційні технології у виробництво[2].

Також, шляхом подолання загрози забезпечення продовольчої безпеки в Україні можуть стати розвиток інфраструктури, розвиток логістичних мереж для ефективного транспортування продукції, підтримка вітчизняних виробників на внутрішньому ринку, підтримка місцевих виробників, придбання продуктів місцевого виробництва.

Висновки. Таким чином, забезпечення продовольчої безпеки України є складним завданням, яке вимагає спільних зусиль держави, бізнесу та суспільства. Тільки за умови комплексного підходу та системних реформ можна досягти стабільного розвитку аграрного сектору та забезпечити населення якісними та доступними продуктами харчування. Сучасні виклики значно ускладнюють забезпечення продовольчої безпеки в Україні, що вимагає посилення державної підтримки.

Список використаних джерел

1. Перетворення нашого світу: Порядок денний у галузі сталого розвитку на період до 2030 року: Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 25 вересня 2015 р.

URL: [https://www.sd4ua.org/wp-](https://www.sd4ua.org/wp-content/uploads/2015/02/SD_resolution_NY_2015.pdf)

[content/uploads/2015/02/SD_resolution_NY_2015.pdf](https://www.sd4ua.org/wp-content/uploads/2015/02/SD_resolution_NY_2015.pdf)

2. Крилов Д. В. Проблеми забезпечення продовольчої безпеки України в сучасних умовах, м. Запоріжжя, 5 с. URL:

<https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2023-7-03-07/2023-7-03-07>

ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ПРОДОВОЛЬЧІЙ БЕЗПЕЦІ: ЗАГРОЗИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

Дурнєва Н.І.

**здобувачка вищої освіти факультету менеджменту,
Миколаївський національний аграрний університет**

Олійник Т.Г.,

**канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств
Миколаївський національний аграрний університет**

Постановка проблеми. Одним із головних завдань держави є підтримка продовольчої безпеки, що потребує впровадження злагодженої економічної, агропродовольчої та фіскальної політики як на внутрішньому, так і на міжнародному рівнях. Для досягнення економічної стабільності, підвищення інвестиційної привабливості та покращення рівня життя населення необхідно створити механізми, які забезпечать достатню кількість якісних продуктів для внутрішнього ринку. У світлі глобалізації та нестабільних ринкових умов, завдання збереження продовольчої безпеки стає ще більш складним [3].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Продовольча безпека та вивчення чинників, що сприяють кризам у сфері агропродовольства, залишаються актуальними темами сьогодення. Багато українських і зарубіжних учених зосереджуються на дослідженні продовольчої безпеки та способах подолання кризових ситуацій у даній галузі [2].

Основною метою є аналіз причин продовольчої кризи, підкреслення важливості економічної стабільності та безпеки продовольства в Україні, а також необхідність відновлення глобальних ланцюгів постачання їжі для вирішення світових продовольчих проблем.

Виклад основного матеріалу. Продовольча безпека – це система організаційних, економічних, соціальних, технологічних та екологічних чинників, яка забезпечує стабільне функціонування підприємств агропромислового комплексу. Основна мета цієї системи – задоволення потреб населення через продукти харчування відповідно до встановлених стандартів, створення резервних запасів та можливість експорту надлишків продукції.

Продовольча безпека також полягає у захисті основних інтересів людини та гарантуванні їй вільного доступу до продуктів, що дозволяє вести нормальне повсякденне життя [1].

Негативні зміни зовнішніх та внутрішніх умов, що знижують рівень продовольчої безпеки, можуть бути визначені як загрози для неї. Відповідно, це включає в себе різноманітні фактори та обставини, які ставлять під загрозу задоволення життєво важливих потреб населення, призводять до погіршення рівня життя, порушують процес оновлення ресурсів, підсилюють соціальну напруженість і негативно впливають на економічну стабільність країни [3].

Основними загрозами для продовольчої безпеки є зростання тіньової економіки, міграція населення, слабка організація та неефективне використання ресурсів, а також недостатня фінансова підтримка державних закупівель продовольства. Інші важливі загрози включають стрімке підвищення цін на харчові продукти, залежність від зовнішніх ринків, неправильне використання сільськогосподарських земель, значний антропогенний вплив та штучне пошкодження території України [4].

Основними класифікаціями загроз є поділ на зовнішні та внутрішні. На національному рівні до внутрішніх загроз продовольчій безпеці належать: зниження показників харчової промисловості та аграрного сектору, недостатнє впровадження інновацій, низька продуктивність і інвестиційна привабливість сільськогосподарських підприємств, погане матеріально-технічне забезпечення, незадовільне фінансування, несприятлива соціально-економічна ситуація, зменшення купівельної спроможності населення та зростання залежності від імпорту. Зовнішні загрози включають: несприятливий взаємозв'язок світового продовольчого ринку, зростання глобалізації, політичну нестабільність, погіршення стану сільського господарства та недостатню розвиненість світової торгівлі і транспортної інфраструктури [3].

Несвоєчасне реагування на загрози продовольчій безпеці може призвести до продовольчої кризи, що значно ускладнює ситуацію в агропромисловому секторі. Найважливішими факторами, які сприяють цій кризі, є нестабільність у

країні, коливання валютного ринку та значне подорожчання харчових продуктів і комунальних послуг. Вирішення цих проблем є необхідним для підвищення рівня життя та продовольчої безпеки населення [1].

Серед основних причин сучасної продовольчої кризи можна виділити конфлікти та кліматичні катастрофи. Сьогодні агропродовольча криза лише поглиблює глобальні труднощі з доступом до їжі, що проявляється у ринковій сфері через зростання цін та порушення роботи глобальних ланцюгів постачання [4].

Висновок. Отож, для подолання продовольчої кризи необхідно вирішувати як внутрішні проблеми забезпечення продовольчої безпеки в окремих країнах, так і глобальні виклики, пов'язані зі зміною клімату та економічною нестабільністю. Відновлення нормального функціонування ланцюгів постачання є критично важливим для забезпечення доступу до їжі на світовому рівні.

Список використаних джерел:

1. Бойко В., Бойко Л. Продовольча безпека та ризики для аграрного виробництва під час війни в Україні. Економіка та суспільство. 2022. № 41.
2. Завгородній А. В., Зубков Р. С., Долинська О. О. Основні фактори впливу на продовольчу безпеку економіки регіону. Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки. 2020. № 3
3. Заходим М. В. Продовольча безпека та її місце у структурі економічної держави. Інноваційна економіка. 2022. № 1 (90). С. 31—37.
4. Ніконенко О. А. Теоретичні засади формування продовольчої безпеки країни. Економіка та держава. 2022. № 5

НАЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПРОБЛЕМИ САМОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КРАЇНИ ПРОДОВОЛЬСТВОМ

Іванова В. В.

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,

Миколаївський національний аграрний університет

Науковий керівник: Кучмійова Т. С.

канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економічної кібернетики,

комп'ютерних наук та інформаційних технологій

Миколаївський національний аграрний університет

Постановка проблеми. Продовольча безпека є ключовим елементом соціально-економічного розвитку і важливим елементом економічної та національної безпеки держави. У період трансформації економічної системи та соціального устрою України, продовольча безпека не втратила своєї актуальності, а навпаки, набула ще більшої гостроти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Останні дослідження підкреслюють, що рівень продовольчої безпеки України залишається нестабільним через низку чинників. Науковці акцентують увагу на загрозах з боку кліматичних змін, що впливають на врожайність, а також на політичні та економічні нестабільності, які посилюють ризики для продовольчого сектора.

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є всебічний аналіз сучасного стану продовольчої безпеки України, зокрема вивчення національних аспектів і проблем самозабезпечення країни продовольчими ресурсами. Виявлення дослідження спрямоване на набуття основних чинників, які впливають на продовольчу безпеку, оцінку поточного рівня забезпечення населення основними видами продовольства, а також на загрози і ризики, які можуть вплинути на стабільність продовольчої системи в умовах економічної трансформації країни.

Виклад основного матеріалу. Продовольча безпека держави є важливою складовою економічної безпеки та визначається як ступінь забезпеченості населення країни екологічно чистими і корисними для здоров'я продуктами харчування за науково-обґрунтованими нормами і доступними цінами при збереженні і поліпшенні середовища проживання. Для забезпечення належного

рівня продовольчої безпеки держави критично важливим є розуміння різних аспектів доступності продуктів харчування для населення.

В Україні оцінка продовольчої безпеки регулюється Методикою визначення основних індикаторів, затвердженою Постановою Кабінету Міністрів України. Ця методика включає сім основних індикаторів: добову енергетичну цінність раціону людини, достатність споживання окремого продукту, достатність запасів зерна у державних ресурсах, економічну доступність продуктів харчування, диференціацію вартості харчування за соціальними групами, ємність внутрішнього ринку окремих продуктів та продовольчу незалежність за окремим продуктом [1].

Враховуючи зазначені індикатори, особливого значення набуває питання продовольчого самозабезпечення держави. Зокрема, продовольче самозабезпечення передбачає задоволення основної частини потреб населення у продуктах харчування за рахунок внутрішнього виробництва, що забезпечує продовольчу незалежність держави. Для гарантування продовольчої безпеки необхідна ефективна державна підтримка вітчизняних виробників сільськогосподарської продукції та контроль імпорту для захисту внутрішнього ринку.

Однак реалізація завдань продовольчого самозабезпечення суттєво ускладнилася через військову агресію проти України, що почалася 24 лютого 2022 року, яка завдала значної шкоди економіці країни, особливо сільському господарству. Війна призвела до порушення роботи транспортних, ринкових та банківських послуг. Особливо негативний вплив мало закриття чорноморських портів, що заблокувало експортні можливості України. Ці фактори створюють серйозну загрозу для стабільності як світової продовольчої безпеки, так і продовольчої безпеки України.

За таких складних умов особливої актуальності набувають міжнародні стандарти забезпечення продовольчої безпеки. Згідно з визначенням Всесвітнього продовольчого саміту 1996 року, продовольча безпека вважається достатньою, якщо всі громадяни в будь-який час мають фізичний та економічний

доступ до безпечних і поживних харчових продуктів для задоволення власних потреб у їжі для здорового та активного способу життя. Проте сучасний стан продовольчої безпеки в Україні характеризується значними проблемами, головною з яких є зростання цін на основні продукти харчування, особливо в районах активних бойових дій. Останні дані свідчать про зниження купівельної спроможності середньостатистичного споживача в Україні майже на 40 %.

Усвідомлюючи масштаб зазначених проблем та необхідність їх системного вирішення, Кабінет Міністрів України затвердив план заходів забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану. План передбачає створення системи національного та регіонального моніторингу продовольчої безпеки, розробку плану дій забезпечення населення харчовими продуктами в умовах надзвичайних ситуацій, заходи щодо розвитку стійкого сільськогосподарського виробництва, диверсифікацію виробництва та створення стійких виробничо-збутових систем [1].

Висновок. Отже, продовольча безпека є ключовим елементом національної безпеки держави, який в умовах військової агресії зазнав значних викликів через порушення виробничих та логістичних ланцюгів, зниження купівельної спроможності населення та ускладнення доступу до продовольства в окремих регіонах. Затверджений урядом план заходів створює підґрунтя для забезпечення стабільного функціонування продовольчої системи країни, однак потребує подальшого вдосконалення механізмів його реалізації. Пріоритетними напрямками залишаються підтримка вітчизняних виробників, розвиток альтернативних логістичних маршрутів та впровадження ефективної системи моніторингу, що в комплексі дозволить забезпечити належний рівень продовольчої безпеки України та створить передумови для її сталого розвитку у післявоєнний період.

Список використаних джерел

1. Про затвердження плану заходів забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану : розпорядження КМУ від 29 квітня 2022 р. № 327-р.
URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/327-2022>

ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО: ЗАСІБ ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ МЕТИ

Клімова Г.В.
здобувачка вищої освіти
Миколаївський національний аграрний університет

Передумовою успішного управління навколишнім середовищем є розробка політики щодо підтримки та поліпшення як природного, так і робочого середовища. Але, треба розуміти, політика залишається «мертвою», якщо вона не реалізується [1]. Реалізація досяжна лише шляхом переведення принципів політики до норм права.

З погляду права законодавство є рамковою структурою, яка корисна тільки в тому випадку, якщо вона реалізується і застосовується. Воно залежить від політичного та соціального контексту [2]. Якщо його не підтримує громадськість, воно швидше за все залишиться неефективними. Отже, прийняття, здійснення та забезпечення дотримання природоохоронного законодавства залежить від розуміння та прийняття правил, встановлених тими, кому ці правила адресовані. Поширення екологічної інформації та знань важливо серед широкого загалу, так і у конкретних цільових групах.

На практиці роль права в галузі навколишнього середовища двояка: з одного боку, це створення правил та умов, що сприяють контролю або запобіганню шкоди навколишньому середовищу [3] чи здоров'ю людини; з іншого - пропонують засоби правового захисту в ситуаціях, коли збитки були завдані всупереч цим правилам та умовам.

Проблема використання природного середовища полягає в тому, чи конкретне середовище може використовуватися для іншого використання, при цьому ми розуміємо, що невикористання цього середовища є типом землекористування. Людина повинна розуміти, що розміщувати свою діяльність вона повинна там, де вона завдасть найменшої шкоди [4] чи накладе обмеження на передбачувану діяльність. Ці дві мети зазвичай досягаються шляхом встановлення вимог на основі законодавства та проведення державної екологічної політики.

Закон визначає види діяльності та підходи за яких повинен бути здійснений контроль за навколишнім середовищем. Можливі кілька підходів: а) контроль джерел - джерела шкоди чітко ідентифіковані; б) контроль речовин - конкретна речовина визначається потенційно шкідливою для навколишнього середовища [5]; в) інтегрований контроль забруднення - спрямований на захист певного компонента довкілля (повітря, вода, ґрунт).

Підприємства, які добровільно використовують/підкоряються засобам контролю, можуть використовуватися їх, як флангові заходи або як альтернативи командним методам. Засоби, які використовуються мають рекомендований, не обов'язковий характер, але надають економічні стимули.

Такі безпекові заходи, як, наприклад, прискорена амортизація, податкова пільга, субсидія, використання новітніх технологій тощо, мають певну екологічно-безпечну поведінку чи діяльність. Мета стримуально-стимулюючого фактора полягає в тому, щоб спонукати підприємства до екологічно-безпечної поведінки, уникнення сплати відповідного збору: плата за стічні води або викиди, податок чи збори на компенсуючи екологічні заходи тощо.

Існують інші способи заохочення прихильності до рекомендованих екологічних цінностей, такі як: присудження екологічного маркування або надання маркетингових переваг. Споживачі обізнані про екологічні проблеми, тому з задоволенням будуть використовувати таку продукцію.

Кожна правова система встановлює на основі вітчизняного законодавства відповідальність, як за шкоду навколишньому середовищу, так і здоров'ю громадян. Це означає, що шкода яка була завдана безпосередньо одним або кількома винними, повинна бути компенсована в натуральній або матеріальній формі. У сфері охорони навколишнього середовища є труднощі із застосуванням цих принципів. Але ухвалення законів про екологічну відповідальність дозволило передбачити відшкодування збитків незалежно від обставин, які спричинили шкоду (добровільні/примусові).

Таким чином, діюче природоохоронне законодавство та державна екологічна політика є передумовою для досягнення та підтримки бажаного рівня якості як в природній, так і в виробничій середовищі. На практиці не існує стандартної формули, яка визначає, якими складовими частинами закону мають бути. Важливо, щоб законодавство відповідало конкретній ситуації, адаптуючи наявні принципи, методи та прийоми до потреб, можливостей та правових традицій нашої держави.

Список використаних джерел

1. Курепін В.М. Марченко Д.Д. Сучасні технології захисту навколишнього середовища від впливу сонячних електростанцій. *Modern Economics*. 2024. № 44(2024). С. 79-84. DOI:[https://doi.org/10.31521/modecon.V44\(2024\)-13](https://doi.org/10.31521/modecon.V44(2024)-13).
2. Іваненко В. С., Курепін В. М. Наближення національного законодавства до міжнародних норм з питань безпеки праці // OSHAgro – 2023: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 3 жовтня 2023 р.). Київ : НУБіП України, 2023. С. 66-69. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15934>.
3. Курепін В. М., Бацуровська І. В. Еколого-економічний баланс на Кінбурні: обставини заповідної території довоєнного, воєнного та поствоєнного часу (in English). *Modern Economics*. 2023. № 42(2023). С. 62-69. DOI:[https://doi.org/10.31521/modecon.V42\(2023\)-09](https://doi.org/10.31521/modecon.V42(2023)-09).
4. Batsurovska I., & Kurepin V. (2024). Prospects for the use of wind power plants: advantages and environmental safety. Traditions and new scientific strategies in the context of global transformation of society. Baltija Publishing, 1, 34-55. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/17403>.
5. Мелашенко Ю. С., Курепін В. М. Використання енергетичних ресурсів: вплив на навколишнє середовище. Продовольча безпека України в умовах війни і післявоєнного відновлення: глобальні та національні виміри. Міжнародний форум = Food security of Ukraine in the conditions of the war and post-war recovery: global and national dimensions. International forum : доповіді учасників міжнародної науково-практичної конференції (м. Миколаїв, 30-31 травня 2024 р.) / Міністерство освіти і науки України ; Миколаївський національний аграрний університет. Миколаїв : МНАУ, 2024. С. 102-104. DOI:<https://doi.org/10.31521/978-617-7149-78-0-32>.

ВИКОРИСТАННЯ АНАЛІЗУ ЧУТЛИВОСТІ ТА ПОМИЛОК У ДЕРЖАВНІЙ ЕКОЛОГІЧНІЙ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ

Криницька Я.О.
здобувачка вищої освіти
Миколаївський національний аграрний університет

У структурі екологічної політики повинні бути розставлені пріоритети шляхом порівняння різних виявлених підходів до заходів щодо зниження навантаження на природні ресурси та навколишнє середовище людини. Невід'ємна частина екологічної стратегії, це аналіз та оцінка встановлених пріоритетів, яка дає додатковий зворотний зв'язок для оптимізації загальної моделі прийняття рішень щодо екологічних пріоритетних вимог до будь-якої людської діяльності.

Така моделі має стратегічну цінність [1], особливо у промисловості, де екологічні пріоритети можуть бути не менш важливою частиною майбутньої процедури планування нових процесів. Основним засобом для промисловості в їх пошуку практичних і зручних моделей прийняття рішень для екологічно безпечного виробництва, ймовірно, може бути оцінка життєвого виробничого циклу технологічного процесу взагалі й конкретної виробничої операції.

Будь-яка діяльність людини впливає на навколишнє середовище: від її початку до останньої процедури. Об'єктивний процес життєдіяльності людини, це навантаження на навколишнє середовище [2]: використання (викидання) кількісного визначення енергії та матеріалів, включаючи видобуток та переробку сировини, виробництво, транспортування та розподіл, використання, повторне використання, технічне обслуговування, переробку та остаточну утилізацію.

Для покращення стану навколишнього середовища треба надати особам, які приймають рішення, інформацію, яка визначить можливості взаємодії діяльності людини з навколишнім середовищем; сприяти розумінню загального та взаємозалежного характеру екологічних наслідків діяльності людини. У багатьох програмах стратегій виробництва основною метою є зниження загального впливу на довкілля протягом життєвого циклу [3]. Важливо зробити

аналіз, класифікацію/характеризацію або оцінку впливу на навколишнє середовище, щоб будь-якому користувачеві було простіше вибрати рівень складності послідовних компонентів життєвого циклу.

Щоб задовольнити такі вимоги, іноді необхідно діяти дуже у агрегованій формі оцінки впливу на довкілля, фіксувати всі аспекти, які включені в обсяг компонентів життєвого циклу. Щоб уможливити послідовне тестування та підтвердження мети та обсягу дослідження рекомендується використовувати аналіз чутливості та помилок.

Використання аналізу чутливості та помилок дозволяє визначити ключові дані, що мають велике значення для результатів дослідження. які можуть вимагати додаткових зусиль для підвищення їхньої надійності. Весь виробничий процес може бути проілюстрований «деревом процесів», де стовбур можна розглядати як основний ланцюжок потоку енергії, тоді як гілки можуть ілюструвати підпроцеси, а кінці - конкретні цифри щодо викидів забруднюючих речовин.

Аналіз чутливості та помилок дозволяє оцінити точність даних про навантаження на навколишнє середовище. Оцінка повинна враховувати як екологічні міркування, так і міркування здоров'я людини, а також інші наслідки, такі як зміна довкілля. Компонент оцінки впливу характеризує навантаження на навколишнє середовище [4].

Існують різні підходи до характеристики: для співвіднесення даних з концентраціями, що не викликають спостережуваного впливу, або з екологічними стандартами, для моделювання як впливу, так і застосування цих моделей залежно від конкретного місця спостереження.

Оцінка з метою подальшого агрегування даних оцінки впливу є компонентом життєвого циклу довкілля. Стверджується, деякі підходи, так звані методи теорії прийняття рішень, можуть зробити оцінку раціональною з упором на сучасні наукові знання [5] про екологічні процеси.

Отже, не існує простих відповідей на всі поставлені екологічні запитання. Швидко прийняття рішень перш за все, виявить безліч прогалин у наших знаннях

про нові аспекти, з якими необхідно розібратися. Тому використовуючи в розробці екологічної політики оцінка життєвого циклу пропонує нову концепцію вирішення майбутніх складних екологічних проблем.

Список використаних джерел

1. Курепін В. М., Іваненко В. С. Екологічні методи рішення проблем безпеки на свинофермах Миколаївської області // Участь молоді у розбудові агропромислового комплексу країни : матеріали 34-ї студентської науково-теоретичної конференції, м. Миколаїв, 23-25 березня 2022 р / Міністерство освіти і науки України ; Миколаївський національний аграрний університет. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 62-67. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11460>.
2. Блащук В. В., Курепін В. М. Запобігання виробничим ризикам заснованих на принципах усунення небезпек // Охорона праці: освіта і практика. Проблеми та перспективи розвитку охорони праці : матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції викладачів та фахівців-практиків, м. Львів, 12 травня 2022 р. Львів : ЛДУ БЖД, 2022. С. 106-107. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11716>.
3. Іваненко В. С., Курепін В. М. Подолання кризових явищ у аграрній сфері за допомогою технології доповненої реальності // Урожайність та якість продукції рослинництва за сучасних технологій вирощування : матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., присв. 90-річчю з дня народження професора Г. П. Жемели (м. Полтава, 30 верес. 2023 р.). Полтава : ПДАУ, 2023. С. 224-226. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15512>.
4. Дідняк А. В., Курепін В. М. Місцевий економічний розвиток та його еволюція // Екологічні та соціальні аспекти розвитку економіки в умовах євроінтеграції : матеріали X всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Миколаїв, 25-27 жовтня 2023 року). Миколаїв : МНАУ, 2023. С. 134-136. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15755>.
5. Kurepin V, Bakhishova S. Scitnce during the war: realities, challenges and ways of overcoming // Ekologia i racjonalne zarzadzanie przyrodą: edukacja, nauka i praktyka [Zasób elektroniczny]: materiały z międzynarodowej konferencji naukowo-praktycznej (Łomża – Żytomierz, 15.11.2023 r.). Łomża : MANS w Łomży, 2023. С. 256-264. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/16203>.

ВПЛИВ ІТ- ТЕХНОЛОГІЙ НА РОЗВИТОК СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Кузнецова К.А.
здобувачка вищої освіти
Миколаївський національний аграрний університет

Реалізовувати стратегії, спрямовані на прискорення бізнес-процесів, зниження операційних витрат та покращення якості послуг та продуктів, що надаються підприємства можуть за допомогою інформаційних технологій (ІТ). Ключова роль яких в оптимізації бізнес-процесів є вирішальним [1].

Використання ІТ-рішень допомагає прискорити операції, знизити витрати і підвищити загальну ефективність організації. Невід'ємною частиною кожного бізнесу є автоматизація від обліку до управління постачанням технологій. Інтегровані системи та автоматизація виробництва за допомогою ІТ-інструментів роблять бізнес більш гнучким, ефективним та конкурентоспроможним, надають підприємствам низку переваг, такі як:

- централізоване управління бізнес-процесами - дозволяють об'єднати різні аспекти бізнесу [2]: фінанси, закупівлі, управління ланцюжками поставок, виробництво, продаж та управління персоналом. Це забезпечує централізований доступ до всіх ключових даних та процесів;

- оптимізація бізнес-операцій - знижує потребу в ручній обробці даних, зменшує ймовірність помилок, прискорює виконання операцій. Це важливо для стратегічного планування та управління [3];

- поліпшення прийняття рішень - допомагають керівництву підприємства приймати обґрунтовані рішення. ERP-системи можуть надавати детальні звіти про продаж, запаси та фінансові показники. Це дозволяє керівникам адаптувати бізнес до мінливих умов ринку та оптимізувати бізнес-стратегії;

- підвищення прозорості та контроль за процесами - можливість спостерігати за операціями в реальному часі, своєчасно виявляти та вирішувати проблеми, вживати заходів для їх запобігання у майбутньому;

- зниження витрат - зменшення часу на ручну роботу, підвищення ефективності процесів виробництва, прибутковості;

- гнучкість та масштабованість - забезпечує гнучкість, необхідну для адаптації до змін у бізнес-середовищі: підприємство може масштабувати свої операції, додавати нові функції/ модулі до існуючих систем. Це сприяє розширенню бізнесу та відкриває нові ринкові можливості.

У бізнес-процесах використання штучного інтелекту дозволяє оптимізувати існуючі операції та досліджувати нові напрямки для розвитку підприємства. Його здатність до прогнозування тенденцій ринків є ключовою перевагою використання ІТ [4]. ІТ покращують взаємодію з клієнтами, роблять її більш ефективною та персоналізованою, вони здатні обробляти запити клієнтів у режимі реального часу, знижують навантаження на службу підтримки. Використовуючи алгоритми машинного навчання підприємства можуть аналізувати зворотній зв'язок від клієнтів, покращувати якість своїх продуктів.

Автоматизовані внутрішні процеси, за допомогою ІТ-інструментів сприяють автоматичній обробці документів, управлінню запасами та оптимізації логістики підприємства. Їх застосування допомагає знизити витрати, підвищити точність і прискорити виконання завдань; більш ефективно аналізувати ризики та системи безпеки [5], ідентифікувати та керувати потенційними загрозами; запобігти шахрайству та кібератакам.

Отже, стратегічне зростання та розвиток сучасних підприємств не може бути здійснений без інформаційних технологій. Вони забезпечуючи їм конкурентну перевагу над ринком, дозволяють автоматизувати процеси збору та аналізу даних. Таке значно знижує ймовірність людських помилок та збільшує точність аналітичних висновків. Компанії можуть використовувати алгоритми машинного навчання прогнозування майбутніх трендів з урахуванням зібраних даних.

Список використаних джерел

1. Іваненко В. С., Курепін В. М. Подолання кризових явищ у аграрній сфері за допомогою технології доповненої реальності // Урожайність та якість продукції рослинництва за сучасних технологій вирощування : матеріали

міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., присв. 90-річчю з дня народження професора Г. П. Жемели (м. Полтава, 30 верес. 2023 р.). Полтава : ПДАУ, 2023. С. 224-226. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15512>.

2. Kurepin V. M., Oliynyk T.G. Use of artificial intelligence in tourist activities. Research and education in the global world: eurointegration processes during the wartime : Book of papers of the X International Forum for Young Researchers, Kharkiv, May 10, 2024 / O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, TESOL-Ukraine. Kharkiv : O. M. Beketov NUUE in Kharkiv, 2024. P. 211-212. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/17943>.

3. Бацуровська І. В., Курепін В. С. Використання цифрових технологій у спеціальній та інклюзивній освіті: теоретичні основи та практичні підходи в професійній підготовці фахівців. Development trends in special and inclusive education in the context of the European dimension: theory and practice : scientific monograph. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2024. С. 22-44. DOI:<https://doi.org/10.30525/978-9934-26-457-3-2>.

4. Kurepin V. Innovative security technologies in the management of business facilities // Цифрові трансформації та інноваційні технології в економіці : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Ломжа - Харків, 14 березня 2024 р.). Ломжі ; Харків : ПЗВО "Харківський технологічний університет "ШАГ" ; MANS в Ломжі. 2024. Ч. 1. С. 286-294. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/17160>.

5. Бацуровська І. В., Доценко Н. А., Курепін В. М. Інноваційні підходи підготовки інженера з харчових технологій // Світ дидактики: дидактика в сучасному світі : зб. матеріалів III міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Київ, 07-08 листопада 2023 р.). Київ : Людмила, 2024. С. 281-283. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/17105>.

ВПЛИВ ВІЙНИ В УКРАЇНІ НА СВІТОВУ ТА НАЦІОНАЛЬНУ ПРОДОВОЛЬЧУ БЕЗПЕКУ

Легін О. В.

**здобувач вищої освіти факультету менеджменту, Миколаївський
національний аграрний університет
Науковий керівник – Олійник Т. Г.,
кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет**

Постановка проблеми. Продовольча безпека є ключовою соціально-економічною та екологічною проблемою сучасного світу, особливо в умовах таких глобальних викликів, як війни, економічні кризи, зміни клімату та пандемії. Конфлікт в Україні значно вплинув на світові продовольчі ринки, оскільки Україна є одним із провідних експортерів зернових. Блокада портів і обмеження експорту створили дефіцит продовольства у багатьох країнах, які залежать від української продукції, що загострило світову продовольчу кризу. Це також спричинило серйозні економічні наслідки для самої України, зокрема зниження податкових надходжень через скорочення експорту.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання продовольчої безпеки світу та України досліджують ряд вчених таких як, Клариса Діас, Тарас Качка, Ірина Гамалій та ін.

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є вивчення впливу війни в Україні на продовольчу безпеку як у самій Україні, так і на світовому рівні, та розробка рекомендацій щодо подолання її негативних наслідків для аграрного сектора та міжнародних продовольчих ринків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Продовольча безпека - соціально-економічний та екологічний стан в державі при якому всі її громадяни стабільно та гарантовано забезпечені продовольством в необхідній кількості, асортименті та відповідної якості [1].

Продовольча безпека є однією з ключових проблем сучасного світу, особливо в умовах глобальних конфліктів, економічних криз, зміни клімату та пандемій. Ситуація на продовольчих ринках ускладнюється через війну в Україні,

який має значний вплив на постачання продовольства та доступ до нього. Це питання особливо важливе для України, яка є одним з головних експортерів зернових на світовому ринку. Через блокування портів та обмежений експорт з України країни, які залежать від неї в якості основних продуктів харчування, зазнають збитки. Ліван, зокрема, отримує більш ніж 60% всієї пшениці від України, що робить його заручником ситуації та загострило продовольчу кризу в Лівані. Велика кількість країн Африки сильно залежать від поставок продовольства з України. Ліван, зокрема, більш ніж 60% пшениці імпортує з України. Все це загострює світову продовольчу кризу [1]. За даними ООН, у 2024 році по всьому світу в 72 країнах, де працює Всесвітня Продовольча Програма та де є дані, до 309 мільйонів людей стикаються з гострим дефіцитом продовольства [2].

Важливо також зазначити, що війна в Україні не тільки змінила світові продовольчі ринки, але й спричинила суттєвий економічний збиток для самої України. Падіння експорту продовольства, зокрема зернових, призвело до зменшення податкових надходжень у бюджет. Згідно з оцінками Міністерства економіки України, за перший рік війни втрати сільськогосподарського сектору перевищили 40% [4].

Проте, в цих умовах Україна продовжує шукати шляхи для підтримки стабільності своєї продовольчої системи. Одним з головних напрямків є активна співпраця з міжнародними організаціями, такими як Всесвітня продовольча програма (WFP) та FAO, для забезпечення продовольчої допомоги найбільш уразливим верствам населення. Також розглядаються альтернативні маршрути експорту через західні кордони, залізничні шляхи та порти на Дунаї, що дає змогу частково відновити постачання продовольства на міжнародні ринки.

Висновки. Загострення продовольчої кризи у світі потребує комплексних рішень, де Україна може відігравати важливу роль, відновлюючи свої позиції на глобальних ринках. Паралельно зі зменшенням ризиків, пов'язаних із війною, країна повинна зосередитися на інноваціях у сільському господарстві та

співпраці з міжнародною спільнотою для забезпечення продовольчої стабільності як на національному, так і на світовому рівні.

Список використаних джерел

1. Проект Закону України від 28.04.2011 № 8370-1, «Про продовольчу безпеку України». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JF6GI01A> (дата звернення: 01.10.2024).
2. Клариса Діас, World economic forum: The war in Ukraine is pushing countries short on food to famine. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2022/06/war-ukraine-global-food-insecurity-rising/> (дата звернення: 01.10.2024).
3. World Food Programme. URL: https://www.wfp.org/ending-hunger?_ga=2.236843908.485241439.1727801129-275006214.1727801129 (дата звернення: 01.10.2024).
4. Заступник міністра економіки Тарас Качка. URL: <https://www.facebook.com/taras.kachka/posts/pfbid05YAX3kJwaFa7EpXp7dJ6C7ULwtiZrNUStHJwQmqRg7oFoH6t3ji1htsLo9FXiHgsl> (дата звернення: 01.10.2024).
5. Дія Бізнес: Дашборд щодо експорту української органічної продукції. URL: https://business.diia.gov.ua/analytics/dashboard/eksport_ukrainskoi_organichnoi_produktsii (дата звернення: 01.10.2024).

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ

Лотарева Д.В.
здобувачка вищої освіти
Миколаївський національний аграрний університет

В сьогоденнішніх умовах рівень інформатизації процесів управління все більше стає одним із найважливіших показників виробничого прогресу. Під впливом розвитку інформаційних процесів на підприємствах сформувався персонал, для якого робота з інформацією є основним професійним зайняттям. В таку групу входять і керівники підприємств, які вирішують завдання управління підприємством.

Інформаційні технології які використовують у системі управління мають кілька видів та варіантів використання: системи комунікації; системи автоматизації документообігу; системи автоматизації бухгалтерського обліку; системи прийняття рішення; системи автоматизації банківських операцій; системи автоматизованих робочих місць.

Зробимо аналіз діючих систем управління [1]. Звісно, діючі інформаційні системи інтегровані між собою, дані з однієї системи передаються та обробляються в інших системах. Але переважно вони діють особисто [2]. Електронна документація має ряд переваг: виключає застосування дорогих засобах захисту від несанкціонованого доступу; прискорює процес пошуку необхідного документа; є можливість організувати спільну роботу кількох осіб чи відділів тощо.

Система підтримки прийняття рішень: призначена для підтримки багатокритеріальних рішень у складному інформаційному середовищі, побудована на платформах двох систем - управлінських інформаційних систем та систем управління базами даних. Результати прийнятих рішень оцінюються не по одному, а за сукупністю багатьох показників (критеріїв) одночасно. Система підтримки прийняття рішень вирішує дві основні завдання: 1) вибір найкращого рішення з безлічі можливих (оптимізація); 2) упорядкування можливих рішень щодо переваг (ранжування) [3].

Вони є комплексом програмних інструментальних засобів для аналізу даних, моделювання, прогнозування та прийняття управлінських рішень, що складається з власних розробок корпорації та програмних продуктів, що купуються.

Вирішувати проблеми інтенсифікації видів обслуговування та роботи персоналу можна завдяки автоматизації всіх банківських послуг та операцій. Банки різних категорій мають неоднакові можливості [4]. Найбільші та великі банки можуть собі дозволити розробку власних програмних продуктів, інші вимушені купувати програмний продукт. Велика кількість професійних інженерів програмістів готові надати свої послуги задля успішного залучення першокласної клієнтури та прибутку банку.

Ступінь автоматизації в системі управління залежно від складності завдання може зменшуватися. Завдання з нижчим рівнем повинні мати високий рівень автоматизації, вони повністю передаються під управління інформаційних систем. Більш високий рівень завдань може мати нижчий рівень автоматизації [5]. У результаті більшість роботи з прийняття рішень віддається людині.

Отже, рівень інформатизації процесів управління є найважливішим показником прогресу. Збільшення обсягів інформації у вирішенні завдань управління призводить до раціоналізації людської праці, це якісний бік впровадження сучасних інформаційних технологій у системі управління виробництві.

Список використаних джерел

1. Бацуровська І. В., Курепін В. М. Тенденції інноваційного навчання в цифрову епоху // Розвиток інноваційної компетентності педагога в закладі освіти : матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (26 жовтня 2023 року, м. Херсон) / ред. Г. С. Юзбашева. Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2023. С 10-15.
URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15879>.

2. Kurepin V. M., Oliynyk T.G. Use of artificial intelligence in tourist activities. Research and education in the global world: eurointegration processes during the wartime : Book of papers of the X International Forum for Young Researchers, Kharkiv, May 10, 2024 / O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, TESOL-Ukraine. Kharkiv : O. M. Beketov NUUE in Kharkiv, 2024. P. 211-212. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/17943>.

3. Іваненко В. С., Курепін В. М. Подолання кризових явищ у аграрній сфері за допомогою технології доповненої реальності // Урожайність та якість продукції рослинництва за сучасних технологій вирощування : матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., присв. 90-річчю з дня народження професора Г. П. Жемели (м. Полтава, 30 верес. 2023 р.). Полтава : ПДАУ, 2023. С. 224-226. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15512>.

4. Орешко К. Ф., Курепін В. М. Фінансовий лізинг як економічний розвиток підприємств аграрного сектору економіки. Моделювання соціально-економічного розвитку в системі забезпечення продовольчої безпеки : зб. тез II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Миколаїв, 08-09 трав. 2024 р.). Миколаїв : МНАУ, 2024. С. 38-40. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/17818>.

5. Kurepin V. Innovative security technologies in the management of business facilities // Цифрові трансформації та інноваційні технології в економіці : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Ломжа - Харків, 14 березня 2024 р.). Ломжі ; Харків : ПЗВО "Харківський технологічний університет "ШАГ" ; MANS в Ломжі. 2024. Ч. 1. С. 286-294. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/17160>.

ЕКОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ УРБАНІЗАЦІЇ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Олійник Т.Г.

**доцент кафедри економіки підприємств
Миколаївський національний аграрний університет**

Постановка проблеми. Зі зростанням урбанізації людство стикається з низкою екологічних проблем, які потребують термінового вирішення. Інтенсивне розширення міст призводить до деградації природних екосистем, забруднення атмосфери, водних ресурсів і ґрунтів, а також до зростання обсягів відходів. Урбанізація супроводжується збільшенням споживання енергії, що підвищує викиди парникових газів і посилює глобальне потепління. Нестача зелених зон у містах негативно впливає на біорізноманіття і здоров'я населення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Останні дослідження в галузі екології та урбанізації акцентують увагу на тому, як міський розвиток впливає на екосистеми, клімат і здоров'я населення. Зокрема, дослідження ООН (2022) наголошують, що урбанізація є одним з головних факторів зростання викидів парникових газів, що прискорює глобальні зміни клімату. Публікації Європейського агентства з охорони довкілля (EEA) акцентують на тому, що більшість європейських міст стикається з проблемами забруднення повітря, зокрема через транспорт та індустріальні викиди, що призводить до підвищення рівня захворювань дихальної системи.

Мета дослідження – вивчити вплив урбанізації на екологічну ситуацію в сучасних містах та визначити стратегії мінімізації негативного впливу міського розвитку на довкілля.

Виклад основного матеріалу. Урбанізація є одним із ключових чинників глобальних змін у навколишньому середовищі. За останні десятиліття інтенсивне розширення міських територій призвело до низки екологічних проблем, серед яких основними є:

✓ Забруднення повітря: Міста стають основними джерелами викидів парникових газів і токсичних речовин, що пов'язано з промисловістю,

автомобільним транспортом і спалюванням викопного палива. Наприклад, за даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), понад 90% населення великих міст дихає забрудненим повітрям, що суттєво підвищує ризики захворювань дихальних шляхів та серцево-судинної системи.

✓ Водні ресурси та їх забруднення: Урбанізація впливає на якість і кількість водних ресурсів. Інтенсивне використання води для побутових і промислових потреб, а також забруднення річок і озер промисловими відходами, знижують доступність чистої води для населення. Це загрожує здоров'ю людей і біорізноманіттю водних екосистем.

✓ Виснаження зелених зон: Міські забудови витісняють природні ландшафти, що призводить до зниження біорізноманіття, втрати місць існування для тварин і зменшення кількості зелених зон для людей. Це погіршує якість життя в містах, зменшує можливості для рекреації та охолодження міських територій.

✓ Збільшення кількості відходів: Різке зростання населення міст та індустріалізація ведуть до утворення великої кількості відходів. Неефективна система поводження з відходами призводить до накопичення сміття на полігонах, збільшення обсягів пластику в океанах та забруднення ґрунтів і підземних вод.

Для подолання цих проблем на міжнародному рівні розробляються стратегії та ініціативи, спрямовані на створення "зелених міст". Вони включають:

Розвиток екологічного транспорту: Впровадження електромобілів, велосипедних доріжок і громадського транспорту з низьким рівнем викидів допомагає значно зменшити забруднення повітря.

Збільшення зелених зон: Створення парків, міських садів та озеленення дахів сприяють покращенню якості повітря, регулюванню температури в містах та підтримці біорізноманіття.

Енергоефективність: Впровадження енергоефективних будівель і систем альтернативної енергетики (сонячні панелі, вітрові турбіни) знижує споживання енергії та викиди парникових газів.

Сталий менеджмент відходів: Сучасні системи переробки та вторинного використання матеріалів дозволяють зменшити кількість сміття, яке потрапляє на полігони. Наприклад, роздільне збирання відходів, компостування та переробка пластиків знижують екологічне навантаження.

Висновок. Сучасні міста потребують впровадження комплексного підходу до вирішення екологічних проблем, зокрема інтеграції принципів сталого розвитку в міське планування. Важливо розвивати екологічну інфраструктуру, енергоефективні технології та впроваджувати системи управління відходами, які дозволяють зберегти навколишнє середовище і покращити якість життя населення.

Список використаних джерел

1. Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ). (2022). Забруднення повітря у великих містах: глобальні наслідки для здоров'я. URL: <https://www.who.int>
2. Організація Об'єднаних Націй (ООН). (2022). Звіт про урбанізацію та зміни клімату. URL: <https://www.un.org>
3. Європейське агентство з охорони довкілля (EEA). (2023). Урбанізація та її вплив на екологічну ситуацію в Європі. URL: <https://www.eea.europa.eu>
4. Всесвітній банк. (2023). Стратегія розвитку "зелених міст": сучасні виклики та перспективи. URL: <https://www.worldbank.org>
5. Wang, X., et al. (2021). Управління міськими відходами та їх переробка: досвід впровадження розумних технологій у містах. Journal of Environmental Management, 300, 113-120.
6. Greenpeace International. (2022). Вплив глобального забруднення пластиковими відходами на водні ресурси. URL: <https://www.greenpeace.org>

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ БОРОТЬБИ З КРИЗОЮ У БІЗНЕСІ

Петровських А. Д.
здобувач вищої освіти
Миколаївський національний аграрний університет

Усього за два роки пандемія звела нанівець майже десятирічний прогрес, стрімке падіння доходів та нестійкість глобальної економіки заважають багатьом компаніям залишатися на плаву. Із-за коронавірусної інфекції значна кількість компаній була змушена переглянути стратегію ведення свого бізнесу.

Останні роки, у тому числі і 2024 році бізнес повинен активно впроваджувати інформаційні технології (ІТ). З моменту появи COVID-19 використання цифрових технологій у бізнесі стало особливо актуальним. Це в сучасні часи ковток свіжого повітря [1]. ІТ технології допомагають компаніям стати на ноги під час кризи, максимально убезпечити персонал та клієнтів бізнесу. Полегшити роботу співробітникам компаній допомагають рішення автоматизувати процеси та завдання організації в різних сферах.

Одна з причин, чому персонал не досягає потрібної продуктивності, це відсутність необхідних технологій [2]. Під час загрози можливого захворювання коронавірусною інфекцією більша частка співробітників компаній воліли б, щоб їх організація надавала повну ІТ-екосистему. У архітектуру бізнесу мають бути включені перевірені та підтримувані пристрої, аксесуари та засоби для віддаленої командної роботи. Така система допомогла би бізнесу поліпшити продуктивність.

Є компанії, які для ведення бізнесу у поточній невизначеній ситуації не поспішають вкладатись у нові технології. Але потрібен розумний підхід. ІТ самодостатні, кожне поліпшення окупить наступний етап розвитку організації [3]. Як приклад, хмарні послуги, які дозволять уникнути витрат на придбання апаратних рішень. Оренда необхідного у постачальника хмарних послуг дозволяє уникнути витрат на програмні та апаратні ресурси.

Розуміння реальних потреб своїх клієнтів у сьогоденному конкурентному світі важливо. Досягти цього можна за допомогою впровадження інструментів бізнес-аналітики [4]. За допомогою штучного інтелекту та застосування систем CRM бізнес-компанії збирають та обробляють великі дані: купівельний шлях своїх клієнтів та розуміння, в який момент і де їх можна зацікавити.

Постійним приводом для занепокоєння бізнес-компаній є недоторканність особистих даних. В умовах мінливого ринку зростає фішинг та інші кіберзагрози. Підприємствам залишається покластися на інновації ІТ, вони допоможуть виділитися серед конкурентів і досягти зростання. Жертвою кіберзлочинців можуть стати компанії, які не мають ефективного способу забезпечення збереження особистих даних. Втрата контролю у цій делікатній сфері веде до втрати довіри партнерів, клієнтів та позицій над ринком.

Шанс вижити в рецесії бізнесу надасть використання цифрових технологій. ІТ рішення допомагають оцінити залучення споживачів і застосувати отримані дані для максимізації потенціалу зростання. COVID-19 підштовхнуло бізнес до використання технологій, що дозволяють уникати зайвих контактів із людьми, товарами та інфраструктурою. Безконтактний шопінг - покупки через мобільні пристрої, сидячи вдома.

З формату традиційних фізичних магазинів дистриб'ютори за допомогою комп'ютерних технологій переходять до мобільних версій сайтів, платформ електронної комерції тощо, які відвідують клієнти. Роздрібні торговці з легкістю виконують свої завдання, залучаючи покупців єдиною якістю обслуговування на різних каналах продажу.

Змінюючи штампи COVID-19 не дає компаніям адаптуватися до мінливих умов. Однак вирішити ці складності здатна роботизація. Потенційно роботизація може стати джерелом необмеженої робочої сили, яка не вимагає пенсії, оплачуваної відпустки та інших витрат. У логістиці використання робототехніки та автоматизації дозволяє виконати завдання ефективніше та дешевше [5].

Отже, пандемія та мінливі умови сьогодення штовхають управління бізнесом назустріч технічним рішенням. Компаніям потрібно інтенсивно впроваджувати інформаційні технології. У несприятливих умовах як ніколи потрібні кризостійкість та зниження ризиків, забезпечення певного розвитку свого бізнесу.

Список використаних джерел

1. Kurepin V. M., Oliynyk T.G. Use of artificial intelligence in tourist activities. Research and education in the global world: eurointegration processes during the wartime : Book of papers of the X International Forum for Young Researchers, Kharkiv, May 10, 2024 / O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, TESOL-Ukraine. Kharkiv : O. M. Beketov NUUE in Kharkiv, 2024. P. 211-212. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/17943>.
2. Kurepin V., Lyamar O. (2024). Assessment of the State of Personnel Safety of Agricultural Enterprises with the Help of Relevant Performance Indicators. Modern Economics, 43(2024), 41-50. DOI:[https://doi.org/10.31521/modecon.V43\(2024\)-06](https://doi.org/10.31521/modecon.V43(2024)-06).
3. Бацуровська І. В., Курепін В. І. Програмно-технічне забезпечення цифрових освітніх систем: інноваційні підходи та перспективи розвитку. Moderní aspekty vědy: XLVII. Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2024. S. 151-165. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/18716>.
4. Іваненко В. С., Курепін В. М. Подолання кризових явищ у аграрній сфері за допомогою технології доповненої реальності // Урожайність та якість продукції рослинництва за сучасних технологій вирощування : матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., присв. 90-річчю з дня народження професора Г. П. Жемели (м. Полтава, 30 верес. 2023 р.). Полтава : ПДАУ, 2023. С. 224-226. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15512>.
5. Dotsenko N., & Kurepin V. (2024). Online learning tools as an instrument for digital transformation of engineering education. Traditions and new scientific strategies in the context of global transformation of society. Baltija Publishing, 2, 53-94. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/17407>.

ІНТЕГРАЦІЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАКТИК У СТРАТЕГІЮ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Пешкова Б. Р.

здобувачка вищої освіти групи МЕН 4/2,

Миколаївський національний аграрний університет

Науковий керівник – Олійник Т. Г.,

кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств,

Миколаївський національний аграрний університет

Сільське господарство, будучи ключовим сектором економіки, супроводжується значними екологічними проблемами - від надмірного використання агрохімікатів до деградації ґрунтів та водних ресурсів. Це негативно впливає як на довкілля, так і на довгострокову продуктивність аграрних підприємств, що зумовлює необхідність впровадження екологічно орієнтованих стратегій розвитку.

Одним з піонерів у галузі екологічного землеробства є Девід Монсанто. Його праця "Ecological Impacts of Agriculture" стала фундаментом для розуміння переваг органічного землеробства над традиційними методами [1]. Чернікова Н.М., Бондаренко І.О., Окопний Максим Миколайович [2] підкреслюють, що поняття "стратегічне управління", "інноваційний розвиток" та "екологічні засади діяльності" неможливо розглядати сьогодні окремо одне від одного. Вони наголошують на необхідності їх інтеграції для досягнення стійкого розвитку як окремих підприємств, так і галузі в цілому.

Мета роботи - дослідити та обґрунтувати необхідність інтеграції екологічних практик у стратегію розвитку аграрних підприємств з метою забезпечення сталого розвитку агропромислового комплексу та збереження природних ресурсів. Основними завданнями є: аналіз сучасного стану впровадження екологічних практик у сільському господарстві, оцінка економічної ефективності екологічних практик.

Останні роки свідчать про бурхливий розвиток технологій, які знаходять широке застосування в сільському господарстві, перетворюючи його на інноваційну та ефективну галузь [2]. Одним із найперспективніших напрямів є

точне землеробство, яке передбачає використання GPS, дронів, датчиків та іншого обладнання для оптимізації використання ресурсів, табл. 1. Завдяки цій технології можна зменшити витрати на добрива та пестициди на 10-20%, одночасно підвищуючи врожайність [3].

Таблиця 1. Загальні тенденції та потенціал використання точного землеробства, 2023 рік

Країна	Частка підприємств, що використовують точне землеробство (%)	Зменшення витрат на добрива (%)	Збільшення врожайності (%)	Приклади компаній, що використовують точне землеробство
США	40-50%	15-20%	10-15%	John Deere, Case IH, AGCO
Канада	35-45%	12-18%	8-12%	Buhler Versatile, Claas
Франція	30-40%	10-15%	5-10%	Kuhn, Amazone
Німеччина	35-45%	12-18%	8-12%	Lemken, Horsch
Україна	5-10%	5-10%	3-5%	Агрохолдинг МХП, Kernel

Джерело: сформовано автором на основі [1]

Іншим ефективним методом є агролісомеліорація, яка поєднує сільське господарство з лісовим господарством, табл. 1. Цей підхід не тільки зменшує ерозію ґрунтів на 15-20%, але й покращує структуру ґрунту, збільшує біорізноманіття та забезпечує додаткові доходи від продажу лісопродукції. Не менш важливим є використання відновлюваних джерел енергії в сільському господарстві. Встановлення сонячних панелей на полях або на дахах господарських будівель дозволяє виробляти електроенергію для власних потреб та продавати надлишки в енергосистему [4]. Це не тільки зменшує залежність від традиційних джерел енергії, але й сприяє зменшенню викидів парникових газів.

Компанія "John Deere", один із світових лідерів у виробництві сільськогосподарської техніки, розробила спеціальні програмні забезпечення для планування та створення полезахисних лісосмуг. Дослідження, проведені в Німеччині, показали, що на полях з агролісомеліоративними системами кількість видів комах і птахів може бути на 30-50% вищою, ніж на звичайних полях [3]. Завдяки покращенню структури ґрунту та збереженню вологи, потреби рослин у добривах можуть бути зменшені на 15-20%.

У результаті проведеного дослідження було встановлено, що впровадження екологічних практик є невід'ємною складовою сталого розвитку аграрних підприємств. Це передбачає комплексну модернізацію виробництва через впровадження інноваційних технологій, екологічну сертифікацію та раціональне використання ресурсів. Важливими елементами є також створення екологічно орієнтованих управлінських систем, дотримання міжнародних стандартів та забезпечення відповідної кваліфікації персоналу [2]. Впровадження таких інновацій як точне землеробство дозволяє оптимізувати використання ресурсів та підвищити ефективність виробництва. Розвиток агломерацій у сільському господарстві створює додаткові можливості для впровадження екологічних інновацій через об'єднання ресурсів та обмін досвідом між підприємствами.

Список використаних джерел

1. Eight ways Monsanto fails at sustainable agriculture. Climate and capitalism. 2012. URL: <https://climateandcapitalism.com/2012/02/10/eight-ways-monsanto-fails-at-sustainable-agriculture/> (дата звернення: 21.10.2024)
2. Чернікова Н., Бондаренко І., Стратегічне управління інноваційним розвитком сільськогосподарських підприємств на екологічних засадах. *Економіка та суспільство*. 2021. №34, С 32-36. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-84> (дата звернення: 21.10.2024)
3. Шульжик Ю. О., Кондра О.Р., Інтеграція принципів сталого розвитку в управління продуктовим ринком в умовах інтелектуального сільського господарства. *Трансформація практики управління інноваційним розвитком соціально-економічних систем : колективна монографія*. 2024. С 491-499. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/29572> (дата звернення: 21.10.2024)
4. Петричук С. І., Концептуальні основи інтеграції принципів біоекономіки в управлінську практику підприємств: теоретико-методологічний дискурс. *Bulletin of Sumy National Agrarian University*. 2024. №2 С 9-14. URL: <http://snaujournal.com.ua/index.php/journal/article/view/330> (дата звернення: 21.10.2024)

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ЄС

Пшеничний І.С.

**здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня, Миколаївський
національний аграрний університет
Науковий керівник – Гончаренко І.В.,
доктор економічних наук, професор кафедри публічного управління та
адміністрування і міжнародної економіки**

Постановка проблеми. Одним із ключових викликів для сталого розвитку є забезпечення продовольчої безпеки в умовах зростання населення та зміни клімату. Для розв'язання даної проблеми європейські уряди запроваджують спільну аграрну політику, яка спрямована на підтримку фермерів та забезпечення стабільного постачання продовольства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Забезпечення продовольчої безпеки є важливим питанням у сучасних умовах сталого розвитку. Дослідженням цього питання займалися вітчизняні та зарубіжні вчені, серед яких можна виділити: Н.Г. Варшавська, Ю.М. Маханова та інших.

Мета та завдання дослідження. Розгляд основних цілей та виявлення переваг і недоліків європейської програми Спільної сільськогосподарської політики, виділення шляхів реформування програми у контексті розвитку сталого землекористування.

Виклад основного матеріалу: Розвиток сталого землекористування у Європейському союзі є одним з найважливіших викликів у забезпеченні продовольчої безпеки, населення ЄС зростає, а клімат змінюється, що ускладнює забезпечення ефективного землекористування та потребує від європейського уряду нових програм ведення аграрної політики.

Одною з програм забезпечення сталого землекористування у Європейському союзі є Спільна сільськогосподарська політика (Common agricultural policy, CAP), суть якої полягає у партнерстві між суспільством і сільським господарством, яке забезпечує стабільне постачання продовольства, гарантує дохід фермерів, захищає навколишнє середовище та підтримує

життєдіяльність сільських територій [1], дотримання програми забезпечується шляхом фінансування та дій, які підтримують розвиток села.

Дана програма є однією з найголовніших та ресурсозатратних програм сучасного сталого землекористування, для реалізації програми залучено 40% бюджету ЄС, а будь-які рішення щодо діяльності програми ухвалюються більшістю голосів Ради Європи після проведення консультацій у Європейському Парламенті.

Сучасна спільна сільськогосподарська політика сприяє сталому розвитку сільських територій завдяки досягненню трьох довгострокових цілей [1]:

- сприяння конкурентоспроможності сільського та лісового господарства;
- забезпечення сталого управління природними ресурсами та зміни клімату;
- досягненню збалансованого розвитку сільської економіки та громад.

Поряд з тим, при створенні Римського договору (1957 р.) було сформульовано ряд цілей ССП, дотримання яких, повинно було гарантувати забезпечення продовольчої безпеки в контексті сталого землекористування, вважаємо доцільно проаналізувати їх (рис. 1.1).

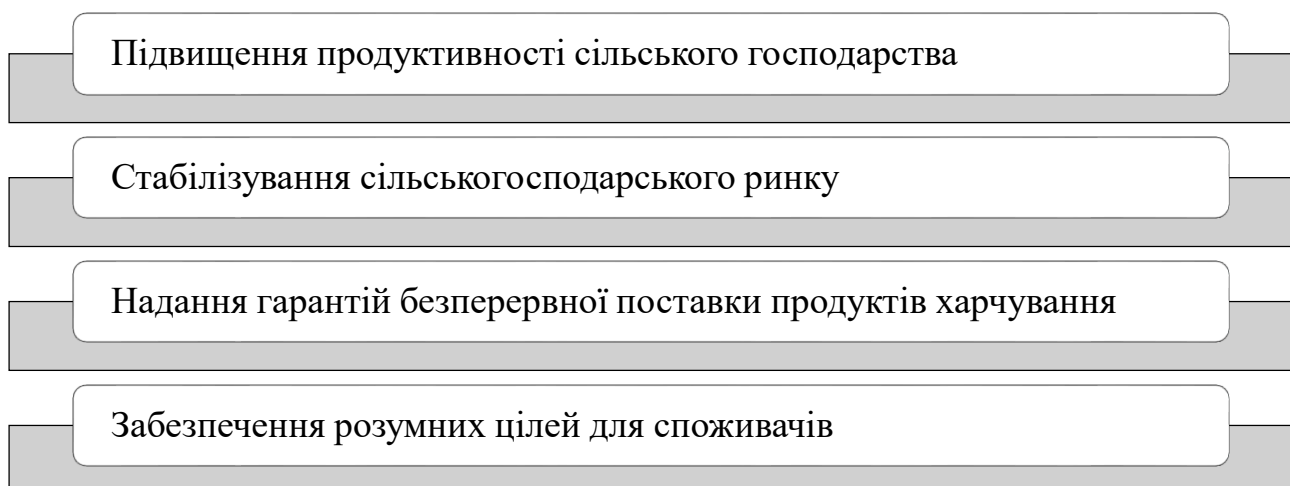

Рис. 1.1. Основні цілі спільної сільськогосподарської політики ЄС [2].

Впровадження ССП у діяльність Європейського Союзу принесло багато позитивних результатів, таких як зростання доходів фермерів, коштом

збільшення обсягів виробництва внаслідок встановлення мінімальної ціни, профіцит сільгосппродукції та зниження залежності від імпорту, наповнення бюджету ЄС коштом митних тарифів на імпорт сільськогосподарської продукції.

Попри усі успіхи Спільної сільськогосподарської політики, у європросторі також виникла низка проблем, до них відноситься невдоволення населення високими цінами на продукти, через це виникло зменшення попиту на товари, тоді як їхня кількість продовжувала зростати проблема та проблема у сфері державних дотацій, так, нерівномірний розподіл дотацій унеможлилював зростання доходів у більшості невеликих фермерських господарств [3].

Висновки: З моменту свого створення спільна сільськогосподарська політика мала багато адаптуватися, щоб відповідати викликам, з якими вона стикалася протягом багатьох років, так спочатку ССП була зосереджена на досягненні цілей, викладених у статті Римського договору, проте зрештою, було застосовано новий підхід, заснований на поєднанні зниження інституційних цін і здійснення компенсаційних виплат, допомоги та супроводження цього процесу послідовною сільською політикою.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Європейського Союзу. Common agricultural policy. URL: [https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy_en#:~:text=The%20common%20agricultural%20policy%20\(CAP,and%20keeps%20rural%20areas%20vibrant.%20\(date%20of%20access:%202007.05.2024\).](https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy_en#:~:text=The%20common%20agricultural%20policy%20(CAP,and%20keeps%20rural%20areas%20vibrant.%20(date%20of%20access:%202007.05.2024).)
2. Варшавська Н.Г. Спільна аграрна політика ЄС: генезис, основні цільові орієнтири для України. *Економіка і організація управління*. 2016 № 2(22). С. 215–222.
3. Маханьова Ю. М. Напрямки реалізації спільної політики ЄС в галузі сільського господарства в рамках стратегії «Європа 2020». *Вісник Харківського Національного Університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм»*. Т. 1, № 3. 2014. С. 114–120.
4. Офіційний сайт Європейського Союзу. Reform of the common agricultural policy (CAP). URL: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/reform-ofthe-common-agricultural-policy-cap.html>.

ФОРМУВАННЯ ПРІОРИТЕТІВ УДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Титаренко Д.М.

**здобувач освітнього ступеня магістр, освітньої програми «Публічне управління та адміністрування»,
Сумський національний аграрний університет**

Постановка проблеми. Глобальні тенденції потенційного економічного освоєння природних ресурсів та охорони навколишнього середовища значною мірою визначають формування національних моделей регулюючого впливу на діяльність природокористувачів. Важливо підкреслити, що публічне екологічне управління тісно пов'язане з державним управлінням у сфері природокористування та охорони навколишнього природного середовища, тобто фактично йдеться про державне управління реалізацією екологічної політики. При цьому роль і місце державного управління охороною навколишнього середовища на різних рівнях визначаються характером завдань, які виконуються на кожному рівні. У функціональному процесі їх взаємодія відбувається по горизонталі і вертикалі, основним регулятором яких є основа національного регулювання і права. Вони безпосередньо приймають участь у формуванні пріоритетів удосконалення економічного механізму природокористування.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дане питання досліджується в публікаціях: В. Голяна, О. Дзюбенка, С.Іванюта, А. Карпука, О. Кривеня, С. Кушніра, Т. Миклуша, Х. Патицької, Н. Соколової, Л. Якушенко Л., Яценко та інших.

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є визначення пріоритетів удосконалення економічного механізму природокористування. Завданням формування пріоритетів удосконалення економічного механізму природокористування.

Виклад основного матеріалу. Аналіз праць дозволив нам зробити наступні узагальнення. Екологічна політика в загальному розумінні являється сукупністю способів і заходів, пов'язаних із впливом суспільства на природу і спрямованих

на забезпечення екологічно збалансованого розвитку та цивілізації. Екологічну політику слід розуміти як головну основу координації, яка формує та мобілізує ресурси суб'єктів господарювання для досягнення цілей у сфері раціонального природокористування, охорони навколишнього середовища та забезпечення екологічної безпеки за допомогою політичних, економічних, правових, освітянських та інших заходів. В свою чергу екологічна політика включає такі елементи: принципи, пріоритети, цілі, суб'єкти, об'єкти, механізми реалізації, інструменти тощо.

Державну екологічну політику можна визначити як діяльність органів державної влади, спрямовану на формування та розвиток екологічного виробництва, використання та екологічної культури життя людини. З огляду на це на екологічну політику впливають такі фактори, як: темпи розвитку виробництва, економічна та соціальна стабільність, рівень екологічної культури населення, підготовка фахівців, масштаби природокористування. Екологічна політика реалізується на рівнях: міжнародному (глобальному); стан (національність); регіональний (регіональний); місцеві (місто, село, підприємство тощо). Головну роль у реалізації екологічної політики відіграє держава, яка, однак, не є єдиним суб'єктом екологічної політики. Разом із державою реалізацію екологічної політики забезпечують політичні партії, наукові організації, неурядові громадські організації та інші суб'єкти, які роблять її об'єктом не лише державного, а й громадського управління.

Україна на сьогодні являється надійним партнером ЄС щодо зеленого порядку денного та Європейського зеленого курсу, що підтверджується амбітною реалізацією НВВ2, за яким до 2030 року планується скоротити викиди на 65% порівняно з 1990 роком. Однак, в результаті повномасштабного вторгнення, реалізація таких планів може бути під загрозою. внаслідок військових дій на території України в атмосферу було викинуто багато продуктів вибуху ракет і артилерійських снарядів [1]. Після попадання снаряда в будівлі і споруди виникає пожежа, в результаті якої в повітря потрапляють небезпечні продукти горіння, в основному оксиди азоту, важкі метали і газоподібні сполуки. Внаслідок пожеж у

природних екосистемах, сільськогосподарських угіддях, лісах та лісосмугах відбувається виділення сажі та газоаерозольних сполук. Викиди парникових газів також викликають спалювання палива під час експлуатації літаків, ракет і важкої військової техніки. Все це призводить до того, що в атмосфері утворюються шкідливі сполуки і сильно руйнуються корисні компоненти [1]. З метою врахування впливу російської військової агресії на зміну клімату, збереження та подальше відновлення основних компонентів навколишнього середовища вбачається за доцільне розглянути можливість створення спеціальної місії під егідою міжнародної організації з екологічного моніторингу. викидів парникових газів та виявлення всіх видів військових викидів на території України в глобальному розрахунку кількості парникових газів.

Висновки. Підсумовуючи вищенаведене необхідно відмітити, що сучасна еколого-економічна ситуація в Україні свідчить про необхідність переходу до сталого екологічно збалансованого типу економічного розвитку. Перехід до соціально-еколого-економічної моделі розвитку громад, що в основі своїй означає чітке розуміння екологічних проблем і впевненість в особистій відповідальності кожної людини за стан і майбутнє біосфери і людства, вимагає вжиття невідкладних заходів для формування екологічної свідомості та культури. Ці питання є ефективним інструментом вирішення екологічних проблем органами державного регулювання в різних сферах.

Список використаних джерел:

1. Іванюта С., Якушенко Л. Пріоритети забезпечення екологічної безпеки України в умовах російської воєнної агресії : аналіт. доп. Київ : НІСД, 2024. 61 с. URL: <https://www.niss.gov.ua/publikatsiyi/analitichni-dopovidi/priorytety-zabezpechennya-ekolohichnoyi-bezpeky-ukrayiny-v> (дата звернення 01.10.2024р.).

ПРОДУКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Ткачук А.В.

аспірант 4 року навчання спеціальності «Економіка»,

Табацкова Г.В.

кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств,

Миколаївський національний аграрний університет

У сучасному світі сільське господарство в цілому та виробництво харчових продуктів зокрема відіграють важливу роль не лише у забезпеченні населення, але й свідчать про стабільність і стійкість економічного розвитку. Висока продуктивність у цих сферах є вирішальною для забезпечення життєвих потреб суспільства, його збалансованого розвитку, а також для збереження навколишнього середовища. Проте на сучасному етапі існує ряд чинників, які значно ускладнюють завдання щодо забезпеченості високої продуктивності та стійкості у цих напрямках.

Україна має розвинений продовольчий комплекс, який спроможний не лише повною мірою забезпечити населення країни харчовими продуктами, а й сформувати активну позицію країни на міжнародних ринках низки ключових агропродовольчих товарів. Завдяки традиційно потужному продовольчому експорту Україна є одним з гарантів продовольчої безпеки у світі. Дослідженням чинників розвитку сільського господарства та сталого виробництва продуктів харчування присвячено сучасні праці багатьох науковців. Їхні дослідження демонструють складні виклики, з якими стикається сільське господарство в умовах воєнного конфлікту, а також відзначають можливості використання інноваційних технологій для забезпечення сталого розвитку галузі [4].

До повномасштабного вторгнення Україна входила до п'ятірки найбільших експортерів зернових у світі, експортувалося $\frac{3}{4}$ від того, що вироблялося в країні, внутрішнє споживання зернових становило лише 20–25 %. Україна постачала 10 % світового експорту пшениці, понад 14 % кукурудзи і понад 47 % соняшникової олії [2]. Наразі завдяки допомозі партнерів Україна

залишається ключовим постачальником на світових ринках зерна та соняшникової олії, з часткою понад 10 % міжнародної торгівлі. У 2023 р. експортовано 16,1 млн т пшениці до 65 країн, 26,2 млн т кукурудзи до 80 країн і 5,7 млн т соняшникової олії до 130 країн світу [3].

За оцінками ФАО, через військовий стан у країні сільські домогосподарства зазнали збитків близько 2,25 млрд дол. США. З них близько 1,26 млрд дол. США збитків завдано в галузі рослинництва та 0,98 млрд дол. США – тваринництва. Крім того, 25 % сільськогосподарських домогосподарств в Україні зупинили або зменшили обсяги виробництва продукції, у прифронтових областях – 38 % .

У травні 2022 року Європейська комісія та уряд України започаткували [Шляхи солідарності](#), щоб полегшити експорт продуктів харчування з України різними наземними маршрутами та через порти ЄС. У липні того ж року згідно з Угодою про асоціацію між Україною та ЄС було запроваджено [тимчасове призупинення дії експортних мит і тарифних квот](#) на українську агропродовольчу продукцію терміном на один рік. Через місяць, у серпні 2022 року, було ініційовано [Конвенцію про процедуру спільного транзиту](#) та [Конвенцію про спрощення формальностей у торгівлі товарами](#) для розширення можливостей фізичного та логістичного експорту через кордони Україна - ЄС.

Основні експортні товари в ЄС	Роки			
	2019	2020	2021	2022
Молоко та молочні продукти, яйця птиці, натуральний мед	117	140	150	263
Зернові культури	2,493	1,671	1,935	5,190
Насіння і плоди олійних рослин	1,526	1,145	1,479	3,017
Жири та олії тваринного або рослинного походження	1,464	1,746	2,363	3,332

Джерело: за даними Держкомстату України та Державної митної служби України [1]

Це було зроблено, щоб допомогти українським виробникам та експортерам вести діяльність та зміцнити свої позиції на європейському ринку. Дійсно, український аграрний експорт до ЄС зріс майже вдвічі: з 7 674 млн доларів США у 2021 році до 13 002 млн доларів США у 2022 році, з яких ледь частка

припадає на зернові та олійні. Проте збільшення експорту українських продуктів харчування на ринки ЄС спричинило напруження та конфлікти в деяких країнах-членах. Велика частка українського зерна та олійних культур, які спочатку були призначені для експорту в Азію, Африку та Близький Схід, зрештою була закуплена в ЄС.

Відновлення аграрного сектору на сучасних засадах стане рушієм значної активізації розвитку суміжних секторів економіки, до яких належать переробка аграрної продукції та харчова промисловість, виробництво добрив, аграрне машинобудування, біоенергетика, сегменти ІТ-індустрії, задіяні в цифровізації аграрного виробництва та логістики. Важливими є відповідне інформування потенційних інвесторів про інвестиційні можливості й привабливість цих галузей, а також моніторинг, визначення потреб аграрних підприємств, у тому числі в товарах та послугах суміжних галузей.

Список використаних джерел:

1. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>
2. Загроза продовольчій безпеці світу / Міністерство закордонних справ України. 2023. 23 листоп. URL: <https://mfa.gov.ua/zagroza-prodovolchij-bezpeci-svitu>
3. На розмінованих землях України вже можна виростити 1 млн т зерна / Прес-служба Апарату Верховної Ради України. 2024. 17 січ. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/245689.html
4. О. Христенко, А. Ткачук. Сучасний стан та основні напрями підвищення продуктивності сільського господарства та сталого виробництва у Миколаївській області. Економіка та суспільство. №60. 2024. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-118>.

ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Тюренкова К. В.

**здобувачка вищої освіти факультету менеджменту,
Миколаївський національний аграрний університет**

**Науковий керівник – Олійник Т. Г.,
кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет**

Постановка проблеми. Повномасштабне вторгнення росії в Україну вже призвело до значних втрат у житті і здоров'ї людей, а також завдало серйозної шкоди інфраструктурі населених пунктів, де тривають бойові дії. Але війна впливає і на природні екосистеми. Вже зараз очевидно, що чим довше продовжується війна, тим серйозніше страждає довкілля, і тим більше проблем нас очікує в майбутньому.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед науковців, що проводять дослідження у галузі екологічної безпеки, можна відзначити досягнення у працях: В. Андрейцева, Г.Анісімової, Г.Балюк, Ю.Власенко, Т.Ковальчук, М.Шульги та багато інших.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є оцінка стану екологічної безпеки України в умовах воєнного стану та розробка рекомендацій щодо зменшення негативного впливу військових дій на навколишнє середовище.

Виклад основного матеріалу. Поняття "екологічна безпека" чітко визначене в ст. 50 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 року № 1264-XII. Так, екологічна безпека є такий стан навколишнього природного середовища, при якому забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей [1].

Нещодавні події в Україні, спричинені збройною агресією Російської Федерації, мали серйозний негативний вплив як на загальний стан національної економіки, так і на аграрне виробництво. Зокрема, внаслідок цих дій окупантів

суттєво зменшилися площі сільськогосподарських угідь, тваринницька галузь зазнала значних втрат, було знищено велику кількість об'єктів інфраструктури, а вартість паливно-мастильних матеріалів і насіння різко зросла.

Внаслідок бойових дій частина лісових масивів у Київській, Чернігівській, Сумській, Луганській, Донецькій та Херсонській областях опинилася під контролем агресорів. Наразі неможливо повністю оцінити шкоду, завдану лісовим ресурсам і лісовому господарству, але відомо, що 281 тис. га лісів вже вирубано або пошкоджено, а пожежі охопили близько 100 тис. га. Це не тільки загрожує забрудненням повітря, але й знищує природні екосистеми.

За інформацією Міндовкілля, бойові дії ведуться на території 900 об'єктів природно-заповідного фонду загальною площею 12 406,6 кв. км, що становить приблизно третину всієї площі заповідних територій України. Під загрозою знищення знаходяться близько 200 територій Смарагдової мережі, що охоплюють 2,9 мільйона гектарів. Вже на цей момент майже 50 заповідних об'єктів повністю знищені або частково пошкоджені.

Руйнування інфраструктури, промислових об'єктів і природних ресурсів, водних ресурсів і повітря, впливає на здоров'я населення та екосистему в цілому. Хімічні речовини з пошкоджених об'єктів, вибухові речовини та важкі метали, які потрапляють у навколишнє середовище, призводять до тривалого екологічного забруднення. Крім цього, воєнний стан ускладнює проведення природоохоронних заходів і моніторинг екологічної ситуації, що також посилює ризики. Україна потребує інтегрованих стратегій для мінімізації негативного впливу військових дій на екологію та швидкого реагування на екологічні катастрофи, зокрема через посилення міжнародної співпраці та підтримки у сфері екологічного моніторингу та відновлення. Роль екологічної безпеки в умовах війни є надзвичайно важливою не лише для збереження здоров'я громадян, але й для забезпечення сталого розвитку країни в майбутньому.

Висновки. Отже, Україна стикається з масштабними викликами, що охоплюють економіку, суспільство та екологію. Агресія завдає значної шкоди природним екосистемам, забруднює ґрунти та води, скорочує біорізноманіття.

Наслідки війни відчуватимуться ще довго, тому вже зараз необхідні спільні зусилля міжнародної спільноти, влади, науковців і громадськості для ефективного відновлення довкілля.

Список використаних джерел:

1. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України про охорону навколишнього середовища від 25.06.1991, ВВР, № 1264-XII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>
2. Про схвалення Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року: Закон України про схвалення Стратегії екологічної безпеки та адаптації до зміни клімату на період до 2030 року від 20.10.2021, ВВР, № 1363-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1363-2021-%D1%80#Text>

ЕФЕКТИВНІСТЬ РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ НА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Шаповалов Б. Ю.,
здобувач вищої освіти факультету менеджменту,
Миколаївський національний аграрний університет
Науковий керівник – Олійник Т. Г.,
кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет

Ресурсозбереження в промисловості це ефективне використання природних, матеріальних, енергетичних і трудових ресурсів, яке передбачає зменшення витрат, підвищення виробничої ефективності та зниження негативного впливу на навколишнє середовище. Основна мета ресурсозбереження - досягнення економічних вигод при збереженні ресурсів для майбутніх поколінь.

В промисловості ресурси можна класифікувати на три категорії: матеріальні, енергетичні та трудові. Матеріальні ресурси охоплюють сировину, напівфабрикати, готові вироби та упаковку. Енергетичні ресурси включають електрику, газ, нафту та інші види пального. Трудові ресурси складаються з робочої сили, кваліфікації працівників і їх продуктивності. Основні принципи ресурсозбереження полягають в оптимізації виробничих процесів, впровадженні нових технологій і навчанні персоналу. Ці принципи сприяють формуванню сталих виробничих систем, які враховують економічні, екологічні та соціальні аспекти розвитку.

Аналіз сучасного стану ресурсозбереження показує, що ефективне використання ресурсів стає дедалі актуальнішим в умовах глобальних екологічних викликів. Багато країн активно впроваджують стратегії ресурсозбереження, що сприяє підвищенню продуктивності та поліпшенню екологічних показників. Підприємства впроваджують різні методи для зменшення витрат ресурсів, зокрема модернізацію виробничих процесів і використання новітніх технологій. Наприклад, впровадження систем управління енергією, таких як ISO 50001, допомагає оптимізувати споживання енергії. Проте

реалізація ресурсозбереження стикається з викликами, такими як недостатня фінансова спроможність для інвестування в нові технології та відсутність належної освіти у працівників. Законодавче регулювання може бути не сприятливим, що стримує підприємства від впровадження змін. Культурні та психологічні фактори також можуть впливати на ставлення працівників до нововведень.

Економічний ефект від ресурсозбереження є суттєвим фактором для фінансових показників підприємств. Зменшення витрат на сировину та енергію впливає на собівартість продукції, що дозволяє знижувати ціни або збільшувати маржу прибутку. Наприклад, компанії, що зменшили витрати на 10-15%, можуть підвищити свою прибутковість. Досвід таких компаній, як General Electric та ІКЕА, демонструє позитивний вплив ресурсозбереження на економічні результати.

Для покращення ресурсозбереження необхідно реалізувати стратегії, які включають впровадження нових технологій, оптимізацію виробничих процесів та навчання персоналу. Нові технології, такі як автоматизація та Інтернет речей, здатні підвищити продуктивність та зменшити витрати. Оптимізація виробничих процесів може включати реінженіринг і впровадження принципів бережливого виробництва. Важливо також навчати персонал і створювати мотиваційні програми, щоб підвищити обізнаність працівників про важливість ресурсозбереження.

Отже, ресурсозбереження на промислових підприємствах є критично важливим для забезпечення сталого розвитку. Впровадження ефективних практик дозволяє знижувати витрати, підвищувати прибутковість і поліпшувати екологічні показники. Інновації, оптимізація виробничих процесів і навчання персоналу є ключовими чинниками успішної реалізації ресурсозбереження. Співпраця з державними та міжнародними організаціями може надати необхідні ресурси для реалізації екологічних проєктів, а стратегія циркулярної економіки зосереджена на повторному використанні та переробці матеріалів, що також зменшує витрати та вплив на довкілля.

Список використаних джерел

1. Друковський, Я. В., & Шеремета, В. Ф. Екологічна безпека та ресурсозбереження в промисловості: монографія. *Львів: Львівська політехніка*, 2018.
2. Коваль, О. О. Сталий розвиток та ресурсозбереження в Україні: нові виклики та можливості. *Київ: Наукова думка*, 2019.
3. Маслюк, В. П. Енергетична ефективність та ресурсозбереження в промисловості: теоретичні та практичні аспекти. *Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна*, 2020.
4. Smith, J. Resource Efficiency and Sustainability in Industry. *Journal of Sustainable Development*. 2020. Vol. 13, No. 4, pp. 75-89.
5. Williams, A. Innovations in Resource Management: Strategies for the Future. *Environmental Economics and Policy Studies*. 2021. Vol. 23, No. 2, pp. 201-215.

ПОКРАЩЕННЯ СТАНУ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА: КОНЦЕПЦІЯ ЖИТТЄВОГО ЦИКЛУ

Юрченко К.Д.
здобувач вищої освіти
Миколаївський національний аграрний університет

Покращення стану навколишнього середовища, а також розробка політики щодо його збереження для майбутніх поколінь мають стати більш пріоритетними у цьому та наступних поколіннях. Необхідність обговорень екологічних проблем, що виникають, збереження навколишнього середовища вже давно назріла.

У світі точаться серйозні суперечки про те, як покращити стан довкілля, не жертвуючи поточними економічними вигодами [1]. Результатом такого обговорення повинно бути прогрес у визначенні рентабельних та екологічно безпечних стратегій; вжиття заходів щодо забезпечення виконання заходів по забезпеченню екологічної стабільності.

Реальні зусилля по захисту навколишнього середовища значною мірою характеризуються підходами, спрямованими на вирішення, як однієї проблеми, так і комплексу проблем, які можуть виникнути раптово. Так звані точкові забруднення легко ідентифікуються та умовно швидко відбувається зниження впливу на навколишнє середовище. Неточечні джерела, це більш складніша ситуація з забрудненням [2]. Людина у загальному сенсі забруднює навколишнє середовище своїм повсякденним способом життя. Різні неточкові джерела важко ідентифікувати, і те, як вони взаємодіють, впливаючи на довкілля маловідомо.

Серйозні наслідки для верств суспільства спричиняють екологічні проблеми більш складного і глобального характеру. Щоб виправити становище потрібна розумна та універсальна політика, яка має багатоцільовий підхід, який застосовується спільно з вченими, неурядовими організаціями, компаніями та органами влади. Важливо, щоб усі галузі, що становлять секторальний інтерес, узгодили свої екологічні амбіції та отримали необхідну взаємодію.

Розуміємо, що може існувати одностайна думка щодо кінцевих цілей покращення якості довкілля, проте ймовірно, що можуть виникнути розбіжності

щодо темпів, коштів та часу, необхідних для їх досягнення. Промисловці дедалі більше зацікавлені у можливості цілісного погляду на екологічні наслідки своєї діяльності [3]. Екологічна політика щодо захисту навколишнього середовища набуває все більшого значення та має бути стратегічним питанням.

Зауважемо, найлегше уникнути несприятливих впливів на початку розробки продукту/технологій. Але найчастіше вплив на довкілля скорочувався за допомогою контролю наприкінці виробничого циклу. В результаті багато компаній витрачають занадто багато часу на усунення проблем замість того, щоб їх запобігати [4]. Необхідна велика робота по розробці відповідного та загальноприйнятого підходу до обліку впливу на навколишнє середовище на різних етапах виробництва та промислової діяльності (від придбання та виробництва сировини до використання продукту та його остаточної утилізації).

Інструментом екологічного управління у майбутньому може бути концепція життєвого циклу. Ця концепція є відносно новою і вимагатиме подальшого доопрацювання, щоб її можна було прийняти як спільний інструмент для розробки екологічно безпечних процесів та продуктів, приймання відповідних рішень та встановлення пріоритетів. Такий підхід має бути гнучким і розширюваним, щоб охоплювати різні ситуації прийняття рішень у промисловості [5], а також нові дані з розвитком науки і техніки.

Отже, між робочим середовищем та зовнішнім середовищем дійсно існує тісний зв'язок. Прагнення захистити довкілля повинно включати два аспекти: мінімізувати навантаження на зовнішнє середовище в результаті всіх видів діяльності людини і сприяти благополуччю співробітників з точки зору добре спланованого і безпечного робочого середовища. Огляд можливих заходів щодо виправлення становища має включати всі наявні практичні альтернативи мінімізації як викидів забруднюючих речовин, і використання невідновлюваних природних ресурсів.

Список використаних джерел

1. Бризгалов М. В., Курепін В. М. Сучасний стан охорони праці в Україні та за кордоном // Інформаційно-психологічна та техногенна безпека: історичні

аспекти, особливості захисту суспільства та особистості : тези доповідей за результатами тематичного «круглого столу», м. Миколаїв, 9 грудня 2022 р. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 13-15. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/12064>.

2. Курепін В. М., Іваненко В. С. Екологічні методи рішення проблем безпеки на свинофермах Миколаївської області // Участь молоді у розбудові агропромислового комплексу країни : матеріали 34-ї студентської науково-теоретичної конференції, м. Миколаїв, 23-25 березня 2022 р / Міністерство освіти і науки України ; Миколаївський національний аграрний університет. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 62-67. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11460>.

3. Блащук В. В., Курепін В. М. Запобігання виробничим ризикам заснованих на принципах усунення небезпек // Охорона праці: освіта і практика. Проблеми та перспективи розвитку охорони праці : матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції викладачів та фахівців-практиків, м. Львів, 12 травня 2022 р. Львів : ЛДУ БЖД, 2022. С. 106-107. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11716>.

4. Кудряшова А. Б., Курепін В. М. Водні екосистеми: пряма та непряма шкода біорізноманіттю від інцидентів, пов'язаних з війною // Екологічна і техногенна безпека. Охорона водного і повітряного басейнів. Утилізація відходів : матеріали міжнар. наук.-техн. конф., Харків, 19–20 квіт. 2023 р. / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2023. С. 44-48. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/13844>.

5. Іваненко В. С., Курепін В. М. Захист водних ресурсів та джерел водопостачання // Захист водних ресурсів - Глобальні виклики, загрози опустелювання територій, міжнародні зобов'язання держав світу : тези доповідей з щорічного тематичного «круглого столу», м. Миколаїв, 22 березня 2022 року. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 9-13. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11213>.

ЕКОЛОГІЧНЕ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ВІДПОВІДНО ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО КУРСУ

Яновський В.П.

**здобувач вищої освіти факультету менеджменту,
Миколаївський національний аграрний університет
Науковий керівник – Олійник Т. Г., кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет**

Постановка проблеми. Європейський зелений курс ставить перед собою амбітні цілі щодо переходу на екологічно сталий розвиток, який охоплює різні сфери економіки та життя суспільства. Важливим аспектом цієї стратегії є органічне землекористування, що передбачає раціональне використання земельних ресурсів для забезпечення продовольчої безпеки та збереження довкілля.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження підтверджують значний вплив Європейського зеленого курсу на землекористування та екологічну політику країн ЄС. Зокрема, дослідження у сфері сталого сільського господарства наголошують на необхідності впровадження відновлюваних джерел енергії, екологічно безпечних технологій та раціонального управління земельними ресурсами.

Метою дослідження є всебічний аналіз та оцінка практичної реалізації принципів екологічного землекористування в контексті Європейського зеленого курсу. Основними завданнями є аналіз теоретичних основ екологічного землекористування, оцінка стану екологічного землекористування в Україні, розробка рекомендацій щодо впровадження принципів екологічного землекористування в Україні

Виклад основного матеріалу. Європейський зелений курс має на меті екологічне землекористування із конкурентоздатною економікою, які водночас приділяють увагу довкіллю та завжди йдуть в напрямку сталого розвитку. Ця стратегія впливає на використання землі не тільки у межах ЄС, але й у країнах, які прагнуть до неї приєднатися, до прикладу нашої України. Даний курс

спрямований на створення екологічно збалансованих економічних систем, які сприяють якості життя та економічному зростанню, враховуючи потреби нинішніх та майбутніх поколінь. Врахування потреб не лише стратегії економічного розвитку, але й встановлення довгострокових цілей та політик, що сприяють збереженню ресурсів та підтримці екосистеми нашої планети [4].

Цілі Зеленого курсу включають сталий розвиток, зменшення викидів парникових газів, підвищення енергоефективності та покращення якості довкілля. Головними напрямками курсу є перехід до відновлюваних джерел енергії, підтримка зеленого будівництва та розвиток екологічно чистих технологій, які мають безпосередній вплив на землекористування в цілому [1]. Вони сприятимуть зменшенню екологічного відбитку промисловості та інфраструктури на земельні ресурси, шляхом зменшення викидів шкідливих речовин та збільшення використання екологічно безпечних матеріалів і технологій [3].

Впровадження даної стратегії в Україні має великий потенціал для покращення економіки та якості життя громадян. Адже саме європейські стандарти екологічної ефективності та сталого розвитку дозволять Україні зробити значний крок у напрямку органічного землекористування. Європейська аграрна система, яка підтримується Спільною сільськогосподарською політикою, визнана стандартом продовольчої безпеки ООН [3]. Ця система стала прикладом ефективного виробництва та управління сільськогосподарськими ресурсами, що відіграє ключову роль у забезпеченні сталого доступу до харчових продуктів для населення [4].

Проте цей процес може мати й негативні наслідки, включаючи підвищення вартості енергетичних ресурсів, занепад традиційних промислових секторів та необхідність адаптації способу життя та підходів до праці. Впровадження нових екологічних норм також може вимагати значних фінансових вкладень і зусиль для модернізації інфраструктури та навчання працівників новим навичкам. Кожен з напрямків, спрямованих на забезпечення сталого та ефективного землекористування, допомагає використовувати земельні

ресурси більш раціонально, що є критично важливим для сталого розвитку. Це сприяє покращенню якості життя працівників та загальному благополуччю, забезпечуючи економічний розвиток та збереження природних ресурсів для майбутніх поколінь [3].

Україна активно працює над тим, щоб приєднатися до Європейського зеленого пакту, навіть до отримання офіційного статусу учасника. Це свідчить про велике зацікавлення країни у зміцненні своєї екологічної політики та співпраці з Європейським Союзом у цьому напрямку[2].

Важливо відзначити, що землекористування грає критичну роль у створенні стійкого та продуктивного сільськогосподарського середовища і є вирішальним для забезпечення здорової екосистеми [4].

Висновки. Європейський Зелений курс - важлива складова забезпечення сталого розвитку та підтримки здоров'я людей та природи, адже вона сприяє підвищенню загального рівня здоров'я населення та сприяє утвердженню продовольчої безпеки у суспільстві. Такий підхід до виробництва також сприяє сталому розвитку, забезпечуючи баланс між потребами сьогодення та збереженням ресурсів для майбутніх поколінь.

Список використаних джерел:

1. Kazak T. European green deal. Yearbook of the law department. 2022. URL: <https://doi.org/10.33919/yldnbu.20.9.12>
2. Кицюк І., Наumenко Н., Присяжнюк В. Європейський зелений курс: можливість та наслідки для українського бізнесу. Економіка та суспільство. 2023. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-87>
3. European Green Deal. European Council. Council of the European Union: URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/green-deal/>
4. Ясінецька І.А., Кушнірук Т.М., Додурич В.В. Особливості застосування інструментів забезпечення збалансованого використання земель сільськогосподарського призначення. Podilian bulletin agriculture engineering economics. 2023. URL: <https://doi.org/10.37406/2706-9052-2020-2-17>

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ, РИЗИКИ ТА СТРАТЕГІЧНІ РІШЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Тюренкова К. В.,

здобувач вищої освіти факультету менеджменту,

Миколаївський національний аграрний університет

Науковий керівник: Кушнірук В.С., кандидат економічних наук, доцент,

Миколаївський національний аграрний університет

Постановка проблеми. Продовольча безпека є важливою частиною державної аграрної політики. Відповідно до Конституції України та чинного законодавства, відповідальність за її забезпечення покладена на державу. Протягом останніх восьми років економіка країни, зокрема аграрний сектор, зазнає значних втрат через агресію Російської Федерації. Починаючи з 24 лютого 2022 року, ця агресія переросла у повномасштабну війну, що призвело до введення в Україні воєнного стану відповідно до Указу Президента, що безпосередньо впливає на продовольчу безпеку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Серед відомих дослідників, які вивчають питання продовольчої безпеки, можна виділити таких авторів, як В. А. Шойко, О. А. Шевченко, В.С. Кушнірук, С.В. Сирцева та багато інших.

Мета і завдання дослідження. Оцінка ризиків у сфері продовольчої безпеки в Україні, а також визначення ключових проблем і можливостей правового регулювання цієї сфери в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Погоджуючись з В. А. Шойко [1], продовольча безпека – це також здатність країни самостійно забезпечувати себе необхідним обсягом та асортиментом продуктів харчування. Згідно з цим підходом, для досягнення продовольчої безпеки необхідно реалізувати такі ключові напрями:

1. підтримка обсягів продовольчих поставок на рівні, що забезпечує здорове харчування;
2. забезпечення достатнього рівня платоспроможності населення;
3. зменшення залежності від імпорту та захист інтересів національних виробників.

Для України питання забезпечення продовольчої безпеки є надзвичайно важливим, оскільки внаслідок соціально-економічних змін, а також запровадження воєнного стану, обсяги виробництва сільськогосподарської продукції та продовольчих товарів значно скоротилися, а рівень продовольчого забезпечення населення досяг критичної позначки. У зв'язку з цим, дослідження економіко-правових аспектів продовольчої безпеки набуває особливої актуальності.

Хочу звернути увагу на питання затвердження Стратегії щодо забезпечення продовольчої безпеки. В Україні розробили проект розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії продовольчої безпеки на період до 2030 року».

Ця Стратегія буде спрямована на визначення пріоритетів у сфері продовольчої безпеки як складової національної безпеки держави, формування напрямів і способів їх досягнення, а також формування в усіх зацікавлених сторін розуміння важливості запобігання голоду та недоїданню найбільш вразливих верств населення [2]. Вона передбачатиме:

- створення національної та регіональної системи моніторингу продовольчої безпеки для виявлення та своєчасного попередження продовольчих загроз;
- розробку та впровадження плану дій для забезпечення населення продуктами харчування в умовах надзвичайних ситуацій;
- заходи для розвитку стабільного сільськогосподарського виробництва;
- диверсифікацію виробничих процесів;
- створення надійних виробничо-збутових систем.

Прийняття Стратегії продовольчої безпеки до 2030 року, розробленої Кабінетом Міністрів України, покликане не лише сформулювати пріоритети в цій сфері, але й забезпечити сталість сільськогосподарського виробництва та запобігти загрозам голоду.

Державна програма повинна враховувати специфіку національної продовольчої безпеки, водночас передбачаючи механізми підтримання балансу

між внутрішньою та глобальною продовольчою безпекою. На даний момент ми бачимо, що сільськогосподарське товарне виробництво відіграє вирішальну роль не лише у забезпеченні продовольчої безпеки України, але й у постачанні сільськогосподарської продукції на світовий ринок. Однак, Україні слід продовжувати свій розвиток, прагнучи перейти від статусу сировинного постачальника до побудови аграрної економіки.

Висновки. Сьогодні можна з упевненістю стверджувати, що продовольча безпека має національне значення, проте роль і значення вітчизняного аграрного сектору давно перевищили національні межі і стали ефективним засобом забезпечення глобальної продовольчої безпеки. Забезпечення продовольчої безпеки для України є ключовим завданням, особливо в умовах соціально-економічних змін і впровадження воєнного стану. Скорочення обсягів сільськогосподарського виробництва та зниження рівня продовольчого забезпечення населення до критичної межі вимагають термінових заходів.

Список використаних джерел:

1. Шойко В.А. Сутнісна характеристика державного регулювання продовольчої безпеки. *Ефективна економіка*. № 11. 2017. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6202> (дата звернення: 15.10.2024).
2. Шевченко О.А. Екологічна та продовольча безпека як складові забезпечення економічної безпеки України у стратегічному форматі. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2021. с. 110-117. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2022/03/20.pdf> (дата звернення: 15.10.2024).
3. Kushniruk, V., Kulinich, T., Roik, O., & Lushchik, M. (2021). Sustainable Development: Strengthening of Food Security in EU Countries. *Scientific Horizons*, 24(11), 85-91. [https://doi.org/10.48077/scihor.24\(11\).2021.85-91](https://doi.org/10.48077/scihor.24(11).2021.85-91). (дата звернення: 15.10.2024).
4. Кушнірук В. С., Сирцева С. В. Тенденції розвитку виробництва та реалізації продукції рослинництва аграрними підприємствами Миколаївської області. *Modern Economics*. № 7. 2018. С. 98–106. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/trends-of-development-of-production-and-realization-of-plant-production-agricultural-enterprises-of-mykolaiv-region/>. (дата звернення: 15.10.2024).

Секція 3.
ДЕМОГРАФІЧНІ ТА
МІГРАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ
РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

THE ESSENCE AND SIGNIFICANCE OF INTERNATIONAL LABOR MIGRATION

**Wang Zhijie, post graduate student
Sumy National Agrarian University**

Problem setting. With the deepening of the process of economic globalization, the flow of production factors such as labor, capital and technology has gradually accelerated on a global scale, and labor, as an important carrier of capital and technology flow, plays a role in the entire globalization process. it goes without saying. However, in the process of globalization, most developing countries, including China, are faced with severe capital shortages and lack of medical treatment of international cutting-edge technologies due to their own conditions. Further development poses serious constraints. But on the other hand, developing countries can rely on their abundant labor resource advantages, by promoting the transnational flow of domestic labor, and taking advantage of the educational incentive effect, remittance effect, and migration network effect generated by the cross-border labor flow to provide for their development. required capital and technical support.

Analysis of recent research and publications. This issue is explored in the following publications: Abel G. J., Antczak B.O., Ballesteros I., Geddes A., Glassman C. F., Kivisto, P., Sander N. and others.

Purpose and objectives of the study. The purpose of the study is to study the theoretical foundations of migration processes in the context of globalization.

An overview of the main material. In theory, the cross-border flow of labor in developing countries, mainly the outflow of labor, will not only have an impact on the economy of the host country, but also have a certain effect on the economic growth of the home country. More representative is the impact of international labor remittances and overseas migration networks, which are accompanied by the outflow of international labor, on the home country. According to the statistics of the World Bank, in 2012, the international labor wage income was nearly 440 billion US dollars, of which about 350 billion US dollars flowed to developing countries, and each additional

unit of remittances will bring 2 to 3 units of GDP growth [1]. In addition to the loss of intelligence in the home country, the outflow of high-skilled labor will also form a huge overseas talent pool for developing countries, providing intelligence and capital for developing countries' foreign economies such as foreign trade, FDI and economic growth. support. For a long time, the focus of academic circles has been on the impact of labor inflows on host countries, and only in recent years have they gradually paid more attention to the impact of labor outflows on home countries, especially developing countries. A theoretical and empirical study of the impact of cross-border outflows on home economies.

Empirical research on the economic impact of cross-border labor mobility mainly focuses on the host country, such as the economic assimilation effect of the inflowing labor force, the labor market effect on the host country, and the immigration policy effect. On the basis of previous scholars, this paper uses panel data from the macro level to analyze the impact of technological progress, remittance effects and network effects on the domestic economy produced by the cross-border labor flow in developing countries. Research on home country economic growth provides empirical reference [2].

The economic context is hard to distinguish from the technological linkages as more prosperous countries are expected to have relatively more advanced technological linkages (e.g., intercontinental airports, large harbors or an elaborated telecommunication network). It is not hard to imagine that some international migration scholars see the aforementioned technological linkages as a technological context in which, for instance, cultural linkages and migration flows may exist.

Conclusions. Changes in the context of a migration system and changes in the linkages between countries form the time dimension of a migration system. This dimension is essential to flow and counterflow dynamics. In addition to external causes, changes in the context of a migration system and changes in the linkages between countries may also be caused by international migration itself. A large proportion of migrants in the country's population may influence the social, political, demographic, and economic contexts and the linkages between countries. As we saw

in the previous section, network theory and institutional theory try to explain the course of international migration flows over time. According to the international systems approach, institutional and network theory are examples of how the context of an international migration system or linkages in an international migration system change because of international migration flows itself.

Список використаних джерел:

1. Abel G J, Sander N. (2014) Quantifying Global International Migration Flows. *Science*, 343(6178): 1520-1522.
2. Barbara Olga Antczak. Consequences of international labor migration in world practice. *Journal of modern science*. 2023. vol 4/53. URL: doi.org/10.13166/jms/176326 (date of access 01.09.2024).

ДЕМОГРАФІЧНА КРИЗА В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ, НАСЛІДКИ ТА СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ВІДНОВЛЕННЯ

Барбалат А.Ф.,
здобувач вищої освіти факультету менеджменту,
Миколаївський національний аграрний університет
Мартинюк В.П.
аспірант кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет

Постановка проблеми. Демографічні проблеми були складним викликом в Україні з моменту проголошення її незалежності. Такі тенденції завжди були зумовлені зниженням народжуваності та високою смертністю, економічною нестабільністю та погіршенням здоров'я нації, міграцією та низькою тривалістю життя. Проте справжнім піком демографічного спаду став ряд подій починаючи з пандемії вірусу Covid-19, що мала місце з кінця 2019 року, і продовжуючи повномасштабним нападом з боку країни агресора на початку 2022 року. Така негативна тенденція потягла за собою ряд необоротних процесів та критичне зменшення загальної кількості населення на території України.

Дослідженням тематики демографічних змін на території України займалися такі науковці як, С. Петруха, О. Іванісов, Н. Подольчак, Г. Яремко, М. Тріпак, В. Потапенко, Ю. Каплан, В. Токман, А. Двігун.

Мета та завдання дослідження. Проаналізувати сучасні демографічні тенденції в регіонах України, визначити основні виклики, з якими стикаються окремі регіони в умовах змін населення, та оцінити стратегічні напрями відновлення.

Виклад основного матеріалу. За даними IDSS на момент 2023 року загальне населення України включно з окупованими територіями є 36 мільйонів осіб. Це число - доволі невтішне, адже складає 62% від загального населення України у 2020 році. Демографічна ситуація загострилась з моменту повномасштабного вторгнення на територію України, що призвело до масової вимушеної міграції, загибелі внаслідок ворожих атак, передчасної смерті та зниження народжуваності. За даними простору «Опендатабот» кількість немовлят, що народились впродовж двох кварталів 2024 року втричі менша за кількість

померлих за цей час. Так, народжуваність становить 87655, натомість смертність – 250972. Такі показники є маркерами демографічної кризи і поступаються лише показникам смертності внаслідок Пандемії Covid-19. Найбільш постраждали від кількості померлих на Дніпропетровщині та Харківщині – прифронтових територіях, тоді як найвища народжуваність у Києві та Львівській області [3].

Невтішними є і показники вимушеної міграції, що за останні роки б'ють всі негативні рекорди. Особливо болючою є міграція молодого населення країни, що покликано розвивати та відновлювати Батьківщину. Звичайно, не всі вимушені мігранти повернуться додому із плином часу. А також, важливо нагадати про викрадення країною агресором дітей та молоді з тимчасово окупованих територій, що є неприпустимою дією в сучасному світі, і ще більше загострює демографічну кризу в Україні.

Попри все, Міністерство соціальної політики України вбачає низку переваг України серед інших країн Європи на шляху покращення демографічної ситуації. Так, 2 жовтня 2024 року було затверджено Стратегію демографічного розвитку України на період до 2040 року. Дана стратегія охоплює низку інструментів протидії викликам, зумовленими подіями сьогодення та частиною реалізації ініціативи Європейського Союзу Ukraine Facility. Вона розроблена при допомозі UNFPA, Фонду ООН у галузі народонаселення в Україні, волонтерів, незалежних науковців та експертів з демографічних питань. Даний план має на меті зменшити вплив демографічних загроз для українців шляхом підвищення рівня життя та зменшення рівня безробіття на вітчизняному ринку праці.

Фундаментальними точками Стратегії демографічного розвитку України є:

- підвищення народжуваності через ефективні регіональні політики;
- зменшення випадків передчасної смертності серед молодого населення;
- політика боротьби з вимушеною міграцією та інструменти заохочення повернення українців додому.

Стратегія демографічного розвитку України розрахована на довгострокову перспективу у майбутньому, проте, вже зараз є певні позитивні зрушення. Так, 24 вересня 2024 року Наталія Меншова - головна спеціалістка сектору опіки та піклування служби у справах дітей повідомила дуже втішу новину. На Миколаївщині зросла кількість дітей-сиріт, що були усиновлені чи передані під опіку, а саме 225 дітям надали нових статусів, що ще більше підкреслює єдність громадян та бажання піклуватися, зрощувати, допомагати виховувати майбутнє Української держави [5].

Висновки. Демографічна криза в Україні, на першому етапі пандемією та на другому – повномасштабною війною, має глибокі наслідки для країни. Зниження народжуваності, висока смертність, вимушена міграція та втрати людського потенціалу створюють виклики серйозні для соціально-економічного розвитку. Саме тому Стратегія демографічного розвитку України до 2040 року передбачає комплекс заходів для подолання цих проблем, зокрема, стимулювання народжуваності, зменшення смертності та сприяння поверненню українців. Реалізація державної стратегії є ключовим кроком до відновлення демографічного потенціалу України.

Список використаних джерел

1. Хвалібота, Р. (2024). Забезпечення демографічної безпеки під впливом посиленої міграції в Україні: зміни в системі державного управління. Суспільство та національні інтереси, (4 (4)).
2. Петруха Н., Плахотній Д., Чухній О. (2024). Стан демографічної безпеки та вплив демографічних змін на економічні процеси. Агросвіт №16.
3. Opendatabot. Смертність в Україні утричі перевищує народжуваність у 2024 році – Опендатабот. Аналітика. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/birth-death-2024-6> (дата звернення: 04.10.2024).
4. Міністерство соціальної політики України. Уряд ухвалив Стратегію демографічного розвитку України. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади в Україні. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-ukhvalyv-stratehiiu-demohrafichnoho-rozvytku-ukrainy>.
5. Бальчінос А. На Миколаївщині зросла кількість всиновлених та переданих під опіку дітей. ІНТЕНТ. URL: <https://intent.press/news/society/2024/na-mikolayivshini-zroslo-kilkist-vsinvlenih-ta-peredanih-pid-opiku-ditej>.

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Гірня К. М.

к.е.н., доцент кафедри менеджменту

Качанов В.В.,

аспірант кафедри менеджменту

**Львівський національний університет ветеринарної медицини та
біотехнологій імені С.З. Гжицького, м. Львів**

Мотиваційний менеджмент — це особливий вид управління людськими ресурсами, де на перше місце стоїть мотивація співробітників, а не жорсткий контроль керівництва.

Під мотивацією ми розуміємо спонукання людей до будь-якої діяльності, до сумлінної роботи та націленості на результат. Мотивувати людину можна, чітко визначивши її потреби та створивши сприятливі умови для їх реалізації.

Мотиваційне управління - це система, яка спонукає людей до праці не тільки за допомогою застосування дисциплінарних заходів, а й за рахунок внутрішніх ресурсів співробітників, відповідно до їх бажань і потреб.

Основне правило полягає в тому, що завжди необхідно оцінювати, наскільки працівник здатний діяти самостійно і приймати рішення в рамках своїх прав і обов'язків. Завдяки цьому методу ви можете оцінити, який стиль керівництва підходить кожному з ваших підлеглих. Тільки в цьому випадку робота буде ефективною.

Мотиваційний менеджмент — це гнучка концепція, яка пронизує всю організацію, усі її відділи та рівні управління.

Визначено основні мотиваційні стилі управління, які використовують керівники:

Напрямок – у цьому випадку керівник приймає найбільш відповідальні рішення. Не звертає уваги на людські стосунки в колективі. Ви можете використовувати цей стиль, щоб керувати командою під час кризи. Якщо співробітники ще не готові виконувати складні завдання, вони не зможуть приймати відповідальні рішення.

Переконання - в цьому випадку співробітники вже більш активно включаються в роботу. Головні рішення, як і раніше, приймає керівник. Він пояснює своїм співробітникам причини своїх дій і які можуть бути наслідки.

Стиль участі (партнерство) - тут рішення приймаються разом з іншими членами команди. До того ж деякі з них приймають лише працівники. Тут дуже важливі командні стосунки. Вони ставлять себе в «рівні умови». Рекомендується уникати сварок і конфліктів у колективі. Через них команда розпадається. Стиль партнерства підходить для управління співробітниками з високим ступенем «автономії».

Стиль надихання - на цьому рівні працівник приймає важливі рішення разом із співробітниками або уповноважує їх приймати. Керівництво бере участь в організації роботи та формуванні добрих довірливих стосунків у колективі. У цьому випадку відповідальність несе кожен працівник. Їм дозволено ризикувати, щоб досягти успіху в бізнесі. Підсумки роботи регулярно підводяться на зборах, де працівники розповідають про виконану роботу.

Управління персоналом перед обличчям різних типів ризиків вимагає багатогранного підходу з урахуванням кожної конкретної загрози. Для ефективної системи управління персоналом потрібні досвід, знання та навички в таких галузях як психологія, комунікації, управління конфліктами та мотивація. Мотивація співробітників, розвиток комунікацій та встановлення чітких правил роботи – все це відіграє ключову роль у створенні продуктивної та гармонійної робочої обстановки [2].

Мотивація виконує специфічну функцію - це стимулювання інтересів працівників для досягнення спільної мети в колективі. Процес мотивації передбачає визначення потреб співробітників і вжиття проактивних заходів для їх задоволення.

Мотиваційний менеджмент — це діяльність зі створення та підтримки мотиваційного клімату в організації. Мотиваційний клімат - це колективна зацікавленість працівників у досягненні цілей організації та згода працівників щодо шляхів досягнення цих цілей, тобто на практиці позитивна колективна

мотивація працівників, заснована на загальних цінностях. Мотиваційна атмосфера є ключовим елементом культури компанії.

Керівникам і працівникам кадрових служб українських підприємств варто приділити увагу саме нематеріальним засобам мотивації персоналу, адже у сучасних умовах трудової діяльності велика частка працівників відзначає нестачу уваги до їх особистих внутрішніх потреб, відсутність зворотного зв'язку з керівництвом та корпоративної атмосфери, загальне зниження морального духу та високий рівень стресів [1].

Мотиваційний менеджмент повинен прагнути знайти ефективний баланс між винагородою співробітників і збереженням авторитету керівництва. При розробці та впровадженні мотиваційного менеджменту в організації необхідно враховувати ті засоби та шляхи залучення до суспільного виробництва, які обирають самі індивіди. Слід зазначити, що мотиваційні інструменти управління персоналом сприяють поширенню сприятливих можливостей і підвищенню ефективності роботи менеджера, оскільки від роботи менеджера безпосередньо залежить досягнення поставлених цілей і довгостроковий сталий розвиток організації. команда.

Мотиваційний менеджмент — це не просто встановлення мотивів дій, а побудова управління на основі пріоритетів певних мотивів і опора на мотиви як інструмент управління. Створення та впровадження ефективної кадрової системи неможливо без встановлення балансу між цілями та потребами працівників з одного боку та стратегічними цілями та завданнями організації з іншого.

Список використаних джерел.

1. Мутерко, Г., & Михальов, Д. (2024). ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ . *Економіка та суспільство*, (60). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-141>
2. Продіус О. І., Афанасенко М. А., Лемешко М. А. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ. *Економіка та суспільство*. Випуск № 61/2024. URL: file:///C:/Users/PC/Downloads/3812-Текст%20статті-3717-1-10-20240508.pdf

МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Дергач Я.О.

**здобувачка вищої освіти факультету менеджменту,
Миколаївський національний аграрний університет
Науковий керівник: к.е.н., доцент Кушнірук В. С.
Миколаївський національний аграрний університет**

Постановка проблеми. Війна в Україні спричинила безпрецедентну міграційну кризу, що має далекосяжні наслідки для країни. Масовий виїзд населення за кордон, зміна демографічної ситуації та економічні втрати потребують комплексного аналізу та розробки ефективних стратегій для вирішення викликів, пов'язаних з міграцією.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед науковців, які досліджували міграційну політику можна виокремити А. Сімакову, Н. Стукало та інші.

Мета та завдання дослідження. Дане дослідження має на меті виявити ключові тенденції, виклики та можливості, пов'язані з міграцією, а також розробити рекомендації для формування ефективної державної політики у цій сфері. Завданням дослідження є оцінити масштаби та динаміку міграційних процесів та визначення основних факторів, які спонукали людей до міграції.

Виклад основного матеріалу. Глобалізація, що охоплює економічні, соціальні та політичні сфери життя, суттєво впливає на міграційні процеси. Зростання взаємозалежності країн, розвиток технологій та розширення інформаційних потоків створюють нові можливості для міграції. Водночас, такі фактори, як економічна нерівність, політична нестабільність та природні катаклізми, вимушують людей залишати свої домівки в пошуках кращих умов життя [1]. Війна в Україні призвела до масштабної міграції населення, викликаній зростанням безробіття, економічною кризою та побоюваннями за безпеку.

Війна в Україні безумовно вплинула на міграційні процеси, спричинивши масовий виїзд населення за кордон. Цей процес має низку негативних так і

позитивних наслідків. До негативних наслідків можна віднести виїзд за кордон великої кількості людей працездатного віку, що призводить до дефіциту робочої сили та негативно впливає на економіку країни, втрата значної частини населення, особливо молоді та кваліфікованих фахівців, уповільнює розвиток країни. Що стосовно позитивних наслідків то можна виокремити підвищення інтересу до України за кордоном, тобто велика кількість українських біженців сприяє популяризації України та її культури в інших країнах. Українська діаспора за кордоном зростає, що може сприяти лобіюванню інтересів України на міжнародній арені.

Українська діаспора відіграє ключову роль у підтримці українців, які були вимушені покинути свої домівки через війну. За даними УВКБ ООН, українська діаспора нараховує мільйони людей, особливо в Європі. Саме ці громади, культурні центри та організації стали першою лінією підтримки для біженців, надаючи їм необхідну допомогу та сприяючи їхній інтеграції в новому середовищі. Ця тенденція підтверджується і на рівні Європейського Союзу, який визнає важливий внесок діаспори в інтеграцію новоприбулих [2].

Масштаби вимушеної міграції, спричиненої війною, потребують детального аналізу. Точна кількість українців, які повернулися або планують повернутися додому, є важливим фактором для планування заходів щодо відновлення зруйнованої інфраструктури та відновлення економіки країни. Ситуація з поверненням українців ускладнюється тим, що багато хто перетинає кордон з метою короткочасних візитів. Причини повернення різноманітні: від бажання з'ясувати ситуацію на місці до необхідності вирішити побутові питання. За даними опитування УВКБ ООН, найбільший потік повернень спостерігається у західні області України, зокрема Львівську, Київську та Одеську. Наявність дітей суттєво впливає на рішення українців щодо повернення додому. За даними опитування Центру Разумкова, сім'ї з дітьми частіше залишаються за кордоном, ймовірно, через бажання забезпечити своїм дітям стабільне освітнє середовище [3].

Висновки. Війна в Україні суттєво змінила міграційні потоки, спрямувавши мільйони українців до країн Європи. Цей процес має складний вплив на економіку України, поєднуючи в собі як позитивні, так і негативні аспекти. З одного боку, він призвів до дефіциту робочої сили, втрати значної частини населення та уповільнення розвитку економіки. З іншого боку, сприяв популяризації України за кордоном та зміцненню української діаспори. Повернення українців після закінчення війни стане одним із найважливіших викликів для відновлення країни. Подальшими дослідженнями в галузі міграційних процесів в Україні повинні бути спрямовані на створення програм підтримки повернутих громадян, забезпечення їх житлом, працевлаштуванням та соціальними послугами. Для подальших досліджень можна провести масштабні соціологічні опитування серед українців, які виїхали за кордон, для з'ясування їхніх планів на майбутнє та потреб, розробити моделі прогнозування міграційних процесів в Україні на середньострокову перспективу та оцінити вплив міграції на різні регіони України.

Список використаних джерел

1. Stukalo N., Simakhova A. Global trends in the social economy development. *International economic policy*. 2021. № 1 (34). Р. 7–22. URL : <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5b77a69b-c612-4796-bf1c-9763923a7599/content>
2. ICMD. The diaspora response to war in Ukraine. 2022. URL : <https://www.icmpd.org/blog/2022/the-diaspora-response-to-war-in-ukraine>
3. Cedos. Forced migration and war in Ukraine. 2022. URL : <https://cedos.org.ua/en/researches/forced-migration-and-war-in-ukraine-march-24-june-10-2022/>

НАСЕЛЕННЯ ЯК ОБ'ЄКТ ВИВЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СТАТИСТИКИ

Жердецька Тамара В'ячеславівна
здобувач другого рівня вищої освіти спеціальності
281 Публічне управління та адміністрування
Науковий керівник: Христенко Ольга Андріївна
кандидат економічних наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет

Вивчення населення пов'язане не тільки з тим, що воно є носієм державних, національних та історичних цінностей, а й з тим, що населення є вихідним пунктом і водночас метою кожної господарської діяльності.

У сучасних умовах одним із найважливіших завдань соціальної статистики є надання інформації про чисельність і склад населення з метою прийняття обґрунтованих економічних, соціальних і політичних рішень. Тому населення є об'єктом широких статистичних досліджень. Для здійснення ефективної соціально-економічної та демографічної політики необхідна інформація про населення, його структуру, розподіл, зміни та тенденції.

Населення - це загальна кількість людей, які проживають на певній території. Статистика населення вивчає явища і процеси, що відбуваються в суспільстві і мають кількісне вираження.

Статистичні дані необхідні для визначення потреб населення в продуктах харчування, основних товарах і матеріальних ресурсах, а також для визначення обсягів виробництва основних матеріалів і товарів соціального призначення.

Предметом статистичного спостереження в статистиці можуть бути різні сукупності: загальна чисельність населення, окремі групи населення (працюючі, безробітні, пенсіонери, чоловіче і жіноче населення, міське і сільське тощо), а також окремі сім'ї та домогосподарства.

Одиницею спостереження в статистиці є окрема особа, сім'я або домашнє господарство. Сім'я - це невелика група людей, заснована на шлюбі або спорідненості, пов'язаних спільним побутом, взаємною відповідальністю і взаємодопомогою, правами і обов'язками.

Для поглибленого аналізу особливостей і закономірностей суспільних процесів необхідна інформація про сімейну структуру населення, а також дослідження різних типів сімей за демографічною, соціальною, економічною, територіальною та інші характеристики. Тому населення поділяють на зайняте і безробітне, працездатне та непрацездатне, міське та сільське тощо.

Отримання достовірної статистичної інформації дає змогу вирішити низку практичних завдань, які можна об'єднати в трьох напрямках:

- виявлення тенденцій та факторів демографічних процесів;
- розробка демографічних прогнозів;
- розробка заходів демографічної політики.

Основними завданнями статистичного обстеження населення є:

- визначення чисельності популяції та її розміщення відповідно;
- вивчення складу (структури) населення за демографічними ознаками, соціальні та інші характеристики;
- вивчення природного та механічного руху населення.

При вивченні населення з точки зору соціально-економічних змін особлива увага приділяється групуванню населення за демографічними, соціальними, професійними, етнічними та територіальними ознаками. Правильне розуміння демографічної ситуації в країні дозволяє приймати зважені рішення в прогнозуванні структури та динаміки економічних і соціальних процесів. Однак цей зв'язок не завжди чіткий і не завжди враховується, оскільки демографічні процеси відбуваються дуже повільно.

Список використаних джерел

1. Глазунов С.В. Нариси з історії соціальної роботи. Навчальне видання. РВВ ДНУ, 2015. С 116
2. Харламов М.І. Соціальна статистика. Курс лекцій. Харків: НУЦЗУ. 2013. С 96
3. Лукашевич М.П., Семигіна Т.В. Соціальна статистика (теорія і практика). Підручник. Київ. 2021. С. 78

ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СТАТИСТИКИ В ОЦІНЦІ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В ПУБЛІЧНІЙ АДМІНІСТРАЦІЇ

Завтура К.О.
здобувач вищої освіти
Науковий керівник: Христенко О.А.
кандидат економічних наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет

Гендерна рівність у публічній адміністрації є важливим показником демократичного розвитку суспільства. Соціальна статистика надає ключові інструменти для оцінки прогресу у досягненні цієї мети. Використання статистичних методів дозволяє не лише кількісно оцінити поточний стан гендерної рівності, але й виявити тенденції, провести міжнародні порівняння та визначити фактори, що впливають на гендерний баланс у публічному секторі.

Соціальна статистика відіграє вирішальну роль у кількісній оцінці представництва жінок на різних рівнях публічної адміністрації. Це дозволяє створити чітку картину гендерного розподілу в органах влади, від місцевого до національного рівня. Такі дані можуть включати відсоток жінок серед державних службовців, керівників відомств, міністрів та парламентарів. Попередні дослідження показують, що в більшості країн спостерігається недостатнє представництво жінок на високих управлінських посадах у державних органах, а також збереження гендерного розриву в оплаті праці. Використання соціальної статистики дозволяє об'єктивно оцінити ці розриви та ефективність політики щодо їх подолання. Зокрема, важливо враховувати не лише кількість жінок на керівних позиціях, але й якість зайнятості та можливості для розвитку, тому пропонуємо детальніше розглянути за допомогою яких методів можна дослідити цю ситуацію.

Аналіз часових рядів є потужним інструментом для виявлення тенденцій у зміні гендерного балансу в органах влади. Відстежуючи динаміку показників протягом років або навіть десятиліть, можна оцінити ефективність впроваджених політик та програм, спрямованих на досягнення гендерної рівності. Це також дозволяє прогнозувати майбутні тенденції та коригувати стратегії відповідно до

виявлених закономірностей. Наприклад, можна побачити, чи збільшується частка жінок на керівних посадах з плином часу і з якою швидкістю відбуваються ці зміни.

Міжнародні порівняння на основі статистичних даних відіграють важливу роль у визначенні позиції країни у глобальному контексті гендерної рівності. Такі порівняння дозволяють не тільки оцінити відносний прогрес країни, але й виявити найкращі практики та інноваційні підходи, які можуть бути адаптовані до місцевих умов. Крім того, міжнародні рейтинги та індекси, такі як Глобальний індекс гендерного розриву Світового економічного форуму, стимулюють країни до покращення своїх показників та сприяють обміну досвідом між державами.

Використання індексів та композитних показників дозволяє комплексно оцінити різні аспекти гендерної рівності в публічному секторі. Ці показники зазвичай враховують не лише кількісне представництво жінок, але й якісні аспекти, такі як рівень освіти, досвід роботи, заробітну плату та можливості кар'єрного зростання. Наприклад, Індекс гендерної рівності, розроблений Європейським інститутом гендерної рівності, охоплює шість ключових доменів: робота, гроші, знання, час, влада та здоров'я. Такий комплексний підхід дозволяє виявити приховані бар'єри та нерівності, які можуть бути непомітними при простому підрахунку кількості жінок на певних посадах.

Регресійний аналіз є потужним статистичним методом, який допомагає виявити фактори, що впливають на гендерний баланс у публічній адміністрації. Цей метод дозволяє визначити, які змінні (наприклад, рівень освіти, наявність програм підтримки, культурні норми) мають найбільший вплив на представництво жінок у органах влади. Розуміння цих факторів є критично важливим для розробки ефективних політик та програм, спрямованих на подолання гендерного розриву. Наприклад, аналіз може показати, що наявність гнучкого графіку роботи або доступність дитячих садків має значний позитивний вплив на кількість жінок на керівних посадах.

Соціальна статистика є незамінним інструментом для об'єктивної оцінки стану гендерної рівності в публічній адміністрації. Вона надає емпіричну основу

для розробки політик та програм, спрямованих на досягнення паритету. Комплексне використання різних статистичних методів – від простого підрахунку до складного регресійного аналізу – дозволяє створити багатовимірну картину гендерної рівності, виявити проблемні області та визначити найефективніші шляхи досягнення балансу. Важливо, щоб ці дані були не лише зібрані та проаналізовані, але й активно використовувалися при прийнятті рішень та формуванні політик. Для цього необхідно удосконалювати механізми збору та аналізу гендерних даних на національному рівні, а також забезпечити гармонізацію національних показників з міжнародними стандартами. Тільки так можна забезпечити поступовий, але стійкий прогрес у досягненні гендерної рівності в публічній адміністрації, що є ключовим елементом побудови справедливого та інклюзивного суспільства.

Список використаних джерел:

1. Закон України "Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків" від 08.09.2005 № 2866-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text> (дата звернення: 10.10.2024).
2. Демченко І.В. Гендерна рівність у публічному управлінні: аналіз та перспективи / І.В. Демченко // Вісник державної служби України. – 2023. – № 2. – С. 35-40. (дата звернення: 10.10.2024).
3. Офіційний веб-портал Державної служби статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 20.10.2024).
4. World Economic Forum. Global Gender Gap Report 2023. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.weforum.org/reports/global-gender-gap-report-2023> (дата звернення: 21.10.2024).
5. Організація Об'єднаних Націй. Статистичний відділ ООН. Gender Statistics. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://unstats.un.org/unsd/gender> (дата звернення: 21.10.2024).

СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНІ ПОКАЗНИКИ ЯК ОСНОВА АНАЛІЗУ СТАНУ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ

Зарецька А.С.
здобувач вищої освіти спеціальності 281
«Публічне управління та адміністрування»
Науковий керівник: Христенко О.А.
кандидат економічних наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет

В умовах сучасного розвитку України особливого значення набувають процеси реформування системи охорони здоров'я, яка є основою для формування людського капіталу та збереження соціально-демографічного потенціалу держави. У цьому контексті аналіз стану охорони здоров'я України є важливим для прийняття управлінських рішень щодо подальшого реформування галузі, оскільки дасть можливість оцінити динаміку змін ключових показників функціонування медичної сфери та виявити проблемні зони, що потребують негайного вдосконалення.

Аналіз стану охорони здоров'я на основі соціально-демографічних показників є надзвичайно важливим для розуміння загального рівня здоров'я населення. Показники народжуваності, смертності, тривалості життя та структура вікових груп відображають, наскільки ефективно функціонує медична система та як вона впливає на життя людей. Соціально-демографічний аналіз дозволяє оцінити соціальну рівність у доступі до медичних послуг. Наприклад, регіональні чи економічні нерівності можуть виявитися в різному рівні доступу до медичної допомоги між сільськими та міськими районами.

Таблиця 1 – Основні показники охорони здоров'я в Україні, тис. од.

Показники	Роки			
	2019	2020	2021	2022
Кількість лікарів усіх спеціальностей	185	180	144	163
Кількість лікарняних закладів	1,6	1,6	1,2	1,4
Кількість лікарняних ліжок	295	275	245	252
Кількість лікарських амбулаторно-поліклінічних закладів	11	11	8,2	9,5
Планова ємність амбулаторно-поліклінічних закладів	920	929	831	853

Джерело: [1]

Аналізуючи таблицю 1, можна свідчити про зменшення кількості лікарів у 2022 р. порівняно з 2019 р. (на 11,9 %), хоча у порівнянні з попереднім роком їх чисельність зросла на 13,2%.

У 2019 – 2020 рр. кількість лікарняних закладів становила 1,6 тис. од., а у 2021р. – 1,2 тис.од., що на 25% менше ніж у 2022р.. У 2022р. порівняно з 2019р. кількість закладів зменшилась на 12,5%. Кількість лікарських амбулаторно-поліклінічних закладів в 2019 - 2020 рр. становила 11 тис. од., в 2021р. вона зменшилась до 8,2 тис. од. У 2022р., порівняно з 2021 р., кількість амбулаторно-поліклінічних закладів збільшилась на 15,8 %, але це на 13,6% менше ніж в 2019р.. Планова ємність амбулаторно-поліклінічних закладів у 2022 р. також зменшилась у порівнянні з 2019р.

У 2019–2022 рр. також спостерігається скорочення народжуваності та природного приросту населення. За аналізований період кількість живонароджених осіб знизилася на 50,8%, а загальне скорочення населення збільшилось на 30,1% при тому, що кількість померлих осіб зменшилася на 6,8% (Рисунок 1).

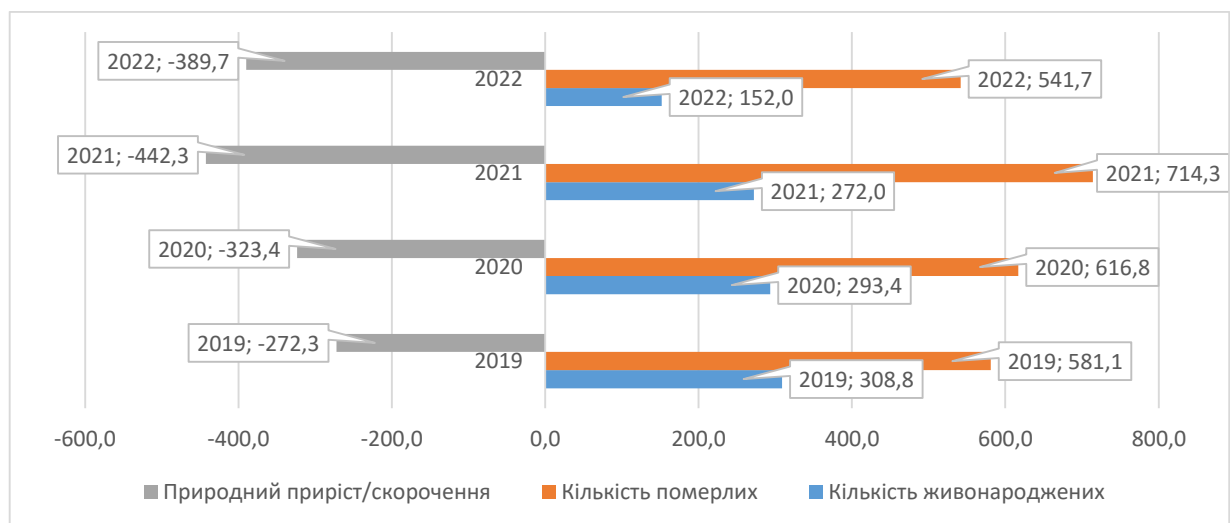

Рисунок 1. Динаміка основних демографічних показників населення в Україні

Джерело:[1]

Відповідно до Статистичного щорічника України основними причинами смертності в Україні є хвороби системи кровообігу, розвиток новоутворень,

зовнішні причини, хвороби органів травлення. Інші причини займають всього 5%.

Основними проблемами охорони здоров'я в Україні є недостатнє фінансування, застаріла інфраструктура медичних закладів та нестача сучасного обладнання. Низький рівень заробітної плати медичного персоналу призводить до відтоку кваліфікованих кадрів за кордон, що послаблює систему охорони здоров'я. Крім того, нерівномірний доступ до медичних послуг між міськими та сільськими районами ускладнює надання якісної допомоги всім громадянам. Недостатній розвиток профілактичної медицини і превентивних заходів також сприяє поширенню хронічних захворювань. Всі ці фактори разом створюють умови для зниження ефективності системи охорони здоров'я в країні [2].

Отже, проблеми зі здоров'ям населення тісно пов'язані з ефективністю функціонування систем життєзабезпечення країни. Важливо, щоб подальші зміни в медичній галузі базувалися на нових науково-методичних підходах, з акцентом на державне управління системними трансформаціями.

Список використаних джерел:

1. Статистичний щорічник України за 2022 рік. URL: <https://stat.gov.ua/sites/default/files/202402.pdf> (дата звернення: 21.10.2024).
2. Барзилович А.Д. Реформування системи охорони здоров'я в Україні: стратегічні аспекти. Інвестиції: практика та досвід. No 2/2020. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=7011&i=20> (дата звернення: 21.10.2024).

МОТИВАЦІЯ - ВАЖЛИВА СТРАТЕГІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Зозуля О.В.

здобувач вищої освіти 073 Менеджмент

Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

Олійник Т.Г.,

канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

Постановка проблеми. У сучасних умовах високої конкуренції на ринку праці ефективне управління персоналом стає визначальним фактором успіху підприємства, однією з ключових складових конкурентоспроможності якого є мотиваційна стратегія, оскільки задоволеність співробітників, їхній розвиток та відданість роботі безпосередньо впливають на якість продукції або послуг, а також на загальний успіх компанії.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Багато сучасних наукових праць наголошують на необхідності інтеграції різноманітних мотиваційних методів - як матеріальних, так і нематеріальних - для досягнення високого рівня залученості працівників. Зокрема, визнання досягнень, системи заохочення та розвиток корпоративної культури визнані важливими інструментами стимулювання, які сприяють формуванню позитивного робочого середовища.

Основною метою дослідження є всебічний аналіз ролі мотивації як стратегічного інструменту управління персоналом на підприємствах. Дослідження спрямоване на визначення ефективних методів мотивації працівників, які сприяють підвищенню їхньої продуктивності, лояльності та задоволеності роботою. Ця стратегія спрямована на підвищення рівня задоволеності співробітників, їхнього професійного розвитку, що, своєю чергою, призводить до зростання продуктивності, покращення якості послуг або товарів та збільшення конкурентоспроможності компанії.

Виклад основного матеріалу. Мотиваційна система в сучасних організаціях - це багатогранний процес, що включає різноманітні інструменти й методи стимулювання. До них можна віднести системи матеріального заохочення, такі

як премії, бонуси, можливість отримання акцій або кар'єрного зростання. Також важливо використовувати нематеріальні методи мотивації, наприклад, визнання досягнень, подяки за внесок у розвиток компанії. Такі заходи сприяють підтримці внутрішньої мотивації працівників та формуванню позитивного клімату в організації [1].

Важливою складовою мотиваційної стратегії є програми навчання та розвитку, що сприяють професійному зростанню співробітників. Вони можуть включати як внутрішні тренінги, так і зовнішні курси або сертифікаційні програми. Чітке формулювання цілей, регулярні зустрічі щодо професійного розвитку та оцінка результатів стимулюють працівників досягати високих стандартів у своїй роботі [2].

Для успішної реалізації мотиваційної системи необхідно враховувати індивідуальні потреби та пріоритети кожного співробітника, пропонуючи їм можливості для самовираження та розвитку. Такий збалансований підхід допоможе підвищити мотивацію і продуктивність персоналу, що сприятиме досягненню стратегічних цілей підприємства [1].

Конкурентоспроможність підприємства залежить від наявності комплексної системи управління, яка враховує зовнішні та внутрішні чинники. Ефективна мотивація персоналу та управління трудовими відносинами допоможуть забезпечити підприємству гнучкість і здатність адаптуватися до змін на ринку [5].

Також важливо враховувати мотиваційні чинники та потреби людини при ухваленні рішень і реалізації стратегічного управління. Мотивація дій працівників базується на їхніх потребах, що впливають на їхню поведінку. Вибираючи методи управління, слід зважати на соціальні потреби персоналу, які формуються в культурному та соціальному контексті. У стратегічному управлінні варто враховувати мотивацію через корпоративні цінності та культуру підприємства. Створення сприятливої організаційної культури, що відображає цілі компанії, може стати потужним мотиватором для працівників [4].

Висновок. Удосконалення мотиваційної системи для досягнення стратегічних цілей компанії стає дедалі актуальнішим. Зростає популярність нових форм оплати праці, таких як компенсація у вигляді відсотка від виручки. Однак, при впровадженні таких систем необхідно враховувати можливі ризики. Наприклад, участь працівників у прибутках може викликати нерівність доходів або конфлікти між різними групами працівників. Тому важливо проводити аналіз і планування, щоб мінімізувати негативні наслідки [5].

Список використаних джерел:

1. Корольков В. В. Бабенко Д. О. Удосконалення мотиваційного механізму управління персоналом підприємства. Ефективна економіка. № 11. 2020.
2. Дашко І. М., Крилов Д. В., Серова В. Ю. Сучасні системи управління персоналом. Фінансові стратегії інноваційного розвитку економіки. 2021. Вип. 4(52). С. 121–128.
3. Прохоровська С. А. Мотивація персоналу підприємств в умовах сучасних викликів. Трансформаційна економіка. 2023. № 2 (02). С. 45–48. URL: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2023-2-8>
4. Рудницька О., Комаровський А. Стратегічне управління підприємством як важлива складова системи менеджменту. Економіка та суспільство. 2023. № 57. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-128>
5. Ольмезова І. К., Дергачова В. В. Управління персоналом як складова стратегії підприємства. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2021. № 17 (2). С. 35–37.

ПРОБЛЕМИ МОЛОДІЖНОГО БЕЗРОБІТТЯ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Ізбаш В. М.

здобувачка вищої освіти спеціальності 051 «Економіка»,

Хилько І. І.

**старший викладач кафедри економічної кібернетики, комп'ютерних наук
та інформаційних технологій**

Миколаївський національний аграрний університет

Постановка проблем. Безробіття серед молоді є серйозною глобальною проблемою, яка впливає на економічну стабільність, соціальну згуртованість та добробут. Зростаючий рівень безробіття серед молоді призводить до довгострокових економічних наслідків і підвищує соціальну напругу. Це явище є особливо актуальним у швидко змінюваних ринках праці, де технологічний прогрес і глобалізація відіграють важливу роль.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми молодіжного безробіття досліджували такі вчені, як Дж. М. Кейнс, А. Маршалл, А. Оукен, В. В. Адамчук, Б. М. Генкін, І. М. Чистяков, Д. Акімов, А. О. Вольська та інші.

Мета та завдання дослідження. Вивчення причин молодіжного безробіття, оцінка його наслідків для суспільства та економіки, а також розробка можливих шляхів подолання цієї проблеми.

Виклад основного матеріалу. Вирішення проблеми молодіжного безробіття потребує спільних зусиль держави, роботодавців і молоді в економічній, політичній, правовій та соціальній сферах. Вищий рівень зайнятості серед молоді сприяє економічному зростанню і процвітанню країни.

Сучасне безробіття в Україні – це явище, зумовлене недоліками економіки, глобальними викликами, економічною нестабільністю та війною в країні. Особливо гостро ця проблема стосується молоді, яка є найактивнішою частиною суспільства. Молодь відіграє ключову роль у формуванні майбутнього та розвитку держави [1].

В Україні триває війна, яка безпосередньо вплинула на молодь, що призвела до перерв у навчанні, переміщення їх у безпечні місця та психологічних

травм. За даними Міністерства молоді та спорту України, 40% молоді України постраждало від війни, понад 2 мільйони молодих людей стали внутрішньо переміщеними особами та близько 2 мільйонів молодих людей були змушені емігрувати за кордон [2].

Як зазначає Богацька Н. [3], що до 2025 року 75% працюючого населення становитимуть міленіали. Це люди з цінностями, які не зводяться до матеріальних благ їм справді важливі свобода, гнучкість і можливість займатися справою, яка сприяє їхньому розвитку та самореалізації, а не просто забезпечує стабільність.

Станом на 1 серпня 2023 року офіційно безробітними були 112,3 тис. осіб. З них 23,9 тис. (22%) – це люди віком до 35 років, що свідчить про значну частку безробітної молоді. Серед цієї категорії 1800 осіб (2%) – це випускники навчальних закладів, які ще не мали досвіду роботи. У 2022 році найбільшу частку серед молоді становили люди віком 30-34 роки (32%), тоді як частка молоді віком 20-24 роки становила лише 19%. Водночас молодь віком від 14 до 19 років, яка, ймовірно, вперше влаштувалася на роботу, склала 24%. Понад половина зайнятої молоді працює не за спеціальністю, що підкреслює необхідність узгодження потреб ринку праці з ринком освітніх послуг.

Економічний добробут є важливим орієнтиром для більшості молоді в Україні. Згідно з результатами дослідження «Покоління Z в Україні: цінності

та орієнтації» [4], на думку учасників фокус-груп, щаслива країна – це та, що забезпечує можливість знайти роботу, отримати соціальні послуги та гідну заробітну плату. Незадоволеність життям виникає, коли матеріальне становище сприймається як незадовільне. Перешкоди для молоді під час пошуку роботи включають відсутність досвіду та професійної адаптації, соціальну незрілість, незахищеність, невідповідність першої роботи рівню та якості отриманих знань, високі вимоги роботодавців до професійних навичок, а також розбіжності між вимогами і фактичними обов'язками. Психологічні бар'єри, такі як низька самооцінка, погане здоров'я, депресія та низька соціальна активність, впливають на формування молодіжного ринку праці. Відчуття задоволеності життям часто

залежить від фінансового стану: ті, хто має кращі умови, частіше відчують задоволеність. Однак молодь до 20 років зазвичай не оцінює своє матеріальне становище, оскільки перебуває на утриманні батьків. Інформаційно-ресурсний портал для молоді [5], провів опитування щодо проблем і питань, які турбують сучасну молодь у 21 столітті, дозволивши визначити їхні основні потреби та пріоритети. До них належать: житло, зайнятість, сім'я, політика та кар'єра. За результатами опитування, основними проблемами молоді є: житлове питання – 70%, зайнятість – 12%, сім'я – 2%, політика – 1%, кар'єра – 15%.

Висновки. Молодіжне безробіття потребує комплексного підходу через недостатню кваліфікацію, досвід і психологічні бар'єри. Важливо покращувати освіту, навчання та підтримувати підприємництво. Співпраця держави, роботодавців і молоді сприяє зростанню та стабільності.

Список використаних джерел

1. Khachatryan Valentyna and Krasnyak Olena. Economic Security in the Conditions of Martial Law As a Factor in the Formation of the Youth Labor Market. *International Science Journal of Management, Economics & Finance* 3, no. 1 (February 1, 2024): 24–37 URL: <https://isg-journal.com/isjmef/article/view/618> (дата звернення: 01.10.2024).

2. Залучення молодих чоловіків та жінок до процесу відновлення України через проведення молодіжних обмінів. United Nations Development Programme : офіційний сайт . 2023. URL: <http://surl.li/eysusw> (дата звернення: 02.10.2024).

3. Богацька Н. Вплив ринку праці на конкурентоспроможність соціального підприємства. *Економіка та суспільство*. 2022. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-1> (дата звернення: 02.10.2024).

4. Українське покоління Z: цінності та орієнтири: результати репрезентативного соціологічного дослідження. Нова Європа : офіційний сайт. 2017. URL: <http://neweurope.org.ua/analytics/ukrayinske-pokolinnya-z-tsinnosti-ta-oriyentyry/> (дата звернення: 02.10.2024).

5. Інформаційно-ресурсний портал для молоді. URL: <http://molodistua.org/about/> (дата звернення: 02.10.2024).

ВПЛИВ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

Підберезняк В. В.

здобувач вищої освіти факультету менеджменту

Науковий керівник – Олійник Т. Г.,

кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств,

Миколаївський національний аграрний університет

Трудова міграція є одним із ключових викликів для економіки України.

Масова міграція кваліфікованих робітників та професіоналів за кордон впливає на ринок праці, скорочує пропозицію робочої сили та знижує рівень зайнятості. Крім того, цей процес призводить до втрат інтелектуального потенціалу та зниження темпів економічного розвитку.

Проблеми трудової міграції в Україні активно досліджуються вітчизняними та міжнародними науковцями. Зокрема, О. А. Малиновська у своїх дослідженнях підкреслює значний вплив трудової міграції на економіку України, зазначаючи, що міграція висококваліфікованих кадрів призводить до "відпливу мізків", що негативно впливає на продуктивність та конкурентоспроможність країни [1]. Також В. О. Чорна у своїй роботі висвітлює проблеми, пов'язані із соціальними наслідками трудової міграції та їхнім впливом на демографічну ситуацію в Україні [2].

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є вивчення впливу трудової міграції на економіку України та розробка рекомендацій щодо зниження негативних наслідків цього процесу. Основними завданнями є аналіз динаміки міграційних процесів, оцінка впливу еміграції на ринок праці, а також визначення заходів, які можуть сприяти скороченню міграційних потоків.

Трудова міграція має значний вплив на економіку України. За даними Державної служби статистики України, з 2000 по 2021 рік кількість емігрантів постійно зростала. Основні країни призначення українських працівників — Польща, Чехія, Італія та інші країни Європейського Союзу. Ці країни пропонують вищі зарплати та кращі умови праці, що стимулює еміграційні потоки. [5].

Повномасштабне вторгнення російської федерації у 2022 році в Україну стало каталізатором масової еміграції українців. Крім традиційних економічних

мотивів, таких як пошук вищих заробітків та кращих умов праці, додалися нові фактори, пов'язані з безпекою. Бажання забезпечити мирне життя для себе та своїх родин спонукало мільйони українців шукати прихисток за кордоном. Особливо відчутним став попит на робочу силу у сфері послуг, виробництва та сільського господарства, де українські працівники завжди цінувалися за свою працьовитість та адаптивність."

Економічні наслідки трудової міграції є неоднозначними. З одного боку, надходження від грошових переказів трудових мігрантів до України сприяють стабілізації економічної ситуації [3]. За оцінками Світового банку, обсяг грошових переказів склав близько 12% від ВВП країни. Це суттєва підтримка для багатьох домогосподарств, особливо в сільській місцевості.

З іншого боку, втрата кваліфікованих кадрів негативно впливає на продуктивність праці в Україні та загальну конкурентоспроможність економіки. Крім того, дефіцит робочої сили у таких секторах як сільське господарство, будівництво та виробництво, призводить до зниження обсягів виробництва та уповільнення економічного зростання.

Трудова міграція має як позитивні, так і негативні наслідки для економіки України. Грошові перекази підтримують фінансову стабільність, але втрата кваліфікованих кадрів знижує продуктивність праці та створює дефіцит робочої сили в багатьох галузях. Для зменшення негативного впливу трудової міграції необхідно впроваджувати рішення що сприятимуть розвитку внутрішнього ринку праці та створенню привабливих умов для працевлаштування.

Список використаних джерел

1. Малиновська О. А. Трудова міграція в Україні: виклики та перспективи. – Київ: Наукова думка, 2021.
2. Чорна В. О. (2015) *Динаміка міграційних процесів в Україні: соціологічний аналіз*. С. 175-180.
3. Національний банк України. Огляд грошових переказів 2020 рік. URL: <https://bank.gov.ua>
4. Національний інститут стратегічних досліджень. Трудова міграція: соціальні наслідки та шляхи реагування. – Київ, 2020.
5. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 30.09.2024).

ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ВИКЛИКИ

Ольга ПРЕДЧУК

здобувач вищої освіти спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування

Науковий керівник: Ольга ХРИСТЕНКО

кандидат економічних наук, доцент

Миколаївський національний аграрний університет

Торгівля людьми – одна з основних проблем сучасності. Сьогодні Україна, як і весь світ, потерпає від такого ганебного явища як людське рабство. З початком активних бойових дій загроза потрапляння до ситуації торгівлі людьми різко зросла. Величезна кількість громадян і громадянок нашої держави були змушені покинути рідну домівку і вирушити закордон у пошуку допомоги. Саме дана категорія населення є легкою здобиччю для порушників закону.

За даними Державної служби України з питань праці у період з 2019 по 2023 роки майже 49 тисяч українок та українців зазнали ризиків щодо потрапляння у ситуацію торгівлі людьми. Усе це свідчить про те, що масштаби проблеми є колосальними. Нажаль, у більшості випадків, поширенню даної проблеми сприяє необізнаність серед населення.

Результати національного дослідження проведеного з метою з'ясування вразливості українців, в умовах військового стану в Україні, до ситуацій торгівлі людьми доводять наступне: 29% українців готові прийняти ризиковану пропозицію роботи за кордоном або в іншому населеному пункті, при цьому 27% респондентів погодились би прийняти одну з ризикованих пропозицій щодо роботи за кордоном. Дані цифри вражають, та доводять, що у пошуку засобів для існування значна кількість населення готові до ризику, а тому, з легкістю можуть потрапити у руки шахраїв.

За даними Міністерства внутрішніх справ в Україні з 24 лютого 2022 року по жовтень 2023 року виявлені 264 кримінальні правопорушення за ознаками статті про торгівлю людьми, підозри оголошені 169 особам. Згідно з даними відомства, за останні два роки Національна поліція України припинила

діяльність шести організованих угруповань торговців людьми. Учасники цих злочинних груп постали перед судом. Також варто зазначити, що протягом 2022-2023 років у кримінальних провадженнях, щодо торгівлі людьми, потерпілими визнані 215 людей, 23 з них – діти.

Торгівля людьми серед дітей має особливу загрозу, адже якщо дорослій особі складно відновити фізичне та ментальне здоров'я після даних подій, то для дитини наслідки можуть бути страшнішими удвічі. Варто пам'ятати, що торгівля людьми є широким поняттям та включає у себе різні аспекти, такі як:

- сексуальна експлуатація;
- втягнення у злочинну діяльність;
- залучення в боргову кабалу;
- усиновлення (удочеріння) з метою наживи;
- використання в збройних конфліктах;
- примусова праця;
- примусова вагітність;
- вилучення органів;
- проведення дослідів над людиною без її згоди.

Отже, сьогодні одним із найганебніших явищ, які існують у сучасному світі, є торгівля людьми. Дана діяльність порушує права людини, принижує її честь та гідність. Щороку по всьому світі мільйони людей, які шукають кращої долі, потрапляють у трудове рабство. За оцінками Міжнародного центру із запобігання злочинності ООН, щорічний грошовий обсяг за даний транснаціональний злочин становить 30 мільярдів доларів на рік, що робить його другим за величиною після торгівлі наркотиками. Україна продовжує активно протидіяти поширенню людському рабству.

Сьогодні більшість соціальних проєктів спрямовані на мінімізацію ризиків потрапляння до ситуації торгівлі людьми та діють з метою подолання цього ганебного явища. Варто наголосити, що кожен може сприяти даному процесу, а саме перевіряти інформацію про роботодавця, не довіряти підозрілим особам, та не погоджуватись на неофіційно оформленні трудові відносини.

Список використаних джерел:

1. Статистика щодо ризиків пов'язаних з торгівлею людьми URL: <https://smu.dsp.gov.ua/news/inspektsiia-pratsi-informuie-statystyka-shchodo-ryzykiv-pov-iazanykh-z-torhivleiu-liudmy/> (дата звернення: 21.10.2024);
2. Статистичні дані щодо протидії торгівлі людьми в Україні URL: <https://ukraine.iom.int/uk/resources/statystychni-dani-shchodo-protydiyi-torhivli-lyudmy-v-ukrayini> (дата звернення: 21.10.2024);
3. Торгівля людьми: дані представництва МВС URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3794919-v-ukraini-vid-pocatku-vijni-vikrili-ponad-250-faktiv-torgivli-ludmi-mvs.html> (дата звернення: 21.10.2024);
4. Торгівля людьми - одне з найганебніших явищ у сучасному світі URL: <https://muzykivskaotg.gov.ua/news/torgivlya-lyudmi--odne-iz-naganebnishih-yavisch-suchasnogo-svitu--2021-07-07> (дата звернення: 21.10.2024).

СТАТИСТИЧНЕ ВИВЧЕННЯ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ У СУСПІЛЬСТВІ

Радько Д.Р.
здобувач вищої освіти факультету менеджменту
Науковий керівник: Христенко О.А.
кандидат економічних наук, доцент
Миколаївський національний аграрний університет

Гендерні стереотипи є важливим об'єктом соціологічних та статистичних досліджень, оскільки вони суттєво впливають на соціальну, економічну та культурну динаміку суспільства. Статистичне вивчення гендерних стереотипів дозволяє кількісно оцінити їх поширеність, вплив та зміни з часом, що є критично важливим для розробки ефективних політик гендерної рівності.

Гендерні стереотипи можна визначити як узагальнені уявлення про характеристики, які нібито притаманні чоловікам і жінкам, а також про відповідні їм соціальні ролі та поведінку [1].

Методологія статистичного вивчення гендерних стереотипів зазвичай включає розробку інструментарію дослідження, формування вибірки, збір даних, аналіз та інтерпретацію результатів. Важливо, щоб питання були сформульовані нейтрально і не підштовхували респондентів до певних відповідей. Для отримання репрезентативних даних необхідно забезпечити адекватне представництво різних соціально-демографічних груп у вибірці.

Одним з найбільш поширених методів вивчення гендерних стереотипів є використання шкали гендерних ролей (Gender Role Beliefs Scale), розробленої Керр і Холден. Ця шкала дозволяє оцінити ступінь традиційності поглядів респондентів на гендерні ролі [2]. Наприклад, респондентам пропонується оцінити ступінь згоди з твердженнями на кшталт "Жінка повинна нести основну відповідальність за домашнє господарство" або "Чоловік повинен бути головним годувальником сім'ї".

Дослідження, проведене в Україні у 2019 році, показало, що 70% респондентів погоджуються з твердженням "Чоловік повинен бути головним годувальником сім'ї" [3]. Це свідчить про стійкість традиційних гендерних

стереотипів у українському суспільстві. Більше того, це дослідження виявило, що 62% опитаних вважають, що жінка повинна бути готовою пожертвувати своєю кар'єрою заради сім'ї, тоді як лише 27% вважають, що це має стосуватися чоловіків.

Цікавим аспектом статистичного вивчення гендерних стереотипів є аналіз їх зміни з часом. Лонгitudні дослідження дозволяють простежити динаміку стереотипів у суспільстві. Наприклад, дослідження, проведене в США протягом 30 років, показало поступове зменшення гендерних стереотипів щодо професійних ролей, хоча стереотипи щодо особистісних характеристик виявилися більш стійкими [4]. Зокрема, у 1983 році 30% американців вважали, що чоловіки кращі політичні лідери, ніж жінки, тоді як у 2018 році ця цифра знизилася до 13%.

Важливим напрямком досліджень є вивчення впливу гендерних стереотипів на різні сфери життя. Наприклад, дослідження Європейського інституту гендерної рівності показало, що гендерні стереотипи суттєво впливають на вибір освіти та кар'єри. У країнах ЄС жінки становлять лише 17% спеціалістів у сфері ІКТ та 28% випускників інженерних спеціальностей [5]. Ці дані яскраво ілюструють вплив стереотипу про те, що технічні професії більше підходять чоловікам.

Статистичне вивчення гендерних стереотипів також включає аналіз їх впливу на економічні показники. Дослідження Світового банку виявило, що країни з більш вираженими гендерними стереотипами мають нижчий рівень участі жінок у робочій силі та більший гендерний розрив у оплаті праці [6]. Наприклад, у країнах, де закони обмежують можливості жінок працювати в певних галузях (що часто базується на гендерних стереотипах), рівень зайнятості жінок в середньому на 6,5% нижчий, ніж у країнах без таких обмежень.

Статистичне вивчення гендерних стереотипів стикається з певними методологічними викликами. Одним з них є соціальна бажаність відповідей - тенденція респондентів давати відповіді, які вони вважають соціально прийнятними, а не ті, які відображають їхні справжні погляди. Для подолання

цього виклику дослідники часто використовують непрямі методи вимірювання стереотипів, такі як Implicit Association Test (IAT) [7].

IAT дозволяє виявити неусвідомлені асоціації, які можуть вказувати на наявність гендерних стереотипів. Наприклад, дослідження з використанням IAT показало, що 76% учасників мають неусвідомлену асоціацію між чоловіками та кар'єрою, а між жінками та сім'єю. Ці результати часто не збігаються з тим, що люди говорять про свої переконання, коли їх запитують напрому.

Статистичне вивчення гендерних стереотипів також включає аналіз їх впливу на здоров'я та благополуччя. Дослідження показують, що гендерні стереотипи можуть мати негативний вплив на психічне здоров'я як жінок, так і чоловіків. Наприклад, стереотип про те, що чоловіки повинні бути емоційно стійкими та не показувати слабкість, може призводити до того, що чоловіки рідше звертаються за психологічною допомогою. Статистика показує, що чоловіки в 3-4 рази частіше, ніж жінки, вчиняють самогубство, і це частково пов'язується з впливом гендерних стереотипів.

Отже, можемо сказати, що статистичне вивчення гендерних стереотипів є важливим інструментом для розуміння соціальних процесів та розробки ефективних політик гендерної рівності. Воно дозволяє не тільки кількісно оцінити поширеність стереотипів, але й проаналізувати їх вплив на різні сфери життя суспільства. Подальші дослідження в цій галузі можуть бути спрямовані на вдосконалення методології вимірювання стереотипів, вивчення їх динаміки в умовах швидких соціальних змін та аналіз ефективності різних стратегій подолання гендерних стереотипів.

Список використаних джерел

1. Eagly, A. H., & Wood, W. (2012). Social role theory. In P. A. M. Van Lange, A. W. Kruglanski, & E. T. Higgins (Eds.), *Handbook of theories of social psychology* (pp. 458-476). Sage Publications Ltd.

2. Kerr, P. S., & Holden, R. R. (1996). Development of the Gender Role Beliefs Scale (GRBS). *Journal of Social Behavior and Personality*, 11(5), 3-16.
3. Інститут соціології НАН України. (2019). Українське суспільство: моніторинг соціальних змін. Київ: ІС НАНУ.
4. Eagly, A. H., Nater, C., Miller, D. I., Kaufmann, M., & Sczesny, S. (2020). Gender stereotypes have changed: A cross-temporal meta-analysis of U.S. public opinion polls from 1946 to 2018. *American Psychologist*, 75(3), 301-315.
5. European Institute for Gender Equality. (2020). Gender Equality Index 2020: Digitalization and the future of work. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
6. World Bank. (2019). Women, Business and the Law 2019: A Decade of Reform. Washington, DC: World Bank.
7. Greenwald, A. G., McGhee, D. E., & Schwartz, J. L. K. (1998). Measuring individual differences in implicit cognition: The implicit association test. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(6), 1464-1480.

СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНІ НАСЛІДКИ МІГРАЦІЇ ВНАСЛІДОК ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ В УКРАЇНІ

**Телещак А.В.,
здобувачка вищої освіти факультету менеджменту
Миколаївський національний аграрний університет
Олійник Т.Г,
кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки підприємств**

Вимушена міграція, спричинена військовим конфліктом в Україні, є одним із найвагоміших явищ сучасності, що призвело до значних змін як всередині країни, так і за її межами. Починаючи з 2014 року, після анексії Криму та війни на сході України, а особливо після повномасштабного вторгнення росії в лютому 2022 року, мільйони людей були вимушені залишити свої домівки. Вимушена міграція створила додатковий тиск на соціальну інфраструктуру приймаючих країн і вплинула на демографічний баланс на міжнародному рівні.

Вимушена міграція, викликана військовим конфліктом в Україні, спричинила серйозні кількісні демографічні наслідки. Перш за все, відбулося значне скорочення населення через масовий виїзд громадян за кордон, особливо це стосується економічно активної частини населення, оскільки багато людей працездатного віку виїхали за межі країни. Крім того, масовий виїзд молоді, жінок і дітей спричинив зміни у віковій структурі населення. Відсутність значної частки молодого покоління призвело до процесу демографічного старіння, тому що в країні зростає частка людей похилого віку та створюється додаткове навантаження на соціальні системи, зокрема пенсійне забезпечення та медичне обслуговування старших людей. Якщо молодь не повернеться після закінчення конфлікту, наслідки можуть бути ще більш негативними в довгостроковій перспективі.

Одним із ключових викликів стало порушення структури трудового ринку. Виїзд значної кількості кваліфікованих фахівців призвів до дефіциту робочої сили в багатьох ключових секторах економіки, зокрема в промисловості, будівництві та сфері послуг. Це ускладнює економічне відновлення країни,

оскільки відсутність робочих рук уповільнює виробничі процеси та підвищує потребу у залученні нових кадрів, яких бракує.

Додатковою соціальною проблемою є інтеграція ВПО, які переміщаються в межах країни у пошуках безпечних місць. Приймаючі регіони часто перевантажені через наплив внутрішніх мігрантів, що призводить до тиску на інфраструктуру та місцеві ресурси. Це створює соціальну напруженість між місцевим населенням і ВПО, які потребують додаткової допомоги та підтримки для інтеграції в нові громади.

Масова вимушена міграція супроводжується значними психологічними травмами як для переселенців, так і для тих, хто залишається в Україні. Постійний стрес, невизначеність майбутнього, втрата домівки та близьких негативно впливають на ментальне здоров'я людей. Психологічний стан переселенців часто ускладнюється складнощами адаптації на новому місці та відчуттям втрати соціальних зв'язків. Водночас ті, хто залишився в зонах бойових дій або в постраждалих регіонах, також відчувають вплив війни, що може призвести до поширення посттравматичного стресового розладу (ПТСР) і депресій. Тому підтримка ментального здоров'я та надання психологічної допомоги є надзвичайно важливими для обох груп [2].

Список використаних джерел:

1. Гусар, І. (2023). “Демографічні зміни в Україні: виклики і можливості.” Український демографічний журнал.
2. Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (UNHCR). (2022). “Ukraine Situation: Regional Refugee Response Plan.” Звіти про масштаби міграції українців і їх наслідки.

ДЕМОГРАФІЧНІ СКЛАДОВІ РОЗВИТКУ ВЕЛИКИХ МІСТ УКРАЇНИ

Циганкова Є.О.

**здобувач вищої освіти факультету менеджменту,
Миколаївський національний аграрний університет
Науковий керівник: к.е.н., доцент Кушнірук В. С.
Миколаївський національний аграрний університет**

Постановка проблеми. Демографічні складові розвитку великих міст України зазнають значних змін, які викликані внутрішніми та зовнішніми міграційними процесами, а також соціально-економічними трансформаціями. Зростаюча урбанізація, старіння населення та зміна демографічної структури ставлять під загрозу стійкість міських систем і їх здатність забезпечувати якісне життя мешканців. Відсутність комплексного підходу до вирішення цих проблем може призвести до загострення соціальних напруг, зниження якості інфраструктури та загрозливих економічних наслідків. У зв'язку з цим важливо вивчити основні демографічні чинники, які впливають на розвиток великих міст, та розробити стратегії для їх ефективного управління.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз останніх досліджень та публікацій підтверджує, що демографічна ситуація та її розвиток привертають значну увагу і викликають занепокоєння не лише серед науковців, а й у суспільстві та політичних колах. В умовах глобалізації, швидких соціальних змін та економічних трансформацій, проблеми, пов'язані з демографічними тенденціями, стають все більш актуальними. Важливу роль у дослідженні різних аспектів демографічного розвитку відіграли вчені: Е. Лібанова, С. Пирожков, О. Гладун, І. Курило, Н. Левчук, В. Стешенко, О. Малиновська, П. Є. Шевчук, О. Петроє, А. Вишневський, А. Злотников, В. Борисов та інші.

Мета і завдання дослідження. Аналіз демографічних складових розвитку великих міст України та їхнього впливу на соціально-економічний прогрес. Завдання включають вивчення основних демографічних тенденцій, оцінку впливу демографічних факторів на економічний розвиток, дослідження взаємозв'язку між демографічними змінами та урбанізацією, визначення

основних викликів, що виникають внаслідок цих змін, а також аналіз наявної наукової літератури для узагальнення знань і визначення напрямків подальших досліджень.

Виклад основного матеріалу. Аналіз сучасного стану та перспектив розвитку великих міст є важливим як з теоретичної, так і з практичної точки зору. Це передбачає використання теоретичних напрацювань вітчизняних і закордонних дослідників для адаптації до реалій найбільших міст України з метою розробки стратегій подальшого розвитку існуючих і потенційних міст-мільйонників.

Ще у 2005 році в Україні налічувалося п'ять міст-мільйонників, але нині лише Київ, Харків і Одеса мають цей статус. Великі міста є основними центрами економічного, політичного, соціального, наукового та культурного життя суспільства і відіграють ключову роль у забезпеченні загального розвитку країни.

Процес народжуваності у великих містах має певну парадоксальність. Незважаючи на те, що основні вигоди від економічного зростання здебільшого отримують жителі великих міст, це, здавалося б, мало б сприяти значному підвищенню дітородної активності населення завдяки поліпшенню матеріального становища сімей. Однак це не призводить до досягнення рівня народжуваності, необхідного для простого відтворення населення.

Демографічний перехід в Україні, що розпочався наприкінці XIX століття, досі залишається незавершеним. На його хід значно вплинули соціальні катастрофи XX століття та події останніх чотирьох десятиліть. Ще в кінці 1960-х — на початку 1970-х років з'явилися прогнози про негативні тенденції в демографії, однак ніхто не міг передбачити таку швидкість і глибину кризи. У перші роки незалежності чисельність населення перевищила 52 мільйони, але за тридцять років Україна втратила близько 20% населення, що перевищує втрати від Голодомору та Другої світової війни. Серед причин скорочення населення — не лише соціально-економічні фактори, а й військова агресія Росії [1].

Демографічна криза має багатогранний характер і охоплює всі ключові аспекти демографічного процесу: рівень народжуваності, смертності та

міграційні потоки. В умовах сучасних демографічних тенденцій, що впливають на розвиток великих міст України, особливо важливо адаптувати міську політику до нових викликів. Головною метою стає підвищення привабливості міського життя шляхом покращення інфраструктури, забезпечення доступу до якісних медичних і освітніх послуг, а також розвитку культурних установ. Це створить сприятливі умови для молоді, допоможе знизити рівень еміграції та забезпечить утримання населення в містах. За роки незалежності в Україні поменшало людей працездатного віку (16-59 років): у 1991 році в цій віковій групі було 30,2 млн осіб, цього року – 25 млн. При цьому кількість українців пенсійного віку з 1991 року практично не змінилася. Дітей (від 8 до 15 років) в Україні стало значно менше: у 1991-му – 11,8 млн, у 2020-му – 6,8 млн [2].

Низький рівень народжуваності потребує активного втручання держави, зокрема через програми підтримки сімей, фінансові дотації на дітей, доступні житлові кредити та розвиток дитячих закладів. За час незалежності в Україні народилося 13,3 мільйона дітей. Загальний рівень народжуваності з 1991 року зменшився вдвічі: якщо у 1991 році на світ з'явилося 630,8 тисячі немовлят, то у 2019 році ця цифра склала 308,8 тисячі. Помітне зниження народжуваності розпочалося після 2013 року, в середньому народжується близько 400 тисяч дітей щорічно [3]. У першому півріччі 2020 року в Україні народилося 139,1 тисячі дітей. Київ є абсолютним лідером за кількістю новонароджених — тут на світ з'явилося 14,3 тисячі дітей. Серед областей першість за показниками народжуваності належить Дніпропетровській області з 10,3 тисячі новонароджених.. Зменшення фінансового тягаря може стимулювати сім'ї до збільшення кількості дітей. У сфері охорони здоров'я необхідно інвестувати в модернізацію медичних установ та забезпечити доступ до медичних послуг. Важливо акцентувати увагу на профілактиці захворювань і пропаганді здорового способу життя. Реінтеграція внутрішньо переміщених осіб (ВПО) є ще одним важливим аспектом. Міста повинні розробити програми, що сприятимуть їх інтеграції в суспільство, включаючи освітні програми та підтримку в

працевлаштуванні. Забезпечення прав ВПО позитивно вплине на соціально-економічну ситуацію в містах.

Висновки. Демографічні аспекти розвитку великих міст України є критично важливими для їхньої стабільності. Зростання урбанізації, старіння населення та низький рівень народжуваності вимагають термінових дій з боку держави, таких як програми підтримки сімей і поліпшення умов для виховання дітей. Зменшення працездатного населення та падіння кількості дітей створюють виклики для соціально-економічного розвитку міст. Поліпшення медичного обслуговування та інтеграція внутрішньо переміщених осіб також є важливими для відновлення економічного потенціалу. Дослідження демографічних факторів мають сприяти формуванню ефективної політики міського розвитку.

Список використаних джерел

1. Населення України. Демографічні тенденції в Україні у 2002– 2019 рр.: кол. моногр. / за ред. О.М. Гладуна; НАН України, Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи. Київ: 2020.

URL: <https://idss.org.ua/arhiv/population.pdf>

2. Демографічна ситуація в Україні в період незалежності. Слово і діло.

URL: <https://www.slovoidilo.ua/2020/08/21/infografika/suspilstvo/demohrafichna-sytuacziya-ukrayini-period-nezalezhnosti>

3. Демографічні проблеми розвитку України. Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

URL: <https://www.studocu.com/uk/document/umanskyiy-derzhavniy-pedagogichniy-universitet-imeni-pavla-tichini/english-literature/demografichni-problemi-rozvitku-ukraini>

ДЕМОГРАФІЧНІ ЗМІНИ У ЗВ'ЯЗКУ З МІГРАЦІЙНИМИ ПРОЦЕСАМИ В УКРАЇНІ: МІЖРЕГІОНАЛЬНІ ВІДМІННОСТІ

Шиян Б.В.,
здобувач вищої освіти,
Миколаївський національний аграрний університет
Науковий керівник – Олійник Т. Г.,
кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет

Питання демографічних змін у зв'язку з міграційними процесами в Україні є надзвичайно актуальним, оскільки демографічна ситуація в країні суттєво змінилася через війну, внутрішню міграцію та загострення економічних проблем. Україна стикається з різким скороченням населення, особливо в східних і південних регіонах, де інтенсивні бойові дії змусили мільйони людей стати внутрішньо переміщеними особами (ВПО). За даними ООН, близько 8 мільйонів українців покинули країну з початку війни в 2022 році, і ще понад 5 мільйонів стали ВПО. Це спричинило суттєві зміни у демографічній структурі регіонів, що особливо відчутно в сільській місцевості, де і без того спостерігалось зниження народжуваності та високий рівень старіння населення.

Війна посилила регіональні диспропорції в демографічних показниках. У західних регіонах, таких як Львівська та Закарпатська області, спостерігається тимчасове зростання населення через наплив біженців, тоді як в інших частинах країни, зокрема в Донецькій, Луганській та Харківській областях, відбувається катастрофічне зменшення чисельності населення через евакуацію. Народжуваність по країні знижується, а смертність зростає через погіршення медичних послуг, інфраструктури та психологічний стрес, пов'язаний з війною. Ця ситуація також впливає на робочу силу в країні, оскільки трудова міграція, особливо серед чоловіків, значно впливає на економіку і соціальну структуру регіонів. [1]

Демографічна ситуація в Україні під впливом війни та міграційних процесів зазнала як короткотермінових, так і довготривалих змін. Війна, розпочата росією у 2022 році, суттєво прискорила вже існуючі негативні

тенденції, такі як зниження народжуваності та старіння населення. За даними Державної служби статистики України, ще до початку війни, в 2021 році, природний приріст населення був від'ємним: рівень народжуваності становив 7.7 на 1000 осіб, тоді як смертність — 15.1 на 1000 осіб. Це означало, що кількість померлих майже вдвічі перевищувала кількість народжених. Війна додала до цих показників кризовий вимір: сотні тисяч людей загинули або стали інвалідами, що ще більше збільшує показники смертності.

Ключовим аспектом міжрегіональних відмінностей стало переміщення населення. Західні області України, такі як Львівська, Івано-Франківська та Волинська, зазнали найбільшого напливу внутрішньо переміщених осіб. За даними Міжнародної організації з міграції (МОМ), понад 5 мільйонів українців були змушені переселитися всередині країни через бойові дії. У цих регіонах тимчасово зросла кількість населення, що призвело до збільшення навантаження на соціальні служби, школи, лікарні та інфраструктуру. Львів, наприклад, прийняв понад 600 тисяч переселенців у перші місяці війни. Однак, ця ситуація є нестабільною, оскільки частина переселенців згодом виїхала за кордон або повернулася до своїх домівок після стабілізації ситуації в деяких регіонах. [2]

Натомість східні та південні області України, такі як Донецька, Луганська, Херсонська та Запорізька, постраждали найбільше. Тут кількість населення скоротилася на мільйони через активні бойові дії, евакуації та масову міграцію до більш безпечних регіонів або за кордон. Ці області і до війни мали серйозні демографічні проблеми через старіння населення та високу смертність, але війна значно поглибила ці виклики. Відповідно до звіту ООН, Донецька та Луганська області втратили понад 50% свого населення через війну. Важливо також враховувати, що багато молодих та працездатних громадян покинули ці регіони, що ставить під загрозу їхнє відновлення після війни.

Зовнішня міграція також відіграє важливу роль у зміні демографічного профілю України. За даними Євростату, близько 8 мільйонів українців виїхали до країн ЄС після початку війни. Найбільші міграційні потоки спрямовані до Польщі, Німеччини та Чехії. Польща прийняла понад 1.5 мільйона українців,

надаючи їм тимчасовий захист і доступ до ринку праці. Це стало важливим демографічним викликом для України, оскільки більшість мігрантів – це жінки та діти, тоді як чоловіки залишаються в країні через мобілізацію. Така ситуація призводить до диспропорції у віковій та статевій структурі населення в окремих регіонах, що може мати довготривалі соціальні наслідки. [3]

Таким чином, демографічні зміни в Україні мають значні міжрегіональні відмінності, що залежать від інтенсивності бойових дій, масштабів міграції та регіональної специфіки. Ці процеси можуть мати тривалий вплив на відновлення країни після війни, зокрема у відбудові регіонів і вирішенні проблем старіння населення та браку робочої сили.

Список використаних джерел

1. Дзеніс О., Шарко Н.. Міжнародна міграція робочої сили в сучасних умовах та її вплив на міграційну політику держави. *Економіка та суспільство*, 2022, с. 37.
2. Сімахова А. О., Церковний, І. О.. Міграційні процеси в Україні в умовах війни: соціальний аспект. *Економіка, управління та адміністрування*, 2022, № 4 (102), с. 61-64.
3. Литвинчук О. В., Юрківський О. Й.. Міграційні процеси в Україні: загрози в умовах російсько-української війни. *Економіка, управління та адміністрування*, 2023, № 2 (104), с. 71-78.

ВПЛИВ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ НА РИНОК ПРАЦІ МИКОЛАЇВЩИНИ

Жердецька Т. В.

**здобувач другого рівня вищої освіти спеціальності 281 Публічне управління
та адміністрування**

Науковий керівник: Табацкова Г.В.

**кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств
Миколаївський національний аграрний університет**

Ринок праці є складовою частиною загального економічного ринкового механізму. Аналіз ринку праці Миколаївщини під час військового стану дає можливість забезпечити ефективне використання робочої сили, запобігає масовому безробіттю та створює умови для запровадження необхідного рівня соціального захисту населення.

Ринок праці є особливою економічною категорією, яка включає оплачувану зайнятість. Сюди входять шукачі роботи та всі зайняті, за винятком тих, хто навчається, і домашніх робітників, зайнятих у натуральному господарстві.

Як економічна категорія ринок праці являє собою складну систему відносин щодо обміну індивідуальних трудових навичок на засоби існування, необхідні для відтворення робочої сили та розміщення працівників у системі суспільного поділу праці за законами товарного виробництва [2].

Воєнні умови призвели до переселення жителів прифронтових районів і районів, де велися бойові дії. Деякі з них переїхали в інші регіони України чи навіть за її межі у пошуках нової роботи та можливостей. На тлі сучасних технологій віддалена робота стала новою реальністю для багатьох шукачів.

Однак наразі в Україні відчувається дефіцит кваліфікованих працівників, особливо в сферах, які потребують спеціальної підготовки та досвіду (таких як медицина та освіта). Така ситуація стає серйозною проблемою, що впливає на різні галузі та економічну стабільність України. Це також може призвести до зростання безробіття серед молоді та молодих спеціалістів.

У 2022 році на Миколаївщині кількість роботодавців, з якими співпрацювала обласна служба зайнятості, зменшилася майже на 50%.

Зменшення роботодавців експерт пояснює тим, що багато підприємців переїхали в безпечніші регіони.

У 2023 році обласна служба зайнятості залучила до співпраці понад дві тисячі роботодавців та наповнила базу понад дев'ятьма тисячами вакансій. Але це вдвічі менше, ніж у 2021 році, коли у було 20 000 вільних вакансій.

Станом на 29 грудня 2023 року, центр зайнятості пропонує близько 400 вакансій, більшість із них у сферах державного управління, охорони здоров'я, виробництва, торгівлі, освіти, транспорту та сільського господарства.

За роки воєнних дій Миколаїв та населені пункти області стали справжнім притулком для багатьох херсонців та Херсонської області. Херсонці й сьогодні тікають у сусідню область, рятуючись від страшних обстрілів російських окупантів з лівобережжя. У 2022 році до послуг центру зайнятості звернулося 1300 внутрішньо переміщених осіб, 300 з яких вже отримали роботу.

Водночас кількість безробітних у Миколаївській області скоротилася, незважаючи на повномасштабну війну. У 2024 році цей показник становитиме 36 тисяч жителів області, що на 21 відсоток менше, ніж у 2021 році.

Можливі шляхи вирішення проблеми на ринку праці Миколаївської області під час війни:

- реінтеграція внутрішньо переміщених осіб (область може спрямувати свої зусилля на підтримку та реінтеграцію переміщених осіб, зокрема шляхом надання можливостей перепідготовки та підвищення кваліфікації);
- програми сприяння розвитку галузей (для залучення кваліфікованих працівників до важливих секторів економіки можуть бути реалізовані програми стимулювання, такі як фінансові стимули, освітні субсидії тощо);
- розвиток внутрішнього ринку праці (область може інвестувати у формування власних кадрових резервів, зокрема шляхом розширення освітніх програм та підтримки студентів/молодих спеціалістів);

- міжнародна співпраця (налагодження співпраці з іншими країнами для обміну спеціалістами та стажування. Міжнародне співробітництво може допомогти вирішити проблему нестачі кваліфікованих кадрів);

- підтримка бізнесу та інновацій (для залучення кваліфікованих працівників важливо створити сприятливі умови для бізнесу та інновацій – спростити бюрократичні процедури та надати фінансову підтримку стартапам та діючим компаніям).

Отже ринок праці на Миколаївщині динамічно змінюється в умовах військового стану під впливом технологічного розвитку, економічних і соціальних факторів, міграційних процесів. Найбільшим попитом користуються ІТ-спеціалісти, торгові представники, медики та будівельники. Очікується, що попит на ці професії залишатиметься високим, а ринок праці й надалі адаптуватиметься до нових викликів і можливостей.

Список використаної літератури

1. Людський розвиток регіонів України : аналіз та прогноз : монографія. К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України , 2021. С 367
2. Волянська-Савчук Л. В. Ринок праці: основні поняття та проблеми сьогодення. Економічний вісник. – 2023. С. 299-304

Секція 4.
СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ
ТЕХНОЛОГІЇ ТА ІННОВАЦІЇ В
УПРАВЛІННІ

ВПЛИВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ СИСТЕМ КОМУНІКАЦІЇ НА ОПТИМІЗАЦІЮ УПРАВЛІНСЬКИХ ПРОЦЕСІВ

Абдуллаєва А. Р.,
здобувач вищої освіти факультету менеджменту, Миколаївський
національний аграрний університет
Науковий керівник: Пархоменко О. Ю.,
канд.фіз.-мат.наук, доцент кафедри економічної кібернетики,
комп'ютерних наук та інформаційних технологій Миколаївський
національний аграрний університет

Постановка проблеми. У сучасних умовах стрімкого розвитку технологій управлінські процеси потребують нових підходів до організації роботи та підвищення ефективності взаємодії між співробітниками. Традиційні методи комунікації, такі як електронна пошта або особисті зустрічі, виявляються недостатньо оперативними та гнучкими для складних і швидкозмінних бізнес-середовищ. У зв'язку з цим зростає роль інтелектуальних систем комунікації (ІСК), які забезпечують автоматизацію, підвищення продуктивності та полегшення прийняття управлінських рішень. Питання оптимізації управлінських процесів через інтеграцію ІСК стає все більш актуальним для компаній, які прагнуть досягти конкурентних переваг.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Багато наукових праць зосереджуються на вивченні впливу штучного інтелекту на бізнес-процеси, зокрема у сфері комунікацій та управління. У дослідженнях Gartner зазначено, що компанії, які впроваджують ІСК, спостерігають збільшення продуктивності на 20–30% за рахунок зменшення помилок та прискорення обміну інформацією [1,2]. Інші дослідження, такі як звіти McKinsey, підкреслюють важливість впровадження чат-ботів, віртуальних асистентів та систем автоматизації для полегшення рутинних завдань [3,4]. Окрім цього, роботи акцентують увагу на розвитку технологій обробки природної мови (Natural Language Processing, NLP), які сприяють покращенню взаємодії між людьми та комп'ютерами [5].

Мета та завдання дослідження. Мета дослідження полягає у вивченні можливостей інтелектуальних систем комунікації для підвищення ефективності

управлінських процесів. Основними завданнями є визначення основних переваг ІСК у порівнянні з традиційними методами комунікації та аналіз реальних прикладів впровадження ІСК в управлінській діяльності.

Виклад основного матеріалу. Інтелектуальні системи комунікації використовують такі технології, як штучний інтелект, машинне навчання та обробка природної мови, щоб полегшити комунікацію між співробітниками та автоматизувати низку управлінських завдань. Їхнє використання стає все більш поширеним у різних сферах діяльності, зокрема в бізнесі, державному управлінні та освіті.

Чат-боти та віртуальні асистенти є яскравими прикладами інформаційно-комунікаційних систем (ІКС), які допомагають оптимізувати процеси внутрішньої комунікації в організаціях. Ці технології дозволяють автоматизувати та спростити обробку запитів співробітників, тим самим знижуючи навантаження на HR-відділи та підвищуючи ефективність внутрішніх процесів. Наприклад, компанія Coca-Cola впровадила чат-бота для обробки запитів співробітників щодо відпусток, лікарняних та інших кадрових питань. Це дозволило зменшити час на обробку рутинних завдань, оскільки співробітники могли отримувати оперативні відповіді на свої запити без необхідності звертатися до HR-фахівців. Також, чат-бот міг надавати інформацію про наявні корпоративні політики та процедури, що підвищувало обізнаність персоналу.

Інший приклад – використання ІСК у сфері проектного менеджменту. Платформи на основі штучного інтелекту, такі як Microsoft Teams або Slack, інтегруються з іншими бізнес-додатками та автоматизують процес управління завданнями. Наприклад, система може самостійно нагадувати про дедлайни, розподіляти завдання між співробітниками та аналізувати ефективність команди на основі зібраних даних.

У державному секторі інтелектуальні системи використовуються для покращення взаємодії між громадянами та установами. В Україні було впроваджено чат-бот «Дія.Бізнес», який надає консультації підприємцям у

режимі реального часу, допомагаючи вирішувати адміністративні питання без необхідності особистого звернення до державних органів.

Важливим напрямком розвитку ІСК є аналітика великих даних (Big Data). Вона дозволяє керівникам швидко отримувати інформацію для прийняття обґрунтованих рішень. Наприклад, у компанії Amazon аналітичні системи обробляють величезний обсяг інформації про замовлення, постачання та клієнтські відгуки, що дає змогу керівництву оперативно реагувати на зміни попиту та оптимізувати логістичні процеси.

Висновки. Інтелектуальні системи комунікації мають значний вплив на оптимізацію управлінських процесів, сприяючи підвищенню ефективності роботи, автоматизації рутинних завдань та покращенню взаємодії між співробітниками. Використання таких технологій, як чат-боти, віртуальні асистенти та аналітичні платформи, дозволяє компаніям швидше приймати рішення та підвищувати свою конкурентоспроможність. Водночас важливо враховувати потенційні ризики, пов'язані з впровадженням ІСК, зокрема кібербезпеку та можливість помилок у роботі алгоритмів. Подальші дослідження мають бути спрямовані на пошук шляхів мінімізації цих ризиків та підвищення ефективності використання інтелектуальних систем у різних галузях управління.

Список використаних джерел

1. <https://www.gartner.com/en/finance/trends/robotic-process-automation>
2. <https://www.gartner.com/en/articles/optimize-ai-investments-for-long-term-business-growth>
3. <https://www.mckinsey.com/capabilities/mckinsey-digital/our-insights/how-bots-algorithms-and-artificial-intelligence-are-reshaping-the-future-of-corporate-support-functions>
4. <https://www.mckinsey.com/featured-insights/future-of-work/skill-shift-automation-and-the-future-of-the-workforce>
5. Bahja M. Natural Language Processing Applications in Business. E-Business [Working Title]. 2020. URL: <https://doi.org/10.5772/intechopen.92203>

ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ВЕБ-ЗАСТОСУНКІВ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ В FASHION-ІНДУСТРІЇ: АНАЛІЗ ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ ТА СТАЛИЙ РОЗВИТОК

Арапенко В. І.

**здобувач вищої освіти факультету менеджменту,
Миколаївський національний аграрний університет**

**Науковий керівник – Пархоменко О. Ю.,
канд.фіз.-мат.наук, доцент кафедри економічної кібернетики,
комп'ютерних наук та інформаційних технологій
Миколаївський національний аграрний університет**

Постановка проблеми. Fashion-індустрія є одним із найбільших секторів економіки, проте водночас вона відома своїм значним негативним впливом на довкілля. Розвиток електронної комерції та впровадження веб-застосунків сприяли змінам у способах продажу та споживання продукції, полегшуючи доступ до товарів та розширюючи аудиторію брендів. Однак це також породило нові виклики, пов'язані з екологічною відповідальністю: збільшення логістичних операцій, використання ресурсів для створення цифрової інфраструктури та зростання обсягів упаковки. У зв'язку з цим виникає необхідність дослідити, як впровадження веб-застосунків електронної комерції впливає на екологію та яким чином компанії можуть інтегрувати принципи сталого розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У наукових публікаціях останніх років велика увага приділяється екологічним аспектам електронної комерції та сталому розвитку. Дослідження McKinsey показують, що індустрія моди генерує близько 10% глобальних викидів парникових газів, а до 2030 року ці показники можуть зрости через збільшення обсягів онлайн-замовлень [1,2]. Крім того, звіти Greenpeace наголошують на негативному впливі упаковок і повернень товарів, які призводять до накопичення пластикових відходів та збільшення вуглецевого сліду через перевезення [3].

Паралельно дослідження, присвячені сталому розвитку, підкреслюють важливість впровадження екологічних стратегій у ланцюги постачання та операції [4]. Деякі компанії, такі як Patagonia та H&M, вже використовують

екологічні ініціативи, інтегруючи цифрові платформи з рішеннями для зменшення впливу на довкілля. Наприклад, ці бренди пропонують прозорість ланцюгів постачання та програми повторного використання одягу.

Мета та завдання дослідження. Мета цього дослідження – проаналізувати екологічні аспекти впровадження веб-застосунків електронної комерції у fashion-індустрії та запропонувати шляхи інтеграції принципів сталого розвитку. Завдання дослідження включають оцінку впливу електронної комерції на екологічний стан через логістику, упаковку та цифрову інфраструктуру, дослідження, як компанії можуть зменшити свій вуглецевий слід за допомогою технологій та виявлення прикладів екологічних практик у сфері моди, що базуються на цифрових платформах.

Виклад основного матеріалу. Однією з ключових проблем є збільшення обсягів перевезень унаслідок зростання онлайн-замовлень. Доставка продукції кінцевим споживачам потребує палива, що підвищує викиди CO₂. Особливо великий вплив мають експрес-доставки, які збільшують кількість поїздок з неповним завантаженням транспортних засобів. Повернення товарів також створюють додаткове навантаження на логістичну інфраструктуру.

Онлайн-торгівля передбачає використання упаковок, що часто містять пластик і матеріали, які важко піддаються переробці. Багато компаній починають переходити на екологічні пакувальні рішення, такі як біорозкладні пакети або вторинно перероблений картон. Наприклад, бренди ASOS та Zalando вже впроваджують багаторазові упаковки для доставки замовлень.

Крім того, скорочення кількості повернень товарів може значно зменшити відходи та викиди. Компанії впроваджують віртуальні примірювальні, які дозволяють клієнтам точніше підбирати одяг, знижуючи потребу у поверненнях.

Функціонування веб-застосунків електронної комерції вимагає потужних серверів та дата-центрів, що споживають значні обсяги електроенергії. Це створює додатковий вуглецевий слід, особливо якщо енергія не надходить із відновлюваних джерел. Для вирішення цієї проблеми компанії можуть

використовувати хмарні платформи з низьким вуглецевим слідом, такі як Google Cloud або AWS, що підтримують енергозбереження.

Деякі бренди вже демонструють успішні приклади екологічних ініціатив, інтегрованих у веб-застосунки. Наприклад, H&M пропонує клієнтам можливість повернути старий одяг для переробки, отримавши знижку на нові покупки. Patagonia на своєму сайті продає вживані речі та стимулює вторинне використання продукції, що знижує обсяги виробництва та споживання ресурсів.

Висновки. Впровадження веб-застосунків електронної комерції у fashion-індустрії має як позитивні, так і негативні екологічні наслідки. З одного боку, онлайн-торгівля сприяє оптимізації операцій та зниженню витрат на фізичну інфраструктуру, але з іншого боку, вона призводить до зростання логістичних операцій, відходів та вуглецевих викидів. Для досягнення сталого розвитку компаніям необхідно впроваджувати екологічно дружні рішення, зокрема оптимізувати логістику, використовувати «зелену» енергію та зменшувати кількість упаковок.

Подальші дослідження мають бути зосереджені на розробці нових технологій для мінімізації впливу електронної комерції на довкілля, а також на пошуку найкращих практик інтеграції стратегій у бізнес-моделі fashion-брендів.

Список використаних джерел

1. <https://www.mckinsey.com/industries/retail/our-insights/sustainable-style-how-fashion-can-afford-and-accelerate-decarbonization>
2. <https://www.mckinsey.com/industries/retail/our-insights/fashion-on-climate>
3. <https://www.greenpeace.org/usa/reports/packaging-away-the-planet-2019/>
4. Kot S. Sustainable Supply Chain Management in Small and Medium Enterprises. Sustainability. 2018. Vol. 10, no. 4. P. 1143.
URL: <https://doi.org/10.3390/su10041143>

БЛОКЧЕЙН-ТЕХНОЛОГІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОЗОРОСТІ ЕКОЛОГІЧНОЇ ЗВІТНОСТІ: ЄВРОПЕЙСЬКА ПРАКТИКА

Білоус В.В.,
здобувачка вищої освіти факультету менеджменту,
Миколаївський національний аграрний університет
Науковий керівник – Христенко О. А.,
кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет

Підприємства та контролюючі органи стикаються з кількома ключовими викликами, серед яких особливо вирізняється проблема достовірності даних: близько 40% компаній стикаються з труднощами в процесі верифікації екологічних показників. Крім того, відсутність єдиних стандартів звітності ускладнює порівняння даних між різними підприємствами та країнами, що створює додаткові бар'єри для оцінки екологічних зусиль на глобальному рівні. Оперативність доступу до інформації також залишається суттєвою проблемою, оскільки верифікація екологічних даних займає від 2 до 6 місяців, що сповільнює процес прийняття рішень і впровадження необхідних змін.

В умовах зростаючої уваги до екологічних проблем та посилення вимог до прозорості корпоративної звітності, використання інноваційних технологій стає критично важливим для забезпечення достовірності екологічних даних. Згідно з даними Світового економічного форуму[2], понад 86% великих корпорацій вважають екологічну прозорість критично важливою для свого розвитку.

Блокчейн-технології, завдяки своїм властивостям незмінності та децентралізації, пропонують революційний підхід до управління екологічною інформацією та звітністю. Основна ідея блокчейну полягає в тому, що дані зберігаються у “блоках”, які потім об'єднуються у “ланцюг”. Кожен блок містить інформацію про транзакції або операції, а також спеціальний код, який посиляється на попередній блок у ланцюгу. Таким чином, всі блоки зв'язані між собою, і їхню послідовність неможливо змінити без згоди більшості вузлів мережі[1]. Основними перевагами технології для екологічної звітності представлені незмінність даних, прозорість та відстежуваність,

децентралізований характер зберігання інформації, можливість використання смарт-контрактів та автоматизація процесів верифікації.

В Європі вже існують численні приклади використання блокчейн-технологій для екологічної звітності, які демонструють їх потенціал у забезпеченні прозорості та підвищенні відповідальності бізнесу за екологічні показники. Розглянемо застосування блокчейну у забезпеченні прозорості екологічної звітності на основі шведської ініціативи TreeChain[3], яка спеціалізується на лісовідновленні та його відстеженні.

Блокчейн у проєкті TreeChain діє як децентралізована база даних, де кожне висаджене дерево фіксується як окрема транзакція. Кожен етап, починаючи від вибору місця для посадки, до відстеження росту дерева та його екологічного внеску, записується в блокчейн і може бути перевірений будь-якою зацікавленою стороною на публічному вебсайті EcoMatcher[4]. Такий підхід дозволяє уникнути корупції та нецільового використання коштів у екологічних проєктах, які часто є проблемою в цій сфері. Крім того, TreeChain дозволяє відстежувати екологічні показники кожного висадженого дерева, такі як кількість вуглецю, який воно поглинає, кількість води, яку воно споживає, та вплив на місцеву екосистему.

Таким чином, однією з найважливіших переваг блокчейн-технології є незмінність даних і децентралізований характер їх зберігання, що дозволяє значно зменшити ризик фальсифікації або маніпуляції даними. Це особливо актуально для екологічної звітності, де прозорість і довіра є ключовими елементами. Автоматизація процесів за допомогою смарт-контрактів дозволяє швидше та точніше верифікувати екологічні показники, що скорочує час на перевірку та прийняття рішень.

Отже, блокчейн-технології пропонують революційний підхід до управління екологічною інформацією, відкриваючи нові можливості для підвищення екологічної відповідальності бізнесу, що може стати важливим інструментом для досягнення сталого розвитку, сприяючи глобальним зусиллям у боротьбі зі зміною клімату. Європейська практика демонструє, що ці технології

вже успішно впроваджуються і можуть бути прикладом для інших країн світу. В майбутньому можна очікувати, що блокчейн-технології стануть стандартом у галузі, спонукаючи ще більше підприємств до активних дій у напрямку екологічної відповідальності.

Список використаних джерел

1. БЛОКЧЕЙН – це що таке, навіщо потрібен та як він працює. Termin.in.ua: вебсайт. URL: <https://termin.in.ua/blokcheyn/> (дата звернення: 31.01.2024).
2. Kim S., Huh J. Blockchain of carbon Trading for UN sustainable Development goals. Sustainability. 2020. Vol. 12, no. 10. P. 4021. DOI: <https://doi.org/10.3390/su12104021>
3. Treechain Network – The Blockchain & IoT Platform for planting & connecting billions of trees: website. URL: <https://treechain.network/> (дата звернення: 22.10.2024).
4. TreeChain – EcoMatcher. EcoMatcher: website. URL: <https://www.ecomatcher.com/treechain/> (дата звернення: 25.06.2024).

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ТЕРИТОРІАЛЬНОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

**Бричко А.М.,
к.е.н., доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Сумського національного аграрного університету**

Використання інформаційних технологій у територіальному економічному управлінні є ключовим інструментом для підвищення ефективності управлінських процесів на місцевому рівні. Сучасні ІТ-рішення дозволяють оптимізувати ресурси, аналізувати великі обсяги даних, автоматизувати процеси та підвищувати прозорість прийняття рішень. Вони забезпечують інтеграцію різних інформаційних потоків, що сприяє кращому розумінню економічних тенденцій на території, плануванню розвитку регіонів та моніторингу соціально-економічних показників. У результаті, інформаційні технології стають важливим елементом у формуванні стратегій сталого розвитку територій і прийнятті рішень, орієнтованих на місцеві потреби.

Інформаційні технології мають вирішальне значення в територіальному економічному управлінні, оскільки забезпечують доступ до актуальних даних і їхній аналіз у режимі реального часу. Це дозволяє управлінцям швидше реагувати на зміни в економіці регіону, приймати обґрунтовані рішення та прогнозувати розвиток на основі точних показників. Використання аналітичних платформ і програмних рішень дає змогу виявляти економічні ризики та слабкі місця в управлінні, що підвищує ефективність заходів, спрямованих на стимулювання економічного зростання.

Окрім цього, інформаційні технології дозволяють вдосконалити процес планування розвитку територій. Інструменти просторового аналізу, такі як геоінформаційні системи (ГІС), допомагають більш точно визначати потреби громад, знаходити оптимальні рішення для розвитку інфраструктури та використовувати наявні ресурси. Завдяки ГІС можна аналізувати територіальну доступність соціальних та економічних послуг, планувати будівництво об'єктів та оцінювати потенціал території для інвестицій.

Автоматизація процесів управління також є важливою перевагою інформаційних технологій. За допомогою сучасних програмних рішень можна спростити облік і контроль за фінансовими, кадровими та матеріальними ресурсами регіону. Це сприяє зниженню витрат і підвищенню прозорості у використанні державних і місцевих бюджетів. Крім того, автоматизація дозволяє підвищити продуктивність працівників, зменшуючи кількість рутинних завдань та прискорюючи процеси прийняття рішень.

Не менш важливою є роль інформаційних технологій у взаємодії між органами місцевого самоврядування та громадянами. Впровадження електронного врядування (e-government) сприяє поліпшенню комунікації та підвищенню рівня довіри до державних структур. Завдяки електронним сервісам громадяни можуть отримувати доступ до інформації, подавати запити та отримувати відповіді швидко та зручно. Це сприяє залученню населення до управлінських процесів та посиленню громадського контролю за роботою влади.

Інформаційні технології також відіграють важливу роль у розвитку інвестиційного потенціалу територій. Завдяки електронним платформам можна створювати бази даних про наявні інвестиційні проєкти, земельні ділянки та інші ресурси, доступні для інвесторів. Це дозволяє не тільки полегшити доступ інвесторів до інформації, але й прискорити процес прийняття рішень щодо співпраці з місцевою владою.

Отже, впровадження інформаційних технологій у територіальне економічне управління є важливим чинником модернізації та підвищення ефективності управлінських процесів на місцевому рівні. Вони забезпечують більш точне планування, прозорість у використанні ресурсів, автоматизацію управлінських функцій та залучення громадян до прийняття рішень, де управлінці можуть краще адаптуватися до сучасних викликів, розвивати інвестиційний потенціал і впроваджувати стратегії сталого розвитку, що сприяє підвищенню економічної спроможності та добробуту громад.

АВТОМАТИЗАЦІЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ТА ВИДИ СИСТЕМ АВТОМАТИЗАЦІЇ

**Вишневський О. О.,
здобувач вищої освіти групи КН-2/1
Миколаївського національного аграрного університету
Науковий керівник: Пархоменко О. Ю.,
канд.фіз.-мат.наук, доцент кафедри економічної кібернетики,
комп'ютерних наук та інформаційних технологій
Миколаївський національний аграрний університет**

Постановка проблеми. У сучасному бізнес-середовищі ефективне управління процесами є ключем до зростання та конкурентоспроможності компаній. Однак із розширенням обсягів діяльності та ускладненням процесів виникає необхідність у мінімізації ручної праці, підвищенні точності операцій та швидкості прийняття рішень. Автоматизація бізнес-процесів (BPA, Business Process Automation) дозволяє вирішити ці завдання, сприяючи зниженню витрат та оптимізації ресурсів. На сьогодні автоматизація охоплює як окремі рутинні операції, так і комплексні бізнес-процеси, використовуючи сучасні технології.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У дослідженнях консалтингових компаній, таких як McKinsey та Deloitte, наголошується, що автоматизація процесів дозволяє скоротити витрати на управлінські функції на 30-50% [1]. Gartner прогнозує, що до 2025 року більшість організацій застосовуватимуть гібридні системи автоматизації, які поєднують елементи штучного інтелекту, роботизації та хмарних технологій [2]. У наукових статтях підкреслюється, що успішна автоматизація не лише скорочує витрати, але й покращує клієнтський досвід, підвищує точність виконання завдань та полегшує масштабування бізнесу [3].

Мета та завдання дослідження. Мета дослідження полягає у визначенні переваг та викликів автоматизації бізнес-процесів, а також класифікації основних видів систем автоматизації. Завдання дослідження: описати роль автоматизації у сучасному бізнесі та визначити основні види систем автоматизації.

Виклад основного матеріалу. Автоматизація бізнес-процесів – це процес переведення рутинних або повторюваних завдань на спеціалізовані програмні рішення. Вона охоплює різні етапи діяльності організації: від управління фінансами та логістикою до маркетингу й HR. Основна мета – зменшити потребу в ручній роботі, знизити помилки та підвищити ефективність роботи.

Переваги автоматизації:

- скорочення витрат на виконання завдань;
- підвищення точності завдяки виключенню людського фактора;
- прискорення виконання операцій та обробки даних;
- покращення прозорості бізнес-процесів через використання аналітики.

На ринку представлені різні види систем автоматизації, залежно від цілей та специфіки бізнесу.

ERP-системи (Enterprise Resource Planning) інтегрують усі основні функції компанії: фінанси, логістику, управління людськими ресурсами та виробництво. Вони забезпечують єдину платформу для збору та обробки даних, що дозволяє компаніям контролювати всі процеси в реальному часі. Прикладом є SAP або Oracle ERP, які широко використовуються у великих корпораціях.

CRM-системи (Customer Relationship Management) автоматизують процеси взаємодії з клієнтами. Вони дозволяють збирати дані про клієнтів, відстежувати історію замовлень, а також керувати маркетинговими кампаніями та продажами. Популярні приклади CRM – Salesforce та HubSpot.

Системи роботизованої автоматизації процесів (RPA, Robotic Process Automation) використовують програмні «роботи» для виконання рутинних завдань, таких як обробка даних або заповнення документів. Наприклад, компанія UiPath надає рішення для автоматизації бухгалтерського обліку, скорочуючи час на обробку рахунків та звітів.

Системи управління бізнес-процесами (BPM, Business Process Management) надають можливість моделювати, оптимізувати та контролювати бізнес-процеси. Такі рішення застосовуються для покращення внутрішньої

координації між підрозділами та підвищення продуктивності. Приклад – Bizagi або IBM BPM.

Хмарні платформи та сервіси SaaS (Software as a Service) дозволяють компаніям використовувати програмне забезпечення без необхідності встановлення його на локальних серверах. Вони є гнучкими, масштабованими та доступними з будь-якої точки світу. Приклад Google Workspace та Microsoft 365.

Багато компаній вже успішно інтегрували автоматизовані рішення у свої бізнес-процеси. Наприклад, Amazon використовує роботизовані системи для оптимізації логістики на своїх складах, що дозволяє значно скоротити час обробки замовлень. У свою чергу, Coca-Cola впровадила CRM-систему для ефективного управління відносинами з клієнтами та прогнозування попиту.

У сфері фінансів компанії застосовують ERP-рішення для автоматизації бухгалтерії та управління запасами. Наприклад, у Nestlé впровадження ERP-системи дозволило підвищити прозорість бізнес-процесів та скоротити витрати на управління ланцюгами постачання.

Висновки. Автоматизація бізнес-процесів є необхідною умовою для підвищення ефективності та конкурентоспроможності компаній у сучасному середовищі. Використання різних типів систем, таких як ERP, CRM, RPA та BPM, дозволяє оптимізувати операційну діяльність, підвищити якість обслуговування клієнтів та знизити ризик помилок. Водночас автоматизація створює нові виклики, зокрема необхідність підготовки персоналу до роботи з новими технологіями та забезпечення кібербезпеки.

Список використаних джерел

1. <https://www.deloitte.com/global/en/services/consulting/perspectives/the-deloitte-approach-to-robotic-process-automation.html>
2. <https://www.gartner.com/en/webinar/448856/1058287>
3. Hofmann P., Samp C., Urbach N. Robotic process automation. Electronic Markets. 2019. Vol. 30, no. 1. P. 99–106. URL: <https://doi.org/10.1007/s12525-019-00365-8>

СТРАТЕГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Воробйова С. С.,
здобувач вищої освіти факультету менеджменту
Науковий керівник: Полторак А.С.,
д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри менеджменту та маркетингу,
Миколаївський національний аграрний університет

У сучасному світі, де цифрові технології швидко змінюють бізнес-середовище, стратегічний менеджмент стає ключовим інструментом для забезпечення конкурентоспроможності організацій. У даному контексті розглянемо основні аспекти адаптації стратегічного менеджменту до умов цифрової економіки, які акцентують увагу на важливості інтеграції цифрових технологій у бізнес-процеси, розробці нових моделей ведення бізнесу та використанні аналітики даних для прийняття рішень. Виходячи з вищенаведених аргументів, можна стверджувати, що обрана тема є актуальною.

Головною метою даної роботи є обґрунтування теоретичних засад та практичних підходів щодо стратегічного менеджменту в умовах цифрової економіки.

Стратегічний менеджмент в умовах цифрової економіки набуває особливої важливості в контексті швидких змін бізнес-середовища, спричинених цифровими трансформаціями. Дослідження Т. Гринько, Т. Гвініашвілі та М. Каліберда [1] акцентують увагу на необхідності інтеграції цифрових технологій у стратегії підприємств для підтримання їхньої конкурентоспроможності. Як зазначає С. Сазонова, Д. Новиков [2], важливим є впровадження контролінгу стратегічного управління для забезпечення адаптації до цифрових викликів. Крім того, О. Кравчук, І. Варіс та К. Рубель [3] наголошують на важливості цифровізації управління персоналом, що стає одним із ключових чинників успіху сучасних підприємств. Дослідження А. Сухорукової та О. Сухорукової [4] підтверджують, що стратегічний менеджмент в умовах транзитивних економічних систем вимагає особливої

уваги до нових технологій. На думку Л. Ліщинської [5], основним чинником ефективного управління є адаптація стратегічних рішень до цифрових викликів сучасної економіки.

Цифрова трансформація радикально змінює бізнес-ландшафт, створюючи як нові можливості, так і серйозні виклики для підприємств. Стратегічний менеджмент – це процес розробки та реалізації стратегій на різних рівнях. На стратегічному рівні визначаються довгострокові цілі компанії, застосовують аналіз зовнішнього середовища (SWOT-аналіз) та вибір оптимальної стратегії (зростання, стабілізації або скорочення). Так, політичний рівень містить розробку середньострокових планів для реалізації стратегічних цілей. На тактичному рівні відбувається операційне управління компанією, спрямоване на ефективну реалізацію стратегій [5].

Для успішної цифрової трансформації українські компанії застосовують такі ключові стратегічні аспекти: співпрацю з технологічними партнерами, оновлення бізнес-моделей під вимоги цифрового ринку, залучення фахівців з ІТ, захист від кіберзагроз та використання даних для прийняття рішень.

Система стратегічного контролінгу – це інструмент управління, який допомагає підприємствам досягати своїх довгострокових цілей в умовах постійних змін. Ця система збирає, аналізує та обробляє різноманітну інформацію, щоб забезпечити ефективне прийняття рішень на всіх рівнях управління [6]. Головною метою контролінгу є зробити стратегічне управління більш гнучким та адаптивним до викликів цифрової епохи. Контролінг допомагає ідентифікувати ризики, оптимізувати процеси, приймати обґрунтовані рішення та забезпечити сталий розвиток [2].

Отже, цифрова економіка радикально змінює правила гри в бізнесі, створюючи як нові можливості, так і значні виклики для підприємств. Стратегічний менеджмент в таких умовах набуває особливої актуальності. Система стратегічного контролінгу відіграє важливу роль у забезпеченні ефективності стратегічного управління в умовах цифрової економіки. Завдяки контролінгу підприємства можуть своєчасно виявляти відхилення від

стратегічних планів, оцінювати ефективність реалізації стратегій та вносити необхідні корективи. Перспективи розвитку стратегічного менеджменту пов'язані з подальшою інтеграцією цифрових технологій у всі сфери бізнесу, розвитком штучного інтелекту, посиленням ролі даних та аналітики.

Список використаних джерел:

1. Гринько Т., Гвініашвілі Т., Каліберда М. Стратегічне управління підприємством в умовах цифрової економіки. *Економіка та суспільство*. 2023. № 50. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-71> (дата звернення: 20.09.2024).
2. Сазонова С. В., Новиков Д. М. Контролінг стратегічного управління на підприємствах в умовах цифрової економіки. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2023. № 15. С. 201–208. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2023.15.24> (дата звернення: 20.09.2024).
3. Кравчук О. І., Варіс І. О., Рубель К. О. Цифровізація менеджменту персоналу: концептуальні аспекти та тенденції. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2024. № 12. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-12-07-04> (дата звернення: 20.09.2024).
4. Sukhorukov A., Sukhorukova O., Стратегічний менеджмент в економічних системах транзитивних країн. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2021. № 48. С. 22-27. DOI: <https://doi.org/10.32841/2413-2675/2021-48-3> (дата звернення: 20.09.2024).
5. Ліщинська Л.Б. Перспективи ефективного управління в умовах цифрової економіки. *Науково-технічна конференція підрозділів Вінницького національного технічного університету*. 2021. URL: <http://surl.li/jivdhm> (дата звернення: 20.09.2024).
6. Poltorak A., Bodnar O., Rybachuk I., Statsenko V. The impact of the strategy of socio-economic recovery of rural areas on the management of agricultural enterprises. *Ekonomika APK*. 2024. Vol. 31(3), pp. 45-56. DOI: 10.32317/2221-1055.2024030.45.

РОЛЬ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДВИЩЕННІ ПРОДУКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

**Гетманцева К. С.,
здобувачка вищої освіти факультету менеджменту,
Миколаївський національний аграрний університет
Науковий керівник – Олійник Т. Г.,
кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет**

Постановка проблеми. Інноваційні технології суттєво підвищують продуктивність підприємств через автоматизацію, оптимізацію процесів та зменшення витрат. Серед ключових технологій, що впливають на продуктивність, виділяються роботизація, яка знижує витрати та підвищує точність, штучний інтелект, що оптимізує управління даними, 3D-друк для прискорення прототипування, а також Інтернет речей (IoT), що інтегрує виробничі елементи в єдину систему.

Мета та завдання дослідження. є всебічний аналіз впливу інноваційних технологій на продуктивність підприємств різних галузей. Основними завданнями є оцінка поточного стану використання інноваційних технологій на підприємствах, проаналізувати вплив інноваційних технологій на різні аспекти діяльності підприємств, розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності використання інноваційних технологій на підприємствах.

Виклад основного матеріалу. Сучасні технології автоматизації та роботизації допомагають зменшити витрати на ручну працю, підвищуючи швидкість і якість виробництва. Вони охоплюють роботизовані конвеєри та автоматизовані склади, які зменшують вплив людського фактора на продуктивність. Приклади застосування роботів можна спостерігати в автомобілебудуванні, де вони забезпечують точне складання автомобілів, а також у харчовій промисловості, де автоматизовані системи пакування підвищують ефективність процесів. Штучний інтелект і великі дані дозволяють аналізувати обсяги інформації, оптимізуючи виробничі процеси та управління ресурсами. AI

допомагає прогнозувати попит, управляти запасами та знижувати кількість дефектів, що робить його корисним у логістиці та виробництві.

Застосування енергозберігаючих технологій, таких як відновлювані джерела енергії та системи оптимізації енергоспоживання, допомагає знижувати витрати й робить виробництво екологічнішим. Інтелектуальні системи управління енергоресурсами та новітні матеріали сприяють зменшенню споживання енергії та екологічного впливу підприємств. Порівняння традиційних і інноваційних підприємств демонструє, що останні мають значно вищі показники продуктивності. Інноваційні компанії швидше випускають продукцію, забезпечують більшу прибутковість та досягають високої енергоефективності завдяки впровадженню новітніх технологій. Автоматизація виробничих процесів дозволяє знизити собівартість продукції, зменшуючи витрати на ручну працю та оптимізуючи ресурси.

Інновації є ключовим фактором підвищення конкурентоспроможності підприємств. Вони допомагають підприємствам виходити на міжнародні ринки, збільшуючи їх присутність у глобальній економіці. Впровадження новітніх технологій також сприяє підвищенню вартості бренду й збільшенню лояльності клієнтів, оскільки інноваційні підприємства сприймаються як лідери галузі, які постійно вдосконалюють свою продукцію та послуги.

Державна підтримка та інвестиційні фонди відіграватимуть ключову роль у стимулюванні інновацій. Програми державних інвестицій, націлені на підтримку інновацій у виробничому секторі, забезпечать фінансування для досліджень і розробок, що дозволить підприємствам впроваджувати нові технології. Створення інноваційних кластерів і центрів компетенцій буде сприяти обміну знаннями та ресурсами, що підвищить конкурентоспроможність регіонів.

Інновації також мають величезний потенціал у підвищенні сталості та екологічності виробництва. Вони можуть допомогти підприємствам досягати цілей сталого розвитку, зменшуючи викиди, оптимізуючи використання ресурсів і впроваджуючи екологічні матеріали. Завдяки інноваційним технологіям

виробництво може стати більш ефективним і відповідати сучасним екологічним стандартам.

Висновок. Таким чином, впровадження інноваційних технологій суттєво підвищує продуктивність підприємств, покращує їх економічні показники та конкурентоспроможність. Системи автоматизації, штучний інтелект, робототехніка та нові матеріали створюють можливості для зниження витрат, оптимізації виробничих процесів і покращення якості продукції. Для ефективного впровадження інновацій підприємствам слід звернути увагу на ключові рекомендації: інвестувати в навчання та перепідготовку персоналу, поступово автоматизувати та впроваджувати нові технології, а також активно залучати державну підтримку у вигляді інвестиційних програм і створення інноваційних кластерів.

Список використаних джерел:

1. Войчук М. В. Етимологія поняття «економічна інклюдія» в контексті циклічного розвитку економіки. Інноваційна економіка. 2021. № 3-4 (87). С. 29.
2. Дзямуліч М. І., Чумагіна Ю. О. Продуктивність праці та людський капітал і їх взаємозв'язок в сучасній економічній системі. Економічний форум. 2018. № 3. С. 264.
3. Продіус О. І. Категоріальний апарат дослідження поняття «інновація» як фундамент інклюзивного розвитку. Економіка і менеджмент. 2020. № 42. С. 67.
4. Уніят А. В., Юзвін З. І. Концепція інклюзійної економіки в контексті сучасного сталого розвитку країн. Ефективна економіка. 2019. № 2. С. 7.
5. Zybarena, O., Kravchuk, I., Pushak, Y., Verbivska, L., Makeieva, O. Economic and Legal Aspects of the Network Readiness of the Enterprises in Ukraine in the Context of Business Improving. Studies of Applied Economics. 2021. Vol. 39(5).

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

Гончарук В. С.

**здобувач вищої освіти факультету менеджменту,
Миколаївський національний аграрний університет**

**Науковий керівник – Олійник Т. Г.,
кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет**

Постановка проблеми. Однією з актуальних проблем аграрного сектору є інноваційний шлях розвитку сільськогосподарського виробництва. Без використання інноваційних технологій практично неможливо створити конкурентоспроможну продукцію. Інтенсивне впровадження інноваційних технологій у аграрний сектор сприятиме зростанню продуктивності праці, економії матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, зростанню обсягів виробництва.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання використання інноваційних технологій у аграрному секторі досліджували В.Є. Данкевич, А.Є. Данкевич [1], О.О. Веремєєнко, С.В. Нагаєць, Є.С. Семібратова, О.Г. Череп [4] та ін.

Мета та завдання дослідження. Дослідити вплив інноваційних технологій на ефективність і продуктивність аграрного сектору, а також оцінити їх роль у забезпеченні продовольчої безпеки та сталого розвитку сільського господарства. Основними завданнями є визначення інноваційних технологій в аграрному секторі; аналіз різних інноваційних технологій, які використовуються в аграрному секторі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Засновником інноваційної теорії вважається австрійський економіст Йозеф Шумпетер, який у своїй праці «Теорія економічного розвитку», опублікованій у 1912 році, розглядав інновації як засіб підприємництва для отримання прибутку. Інновації є ефективним засобом конкурентної боротьби, оскільки ведуть до створення нових потреб, до зниження

собівартості продукції, до припливу інвестицій, до покращення іміджу виробника нової продукції, до відкриття і захоплення нових ринків.

Інноваційні технології – це технології, необхідні для подальшого розвитку суспільства, що з'являються на кожному новому етапі розвитку людства, завдяки відкриттям у сфері наукових знань або виникають із потреб суспільства. Інноваційні технології в аграрному секторі – перш за все, нова техніка, нові сорти рослин, нові породи тварин, нові добрива та засоби захисту рослин і тварин, нові методи профілактики та лікування тварин, нові форми організації, фінансування та кредитування виробництва, а також нові підходи до підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів [2].

Розглянемо деякі інноваційні технології, які використовуються в аграрному секторі:

1) Навігаційні системи GPS. В даний час багато аграрних підприємств використовують сучасну сільськогосподарську техніку, оснащену навігаційними системами, які використовують для роботи сигнали супутника GPS і дозволяють підвищити ефективність використання техніки, особливо широкого захоплення. Такий підхід до сільського господарства називають «точним землеробством». Однією з головних причин застосування GPS-навігації в сільському господарстві є проста оптимізація: чим акуратніше ви посієте, обробите землю, зберете врожай, тим вищі будуть показники і відповідно, дохід [4].

2) Інтернет речей. Інтернет речей дозволяє підключати до мережі різні пристрої та датчики, що забезпечує збір даних у реальному часі. Це сприяє більш точному моніторингу виробничих процесів, виявленню та усуненню проблем на ранніх стадіях, а також покращенню управління запасами та логістикою [1].

3) Робототехніка та автоматизація. Роботи та автоматизовані системи беруть на себе рутинні завдання, такі як посадка, полив і збір врожаю, що дозволяє фермерам зосередитися на управлінні та стратегічному плануванні. Наприклад, французька компанія Naïo Technologies виробляє роботів для прополки полів. Робот Dino обробляє до 15 гектарів на день, видаляючи бур'яни з міліметровою точністю. А британський стартап Small Robot Company розробив

робота Том, який за допомогою штучного інтелекту може перевіряти поля та виявляти бур'яни та хвороби. Том сканує поле з високою точністю, створюючи карту бур'янів, а потім проводить точкове обприскування гербіцидами, застосовуючи їх лише до бур'янів. Це зменшує використання пестицидів на 95% і значно підвищує екологічність землеробства.

4) Дрони в сільському господарстві. Наприклад, в Австралії фермери активно використовують дрони для спостереження за станом пасовищ і переміщенням худоби. Дрони допомагають знаходити загублених тварин і стежити за їх здоров'ям, а також оцінювати якість трави та оптимізувати управління пасовищами [3].

Висновки. Розвиток аграрного сектору значною мірою визначається рівнем залучення інноваційних технологій та ефективністю виробництва. Інноваційний розвиток аграрного сектору сприятиме стабільному зростанню експорту та рівня внутрішнього споживання, зменшенню обсягів імпорту за рахунок заміщення власним виробництвом; зростання конкурентоспроможності аграрного сектора і, як наслідок, підвищення його інвестиційної привабливості.

Список використаних джерел

1. Данкевич В.Є., Данкевич А.Є. Інтернет речей та штучний інтелект як ключові елементи інноваційного розвитку підприємств в епоху цифрових викликів. *Економіка*. 2024.

2. Дудар Т. Розвиток інноваційної діяльності в аграрному секторі економіки України. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2019. №1.

3. Сучасні технології в сільському господарстві. URL: <https://eos.com/uk/blog/suchasni-tekhnologii-v-silskomu-hospodarstvi/>

4. Череп О.Г., Нагаєць С.В., Веремеєнко О.О., Семібратова Є.С. Впровадження сучасних цифрових технологій в аграрному секторі. *Облік та оподаткування*. 2024.

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ НЕЧІТКОЇ ЛОГІКИ ДЛЯ ОЦІНКИ ТА УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЧНИМИ РИЗИКАМИ В ПРОМИСЛОВOSTІ

**Дармосюк В. М.,
кандидат фізико-математичних наук, доцент,
доцент кафедри вищої та прикладної математики
Миколаївського національного аграрного університету**

Постановка проблеми. Промислова діяльність супроводжується значними екологічними ризиками, такими як забруднення повітря, водних ресурсів і ґрунтів, а також небезпекою технологічних аварій. Ці ризики характеризуються високим рівнем невизначеності, оскільки багато факторів, що впливають на екологічний стан, не можуть бути точно виміряні або передбачені. Традиційні методи оцінки ризиків не завжди дають можливість точно врахувати складність взаємозв'язків між цими факторами. У таких випадках ефективним рішенням є застосування методів нечіткої логіки (fuzzy logic), що дозволяє працювати з нечіткими даними та невизначеністю, створюючи адаптивні моделі для оцінки й управління екологічними ризиками.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Нечітка логіка дуже активно застосовується для аналізу ризиків у різних галузях, зокрема промисловій екології. Дослідники застосовують нечіткі моделі для оцінки якості повітря та прогнозування впливу промислових викидів на здоров'я населення [1]. На підприємствах хімічної та нафтової промисловості використовуються системи на основі нечіткої логіки для визначення рівня ризику аварій та ефективності заходів безпеки [2]. У наукових статтях підкреслюється, що нечіткі системи прийняття рішень підвищують точність оцінки ризиків завдяки здатності працювати з неповними або суперечливими даними.

Мета та завдання дослідження. Метою цього дослідження є аналіз можливостей застосування методів нечіткої логіки для оцінки та управління екологічними ризиками в промисловості. Завдання дослідження: визначити ключові принципи та методи нечіткої логіки, що застосовуються в екологічному

аналізі, а також розглянути інформаційні технології для реалізації нечітких моделей.

Виклад основного матеріалу. Нечітка логіка дозволяє моделювати ситуації, де дані є неповними або нечіткими. На відміну від класичної логіки, де значення параметрів є або «істинними», або «хибними», нечітка логіка використовує ступені належності – значення між 0 і 1. Це особливо важливо для оцінки екологічних ризиків, де параметри (наприклад, рівень забруднення) можуть мати розмиті межі між «нормальним» та «небезпечним».

Застосування нечіткої логіки включає в себе низку взаємопов'язаних кроків. Спочатку процес фазифікації перетворює вхідні дані на нечіткі множини, що представляють поняття, такі як «низький», «середній» або «високий» рівень забруднення. Це дозволяє системі працювати з неточною або нечіткою інформацією, імітуючи людське прийняття рішень. Наступний етап – нечіткого висновку, де застосовуються правила «якщо-то» до нечітких вхідних даних. Наприклад, правило «Якщо рівень забруднення високий і швидкість вітру низька, то екологічний ризик є критичним» можна використати для виведення нечітких результатів на основі заданих умов. Заключним етапом є дефазифікація, де нечіткі результати перетворюються на конкретні, числові значення, які можна використовувати для прийняття рішень. Цей крок сприяє переходу від абстрактної нечіткої логіки до конкретних дій або результатів, необхідних для прийняття рішень.

Для впровадження методів нечіткої логіки в практичні застосунки використовується широкий спектр сучасних ІТ-рішень. Одним з найбільш популярних інструментів є MATLAB, який містить спеціалізований інструментарій для побудови нечітких моделей та їх інтеграції з іншими алгоритмами управління ризиками.

Мова програмування Python також активно використовується для реалізації методів нечіткої логіки завдяки бібліотекам, таким як scikit-fuzzy. Ці бібліотеки дозволяють створювати адаптивні моделі, які можуть бути ефективно застосовані в задачах екологічного аналізу. Наприклад, нечіткі моделі можуть допомогти у

прогнозуванні забруднення повітря чи оцінці впливу промислових об'єктів на навколишнє середовище.

Крім того, методи нечіткої логіки активно впроваджуються у SCADA-системах, які використовуються для моніторингу промислових процесів у режимі реального часу. Ці системи дозволяють застосовувати правила нечіткої логіки для автоматичного управління ризиками, наприклад, для своєчасного реагування на позаштатні ситуації чи оптимізації виробничих процесів.

Нарешті, хмарні платформи, такі як ThingSpeak, забезпечують обробку великих обсягів даних з різноманітних датчиків, що використовуються для екологічного моніторингу. Методи нечіткої логіки можуть бути застосовані для аналізу цих даних та прийняття обґрунтованих рішень щодо управління навколишнім середовищем.

Висновки. Методи нечіткої логіки є ефективним інструментом для оцінки та управління екологічними ризиками в промисловості. Вони дозволяють працювати з неповними даними та знижувати невизначеність при прийнятті рішень, що є критично важливим у складних виробничих системах. Використання сучасних інформаційних технологій для реалізації нечітких моделей підвищує швидкість і точність управління ризиками. Проте, для впровадження таких систем потрібні підготовлені фахівці та належна інфраструктура. Подальший розвиток цих підходів сприятиме підвищенню екологічної стійкості промислових підприємств і зменшенню їхнього впливу на довкілля.

Список використаних джерел

1. Application of Fuzzy Inference System in the Prediction of Air Quality Index / N. H. Shafii et al. Journal of Computing Research and Innovation. 2021. Vol. 6, no. 3. P. 75–85. URL: <https://doi.org/10.24191/jcrinn.v6i3.242>.
2. Do H., Ly T., Do T. Combining semi-quantitative risk assessment, composite indicator and fuzzy logic for evaluation of hazardous chemical accidents. Scientific Reports. 2020. Vol. 10, no. 1. URL: <https://doi.org/10.1038/s41598-020-75583-8>

ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМІКО - МАТЕМАТИЧНИХ МОДЕЛЕЙ ДЛЯ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Зерницька К.О.,
здобувачка вищої освіти спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
Хилько І.І.,
старший викладач кафедри економічної кібернетики, комп'ютерних наук
та інформаційних технологій
Миколаївський національний аграрний університет

Постановка проблеми. Прийняття управлінських рішень є центральною складовою процесу управління будь-якою організацією. У сучасних умовах зростаючої глобалізації, конкуренції та невизначеності, ефективне управління вимагає прийняття обґрунтованих рішень, що базуються на точних і перевірених даних. Економіко-математичні моделі виступають як один із найважливіших інструментів, що дозволяє керівникам та управлінцям приймати такі рішення, використовуючи науково обґрунтовані підходи до аналізу даних, прогнозування та оптимізації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання використання економіко-математичних моделей для прийняття ефективних управлінських рішень досліджували багато вчених, зокрема Іващук О.Т., Юрчук Н.П., Мочаліна З.М., Петруня Ю.Є., Говоруха В.Б., Літовченко Б.В., та інші.

Мета та завдання дослідження. Метою роботи є висвітлення особливостей використання економіко-математичних моделей для прийняття ефективних управлінських рішень.

Виклад основного матеріалу. Економіко-математичні моделі є математичними інструментами, які використовуються для опису та аналізу економічних процесів і явищ. Вони дозволяють спростити складні економічні процеси, представивши їх у вигляді формалізованих моделей, що піддаються аналізу та розв'язанню з використанням математичних методів і комп'ютерних технологій [1].

Прийняття управлінських рішень передбачає вибір з декількох варіантів стратегії або дій, які можуть забезпечити оптимальне функціонування

підприємства або організації. Економіко-математичні моделі допомагають керівникам приймати рішення на основі точних обчислень, враховуючи всі доступні дані та обмеження. Це дає змогу підвищити ефективність управління, зменшити ризики і приймати рішення на основі фактів, а не інтуїції чи суб'єктивних оцінок.

Основними видами моделей, які використовуються при прийнятті управлінських рішень є:

- оптимізаційні моделі. Основна мета оптимізаційних моделей полягає у пошуку найкращого варіанту рішення за заданих умов і обмежень. Вони застосовуються для оптимізації ресурсів, виробничих процесів, фінансового планування, управління запасами та логістикою;

- економетричні моделі. Вони використовуються для аналізу та прогнозування економічних явищ і поведінки різних економічних показників на основі статистичних даних. Ці моделі активно застосовуються для прогнозування фінансових результатів та оцінки впливу різних факторів на діяльність компанії;

- стохастичні моделі. Вони враховують ймовірнісну природу процесів, що дозволяє приймати рішення в умовах ризику та невизначеності. Стохастичні моделі дозволяють оцінити ймовірність певних результатів та розробити стратегії для зниження ризиків. Наприклад, стохастичне моделювання використовується для аналізу ризиків у фінансовому секторі та в процесах прийняття інвестиційних рішень;

- моделі теорії ігор. Теорія ігор використовується для аналізу конкурентної поведінки компаній на ринку. Моделі теорії ігор дозволяють оцінити стратегії різних учасників ринку і вибрати оптимальну стратегію для компанії в умовах конкуренції або кооперації з іншими гравцями [2].

Серед переваг використання економіко-математичних моделей можна виділити такі: моделі базуються на точних даних і математичних розрахунках, що мінімізує суб'єктивний вплив на прийняття рішень; використання моделей дозволяє робити точні прогнози щодо розвитку ситуації та оцінювати можливі

наслідки прийнятих рішень; моделі дають можливість знаходити найкращі варіанти використання ресурсів та досягнення поставлених цілей.

Однак, попри всі переваги, ці економіко-математичні моделі не є універсальними й мають свої обмеження. Моделі потребують наявності достовірних та точних даних для проведення аналізу. Невірні або неповні дані можуть призвести до помилкових висновків; деякі економіко-математичні моделі є складними і вимагають спеціальних знань для їх розробки та застосування; через швидку зміну зовнішніх умов моделі потребують постійного оновлення та перегляду в залежності від нових даних [3].

Висновки. Підводячи підсумки можна сказати, що економіко-математичні моделі є важливим інструментом у процесі прийняття управлінських рішень. Ефективне використання моделей сприяє підвищенню продуктивності організацій, зменшенню ризиків та досягненню стратегічних цілей. Хоча використання економіко-математичних моделей має певні обмеження, їхня роль у сучасному управлінні є незамінною. Важливим завданням для підприємств є розвиток компетенцій у застосуванні моделей, що дозволить підвищити ефективність управління і досягати кращих результатів.

Список використаних джерел

1. Економіко-математичне моделювання. Букліб. 2023. URL: <https://buklib.net/books/25102/> (дата звернення 04.10.2024).
2. Омецинська Н.В. Характеристика економіко-математичних методів і моделей прийняття рішень. *Ефективна економіка*. № 1. 2021. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4030> (дата звернення 04.10.2024).
3. Купчинський В.А., Погорєлов С.М. Використання економіко-математичних моделей для прийняття ефективних рішень у сфері управління персоналом. *Вісник НТУ «ХПІ» (економічні науки)*. №2 (109). 2023. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/server/api/core/bitstreams/1604f936-5ff4-4143-a419-a846a5c22b83/content> (дата звернення 04.10.2024).

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ АВТОМАТИЗОВАНОГО ВИЯВЛЕННЯ КІБЕРЗАГРОЗ

Ігнатенко М.Є.,
здобувач вищої освіти факультету менеджменту
Миколаївський національний аграрний університет
Науковий керівник: Полторак А.С.,
д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри менеджменту та маркетингу,
Миколаївський національний аграрний університет

Сфера штучного інтелекту використовується у багатьох аспектах нашого життя. Через зростання кількості кіберзлочинів потрібен інструмент, який буде попереджувати або реагувати автоматично на будь-які його прояви. При правильному налаштуванні штучного інтелекту можливо зробити його адаптивним та сприятливим до самонавчання, що допоможе у швидкому запобіганню критичних атак. Таким чином, вищезазначені аспекти підтверджують актуальність досліджуваної проблеми.

Метою роботи є обґрунтування основ та практичних підходів щодо використання штучного інтелекту для автоматизованого виявлення кіберзагроз.

Алгоритми машинного навчання можуть аналізувати великі обсяги даних для виявлення аномалій та підозрілих дій, які можуть свідчити про кібератаки. Вони навчаються на нормальних паттернах поведінки мережі та систем, щоб ідентифікувати відхилення [1].

Штучний інтелект дозволяє аналізувати великі обсяги даних та виявляти аномалії, що є критично важливим для запобігання та протидії кіберзагрозам. Завдяки машинному навчанню можливо навчити систему знаходити нові методи кіберзагроз [2].

Інструменти штучного інтелекту дозволяють автоматизувати різні рівні кібербезпеки. Від моніторингу до реакції – штучний інтелект зменшує необхідність ручної обробки повідомлень про загрози, дозволяючи командам безпеки зосередитися на складніших атаках. Крім того, системи на основі ШІ можуть швидко реагувати на загрози, наприклад, ізолювати заражені системи або розгортати контрзаходи, що значно скорочує час на реагування [3].

Технології штучного інтелекту, зокрема обробка природної мови, можуть бути застосовані для автоматизованого аналізу текстових звітів, описів шкідливих програм та інших джерел даних для швидкого виявлення загроз.

Інтеграція моделі штучного інтелекту в системи кібербезпеки дозволяє автоматизувати процеси, які раніше потребували значних людських ресурсів, наприклад, моніторинг подій в системі та виявлення шкідливого програмного забезпечення.

Для ефективного протистояти новим загрозам моделі штучного інтелекту повинні постійно переглядатися та вдосконалювати свої стратегії безпеки. Це включає впровадження нових технологій і методів, які можуть відповідати швидко змінюваному ландшафту кібератак [4].

Різноманіття пристроїв і складність експлуатаційних технологій вимагають розробки спеціалізованих рішень для захисту IoT-систем від унікальних загроз, але завдяки штучному інтелекту можливо розробити універсальний інструмент для вияву кібератак та загроз, яка буде працювати без людського втручання [5, 6].

Отже, обґрунтовано теоретичні засади та практичні підходи щодо використання штучного інтелекту для автоматизованого виявлення кіберзагроз. Технології штучного інтелекту значно підвищують ефективність виявлення та реагування на кіберзагрози, забезпечуючи своєчасну і точну ідентифікацію аномалій та потенційних атак. Застосування машинного навчання і глибокого навчання дозволяє системам адаптуватися до нових загроз у динамічному кібер середовищі, що є критично важливим для захисту систем. Автоматизація процесів виявлення загроз не лише знижує навантаження на IT-спеціалістів, але й істотно скорочує час реагування на інциденти. Сформовані висновки сприятимуть подальшому розвитку і впровадженню ефективних рішень у сфері кібербезпеки, що відповідають сучасним викликам і вимогам.

Список використаної літератури

1. Кібербезпека та штучний інтелект. *Web Academy Media*. офіц. сайт URL: <https://shorturl.at/QZNqX> (дата звернення: 15.09.2024).

2. Марущак А. В. Застосування штучного інтелекту для виявлення та реагування на кіберзагрози. URL: <https://shorturl.at/eeLEK> (дата звернення: 15.09.2024).
3. AI Tools for Protecting and Preventing Sophisticated Cyber Attacks / ed. by E. Babulak. Hershey. *IGI Global*, 2023. 233 p.
4. Fesokha V. Peculiarities of the confrontation between defensive and offensive artificial intelligence in cyberspace. *International Science Journal of Engineering & Agriculture*. 2024. Vol. 3, no. 4. P. 105–114. URL: <https://shorturl.at/w9J5S> (date of access: 15.09.2024).
5. Karimipour H., Derakhshan F. AI-Enabled Threat Detection and Security Analysis for Industrial IoT. Springer International Publishing AG, 2021. 250 p.
6. Полторак А.С., Сухорукова А.Л., Бурковська А.І. Кібербезпека в системі трансформації управління бізнес-організацією. Трансформація менеджменту бізнес-організацій: сучасні тренди та виклики : колективна монографія з нагоди 115-річчя Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана ; за загальною редакцією М. П. Сагайдака, Т. О. Соболевої. Київ : Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана. КНЕУ, 2021. 378 с. ISBN 978–966–926–399–5 С.158-176.

ЦИФРОВІ ПЛАТФОРМИ ЯК НОВА ЕКОНОМІЧНА МОДЕЛЬ ДЛЯ БІЗНЕСУ

Ізбаш В.М.,

**здобувач вищої освіти факультету менеджменту
Миколаївський національний аграрний університет**

**Науковий керівник: Полторак А.С.,
д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри менеджменту та маркетингу,
Миколаївський національний аграрний університет**

У сучасному світі цифрова трансформація стрімко прогресує, а цифрові платформи стають основою нових економічних моделей. Цифрові платформи пропонують компаніям нові можливості для інновацій, масштабування та оптимізації процесів. Технологічні зміни та Інтернет стимулюють розвиток платформ як ефективних інструментів для ринкового обміну. Цифрові платформи допомагають компаніям залучати клієнтів, виходити на міжнародні ринки, знижувати витрати і вдосконалювати продукти. Компанії, які використовують ці платформи, мають перевагу в глобальній конкуренції. Так, дослідження цифрових платформ як нової економічної моделі для бізнесу є надзвичайно актуальним для розуміння майбутніх тенденцій розвитку ринків, впровадження інноваційних рішень та забезпечення сталого зростання підприємств.

Метою роботи є обґрунтування теоретичних засад і практичних аспектів щодо впровадження цифрових платформ як нової економічної моделі для бізнесу.

Цифрові платформи (ЦП) є ключовим драйвером впровадження цифрових технологій у різні галузі економіки, переводячи їх на новий рівень. Завдяки ЦП знижуються транзакційні витрати та залучаються нові користувачі через мережевий ефект. Вони не лише надають можливість обміну інформацією, товарами та соціальним контентом, але й стимулюють створення нових послуг, бізнес-моделей та ринків. Об'єднуючи різних учасників, зацікавлених в обміні даними, ЦП формують складні бізнес-екосистеми, сприяючи розвитку нових послуг, управлінню даними та інноваційними бізнес-процесами. Для масштабування цифрових екосистем ЦП потрібно забезпечувати високу

швидкість та інтеграцію даних із підключених продуктів, активів, людей і процесів.

Як стверджує А. Голобородько [2, с. 11], сучасний розвиток цифровізації як процесу охоплює всі сфери економічної діяльності, а механізми цифрової економіки сучасного підприємства вмонтовані в усі потокові процеси функціонування підприємства та взаємовідносин усього конкурентного середовища.

Цифрова економіка має глобальний характер і відіграє ключову роль у розвитку інформаційного суспільства, де обсяг знань подвоюється щорічно [1, с. 60]. Це вимагає від фахівців здатності швидко засвоювати інформацію, щоб не відставати від науково-технологічного та економічного розвитку. Для цього необхідно забезпечити постійне оновлення знань через інформатизацію, високий рівень інформаційної культури та розвинений ринок інформаційних послуг.

Цифрова ера змінює підходи до ведення бізнесу та висуває нові вимоги до використання інформаційних технологій: це стосується маркетингових систем, продажів і обслуговування клієнтів, управління документацією, кадрового менеджменту, бухгалтерських систем та інших бізнес-додатків [4].

Цифрові платформи створюють унікальні можливості для масштабування бізнесу, дозволяючи компаніям швидко розширювати свою діяльність без значних інвестицій у фізичну інфраструктуру. Вони також сприяють виходу на глобальні ринки, забезпечуючи доступ до нових аудиторій і партнерів через зручні цифрові інструменти та мережеві ефекти.

Відмінними особливостями платформної бізнес-моделі є наступні:

- мережевий ефект – платформи стають ефективними при великій кількості користувачів, кожен з яких підвищує цінність для інших, створюючи мережевий ефект, критичний для успіху;

- створення вартості через дані – платформи збирають і аналізують дані, що дозволяє їм генерувати корисну інформацію для прийняття рішень і підвищувати ефективність;

– алгоритмічний менеджмент – алгоритми оптимізують зв'язок між працівниками та клієнтами, контролюють якість роботи та організовують процеси;

– мінімальні інвестиції – платформи спираються на хмарні технології, що дозволяє їм рости з мінімальними витратами на інфраструктуру;

– венчурне фінансування – венчурний капітал дозволяє швидко залучати клієнтів, але після досягнення критичної маси бонуси зменшуються, а тарифи для працівників зростають;

– цінові стратегії – платформи використовують динамічне ціноутворення, абонентські плани та бонуси для стимулювання мережевого ефекту й залучення нових користувачів [3, 6].

Отже, обґрунтовано теоретичні та практичні підходи до впровадження цифрових платформ як нової економічної моделі для бізнесу. З'ясовано, що платформи змінюють механізми взаємодії між компаніями, клієнтами та партнерами, сприяють інноваціям, підвищують конкурентоспроможність та оптимізують ресурси. Наголошено на можливостях для масштабування бізнесу та виходу на глобальні ринки.

Список використаних джерел

1. Козлов В. В., Томашевська Т. В. Цифрова економіка: передумови, загрози та перспективи. *Статистика України*. 2021. № 2. С. 58-66. DOI: 10.31767/su.2(93)2021.02.06 (дата звернення: 19.09.2024).

2. Голобородько А. Ю. Цифрова економіка: підходи та особливості розвитку. *Бізнес Інформ*. 2022. № 9. С. 10-18. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-9-10-18> (дата звернення: 19.09.2024).

3. Новікова Н., Дьяченко О., Гончаренко О. Цифрові платформи як драйвер розвитку економіки. *Scientia Fructuosa*. 2023. № 4. С. 47-66. DOI: 10.31617/1.2023(150)04 (дата звернення: 19.09.2024).

4. Білоусько Т. Ю., Мільман Л. М., Білоусько Р. С. Цифрова економіка – новий тренд економічного розвитку. *Ефективна економіка*. 2022. № 12 . URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2022_12_52 (дата звернення: 19.09.2024).
5. Пугачов М. І., Пугачов В. М. Цифрова економіка та її розвиток у світі. *Ефективна економіка*. 2023. № 5. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.5.14> (дата звернення: 19.09.2024).
6. Полторак А.С., Сухорукова А.Л., Бурковська А.І. Кібербезпека в системі трансформації управління бізнес-організацією. Трансформація менеджменту бізнес-організацій: сучасні тренди та виклики : колективна монографія з нагоди 115-річчя Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана ; за загальною редакцією М. П. Сагайдака, Т. О. Соболевої. Київ : Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана. КНЕУ, 2021. 378 с. ISBN 978–966–926–399–5 С.158-176.

КЛЮЧОВІ ТРЕНДИ ТА ІННОВАЦІЇ У СФЕРІ УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТАМИ

Кагдіна І.П.
здобувачка вищої освіти
Миколаївський національний аграрний університет

Життя циклічне, навидь тоді коли ми говоримо про інновації. Тренди та тенденції складаються на будь-якому ринку, зокрема в управлінні проєктами. Технології з'являються, обкатуються і переходять у розряд стандартів, якісь-то доопрацьовуються та переробляються, деякі кардинально змінюються під потреби проєктних команд [1], якісь-то сходять з дистанції, бо не змогли довести своєї ефективності. Згодом обов'язково виникають нові і все повторюється знову.

Розвиток ІТ-сфери у галузях вітчизняної економіки допомагає відійти від командної економіки (виконання розпоряджень, що виходять зверху вниз - «команди»). Але у деяких галузях гнучкі методології культури виробництва та управління поширюються слабо чи впроваджуються лише з папері. І це реальна проблема деяких галузей вітчизняної економіки. Суттєві змінити на рівні системи необхідні [2]. В Україні почали активно стандартизуватися підходи до управління проєктами. Вітчизняні стандарти детально переведені та адаптовані під європейські ISO (ISO, Міжнародна організація зі стандартизації): серія 9001 (контроль якості), 10006 (управління якістю) тощо.

Якщо говорити про застосування керівних документів в управлінні, то на сьогодні вони не просто декларуються на папері, вони активно беруться до роботи. Все це завдяки інноваційним державним програмам, які є в: системі охорони здоров'я; освіти; сільському господарстві тощо. Декілька років робота вже активно ведеться, стабільно нарощує обороти [3]. А де є попит, там народжується пропозиція та нові тренди.

Досить давно і активно розробляються вітчизняні програмні продукти, які дуже повільно впроваджувалися на окремих підприємствах. Прикро, але на ринку ІТ-сфері превалювали зарубіжні онлайн-сервіси. І справа не в тому, що

вітчизняний продукт був гірше за аналог зарубіжного, була якась-то недовіра (зарубіжний завжди якісніший та надійний).

Підвищений попит та зростання продажів стали стимулювати активний розвиток вітчизняних систем управління проєктами [4]. Вони стали більш гнучкішими та адаптованими під потреби бізнесу та вимоги державних органів, виробничі лінії, під цілі галузі економіки. Зрозуміло, були проблеми та прогалини, але це справа часу. Все більше вітчизняних трендів та інновацій у сфері управління проєктами не поступатимуться західним аналогам.

Бізнес вже з'ясував, що багато рутинних процесів можна автоматизувати фактично «за копійки». Частину ролей та функцій у роботі проєктних команд можна передати у сферу відповідальності штучного інтелекту (ІІ): генерація ідей та планів; описів проєктів, завдань, подій; прорахунок ризиків та потенційних проблем; автоматизація аналізу тощо. Запровадження ІІ вплинуло на рівень заробітної плати, допомогло у стимулюванні персоналу та забезпечило високу продуктивність праці.

Цифровізація та автоматизація змінили світ [5]. Старі підходи вже не діють. Вже просто неможливо собі уявити бізнес без ІТ-технологій. Системи автоматизації значно підвищують ефективність підприємств, знижують навантаження на персонал, зменшують обсяг браку та помилок, покращують якість продукції. Разом із зручністю приходить і відповідальність.

Пандемія а потім воєнний стан задали такий тренд, як віддалені співробітники. Компанії та бізнес не стануть відмовлятися від цього вкрай зручного формату співробітництва під час мінливих умов сьогодення. Навіщо займати зайве місце у тісних офісах, постійно контролювати та моніторити персонал, можна видати завдання та просто прийняти результат. Саме в такому форматі реалізуються багато міжнародних проєктів.

Контроль над бізнесом дає більше шансів на успіх. Виявляти вузькі місця, нові напрямки та тенденції, ефективніше планувати діяльність та будувати прогнози мають фахівці-аналітики. І це дуже логічно. Розпочинаючи новий проєкт необхідний попередній аналіз теорії на практиці і лише потім ухвалити

виважене рішення з більш-менш адекватними розрахунками та розумінням перспектив.

Кожне підприємство, кожен новий продукт має свої нюанси та особливості. Десь потрібно менше свободи дій і більше формалізму, десь потрібно більше креативу, десь бюджет сильно обмежений або підганяють терміни, десь важливе суворе дотримання плану тощо. Саме тому з'являються нестандартні унікальні методології - гібридні методології управління проектами.

Отже, чим більше інформації, тим складніше її аналізувати, великий обсяг даних стає вразливим. І саме тут повинні прийти на допомогу технології II, які набирають все більшої і більшої популярності.

Список використаних джерел

1. Marchenko, D., Matvyeyeva, K., & Kurepin, V. (2022). Development of methods for digital diagnostics of engines by electronic indication. Proceedings of the 2022 IEEE 4th International Conference on Modern Electrical and Energy System, MEES 2022, doi:10.1109/MEES58014.2022.10005758.

2. Іваненко В. С., Курепін В. М. Подолання кризових явищ у аграрній сфері за допомогою технології доповненої реальності // Урожайність та якість продукції рослинництва за сучасних технологій вирощування : матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., присв. 90-річчю з дня народження професора Г. П. Жемели (м. Полтава, 30 верес. 2023 р.). Полтава : ПДАУ, 2023. С. 224-226. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15512>.

3. Іваненко В. С., Курепін В. М. Наближення національного законодавства до міжнародних норм з питань безпеки праці // OSHAgro – 2023: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 3 жовтня 2023 р.). Київ : НУБіП України, 2023. С. 66-69. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15934>.

4. Дідняк А. В., Курепін В. М. Місцевий економічний розвиток та його еволюція // Екологічні та соціальні аспекти розвитку економіки в умовах євроінтеграції : матеріали X всеукраїнської науково-практичної конференції (м.

Миколаїв, 25-27 жовтня 2023 року). Миколаїв : МНАУ, 2023. С. 134-136.
URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15755>.

5. Бацуровська І. В., Курепін В. І. Програмно-технічне забезпечення цифрових освітніх систем: інноваційні підходи та перспективи розвитку. Moderní aspekty vědy: XLVII. Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2024. S. 151-165. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/18716>.

ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

**Коваленко Ю.О.,
здобувач вищої освіти факультету менеджменту,
Миколаївський національний аграрний університет
Науковий керівник – Олійник Т. Г.,
кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет**

Постановка проблеми. Сьогодні тема штучного інтелекту стала надзвичайно популярною, але, як будь-який модний тренд, потребує наукової та практичної оцінки перспектив застосування. Штучний інтелект стає найважливішим елементом управління в багатьох організаціях, повністю змінюючи функції та механізми управлінської діяльності, систему прийняття рішень, відносини та комунікацію на підприємстві. Тому питання впровадження систем штучного інтелекту на підприємстві є особливо актуальним у наш час.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання щодо застосування штучного інтелекту на підприємствах досліджували Д. Орехов [1], Д. Пелехацький, А. Таранич [2], О. Чернишова [3] та ін.

Мета та завдання дослідження: метою дослідження є вивчення впливу та ефективності застосування штучного інтелекту на підприємствах. Основними завданнями є аналіз основних концепцій і технологій штучного інтелекту, вивчення впливу штучного інтелекту на різні аспекти діяльності підприємств, розробка рекомендацій для підприємств щодо впровадження штучного інтелекту

Виклад основного матеріалу дослідження. Штучний інтелект (від англ. artificial intelligence) або ШІ – це здатність прикладного процесу виявляти властивості, пов'язані з інтелектуальною поведінкою людини; здатність цифрового комп'ютера виконувати завдання, які зазвичай виконують розумні істоти. Появі таких технологій сприяв активний розвиток цього напрямку, а також значні досягнення в науці [1].

Системи штучного інтелекту знаходять своє застосування в різних аспектах управління підприємством, починаючи від управління персоналом і закінчуючи повною обробкою документів. Штучний інтелект можна

застосовувати у всіх аспектах функціонування підприємства, підвищуючи ефективність великої кількості показників:

1) автоматизація бізнес-процесів. ІІІ можна використовувати для автоматизації великої кількості рутинних завдань, які забирають багато часу співробітників компанії, таких як обробка даних, управління запасами, управління виробництвом тощо, що робить його незамінним помічником практично для будь-якої сфери діяльності;

2) ІІІ в продажах. Система, яка може виконувати багато завдань: проводити аналіз ринку та прогнозувати попит на основі аналізу, буде корисна для оптимізації ціноутворення, управління запасами та персоналізації пропозицій для клієнтів (наприклад, ІІІ може автоматично пропонувати продукт покупцеві на основі минулих покупок), покращення рекламних кампаній. Штучний інтелект також може допомогти оптимізувати маршрути доставки замовлень, здатний керувати запасами, це скорочує час доставки та знижує витрати. Це збільшить прибуток і покращить обслуговування клієнтів, що також в кінцевому підсумку позитивно позначиться на фінансовій складовій підприємства;

3) Обслуговування клієнтів. ІІІ підійде для автоматизації обробки запитів клієнтів у режимі реального часу, надання персоналізованих рекомендацій, встановлення зворотного зв'язку та аналізу даних клієнтів. Голосові помічники та чат-боти значно покращать якість обслуговування та підвищать задоволеність клієнтів. ІІІ визначає основні питання або проблеми, з якими стикаються клієнти, і пропонує рішення для вхідних запитів за лічені секунди.

4) Прогнозування. ІІІ можна використовувати для прогнозування попиту, вивчення тенденцій ринку, фінансових показників та інших важливих параметрів. Це допоможе приймати більш зважені рішення, скласти план подальшого розвитку, мінімізувати ризики та оптимізувати бізнес-процеси, заощадивши час і гроші [3].

У наш час ІІІ можна застосовувати в будь-якій сфері підприємства, але в основному він виникає там, де потрібно працювати з великими обсягами даних, рутинними операціями, а вони практично всюди. Варто зазначити, що роль ІІІ

полягає в більш ефективному управлінні персоналом організації. Крім прийняття рішень при наймі співробітників, ШІ може оцінювати роботу персоналу, аналізуючи продажі кожного консультанта, його поведінку, враховуючи кількість робочого часу, проведеного поза зоною продажів, і навіть ступінь задоволеності клієнтів [2].

Висновки. Сьогодні технології штучного інтелекту викликають особливий інтерес і є найбільш перспективними. Вони несуть як нові можливості, так і нові загрози, які необхідно враховувати при їх реалізації та застосуванні. Сучасні програмні рішення створюють можливості для росту та вдосконалення підприємств. Окрім того, що штучний інтелект полегшує робочий процес, виконуючи завдання на основі вбудованих алгоритмів, він сприяє більш ефективному використанню часу співробітників, який можна спрямувати на вирішення глобальних завдань, які під силу лише людині. Використання систем штучного інтелекту може повністю замінити людину, її навички управління та ведення переговорів тощо.

Список використаних джерел

1. Орехов Д. Застосування штучного інтелекту в управлінні сучасним підприємством. Економіка та суспільство. 2024. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-64-143> (дата звернення: 30.09.2024).
2. Таранич А.В., Пелехацький Д.О. Використання штучного інтелекту в процесах стратегічного управління підприємствами. Промислова політика та інноваційний розвиток. 2024. №1. С. 54-65.
3. Чернишова О.О., Домашенко С.В., Домашенко Д.Г. Вплив штучного інтелекту на бізнес-процеси з метою оптимізації та покращення ефективності роботи організації. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. 2024. №2. С. 196-204.

ВІРТУАЛЬНА РЕАЛЬНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Коваль Є.І.

**здобувачка вищої освіти факультету менеджменту,
Миколаївський національний аграрний університет**

**Науковий керівник – Олійник Т. Г.,
кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет**

Постановка проблеми. Віртуальна реальність стрімко розвивається, залучаючи до такого розвитку все більше підприємств. Протягом багатьох років швидке зростання віртуальної реальності поширилося по всьому світу та спонукало багато глобальних підприємств інвестувати в розробку продуктів. Нові режими роботи, такі як перехід від віртуального до реального, віртуальне поєднання з реальним, віртуально-реальна цінність та інші нові види діяльності, сприяють створенню диверсифікованих бізнес-можливостей.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання застосування віртуальних технологій на підприємствах досліджують Н. Голіонко, А. Островська [1], О. Малярський, В. Ратинський, Р. Шерстюк [2] та ін.

Мета та завдання дослідження. Розглянути віртуальну реальність як складову конкурентоспроможності сучасного підприємства. Основні завдання - виділити основні напрямки використання віртуальної реальності у бізнес-середовищі, розробити рекомендації щодо впровадження VR-технологій на підприємствах з урахуванням його специфіки та стратегічних цілей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Віртуальна реальність – це технологія, яка дозволяє користувачеві занурюватися у штучний світ і безпосередньо діяти в ньому за допомогою спеціальних сенсорних пристроїв, які пов'язують їхні рухи з аудіовізуальними ефектами. За великим рахунком, це людино-машинний інтерфейс нового покоління, який найбільш ефективно використовується при роботі з тривимірною інформацією. При цьому зорові, слухові, тактильні і рухові відчуття користувача замінюються їх імітацією, що генерується комп'ютером. Характерними рисами віртуальної реальності є

моделювання в реальному часі, імітація навколишнього середовища з високим ступенем реалістичності, а також можливість впливати на оточення і мати зворотний зв'язок [2].

У сучасному суспільстві підприємства активно використовують віртуальну реальність у різних сферах своєї діяльності, створюючи нові можливості для вдосконалення бізнес-процесів та підвищення ефективності.

Однією з головних можливостей віртуальної реальності для бізнесу є покращення освіти та навчання. Багато підприємств уже використовують віртуальну реальність для навчання своїх співробітників, створюючи захоплюючі навчальні модулі, які дозволяють співробітникам отримати практичні навички в безпечному віртуальному середовищі. Наприклад, працівники виробничих підприємств можуть попрактикуватися в безпечній та ефективній роботі з обладнанням [3].

Крім того, віртуальна реальність надає нові можливості для маркетингу та продажів. Наприклад, компанії можуть створювати віртуальні тури по своїх об'єктах, підприємствах, дозволяючи потенційним клієнтам буквально «зануритися» в пропонований продукт або послугу. Це дозволяє клієнтам повніше оцінювати пропозиції компанії та приймати зважені рішення про покупку.

Крім того, віртуальна реальність також надає можливості для проектування та створення нових продуктів. Наприклад, архітектори та дизайнери використовують віртуальну реальність для створення віртуальних прототипів будівель, інтер'єрів, що дозволяє їм та клієнтам більш повно уявити майбутній результат та внести зміни на ранніх етапах розробки.

Дослідження показують, що компанії, які активно використовують віртуальну реальність, мають конкурентну перевагу у своїй галузі. При цьому творці як програмного, так і апаратного забезпечення можуть розраховувати на великий сегмент ринку інформаційних технологій, оскільки можуть істотно підвищити якість і знизити витрати, що буде затребуване навіть в умовах кризи [1].

Висновки. Віртуальна реальність відкриває нові можливості для бізнесу, надаючи широкий спектр інструментів для навчання, дизайну та продажів. Компанії, які активно використовують віртуальну реальність, можуть розраховувати на підвищення ефективності бізнес-процесів, зниження витрат на навчання, розробку нових продуктів і підвищення конкурентоспроможності на ринку. У результаті використання віртуальної реальності стає необхідним інструментом для компаній, які прагнуть випередити своїх конкурентів.

Список використаних джерел

1. Голіонко Н.Г., Островська А.М. Віртуальні технології як передумова розвитку конкурентоспроможності підприємства. Ефективна економіка. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2020/71.pdf (дата звернення: 30.09.2024).

2. Ратинський В., Шерстюк Р., Малярський О. Перспективи використання віртуальної та доповненої реальності для підприємств сфери послуг. Соціально-економічні проблеми і держава. 2024. Вип. 1. С. 169-176.

3. Як підприємства використовують VR для навчання. URL: <https://medium.com/temy-ukraine/%D1%8F%D0%BA-%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%94%D0%BC%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0-%D0%B2%D0%B8%D0%BA%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%B2%D1%83%D1%8E%D1%82%D1%8C-vr-%D0%B4%D0%BB%D1%8F-%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F-9e472f061af4> (дата звернення: 30.09.2024).

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВИЯВЛЕННЯ ТА ПОДОЛАННЯ БАР'ЄРІВ У ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ПОЛІЦІЄЮ ТА БІЗНЕСОМ

Костка М.С.

**здобувач вищої освіти факультету менеджменту,
Миколаївський національний аграрний університет
Науковий керівник – Олійник Т. Г.,
кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет**

Постановка проблеми. Незважаючи на важливість ефективної співпраці між поліцією та бізнесом для забезпечення безпеки та сталого розвитку суспільства, на практиці часто виникають різноманітні бар'єри, які ускладнюють цю взаємодію. До таких бар'єрів можна віднести: недовіра, корупція, бюрократія та комунікаційні труднощі, які заважають ефективній співпраці між поліцією та бізнесом, що негативно впливає на безпеку та економічний розвиток.

Мета та завдання дослідження полягає в аналізі існуючих проблем та розробці пропозицій щодо їх подолання за допомогою інноваційних інформаційних технологій. Основними завданнями є визначення основних проблем та причин непорозумінь між поліцією та бізнесом, аналіз впливу бар'єрів на безпеку та економічну діяльність.

Виклад основного матеріалу. Впровадження сучасних технологічних рішень дозволяє підвищити рівень довіри між бізнесом і правоохоронними органами, покращити обмін інформацією та знизити корупційні ризики, що сприятиме стабільному економічному розвитку. Однак за інформаційними даними існує низка бар'єрів, які можуть ускладнювати цей процес. До прикладу: недовіра (корупція, непрозорість дій правоохоронних органів або їх неефективність у розслідуванні злочинів можуть створювати негативне сприйняття у представників бізнесу. Часто бізнес відмовляється звертатися до поліції, оскільки вважає, що це не принесе результатів або ж погіршить ситуацію); бюрократія (процеси подачі скарг, відкриття кримінальних проваджень та проведення розслідувань часто є надто складними, що затягує вирішення проблем і змушує бізнес втрачати час і ресурси); невідповідність

інтересів(бізнес прагне захистити свої фінансові та майнові інтереси, тоді як поліція зосереджена на дотриманні законності та безпеці суспільства в цілому. Це може призводити до конфліктів, особливо у випадках, коли дії поліції обмежують свободу бізнесу або стають перепорою для його діяльності); комунікаційні проблеми (недостатньо ефективні механізми обміну інформацією або неякісні канали зв'язку призводять до того, що обидві сторони не отримують необхідної інформації вчасно. Це ускладнює координацію дій та оперативне реагування на проблеми); недосконале законодавство (відсутність детально прописаних процедур може створювати невизначеність у тому, як саме правоохоронні органи повинні співпрацювати з бізнесом, особливо в контексті розслідувань економічних або корпоративних злочинів); корупція (вимагання хабарів або зловживання владою з боку окремих представників поліції підривають довіру бізнесу до правоохоронної системи і змушують бізнес шукати альтернативні шляхи захисту своїх інтересів); нестача професійних навичок (як бізнес, так і поліція можуть бути недостатньо обізнані про специфіку роботи одне одного. Підприємства можуть не знати, як ефективно співпрацювати з поліцією у питаннях безпеки, тоді як поліція може не розуміти потреб бізнесу, особливо у складних економічних чи корпоративних питаннях [2].

Для успішного розвитку співпраці між поліцією та бізнесом необхідно не лише виявляти наявні бар'єри, але й активно працювати над їх вирішенням. До основних шляхів, які можуть сприяти усуненню цих бар'єрів та забезпечити ефективне партнерство між правоохоронними органами можемо віднести: підвищення рівня довіри між поліцією та бізнесом через прозорі процеси, спрощення бюрократичних процедур для ефективної співпраці, удосконалення законодавчої бази для чіткого визначення ролі та відповідальності кожної зі сторін, створення ефективних комунікаційних каналів між бізнесом та правоохоронними органами, боротьба з корупцією у поліції та посилення контролю за діяльністю правоохоронців. Завдяки усуненню цих бар'єрів можна досягти більш ефективної співпраці між поліцією та бізнесом, що забезпечить безпечне та стабільне економічне середовище [3].

Висновок. Отже, взаємодія між поліцією та бізнесом часто ускладнюється недовірою, бюрократією, корупцією та комунікаційними бар'єрами. Для подолання цих перешкод необхідні реформи, зміцнення правової бази, підвищення прозорості та розвиток співпраці.

Список використаних джерел:

1. Янковой Р. моделі фінансування інновацій в українському бізнес-середовищі. *Development Service Industry Management*. 2024. № 1. С. 82–87. URL: [https://doi.org/10.31891/dsim-2024-5\(11\)](https://doi.org/10.31891/dsim-2024-5(11)) (дата звернення: 26.09.2024).
2. Рогозіннікова К. Національна поліція як суб'єкт захисту прав громадян на екологічну безпеку. *Наукові інновації та передові технології*. 2024. № 4(32). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-4\(32\)-438-451](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-4(32)-438-451) (дата звернення: 26.09.2024).
3. Ivashko O. Публічні фінанси та публічні інвестиції в контексті інтенсифікації економічного розвитку. *Economic journal of Lesya Ukrainka Volyn National University*. 2024. Т. 1, № 37. С. 55–60. URL: <https://doi.org/10.29038/2786-4618-2024-01-55-60> (дата звернення: 26.09.2024).

ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ СУЧАСНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Кравченко В. В.

**здобувач вищої освіти факультету менеджменту,
Миколаївський національний аграрний університет**

**Науковий керівник – Олійник Т. Г.,
кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет**

Постановка проблеми. Сучасна економічна ситуація в нашій країні характеризується нестабільністю і непередбачуваністю, що негативно впливає на функціонування підприємств. Водночас, наявність успішної інноваційної стратегії – це довгострокове рішення за рахунок впровадження інновацій, яке дозволяє підприємству лідирувати на ринку і призводить до збільшення доходів.

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування інноваційних стратегій управління, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності сучасного підприємства в умовах динамічних ринкових змін. Нами було виділено наступні завдання: описати основні типи інноваційних стратегій; зазначити результати реалізації інноваційних стратегій в управлінні підприємством.

Виклад основного матеріалу. Для того щоб підвищити конкурентоспроможність кожне підприємство повинно бути спрямоване на освоєння нових технологій і способів роботи, без яких вижити в сучасних умовах просто неможливо. Інноваційна стратегія є елементом корпоративної стратегії організації, яка спрямована на гарантування досягнення цілей інноваційного розвитку за рахунок грамотного розподілу ресурсів на інноваційну діяльність.

Нами виокремлено та узагальнено основні види інноваційних стратегій (табл. 1.)

Управління інноваційним розвитком підприємства включає в себе прийняття управлінських рішень, які, в свою чергу, спрямовані на підвищення конкурентоспроможності на ринку. У цьому процесі керівництву необхідно

визначити ті технології та інструменти, які сприятимуть підвищенню потенціалу організації.

Таблиця 1. Основні види інноваційних стратегій

Види інноваційної стратегії	Переваги	Недоліки
Стратегія продуктових інновацій	Розробка нових товарів більш точно відповідає потребам споживача і привертає увагу, а також сприяє зміцненню клієнтської бази.	Є ризики, наприклад, непопулярні продукти або невдалі інвестиції. Процес тривалий, результат може бути відстрочений.
Стратегія інноваційних процесів	Удосконалення виробничих процесів за рахунок зниження витрат і підвищення продуктивності.	Може знадобитися складний процес, що вимагає значної кількості ресурсів і часу, а також додаткове навчання співробітників.
Інноваційна стратегія партнерів	Партнерство може призвести до доступу до додаткових ресурсів та знань, а також сприяти створенню спільних інноваційних продуктів чи послуг з меншими ризиками та витратами.	Спільні проекти можуть вимагати розділення прибутку, що спричинить суперечності щодо його поділу; вимагає ретельного планування і контролю за процесом.
Технологічні інновації	Оновлені технології дозволяють підвищити продуктивність праці, що призводить до зниження витрат, тим самим надаючи нові можливості для розвитку підприємства.	Для оновлення обладнання потрібна значна сума інвестицій, а деякі технології можуть зіткнутися з труднощами при їх впровадженні у зв'язку з труднощами в інтеграції з існуючою інфраструктурою.
Інноваційна стратегія організаційного менеджменту	Нові стратегії управління можуть сприяти ефективній взаємодії всередині підприємства, дозволяють підвищити гнучкість в адаптації до умов зовнішнього середовища.	Небажання співробітників приймати нові методи управління, наслідки складно оцінити заздалегідь.
Стратегія маркетингових інновацій	Вони дозволяють створити унікальну пропозицію, що сприяє підвищенню привабливості товарів або послуг і призводить до збільшення прибутку.	Постійні зміни ринку вимагають оновлення та вдосконалення маркетингових стратегій, також необхідні значні інвестиції у взаємодію з новими рекламними кампаніями.

Джерело: сформовано авторами на основі [1, 2].

Результатом реалізації інноваційних стратегій в управлінні підприємством є придбання незаперечних переваг: збільшення обсягів і якості партнерських відносин, так як скорочується час, що витрачається на організацію економічних відносин; скорочення експлуатаційних витрат і витрат на утримання організації; зниження впливу людського фактора, що мінімізує невиправдані втрати та ризики; здійснення оптимізації та автоматизації виробничих і технологічних

ресурсів; підвищення конкурентоспроможності та зміцнення економічної безпеки підприємства.

Висновки. Отже, розробка інноваційної стратегії - це безперервний і довгостроковий процес, в основі якого лежить орієнтація на раціональний і ефективний розвиток підприємства. Підприємства, які формують стратегії на основі інноваційного підходу, за рахунок впровадження нових технологій, виробництва нових товарів, послуг, а також методів управління, здатні зайняти лідируючі позиції на ринку, досягаючи при цьому високого рівня прибутку з мінімальними витратами, оскільки в даний час саме інноваційна діяльність є вирішальним фактором зміцнення конкурентоспроможності та економічної безпеки діяльності.

Список використаних джерел

1. Механізм формування стратегії управління конкурентоспроможністю підприємства / І. О. Терещенко та ін. *Agrosvit*. 2023. № 22. С. 92–97. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2023.22.92> (дата звернення: 01.10.2024).
2. Тюхтенко Н. А. Управління конкурентоспроможністю в інноваційній стратегії підприємства. *Economic Synergy*. 2022. № 4. С. 118–128. URL: <https://doi.org/10.53920/es-2022-4-9> (дата звернення: 01.10.2024).

УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

**Крамарчук М.В.,
здобувачка вищої освіти факультету менеджменту,
Миколаївський національний аграрний університет
Науковий керівник – Олійник Т. Г.,
кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет**

Постановка проблеми. Автоматизація процесів та використання інформаційних систем дозволяють значно підвищити ефективність управління кадрами, вдосконалити системи контролю, навчання та розвитку працівників. Тому важливим завданням є визначення того, як цифрові інструменти можуть бути успішно інтегровані в системи управління для підвищення продуктивності, мотивації та залученості працівників. Актуальність дослідження полягає в необхідності аналізу ефективності та перспектив впровадження інформаційних технологій у процеси управління персоналом.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дана тема є надзвичайно актуальною в епоху стрімкого розвитку технологій, оскільки цифрові інструменти значно змінюють підходи до управління персоналом. Багато науковців присвятили свої дослідження цій проблематиці, зокрема: Бурдонос Л. І., Канцур І. Г., Титенко Л. В., Чернікова Н. М., Харченко Ю. А.

Метою дослідження є вивчення особливостей управління персоналом в умовах цифровізації, а також визначення впливу цифрових технологій на ефективність роботи кадрових процесів та продуктивність працівників.

Виклад основного матеріалу. З кожним роком дедалі більше підприємств автоматизують HR-функції, що дозволяє спростити та підвищити ефективність роботи менеджерів з персоналу та HR-відділів загалом. Дослідження показують значний розрив між компаніями, які активно впроваджують нові технології для покращення HR-процесів, і тими, що обирають вичікувальну стратегію.

Сучасна цифрова економіка та різноманітність новітніх інформаційних технологій і програм у сфері цифрової індустрії є важливими інструментами для

систем управління персоналом на всіх етапах менеджменту. В основі такої інформаційної системи має бути єдина база даних, яка містить інформацію про кожного працівника: місце роботи, демографічні дані, освіту, спеціальну підготовку, сімейний стан, переміщення по підприємству (переведення між підрозділами, зміна професії, підвищення кваліфікації), умови праці, рівень заробітної плати, соціальні виплати тощо. Розглянемо деякі види інформаційних програм, які пов'язані з управлінням персоналом: WFM, HR, ERP.

Програма управління робочою силою, також відома як WFM, є комплексним інструментом для керування людськими ресурсами. Вона спрощує та оптимізує процеси управління персоналом, пропонуючи ефективні рішення для вирішення складних завдань, що стоять перед спеціалістами відділів кадрів. Завдяки WFM можна оптимізувати планування, точно відстежувати робочий час і розподіляти ресурси максимально ефективно [1].

Сучасна HR-система (Human Resources) представляє собою набір технологій, які автоматизують та полегшують роботу з персоналом на всіх рівнях – від повсякденного обліку даних до стратегічного планування розвитку компанії. Ефективно побудована система управління персоналом забезпечує результативну взаємодію з фінансовими та виробничими системами, які використовують дані про співробітників у своїх процесах [2]. Серед провідних розробників таких систем як на світовому, так і на вітчизняному ринках можна виділити ADP, CERIDAN, KRONOS, SAGE NORTH AMERICA та MANGROVE.

Програма управління персоналом HR охоплює ширший спектр завдань, ніж WFM, і включає різноманітні функції управління кадрами. HR-системи використовуються для відбору персоналу, підготовки працівників, ведення їх документації, адаптації нових співробітників, організації навчання і розвитку, управління продуктивністю, адміністрування пільг та інших процесів.

Ще однією програмою, яка включає комплексну автоматизацію управління всіма ресурсами підприємства, зокрема й трудовими ресурсами є ERP-система. ERP-системи – це складні та потужні сучасні програми, призначені для всебічної автоматизації бізнес-процесів, що стосуються управління фінансовими,

трудовими та виробничими ресурсами компанії. Вони охоплюють планування, облік і контроль на всіх етапах виробничого циклу, починаючи з постачання ресурсів і закінчуючи реалізацією готової продукції. [3]. На світовому ринку ERP-систем лідирують американська Oracle та німецька SAP. Окрім них, популярністю користуються продукти від Sage, Epicor, Infor та Microsoft; серед вітчизняних IT-Enterprise та Фінексперт. Впровадження таких систем, зазвичай, окупається за 3 роки, а ефективність компаній може зрости на 40-80%.

Впровадження інформаційних систем у процес управління трудовими ресурсами на підприємстві має кілька переваг: підвищує ефективність роботи працівників, знижує витрати часу на обробку даних, забезпечує точність інформації та покращує комунікацію між підрозділами. До недоліків можна віднести: необхідність додаткових інвестицій в обладнання та навчання персоналу, ризики пов'язані з кібербезпекою, а також проблеми сумісності сучасних інформаційних систем з існуючим програмним забезпеченням.

Висновки. Отже, впровадження сучасних інформаційних систем має позитивний вплив на ефективність управління персоналом. Автоматизація HR-процесів забезпечує не лише підвищення продуктивності працівників, але й зменшення адміністративного навантаження на HR-менеджерів.

Список використаних джерел

1. Бурдонос Л. І., Виноградня В. М., Вераксіч С. М. Діджиталізація та сучасне інформаційне забезпечення менеджменту персоналу. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 11(17). С. 60–70. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-11\(17\)-60-70](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-11(17)-60-70).
2. Титенко Л. В., Головій Т. В. Впровадження інформаційних систем в управлінні персоналом. *Інновації в обліково-аналітичному забезпеченні та управлінні фінансово-економічною безпекою держави, регіону, суб'єктів господарювання* : Міжнар. науково-практ. інтернет-конф. для здобувачів вищ. освіти і молодих науковців, м. Харків, 15–16 листоп. 2018 р.
3. Чернікова Н. М., Вороніна В. Л., Чеботарьов К. Г. Інноваційні підходи в управлінні HR-процесами на вітчизняних підприємствах. *Трансформаційна економіка*. 2023. № 3 (03). С. 70–75. URL: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2023-3-12>.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕКОЮ ТА ЗДОРОВ'ЯМ ПРАЦІВНИКІВ ПІДПРИЄМСТВ

Лазіс М.І.

здобувачка вищої освіти

Миколаївський національний аграрний університет

Європейській досвід, забезпечення безпеки та здоров'я працівників регламентоване директивою Ради Європейських Співтовариств від 12 червня 1989 р. «Про введення заходів, що сприяють покращенню в галузі безпеки та здоров'я працівників на роботі» (Директива 89/ 391), у якій статтею 6 «Основні обов'язки роботодавців» передбачаються правові положення.

У контексті своїх обов'язків роботодавець повинен вжити заходів, необхідних для забезпечення безпеки та здоров'я працівників, включаючи проведення профілактики виробничих ризиків та забезпечення інформування та навчання [1], а також здійснення необхідних організаційних заходів та виділення необхідних коштів. Крім того, відповідно до статті № 10 «Виробнича інформація» Директиви 89/391 він повинен вжити додаткові заходи щодо отримання необхідної інформації по ризикам для безпеки та здоров'я, захисних та профілактичних заходах для кожного типу робочого місця та робіт, які проводяться на підприємстві.

Відповідні заходи по інформуванню необхідні для керівників підприємств-партнерів, зайнятих на роботах на його підприємстві для виконання вимог безпеки та охорони праці. Інформування повинно бути для працівників з особливими функціями охорони праці та здоров'ям [2], вони повинні мати доступ до: оцінці ризику та захисних заходів; інформації про захисні та профілактичні заходи, органи нагляду та контролю за безпекою та здоров'ям тощо.

Важливо, щоб роботодавець, відповідно до статті № 8 «Перша допомога, боротьба з пожежею, евакуація працівників, серйозна і небезпека, що насувається» розробив інформацію для всіх працівників, які схильні або можуть бути схильні до ризику, що насувається; про заходи, які прийняті або мають бути прийняті з метою захисту.

Директива 89/391 вказує - роботодавець повинен вжити заходів, які гарантують працівникам відповідну інформацію [3] (якщо потрібно, письмові інструкції) щодо використання робочого обладнання на робочому місці: - умов роботи робочого обладнання, передбачуваних ненормальних ситуацій; - висновків, які мають бути зроблені на основі досвіду застосування робочого обладнання.

Працівники повинні бути ознайомлені з небезпеками, що діють на них від робочого обладнання, що знаходяться поруч; будь-якими змінами, що впливають на них; пристроями, що впливають на безпеку робочої зони, де працює робітник, навіть якщо він ними не користуються. Інформація та письмові інструкції повинні бути вичерпними [4]. Стаття № 7 «Інформація та інструкції для працівників» розділ II «Обов'язки роботодавців» дев'ятої окремої директиви в рамках тлумачення статті № 16 Директиви 89/391 має такі положення: без шкоди працівники повинні інформуватися про всі заходи, які вживаються у зв'язку з використанням показників з безпеки та охорони здоров'я на роботі.

Інструктування переважно носить запобіжний характер. Тому в інструкціях є положення щодо інформування працівника в особливих випадках. Роботодавці повинні забезпечити робоче місце інструкціями (вивісити попередження), які включають процедури, щодо дій у разі серйозного інциденту або нещасного випадку. Крім того, роботодавці якнайшвидше повинні інформувати працівників про інцидент чи нещасний випадок, який виник, про причини їх появи та про заходи, що вже вжиті або які мають бути вжиті для виправлення ситуації. З появою нового джерела небезпеки, ця небезпека має бути оцінена [5], перш ніж працівники піддадуться їй. Цю ситуацію слід розглядати інтегрально, тобто. з урахуванням існуючих та нових небезпек. Таким чином, оцінка має переглядатися щоразу, коли для цього є причина.

Отже, інформація (інструкції) повинні містити опис значень показників, особливо показників, що містять слова, а також звичайної та особливої поведінки у зазначених випадках. Міжнародні підходи до інформування

(інструктування) працівників характеризуються всеосяжним охопленням усіх аспектів забезпечення безпеки та охорони здоров'я працівників.

Список використаних джерел

1. Іваненко В. С., Курепін В. М. Наближення національного законодавства до міжнародних норм з питань безпеки праці // OSHAgro – 2023: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 3 жовтня 2023 р.). Київ : НУБіП України, 2023. С. 66-69. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15934>.
2. Курепін В. М., Лимар О. О. Оцінка стану кадрової безпеки аграрних підприємств за допомогою відповідних індикаторів діяльності (in English). Modern Economics. 2024. № 43(2024). С. 41-50. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V43\(2024\)-06](https://doi.org/10.31521/modecon.V43(2024)-06).
3. Іваненко В. С., Бризгалов М. В. Розробка та впровадження інструкцій з охорони праці на підприємствах аграрного профілю // Інформаційно-психологічна та техногенна безпека: історичні аспекти, особливості захисту суспільства та особистості : тези доповідей за результатами тематичного «круглого столу», м. Миколаїв, 9 грудня 2022 р. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 20-23. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/12067>.
4. Бацуровська І. В., Курепін В. М. Тенденції інноваційного навчання в цифрову епоху // Розвиток інноваційної компетентності педагога в закладі освіти : матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (26 жовтня 2023 року, м. Херсон) / ред. Г. С. Юзбашева. Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2023. С. 10-15. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15879>.
5. Курепін В. М. Безпека підприємства і управління ризиками // Економічні перспективи підприємництва у воєнні часи та опісля : збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ірпінь, 22 травня 2023 року). Ірпінь : Державний податковий університет, 2023. С. 213-218. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/14491>.

ЗАСТОСУВАННЯ БЛОКЧЕЙН-ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ПРОЗОРОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ТОРГОВИМИ ОПЕРАЦІЯМИ

Легін О. В.,

здобувач вищої освіти групи МЕН 3/2 аакультету менеджменту,

Миколаївський національний аграрний університет

Науковий керівник: к.е.н., доцент – Кушнірук В. С.,

Миколаївський національний аграрний університет

Постановка проблеми. Швидкий розвиток електронної комерції та глобалізація створюють потребу у нових технологіях, які б забезпечили більшу прозорість, безпеку та ефективність у торгових операціях. Блокчейн, зі своїми децентралізованими та незмінними характеристиками, пропонує перспективне рішення для цих проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед дослідників, які аналізували блокчейн-технології можна виокремити О. Комісаренко, А. Горовенко, та інші.

Мета та завдання дослідження. Оцінити потенціал застосування технології блокчейн у сфері торгівлі, виявити її переваги та недоліки, а також визначити основні напрямки подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Блокчейн – це децентралізований цифровий реєстр, який надійно зберігає записи в мережі комп'ютерів таким чином, що це прозоро, незмінно і стійко до підробки. Кожен «блок» містить дані, а блоки пов'язані в хронологічний «ланцюг»[1].

Ця особливість розподіляє дані між багатьма учасниками мережі, що забезпечую високу стійкість і знижує ризик втрати даних та робить його надзвичайно безпечним та прозорим. Наприклад, кожен етап руку товару від виробника до споживача може бути зафіксований у блокчейні, завдяки незмінності даних у блокчейні, підробити інформацію про продукт стає практично неможливо, а прозорість даних підвищує довіру між усіма учасниками торгового процесу[2].

Рисунок 1 – Покрокове формування блокчейну за інформацією [3].

Також, блокчейн технологія підвищує ефективність процесів. Розумні контракти, що працюють на блокчейні, можуть автоматизувати виконання угод, що зменшує потребу у посередниках та прискорює процес, у свою чергу, наступна перевага виходить із попередньої: не треба платити комісію за платіжні перекази чи відсотки посереднику[4].

Але, незважаючи на великі перспективи, впровадження блокчейну в торгівлю пов'язане з деякими викликами, такими як: необхідність розробки чітких регуляторних норм для блокчейн-технологій, а також, забезпечення сумісності різних блокчейн-платформ.

Висновки. Блокчейн-технології мають потенціал зробити революцію у сфері торгівлі, забезпечуючи більшу прозорість, ефективність та безпеку. Незважаючи на виклики, ця технологія вже активно розвивається і знаходить все більше застосування у різних галузях, таких як логістика, нерухомість, фінанси, медицина тощо[5].

Список використаних джерел

1. Hayes A., Clemon D., Kvilhaug S. Investopedia: Blockchain Facts: What is It, How it Worksm and How It Can Be Used. URL: <https://www.investopedia.com/terms/b/blockchain.asp> (дата звернення: 16.10.2024).
2. Олена Комісаренко, Vatican News: Блокчейн: технологія майбутнього, принципи довіри та етичні міркування. URL: <https://www.vaticannews.va/uk/world/news/2024-06/oikonomia-44-blockchain.html> (дата звернення: 16.10.2024).
3. Артем Горовенко, РБК-УКРАЇНА: Технологія майбутнього. Що таке блокчейн та як його використовують у криптоіндустрії. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/tehnologiya-maybutnogo-shcho-take-blokcheyn-1693476947.html> (дата звернення: 16.10.2024).
4. MYRONIUK: Як застосувати блокчейн у бізнесі? URL: <https://www.myroniuk.com/blockchain/> (дата звернення: 16.10.2024).
5. LB.ua: Технологія блокчейн та її роль в екосистемі Bitcoin. URL: https://lb.ua/economics/2023/04/13/550425_tehnologiya_blokcheyn_ii_rol.html. (дата звернення: 16.10.2024).

ВПЛИВ TCP/IP НА АВТОМАТИЗАЦІЮ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ ТА УПРАВЛІНСЬКИХ СИСТЕМ

Макеєв В. В.,
здобувач вищої освіти спеціальності 122 Комп'ютерні науки
Науковий керівник: Пархоменко О. Ю.,
к.ф.-м.н., доцент кафедри економічної кібернетики, комп'ютерних наук та
інформаційних технологій
Миколаївський національний аграрний університет

Постановка проблеми. У сучасному бізнесі автоматизація процесів є критичною для ефективного управління, швидкої взаємодії та прийняття рішень. Проте ще донедавна компанії стикалися з численними перешкодами в інтеграції різних систем та забезпеченні надійної комунікації. Використання різних протоколів ускладнювало обмін даними між підрозділами, а застосування паперових документів та телефонних мереж знижувало оперативність управління. У таких умовах потреба в уніфікованому протоколі стала очевидною, і TCP/IP став відповіддю на ці виклики. Цей протокол забезпечив стандартизовану платформу для безпечної передачі даних та взаємодії між мережами, створюючи основу для сучасних бізнес-систем.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. TCP/IP, розроблений в рамках проекту ARPANET у 1960-х роках та офіційно впроваджений у 1983 році, змінив підходи до управління підприємствами. У сучасних дослідженнях підкреслюється важливість TCP/IP як базового протоколу для розвитку мереж і хмарних технологій [1,2]. Gartner та McKinsey зазначають, що компанії, які активно використовують мережеві рішення на основі TCP/IP, забезпечують швидкий обмін даними між офісами та підвищують продуктивність завдяки автоматизації процесів [3,4].

Мета та завдання дослідження. Метою даного дослідження є аналіз ролі TCP/IP в оптимізації бізнес-процесів і автоматизації управлінських систем. Завдання дослідження включають: визначити ключові переваги TCP/IP для автоматизації бізнес-процесів, розглянути вплив TCP/IP на впровадження хмарних технологій.

Виклад основного матеріалу. До появи TCP/IP компанії використовували закриті системи, такі як SNA від IBM, та паперовий документообіг, що ускладнювало управління і призводило до затримок. Впровадження TCP/IP дозволило створити стандартизовану платформу для обміну даними, що стало основою для інтеграції різних систем у межах підприємства. Це забезпечило можливість ефективної координації між підрозділами, навіть якщо вони розташовані в різних містах або країнах.

TCP (Transmission Control Protocol) є надійним та широко використовуваним протоколом, який забезпечує безпечну та точну доставку даних через Інтернет. Він досягає цього шляхом розбиття великих файлів на менші пакети, послідовного їх надсилання та автоматичного повторного передавання будь-яких пакетів, які були втрачені або пошкоджені під час передачі. Це особливо важливо для чутливих даних, таких як фінансові звіти, де цілісність даних має вирішальне значення. Наприклад, під час передачі великого фінансового звіту, TCP розділить файл на менші пакети та надішле їх один за одним. Якщо деякі з пакетів будуть втрачені або пошкоджені під час подорожі, TCP виявить проблему та повторно передасть ці конкретні пакети. Це допомагає гарантувати, що весь файл буде отриманий точно, без будь-якої відсутньої чи зміненої інформації. Цей рівень надійності є життєво важливим для прийняття обґрунтованих ділових рішень, де кожна деталь має значення.

IP (Internet Protocol), з іншого боку, відповідає за маршрутизацію та доставку пакетів даних через складну, розподілену мережу, якою є Інтернет. IP дозволяє пристроям та мережам ефективно взаємодіяти, навіть коли вони географічно розподілені. Наприклад, компанія з офісами в кількох містах може встановити єдину корпоративну мережу, використовуючи IP. Це дозволяє співробітникам у різних місцях безперешкодно отримувати доступ до спільних ресурсів, таких як файли, програми та засоби зв'язку, незалежно від їхнього фізичного місцезнаходження. Ефективні можливості маршрутизації IP забезпечують плавний потік даних між різними офісами, сприяючи ефективній співпраці та прийняттю рішень по всій організації.

Перехід до хмарних технологій став одним із ключових напрямів розвитку сучасного бізнесу. Протокол TCP/IP забезпечує безпечне підключення до хмарних сервісів, таких як Microsoft Azure, Google Cloud та AWS. Це дозволяє зберігати великі обсяги даних у хмарі та забезпечувати доступ до них через захищені канали. Використання таких технологій мінімізує витрати на фізичне обладнання та забезпечує можливість віддаленої роботи, що є особливо актуальним у сучасних умовах.

Висновки. TCP/IP відіграє ключову роль в автоматизації бізнес-процесів, забезпечуючи стабільну комунікацію між підрозділами та інтеграцію різних систем. Протокол дозволяє організаціям автоматизувати передачу даних, мінімізувати помилки та підвищити ефективність управлінських рішень. Завдяки підтримці хмарних сервісів TCP/IP відкриває нові можливості для масштабування бізнесу та віддаленої роботи. Надалі дослідження можуть бути зосереджені на розробці нових протоколів, що підвищують безпеку та швидкість передачі даних, а також на пошуку шляхів інтеграції TCP/IP з новими технологіями, такими як Інтернет речей (IoT).

Список використаних джерел

1. Artuso M., Christiansen H. Optimising TCP for Cloud-Based Mobile Networks. 2016 IEEE 83rd Vehicular Technology Conference (VTC Spring), Nanjing, China, 15–18 May 2016. 2016. URL: <https://doi.org/10.1109/vtcspring.2016.7504390>.
2. Mahdi Alsultani H. S., Kanaan Q., Khudhair I. Y. Empirical Investigation of TCP Incast Congestion in Wireless Cloud Computing Networks. Journal of Computer Science. 2018. Vol. 14, no. 5. P. 663–672.
URL: <https://doi.org/10.3844/jcssp.2018.663.672>
3. <https://www.mckinsey.com/capabilities/mckinsey-digital/our-insights/tech-forward/building-the-cloud-ready-enterprise-network>
4. <https://www.mckinsey.com/capabilities/mckinsey-digital/our-insights/tech-at-the-edge-trends-reshaping-the-future-of-it-and-business>

БЛОКЧЕЙН У СФЕРІ УПРАВЛІННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ: НОВІ МОДЕЛІ ПРОЗОРОСТІ ТА БЕЗПЕКИ

**Марковська Тетяна Сергіївна,
викладач обліково-економічних дисциплін,
ВСП «Технологічно-економічний фаховий коледж МНАУ»**

Постановка проблеми. Блокчейн-технологія — це метод збереження та передачі інформації, при якому дані організовуються у вигляді послідовних блоків. Кожен блок містить запис про певну кількість транзакцій і унікальний хеш попереднього блоку. Така структура забезпечує зв'язок між блоками, створюючи безперервний ланцюг. Сьогодні, блокчейн стає важливим інструментом для підвищення прозорості та ефективності в управлінні аграрними підприємствами. Його застосування дозволяє автоматизувати ключові процеси, покращити безпеку даних та підвищити довіру до всіх учасників аграрного ринку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми цифровізації та впровадження цифрових технологій в економічних системах стали однією з ключових тем обговорення серед сучасних науковців і практиків. Особлива увага до цифрової трансформації в аграрній сфері зосереджена в роботах Водянка Л. Д. і Юрій Т.П. [1], Руденко М. В. [2], Тарасюк А. і Гамалій В. [3], та Шабатура Т.С. [4].

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є вивчення можливостей впровадження технології блокчейн у сфері управління аграрними підприємствами для підвищення прозорості, безпеки та ефективності управлінських процесів. Дослідження спрямоване на аналіз потенціалу блокчейну в оптимізації ланцюгів постачання, забезпеченні безпеки даних і впровадженні нових моделей управління, які зможуть значно знизити ризики шахрайства та підвищити довіру до аграрної продукції.

Виклад основного матеріалу. Блокчейн надає можливість створювати прозорі ланцюги постачання продукції від виробників до кінцевих споживачів. Кожен етап — від вирощування до доставки — фіксується в незмінному реєстрі,

що дозволяє відслідковувати походження продукції, її якість та відповідність стандартам. Це особливо важливо для експортної продукції та органічного землеробства.

Основні переваги блокчейну в аграрному секторі:

1. Смарт-контракти в аграрному бізнесі. Використання смарт-контрактів у сфері сільського господарства спрощує управління контрактами між фермерами, постачальниками, покупцями та фінансовими установами. Смарт-контракти автоматизують процеси оплати та виконання умов, забезпечуючи швидкість і точність угод без участі посередників.

2. Підвищення безпеки даних і зниження ризиків шахрайства. Блокчейн забезпечує високий рівень безпеки даних завдяки децентралізованому зберіганню інформації. Це мінімізує ризик підробки документів, контрафактної продукції або маніпуляцій з даними про якість продукції. Усі зміни в реєстрі фіксуються назавжди, що робить систему стійкою до спроб шахрайства.

3. Оптимізація процесу державних субсидій та фінансування. Використання блокчейну може покращити процес надання державних субсидій та пільгових кредитів для аграрних підприємств. Система дозволяє автоматизувати розподіл коштів, знизити корупційні ризики та забезпечити точне відстеження використання субсидій.

4. Управління земельними ресурсами та орендними угодами. Блокчейн може стати ключовим інструментом для управління земельними ресурсами, фіксації прав власності та орендних договорів. Смарт-контракти забезпечують прозорі та безпечні угоди, автоматизуючи процедури реєстрації та виконання умов оренди землі.

5. Прозорість у сфері екологічного моніторингу та сертифікації продукції. Використання блокчейну допомагає підтверджувати відповідність продукції екологічним стандартам. Це важливо для сертифікації органічної продукції, а також для екологічного моніторингу аграрних підприємств. Споживачі можуть бути впевнені в якості товарів завдяки відкритим даним у реєстрі.

Незважаючи на очевидні переваги, впровадження блокчейну в аграрний

сектор стикається з певними викликами, зокрема з недостатньою цифровізацією багатьох підприємств і відсутністю чіткого правового регулювання. Проте, розвиток цієї технології відкриває великі перспективи для підвищення ефективності управління аграрними підприємствами.

Висновки. Блокчейн здатен значно підвищити прозорість та безпеку управління аграрними підприємствами. Впровадження цієї технології відкриває нові можливості для контролю якості, автоматизації процесів і зниження ризиків у ланцюгах постачання. Спільна робота бізнесу, держави та аграрних організацій дозволить максимально реалізувати потенціал блокчейну в цій галузі.

Список використаних джерел

1. Водянка, Л. Д. Цифровізація та цифрова платформа в економічному розвитку аграрного сектору [Текст] / Л. Д. Водянка, Т. П. Юрій / Економіка АПК. – Київ : "Інститут аграрної економіки", 2020. – № 12. – С. 67-73.
2. Руденко, М. В. Технології цифрової трансформації сільськогосподарських підприємств [Текст] : бібліографія / М. В. Руденко // Агросвіт. - 2019. - № 23. - С. 8-18.
3. Тарасюк А. Тренди цифровізації сільськогосподарських підприємств України / А. Тарасюк, В. Гамалій // Вісн. Київ. нац. торг.-екон. ун-ту. - 2021. - № 5. - С. 72-85.
4. Шабатура Т. С. Перспективи розвитку аграрного сектору економіки України в контексті цифрових технологій / Т. С. Шабатура // Приазовський економічний вісник. - 2019. - №3 (14). - С. 123-128.

ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

**Мельник І.О.,
канд. екон. наук, доцент
Крижова В.А.,
здобувачка вищої освіти
Миколаївський національний аграрний університет**

Фінансова грамотність населення є ключовим фактором економічного розвитку країни. У сучасному світі, де фінансові послуги стають дедалі доступнішими, критично важливо, щоб громадяни володіли знаннями та навичками для ефективного управління своїми фінансами. Високий рівень фінансової грамотності сприяє не лише особистому благополуччю, але й загальному економічному зростанню, впливаючи на інвестиційні рішення, заощадження та споживчі витрати.

Фінансова грамотність визначається як здатність ефективно управляти власними фінансами, приймати обґрунтовані рішення та розуміти основні фінансові концепції. Вона охоплює вміння планувати бюджет, розуміти кредитні механізми, інвестувати, заощаджувати та усвідомлювати фінансові ризики. Грамотне управління бюджетом дозволяє контролювати доходи і витрати, уникати надмірної заборгованості та забезпечувати фінансову стабільність. Знання про кредитні інструменти допомагає розуміти умови кредитування та уникати не вигідних фінансових зобов'язань. Інвестиції та заощадження є критично важливими для досягнення довгострокових фінансових цілей, тоді як усвідомлення ризиків і розуміння механізмів страхування забезпечують захист від непередбачених обставин [1].

Для оцінки рівня фінансової грамотності населення використовуються різноманітні методи, включаючи опитування, тестування, аналіз фінансових рішень і соціологічні дослідження. Ці підходи дозволяють не лише зрозуміти загальний рівень фінансових знань у суспільстві, але й виявити конкретні сфери, де потрібне покращення. Результати таких досліджень є основою для розробки

цілеспрямованих освітніх програм та державних політик, спрямованих на підвищення фінансової грамотності населення [2].

Вплив фінансової грамотності на економічний розвиток країни є багатограним і суттєвим. Перш за все, вона формує людський капітал, дозволяючи індивідам приймати більш зважені рішення щодо освіти, кар'єри та інвестицій, що в кінцевому підсумку підвищує продуктивність праці та рівень доходів. Споживачі з високим рівнем фінансової грамотності ефективніше оцінюють альтернативи на ринку, оптимізуючи свої витрати і збільшуючи загальний попит на якісні товари та послуги. Крім того, фінансово грамотні громадяни схильні до більш раціональних інвестиційних рішень, що сприяє зростанню капіталовкладень в економіку та стимулює її розвиток.

Фінансова грамотність також безпосередньо впливає на продуктивність праці. Працівники, які краще розуміють фінансові механізми, ефективніше управляють своїми ресурсами, що зменшує фінансовий стрес і покращує концентрацію на робочому місці. Вони більш схильні інвестувати у власну освіту та підвищення кваліфікації, що підвищує їхню цінність на ринку праці. Крім того, фінансово грамотні індивіди частіше проявляють підприємницьку ініціативу, створюючи нові робочі місця та стимулюючи інновації в економіці.

У контексті інвестиційних рішень домогосподарств фінансова грамотність відіграє вирішальну роль. Люди з високим рівнем фінансової освіченості краще розуміють різноманітні інвестиційні інструменти, здатні адекватно оцінювати ризики та потенційні доходи, що дозволяє їм уникати не вигідних вкладень і максимізувати прибуток від інвестицій. Вони також усвідомлюють важливість довгострокового фінансового планування, що позитивно впливає на загальну фінансову стабільність як окремих домогосподарств, так і економіки в цілому [4].

Для подальшого розвитку фінансової грамотності та посилення її позитивного впливу на економіку важливо зосередитися на кількох ключових напрямках досліджень. По-перше, необхідно глибше вивчити вплив культурних і соціальних факторів на фінансову поведінку різних груп населення. Це допоможе розробити більш ефективні й таргетовані програми фінансової освіти. По-друге,

важливо провести комплексну оцінку ефективності існуючих освітніх програм з фінансової грамотності, щоб визначити найбільш дієві методики та підходи. По-третє, слід дослідити потенціал нових технологічних рішень, таких як мобільні додатки, онлайн курси та інтерактивні платформи, які можуть революціонізувати підходи до навчання фінансової грамотності.

Особливу увагу варто приділити порівняльному аналізу рівня фінансової грамотності та методів її підвищення в різних країнах. Такі дослідження допоможуть виявити найкращі світові практики та адаптувати їх до місцевих умов, враховуючи специфіку економічної системи та культурні особливості кожної країни. Крім того, важливо вивчити взаємозв'язок між фінансовою грамотністю та цифровізацією фінансових послуг, оскільки розвиток фінтех-індустрії створює нові виклики та можливості для споживачів фінансових послуг [4].

Підсумовуючи, можна відзначити, що фінансова грамотність є критично важливим елементом сучасної економічної системи. Вона не лише забезпечує індивідуальний фінансовий добробут громадян, але й суттєво впливає на економічний розвиток країни в цілому. Інвестиції в підвищення фінансової грамотності населення слід розглядати як стратегічний напрям державної політики, спрямований на забезпечення стійкого економічного зростання та підвищення якості життя громадян. Подальші дослідження в цій галузі допоможуть розробити більш ефективні стратегії підвищення фінансової грамотності та максимізувати її позитивний вплив на економічний розвиток країни.

Список використаних джерел

1. Семенюк А. І. Фінансова грамотність населення як основа фінансової безпеки держави. Участь молоді у розбудові агропромислового комплексу України : матеріали студентської науково-теоретичної конференції, 23-25 березня 2022 р., Миколаїв / Обліково-фінансовий факультет. Миколаїв : МНАУ, 2022. С. 74-76.

2. Біліченко О., Крижова В. Інтелектуальний капітал України. Обліково-аналітичне і фінансове забезпечення діяльності суб'єктів господарювання: національні, глобалізаційні, євроінтеграційні аспекти : матеріали VIII міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.(м. Миколаїв, 15-16 листопада 2023 р.). Миколаїв : МНАУ, 2023. С. 4-10.

3. Табацкова А. В., Пономарьова О.П. Ключові аспекти формування трудових ресурсів в інформаційному суспільстві. Modern Economics. 2021. № 30(2021). С. 191-196. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V30\(2021\)-30](https://doi.org/10.31521/modecon.V30(2021)-30) (дата звернення 26.09.24)

4. Мільман Л., Кучмійова Т. Фінансова політика держави в умовах цифровізації економіки. Цифрова економіка та економічна безпека. 2023 Вип. 8 (08). С. 173-177. DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.8-29> (дата звернення 26.09.24)

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СТРАТЕГІЧНОМУ УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВ

**Мельник О. М.,
здобувачка вищої освіти групи МЕН 4/2,
Науковий керівник – Олійник Т. Г.,
кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет**

Створення штучного інтелекту стало проривом у світі інформаційних технологій. Ця інновація вплинула на кожную галузь, її застосування полегшило працю багатьом людям. У світі, де обсяг даних стрімко зростає, здатність аналізувати ці дані та отримувати з них цінну інформацію стає критично важливою. Використання штучного інтелекту в стратегічному управлінні підприємством є важливим кроком у розвитку сучасного бізнесу, адже він не лише підвищує ефективність і конкурентоспроможність, але й трансформує способи прийняття рішень. Це дає змогу підприємствам адаптуватися до змін ринку, задовольняти потреби клієнтів і передбачати майбутні тенденції.

Питання застосування штучного інтелекту в економіці є предметом дослідження багатьох вчених. Ю. Голей та І. Дрік [1] зосередилися на використанні штучного інтелекту в управлінні підприємствами. Зарубіжні дослідники, такі як Р. Міллер [3], Дж. Клоук та С. Хайнц [4], також вивчали цю тему в контексті інформаційної економіки. Незважаючи на наявні дослідження, існує потреба в більш детальному аналізі та систематизації можливостей штучного інтелекту, особливо з урахуванням сучасних викликів бізнесу.

Штучний інтелект відіграє важливу роль в стратегічному управлінні, допомагаючи підприємствам отримати глибше розуміння своєї діяльності та конкурентного середовища, яке стрімко еволюціонує під впливом мінливих зовнішніх факторів. Інновації також сприяють виявленню можливостей для зростання та оптимізації внутрішніх процесів.

Переваги використання штучного інтелекту у стратегічному управлінні полягають у швидкому та ефективному прийнятті рішень за допомогою точної та оперативної обробки великих обсягів даних у реальному часі. Такий підхід дозволяє підприємствам уникнути ідентифікувати можливі переваги та ризики, які можуть бути упущені за допомогою традиційних методів, наприклад, SWOT-аналізу або моделі 5 сил Портера. Проте важливо враховувати якість даних, їх безпеку та конфіденційність при використанні штучного інтелекту у стратегічному управлінні [2].

Штучний інтелект здатний обробляти великі обсяги даних для виявлення закономірностей і трендів, що допомагає у прогнозуванні попиту та поведінки споживачів. Роботизація рутинних завдань дозволяє зосередитися на стратегічних ініціативах, а впровадження чат-ботів покращує комунікацію з клієнтами. Крім того, штучний інтелект допомагає виявляти потенційні ризики та розробляти стратегії їх уникнення, використовуючи нейромережі для оцінки кредитоспроможності. Використання штучного інтелекту в стратегічному управлінні відкриває нові можливості для підвищення конкурентоспроможності, але при цьому важливо враховувати потенційні ризики та виклики, які врівноважують технологічні можливості з правами та очікуваннями суспільства.

Отже, дотримання міжнародних стандартів етичного використання штучного інтелекту сприятиме створенню довіри до цих технологій і максимізації їхніх переваг, а подальший розвиток їх обіцяє ще більше інновацій, сприяючи сталому розвитку та зростанню підприємств. Особливу увагу слід приділити етичним питанням, щоб забезпечити відповідальне використання штучного інтелекту на глобальному рівні, адже інтеграція штучного інтелекту у стратегічне управління не лише підвищує ефективність, але й вимагає відповідального підходу для досягнення сталого успіху.

Список використаних джерел

1. Голей Ю.М., Дрік А.І. Аналіз використання штучного інтелекту в системах управління бізнес-процесами: переваги та недоліки. У: Виклики та

проблеми сучасної науки. Зб. наук. пр. Дніпро, ДНУ, 2023. Т. 1. С. 382—386.
URL: <https://files.fti.dp.ua/cims/cims-vol-1>

2. Таранич А.В., Пелехацький Д.О. Використання штучного інтелекту в процесах стратегічного управління підприємствами. Економіка України. 2024. № 1. С. 54—65. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2024.01.054>

3. Klauke J., Heinz S. A Maturity Model for Artificial Intelligence. Statworx AI-Whitepaper. 9 p. URL: <https://www.statworx.com/downloads/whitepaper/ic-03/amaturity-model-for-ai.pdf>

4. Miller R. The Role of Machine Learning and Artificial Intelligence in Strategic Management. SSRN. 2023. Mar 22. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4392353>

ЕКОНОМІЧНА ДОЦІЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ІННОВАЦІЙ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

Мельникова М.О.,
здобувач вищої освіти факультету менеджменту ,
Миколаївський національний аграрний університет
Науковий керівник – Олійник Т. Г.,
кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет

Сьогоднішню епоху характеризує стрімкий розвиток інновацій. Їх інтеграція тісно пов'язана з поширенням новітніх технологій, зокрема цифровізації, що сприяє оптимізації виробничих процесів і підвищенню ефективності управління підприємствами по всьому світу. Відтак, визначення економічної доцільності впровадження сучасних інформаційних технологій та інновацій в управлінні бізнесом є надзвичайно актуальним.

Економічний ефект від впровадження сучасних інформаційних технологій в управлінні підприємством часто є опосередкованим, оскільки засоби автоматизації не приносять прямого доходу, а виступають допоміжним інструментом для підвищення прибутковості або зниження витрат. Для оцінки економічної вигоди від використання інформаційних технологій та інновацій у керуванні підприємством існує кілька методів, серед яких один є простішим, а інший – більш трудомістким, але точнішим. У першому випадку, для спрощення розрахунку, за умови, що матеріальні витрати залишаються незмінними після впровадження технології, їх можна виключити з розрахунку. Зазвичай, повна оцінка економічного ефекту за складною методикою проводиться фахівцями на основі аналізу бізнес-процесів компанії. Однак, для приблизної оцінки ефективності впровадження сучасних інформаційних технологій та інновацій в управлінні підприємством можна використати приблизні показники витрат. Зрозуміло, що використання кошторисних, а не фактичних даних, може дещо знизити точність оцінки, проте це дасть змогу отримати загальне уявлення про рентабельність і доцільність впровадження автоматизації [1].

Основний економічний ефект від впровадження інформаційних технологій та інновацій в управлінні підприємством полягає у покращенні ключових економічних показників діяльності підприємств, насамперед завдяки підвищенню ефективності управлінських процесів та зниженню трудовитрат на адміністративні функції, що сприяє зменшенню витрат у відповідній сфері. Для більшості підприємств цей ефект проявляється через економію трудових і фінансових ресурсів, зокрема завдяки: зменшенню трудомісткості розрахунків; скороченню витрат часу на пошук і підготовку документів через автоматизацію процесів; зниженню витрат на пошук інформації; економії на витратних матеріалах (таких як папір, флеш-накопичувачі, картриджі); а також оптимізації чисельності персоналу. Для розрахунку показників оцінювання ефективності впровадження інформаційних технологій та інновацій в управлінні підприємств доцільно використовувати формули (табл.1).

Таблиця 1. Показники оцінювання ефективності впровадження інформаційних технологій та інновацій в управлінні підприємств

Формула	Показник	Характеристика
$E = E_p - E_n \times K_p$	E – економічний ефект E_p – річні заощадження; E_n – стандартний коефіцієнт ($E_n = 0,15$); K_p – капітальні витрати на розробку і реалізацію, включаючи первісну вартість програми.	Визначається економічний ефект від впровадження програмного продукту.
$E_p = (P_1 - P_2) + \nabla P_p$	P_1 та P_2 – операційні витрати до і після впровадження програмного продукту; ∇P_p – економія від підвищення продуктивності додаткових користувачів.	Щорічна економія E_p складається з економії експлуатаційних витрат і економії за рахунок підвищення продуктивності користувачів.
$Z = n_{izi} \times 3П \left(1 + \frac{Ac}{100} \right) \times \left(1 + \frac{Ap}{100} \right)$	Z – витрати на персонал n_{izi} – чисельність персоналу 1-го виду, пов'язана з виконанням робіт; $3П$ – заробітна плата 1 робітника Ac – відсоток внесків на соціальне страхування; Ap – середній відсоток премій за рік.	Витрати на робітників, які будуть використовувати програму

$Pi = (\Delta Ti / (Fi - \Delta Ti)) \times 100$	Pi – приріст продуктивності праці (%); Ti – кількість годин економії; Fi – час, який планувався користувачем для виконання роботи до впровадження програмного продукту (год.).	Визначення економії за рахунок підвищення продуктивності користувачів.
$\Delta Pn = Zn \times \sum_i \frac{Pi}{100}$	Zn - середньорічна заробітна плата користувача; Pi- збільшення продуктивності праці користувача.	Визначення економії, пов'язаної зі збільшенням продуктивності праці користувача Р.
$NPV = \sum_{k=1}^n \frac{CF_k}{(1+r)^k} - \sum_{k=1}^n \frac{I_k}{(1+r)^k}$	NPV – чиста вартість грошових коштів, грн; CFk – чистий вхідний потік коштів (доходи) у k-му році; n – кількість періодів експлуатації проекту, років; r – ставка дисконту; Ik – інвестиційні витрати у k-му році; k – порядковий номер року від початку реалізації проекту.	Розрахунок чистої вартості проекту
$IRR = \sqrt[n]{\frac{S_n}{I_o}} - 1$	Sn – теперішня вартість грошей; I – сума інвестицій.	Внутрішня норма прибутку інвестиційного проекту
$PI = \frac{TB}{J}$	TB – теперішня вартість грошей; J – сума інвестицій.	Індекс прибутковості

Джерело: наведено та узагальнено автором [2; 3]

Параметри автоматизації зазвичай визначаються на підприємстві за допомогою хронометражу робочого дня. Інформацію про економію часу після впровадження інформаційних технологій та інновацій в управлінні необхідно узгоджувати з підприємством, яка реалізовує впроваджує інформаційний продукт.

Розрахунок економічної ефективності автоматизації дозволяє оцінити її вигоди як у середньостроковій, так і в довгостроковій перспективі. Впровадження таких інструментів може призвести до коригування самого бізнес-процесу, оскільки задачі виконуються швидше, а співробітники обробляють більші обсяги інформації за одиницю часу [3]. Це сприяє зменшенню витрат на персонал або швидкому розвитку бізнесу без збільшення кількості працівників, залучених до обробки даних, а іноді навіть зі скороченням штату. Наприклад, у транспортному відділі головний інженер може контролювати витрати на ремонт

і планувати закупівлю запчастин, що дозволяє керівнику в загальній системі оперативно отримувати звіти, плани та заявки для прийняття рішень. Це зменшує час на збір та узагальнення інформації.

Таким чином, впровадження інформаційних технологій та інновацій є вигідним і оптимальним рішенням для підприємств у будь-якій галузі.

Список використаних джерел

1. Романюк О.М. Інноваційні тренди у логістичному бізнесі. Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2023. С. 214-216.
2. Бойчик І.М. Економіка підприємства: підручник. Київ: Кондор, 2016. 3748 с.
3. Горошанська О.О., Кашена Н.Б. Комплексна оцінка ефективності витрат операційної діяльності підприємств торгівлі. *БІЗНЕСІНФОРМ*. №11. 2016. с. 162-166.

МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ ЗАПАСАМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Морозова А. Р.,
здобувачка вищої освіти спеціальності 051 «Економіка»,
Хилько І. І.,
старший викладач кафедри економічної кібернетики, комп'ютерних наук
та інформаційних технологій
Миколаївський національний аграрний університет

Постановка проблеми. Сучасний стан економіки України характеризується нестабільними економічними умовами. В умовах ринкової трансформації більшість галузей починають активізувати виробництво.

Ефективне управління запасами є важливим елементом будь-якої бізнес-операції, оскільки воно не тільки забезпечує можливість своєчасного задоволення попиту клієнтів, але й оптимізує витрати на зберігання та дистрибуцію. Надмірно великі запаси можуть призвести до заморожування оборотного капіталу, збільшення витрат на зберігання та ризику застарівання продукції. З іншого боку, недостатній рівень запасів може спричинити перебої у виробництві та постачанні, що, в свою чергу, може призвести до втрати клієнтів і доходів. Тому розробка і застосування оптимізованої моделі управління запасами є необхідною умовою для забезпечення балансу між попитом і пропозицією та мінімізації витрат.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми, пов'язані з питаннями управління запасами, досліджували багато відомих учених-економістів. Особливу увагу їм приділяли Бутинець Ф.Ф., Голов С.Ф., Гуцайлюк З.В., Кужельний М.В., Пушкар М.С., Рудницький В.С., Сопко В.В.

Мета та завдання дослідження – розробка моделей ефективної політики управління запасами як одного з пріоритетних завдань підвищення ефективності роботи підприємства, забезпечення конкурентоспроможності та поліпшення фінансового становища.

Виклад основного матеріалу. Основною метою управління запасами є оптимізація загальної кількості матеріалів. Це дозволяє обґрунтувати планову

потребу в матеріалах, площу складських приміщень, кількість навантажувально-розвантажувальних механізмів і витрати на доставку матеріалів до робочої зони, а також трудові та фінансові ресурси [1].

В економічній літературі управління запасами можна розглядати як систему, тобто це набір правил і показників, що визначають час і обсяг закупівлі продуктів для поповнення запасів, його параметри наступні: замовлення; нормативний рівень запасів; обсяг різних закупівель; частота закупівель; кількість продукту, що поповнюється повторно, для цього мінімальні витрати на зберігання запасів досягаються відповідно до зазначених витрат на поповнення запасів та зазначеною альтернативними витратами інвестованого капіталу.

Обов'язковою умовою процесу управління запасами є своєчасне прогнозування та нормування, планування, організація і стимулювання, контроль і координація умов і кількості виконання замовлень відповідно до логістичної системи «закупівля, виробництво та розподіл» [2].

Кожне сільськогосподарське підприємство в результаті своєї господарської діяльності використовує різні матеріальні ресурси, називаючи їх виробничими запасами. Однак, визначити сутність цього поняття можна так: виробничі запаси – це активи підприємства, що використовуються для виробництва товарів, виконанні робіт та наданні послуг [3].

Основні етапи управління запасів є наступними :

- проводиться аналіз складу, структури та динаміки загального обсягу запасів на основі даних за попередні роки;
- оптимізація загальної суми та розміру запасів;
- розробка ефективних систем управління та контролю за рухом запасів.

На першому етапі проводиться аналіз поточного стану загальних запасів. Це робиться на основі фінансової та управлінської звітності, а також даних складського обліку. Структура запасів аналізується за основними видами та групами з урахуванням впливу сезонних коливань на обсяги запасів. Після аналізу структури запасів оцінюється ефективність використання запасів на

основі показників рентабельності та оборотності. На другому етапі проводиться оптимізація величини запасів. Третій етап передбачає розробку ефективної системи управління і контролю за рухом запасів [4].

Висновки. Ефективне управління запасами є ключовим фактором забезпечення стабільної роботи бізнесу, оптимізації витрат та задоволення попиту клієнтів. Використовуючи сучасні моделі управління запасами, компанії можуть мінімізувати витрати на зберігання та уникнути заморожування оборотного капіталу, а також підтримувати належний рівень обслуговування та уникати перебоїв у виробництві та постачанні. Для досягнення оптимальних результатів слід застосовувати комплексний підхід до управління запасами, що включає всі етапи аналізу, прогнозування, планування, організації та контролю. Це дозволить забезпечити баланс між попитом і пропозицією, підвищити ефективність діяльності компанії та посилити конкурентоспроможність на ринку.

Список використаних джерел

1. Голов С. Ф., Костюченко В. М. Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами: приклади та коментарі : практичний посібник. Київ : Лібра, 2001. 840 с.
2. Гаджинський А. М. Логістика : підручник для вищих і середніх спеціальних навчальних закладів. Інформаційно-впроваджувальний центр «Маркетинг», 2008. 375 с.
3. Подолянчук О. А. Виробничі запаси: економічна сутність та облік. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. № 5. С. 88–101.
4. Stetsiuk N. Y., Halushka N. Y. Методичні підходи до аналізу забезпеченості підприємств деревообробної промисловості виробничими запасами. *Економічний аналіз*. 2016. Т. 22. №. 2. С. 156-164.

КОНЦЕПЦІЇ ТА ПЕРЕДОВІ МЕТОДИ МОДЕЛЮВАННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ

Орешко К.Ф.
здобувачка вищої освіти
Миколаївський національний аграрний університет

За останні два десятиліття на європейському ринку харчових продуктів спостерігається жорсткіша конкуренція. Запити споживача відіграють тепер головну роль у розробці нових товарів та процесів [1]. Прийняття продукту залежить тепер як від якості самого продукту та й від способу його виготовлення. Зростає попит на зручні, здорові, свіжі продукти, продукти, не пов'язані із заподіянням шкоди тваринам та навколишньому середовищу. Споживачі очікують від виробника вищого рівня прозорості та простежуваності у складі та виробництві продуктів. Це змушує вітчизняного виробника розробляти та виробляти безпечні харчові продукти, що відповідають швидко змінюваним запитам і побажанням.

В сучасних умовах орієнтація на споживача змінює завдання технологій [2]. Вища продуктивність, скорочення витрат та підвищення надійності процесів виробництва вже не є визначальними факторами, ними стають якість та безпека харчових продуктів, охорони навколишнього середовища. Виробники активно ведуть пошук новаторських продуктів та процесів, технологій, які можуть сприяти такій еволюції.

Нові продукти або процеси мають велике значення для успішного зростання виробництва та підвищення прибутків виробників харчових продуктів. Однак розробка продуктів - це ризикований бізнес – споживач все більш підвищує свої запити. Через війну широко прийнятий метод «спроб і помилок» потрібно замінювати більш структурними підходами [3] з урахуванням нового погляду управління новаторством.

Концепція «розгортання функції якості» дозволяє розробляти передові методи моделювання умов якості продукції та ліквідувати розрив між запитами

чи побажаннями споживача та технологічним потенціалом новаторським способом. Традиційні технології будуть замінені на більш передові [4]. Перш ніж широкомасштабне застосування всіх нових технологій стане можливим, буде потрібна ретельна оцінка ризику. Розробка та впровадження передових систем контролю за процесами дозволять створити більш надійні, безпечні та/або гнучкі виробничі лінії. Необхідною попередньою умовою для майбутніх процесів виробництва харчових продуктів будуть передові системи гігієнічної обробки.

У зв'язку зі зміною запитів споживача продовольчих ринків та технологій новаторство у харчовій промисловості змінює свої тенденції від технологічного напорю до ринкової привабливості Маркетинг харчових продуктів ґрунтується нині не на пропозиції, а на попиті. При достатку продовольства напрямок нових розробок вказують споживачі у вигляді змін своєї поведінки як покупців. Безпеці та якості харчових продуктів потрібен інтегрований підхід на ширшій основі.

Важливо критично оцінювати середовище виробництва харчових продуктів [5]. На основі якісних оцінок стану виробництва потрібна розробка нових, більш дієвих управлінських підходів. Одним з таких є техноуправлінський підхід, при якому система управління враховує особливі характеристики продуктів харчування кожного виробництва.

Зараз у вітчизняній харчовій промисловості широко використовується система оцінки ризиків за критичними контрольними точками, але в майбутньому будуть потрібні ще більш досконалі техноуправлінські системи. У будь-якому разі пошук нових систем оцінки ризиків харчових продуктів буде працювати на споживача.

Таким чином, майбутній успіх виробників харчових продуктів залежить від впровадження структурних, орієнтованих на споживача підходів до розробки нових продуктів, що відповідають запитам споживача.

Список використаних джерел

1. Бацуровська І. В., Доценко Н. А., Курепін В. М. Інноваційні підходи підготовки інженера з харчових технологій // Світ дидактики: дидактика в

сучасному світі : зб. матеріалів III міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Київ, 07-08 листопада 2023 р.). Київ : Людмила, 2024. С. 281-283. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/17105>.

2. Іваненко В. С., Курепін В. М. Наближення національного законодавства до міжнародних норм з питань безпеки праці // OSHAgro – 2023: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 3 жовтня 2023 р.). Київ : НУБіП України, 2023. С. 66-69. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15934>.

3. Курепін В. М., Іваненко В. С. Екологія та війна, погляд через минуле у майбутнє, глобальні виклики, загрози // Ekologia i racjonalne zarządzanie przyrodą: edukacja, nauka i praktyka [Zasób elektroniczny]: materiały z międzynarodowej konferencji naukowo-praktycznej (Łomża – Żytomierz, 15.11.2023 r.). Łomża : MANS w Łomży, 2023. С. 265-275. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/16200>.

4. Курепін В.М. Марченко Д.Д. Сучасні технології захисту навколишнього середовища від впливу сонячних електростанцій. Modern Economics. 2024. № 44(2024). С. 79-84. DOI:[https://doi.org/10.31521/modecon.V44\(2024\)-13](https://doi.org/10.31521/modecon.V44(2024)-13).

5. Орешко К. Ф. Кліматично нейтральні малі та середні бізнес-компанії: уникнути, зменшити, компенсувати. Екологія, природокористування та охорона навколишнього середовища: прикладні аспекти : матеріали VII всеукраїнської науково-практичної заочної конференції (м. Київ, 17 травня 2024 р.). Київ : МДУ, 2024. С. 34-37. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/18296>.

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ВЕЛИКИХ ДАНИХ (BIG DATA) ДЛЯ МОНІТОРИНГУ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ЗМІН

**Пархоменко О. Ю.,
кандидат фізико-математичних наук, доцент,
доцент кафедри економічної кібернетики, комп'ютерних наук та
інформаційних технологій
Миколаївського національного аграрного університету**

Постановка проблеми. Зростання антропогенного впливу та кліматичних змін загрожує екологічному балансу планети. Моніторинг та прогнозування екологічних змін є важливими для своєчасного прийняття рішень, спрямованих на зменшення негативного впливу на довкілля. Проте традиційні методи спостереження за навколишнім середовищем мають обмеження у швидкості обробки даних та географічному охопленні. Технології великих даних (Big Data) відкривають нові можливості для обробки великих обсягів екологічної інформації у реальному часі, що дозволяє ефективніше відслідковувати зміни та прогнозувати їхні наслідки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасні наукові дослідження підтверджують ефективність використання Big Data у сфері екологічного моніторингу. Наприклад, NASA та Європейське космічне агентство активно використовують супутникові дані для моніторингу лісових пожеж, танення льодовиків і забруднення повітря [1]. Вчені застосовують машинне навчання для аналізу кліматичних змін, використовуючи дані з метеорологічних станцій та супутників [2]. У Китаї впроваджено систему аналізу якості повітря, яка обробляє дані з сотень станцій у реальному часі для попередження про небезпечні рівні забруднення [3].

Аналіз даних з різних джерел, таких як сенсори, дрони, супутники та соціальні мережі, дозволяє створювати більш точні прогнози та інтегровані моделі екологічних змін.

Мета та завдання дослідження. Метою даного дослідження є оцінка можливостей технологій великих даних для моніторингу та прогнозування

екологічних змін. Основні завдання: дослідити сучасні підходи до аналізу екологічних даних за допомогою Big Data; розглянути реальні приклади успішного застосування Big Data у сфері екологічного моніторингу; визначити переваги та виклики впровадження цих технологій у системах екологічного прогнозування.

Виклад основного матеріалу. Технологічний прогрес відкрив шлях до появи великих даних, що дозволяє збирати та аналізувати дані з багатьох різноманітних джерел. Цей всеохопний підхід революціонізував сферу моніторингу довкілля, забезпечуючи комплексний підхід до оцінки стану довкілля та більш цілісне розуміння стану нашого навколишнього середовища.

Одним із основних напрямків застосування великих даних у моніторингу довкілля є контроль якості повітря та води. Завдяки використанню датчиків та моніторингових станцій збираються великі обсяги даних у режимі реального часу, що дозволяє урядам та організаціям оперативно реагувати на небезпечні рівні забруднення. Наприклад, система Індексу якості повітря у великих містах використовує великі дані для прогнозування змін рівня забруднення.

Крім того, великі дані стали незамінними у прогнозуванні стихійних лих. Завдяки використанню супутникових даних та алгоритмів машинного навчання з'явилася можливість прогнозувати такі події, як лісові пожежі, повені та урагани, з більшою точністю. У Каліфорнії великі дані застосовуються для оцінки ризиків лісових пожеж, поєднуючи кліматичні дані та інформацію про рослинність.

Великі дані також відіграють вирішальну роль у аналізі змін у біорізноманітті. Платформи, такі як Глобальна інформаційна система з біорізноманіття (GBIF), використовують великі дані для відстеження видового складу та змін у популяціях тварин і рослин. Дані з камер-пасток та дронів аналізуються для моніторингу міграційних шляхів та вимирання видів.

Нарешті, застосування великих даних у моделюванні клімату значно покращило наше розуміння кліматичних змін. Складні кліматичні моделі, що працюють на основі великих даних, дозволяють прогнозувати кліматичні зміни

на десятиліття вперед. Ці моделі є ключовими для формування екологічної політики та розробки стратегій адаптації до змін клімату.

Отже, інтеграція великих даних у моніторинг довкілля трансформувала нашу здатність розуміти та вирішувати нагальні екологічні проблеми. Від моніторингу якості повітря та води до прогнозування стихійних лих та аналізу біорізноманіття, великі дані стали незамінним інструментом у наших зусиллях із захисту нашої планети та її крихких екосистем.

Висновки. Технології великих даних відкривають нові можливості для моніторингу та прогнозування екологічних змін. Вони дозволяють зменшити час реакції на екологічні загрози та підвищити точність прогнозів. Проте, впровадження Big Data вимагає вирішення низки викликів, таких як забезпечення конфіденційності даних, розвиток інфраструктури та підготовка фахівців. У майбутньому подальший розвиток технологій Big Data сприятиме більш ефективному управлінню екологічними процесами та формуванню сталого майбутнього.

Список використаних джерел

1. Mapping carbon monoxide pollution from space down to city scales with daily global coverage / T. Borsdorff et al. *Atmospheric Measurement Techniques*. 2018. Vol. 11, no. 10. P. 5507–5518. URL: <https://doi.org/10.5194/amt-11-5507-2018>.
2. Machine-learned Cloud Classes from Satellite data for Process-oriented Climate Model Evaluation / A. Kaps et al. *IEEE Transactions on Geoscience and Remote Sensing*. 2023. P. 1. URL: <https://doi.org/10.1109/tgrs.2023.3237008>.
3. China's urban air quality evaluation with streaming data: A DEA window analysis / Z. Zhou et al. *Science of The Total Environment*. 2020. Vol. 727. P. 138213. URL: <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2020.138213>.

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ТА ТЕХНОЛОГІЙ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ

**Петришина Д. А.,
здобувачка вищої освіти спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
Хилько І. І.,
старший викладач кафедри економічної кібернетики, комп'ютерних наук
та інформаційних технологій
Миколаївський національний аграрний університет**

Постановка проблеми. Проблема впровадження інформаційних технологій (ІТ) у різні сфери економіки стає дедалі актуальнішою в сучасних умовах стрімкого розвитку. Бухгалтерський облік є однією з таких областей, яка є важливою частиною будь-якої інформаційної системи підприємства. У зв'язку з тим, що вони не дозволяють забезпечити необхідний рівень ефективності, швидкості та точності в процесі ведення бухгалтерського обліку, традиційні методи ведення бухгалтерського обліку більше не відповідають вимогам часу. Використання ІТ у бухгалтерському обліку може автоматизувати багато процесів і значно підвищити якість управління фінансовою інформацією. Це також може зменшити ймовірність людських помилок. Тим не менш, ще багато питань не вирішено, включаючи навчання працівників, адаптацію бізнесу до нових умов і вибір відповідних технологій [1, с. 5].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Роль інформаційних систем в бухгалтерському обліку досліджували багато українських та закордонних вчених: С. В. Івахненко, В. О. Осмяченко, М. Т. Барановський, С. Хікс, Д. Вільямсон. Однак, зважаючи на стрімкий розвиток технологій, ця тематика потребує постійного оновлення та переосмислення.

Мета та завдання дослідження. Метою цього дослідження є визначення ролі інформаційних технологій у бухгалтерському обліку та їх впливу на управління фінансовими ресурсами та ефективність облікових операцій. Дослідження також має на меті виявити основні проблеми та труднощі, пов'язані з впровадженням ІТ у бухгалтерську діяльність [2, с. 8].

Виклад основного матеріалу. Яскравим прикладом впливу технологій на облік є застосування комп'ютерів, сканерів, принтерів та факсів у сучасному житті. Однією з ключових переваг є доступність цін на більшість обладнання. Це вигідно не лише великим корпораціям, але й малим підприємствам, які також можуть без труднощів придбати ІТ-обладнання за доступною ціною. Таке устаткування, хоча і є складним за своєю конструкцією, водночас швидке та зручне у використанні. Окрім нових пристроїв, бухгалтери також стежать за оновленнями програмного забезпечення. Наприклад, програми для електронних таблиць є надзвичайно корисними, оскільки сприяють виконанню розрахунків та підготовці звітів. Таке програмне забезпечення може значно полегшити повсякденну роботу бухгалтерів: складання звітності, оплату рахунків та реєстрацію операцій. Програми зберігають усі дані в централізованому місці.

Інтернет відкрив безліч можливостей і продовжує спрощувати життя в багатьох сферах, зокрема в бухгалтерії, де можна обмінюватися документами, проводити дослідження тощо. Підприємствам більше не потрібно купувати програмне забезпечення для виконання певних завдань. Натомість деякі вебсайти пропонують програми, до яких можна приєднатися, а також зберігати файли [3, с. 52-58].

Бухгалтерський облік становить понад 80% усієї економічної інформації та є ключовим компонентом інформаційної системи підприємства. Удосконалення бухгалтерського обліку, разом із покращенням регуляторного середовища та впровадженням міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності, полягає в створенні автоматизованих систем, заснованих на новітніх інформаційних технологіях. Це дозволить більш ефективно виконувати завдання, пов'язані з управлінням інформацією, контролем і обліком у системі управління підприємством [4, с. 6-8].

Висновки. Отже, впровадження комп'ютерних технологій для обробки облікової інформації на підприємствах стає невіддільною складовою їхньої повсякденної діяльності, як зазначають фахівці в цій галузі. І з цим важко не погодитися, адже переваги комп'ютерних програм полягають у значному

скороченні часу, необхідного для обробки облікової інформації працівниками бухгалтерії; зменшенні кількості помилок при складанні документів та зведених облікових реєстрів; а також у швидкому отриманні необхідної інформації, що, у свою чергу, підвищує ефективність роботи підприємства.

Список використаних джерел

1. Івахненко С. В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту : навчальний посібник 3-тє вид., випр. і доп. Київ : Знання, 2006. 350 с.
2. Клименко О. В. Інформаційні системи і технології в обліку : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 320 с.
3. Скоробогатова Н. Є. Бухгалтерський облік : навчальний посібник / Н. Є. Скоробогатова. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2017. 248 с.
4. Бенько М. М. Інформаційні системи і технології в бухгалтерському обліку : монографія. Київ : Київський національний торгово-економічний університет, 2010. 336 с.

ОБҐРУНТУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ У БІЗНЕСІ ЗА ДОПОМОГОЮ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Пранович К.О.
здобувач вищої освіти
Миколаївський національний аграрний університет

Керівники компаній/менеджери при обґрунтуванні вибору управлінських рішень все більш звертаються до інформаційних систем та технологій. Працюючи з корпоративними базами даних менеджери використовують спеціальні професійні програми, які дозволяють їм ефективно та оперативно працювати, відпрацьовувати інформацію про стан бізнес-середовища, використовуючи зовнішні джерела даних.

На практиці застосування менеджерами систем підтримки прийняття рішень забезпечує їх унікальними даними та звітами, які використовуються у вирішенні конкретних проблемних та нестандартних ситуацій. Менеджери/керівники отримуючи інформацію в цих системах обробляють її шляхом інтерактивного моделювання з урахуванням аналітичних моделей, симуляцій. Інформаційні системи для керівників забезпечують потреби вищого рівня менеджерів (top managers) у стратегічній інформації [1]. Такі системи дозволяють керівникам вищого рівня оперативно отримувати спеціальним чином необхідну інформацію із зовнішніх та внутрішніх баз даних за ключовими показниками стратегічного розвитку компанії.

Важливо, щоб керівники/менеджери мали змогу отримувати поради, консультації у вирішенні з конкретної проблеми чи ситуації. У бізнесі експертні системи надають такі можливості. Вони функціонують з використанням баз знань, але є дорогими програмними продуктами з вузькими сферами застосування [2] (комп'ютерні системи керування знаннями).

Компанії нарощують та поширюють знання (бізнес-досвід) використовуючи можливості Internet, баз знань, систем електронних конференцій та інших ресурсів. Створюють, структурізують та поширюють бізнес-знання (працюють із системами) фахівці, які мають професійну підготовку. Практика

показує використання сучасних стратегічних систем та технологій може радикально змінити процес ведення бізнесу; сприяти створенню нових продуктів та сервісу (включаючи компоненти інформаційних технологій); знизити рівень витрат у клієнтів та постачальників; відкрити нові ніші на ринках тощо. У підтримці стратегії конкурентної переваги компанії на ринку інформаційні системи та технології мають вирішальну роль [3].

Електронні системи для спільної діяльності та колективної роботи підтримують спільну колективну роботу у групах, комунікацію між фахівцями, віртуальні команди. Такі системи можуть використовувати: корпоративні мережі, платформи Internet, мережі intranets, і навіть спеціальне програмне забезпечення. Застосування сучасних комунікаційних технологій дозволяє персоналу компаній ефективно працювати, а також підтримувати на високому рівні професійні зв'язки та співпрацю [4].

Обмін ідеями, ресурсами активізує плідну спільну роботу фахівців. Використання систем електронних конференцій (телеконференцій, відеоконференцій) дозволяє створювати нові проекти та види сервісу для клієнтів компанії. Менеджмент, маркетинг, бухгалтерський облік, фінанси, комунікації вимагають використання нових інформаційних систем та технологій. В умовах становлення ринкової економіки в Україні для промислових підприємств це може бути вирішальним фактором [5]. Але, мінливі умови сьогодення можуть створювати проблеми, які будуть стримувати впровадження сучасних інформаційних систем та технологій, це фінансові та організаційні негаразди та недооцінка керівниками фундаментальної ролі нових інформаційних систем та технологій у веденні бізнесу та стратегії розвитку підприємства.

Таким чином, вдосконалювати управління на підприємстві можна впровадженням та використанням нових інформаційних систем та технологій. Для цього потрібно: залучати високопрофесійних фахівців для організації робіт із планування впровадження сучасних інформаційних систем та технологій; розробляти програми нових інформаційних систем та технологій з тактичних та стратегічних цілей розвитку тощо. Це дозволить підприємству впевнено

почуватися у глобальному інформаційному світовому співтоваристві та планувати свій розвиток.

Список використаних джерел

1. Бацуровська І. В., Курепін В. І. Програмно-технічне забезпечення цифрових освітніх систем: інноваційні підходи та перспективи розвитку. *Moderní aspekty vědy: XLVII. Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2024. S. 151-165. URL:*<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/18716>.
2. Бацуровська І. В., Курепін В. М. Тенденції інноваційного навчання в цифрову епоху // Розвиток інноваційної компетентності педагога в закладі освіти : матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (26 жовтня 2023 року, м. Херсон) / ред. Г. С. Юзбашева. Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2023. С 10-15. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15879>.
3. Іваненко В. С., Курепін В. М. Подолання кризових явищ у аграрній сфері за допомогою технології доповненої реальності // Урожайність та якість продукції рослинництва за сучасних технологій вирощування : матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., присв. 90-річчю з дня народження професора Г. П. Жемели (м. Полтава, 30 верес. 2023 р.). Полтава : ПДАУ, 2023. С. 224-226. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15512>.
4. Kurepin V, Bakhishova S. Scitnce during the war: realities, challenges and ways of overcoming // *Ekologia i racjonalne zarządzanie przyrodą: edukacja, nauka i praktyka [Zasób elektroniczny]: materiały z międzynarodowej konferencji naukowo-praktycznej (Łomża – Żytomierz, 15.11.2023 r.). Łomża : MANS w Łomży, 2023. C. 256-264. URL:*<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/16203>.
5. Kurepin V., Lyamar O. (2024). Assessment of the State of Personnel Safety of Agricultural Enterprises with the Help of Relevant Performance Indicators. *Modern Economics*, 43(2024), 41-50. DOI:[https://doi.org/10.31521/modecon.V43\(2024\)-06](https://doi.org/10.31521/modecon.V43(2024)-06).

ЕКСПОРТ ТА ІМПОРТ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ: АНАЛІЗ, КЛАСИФІКАЦІЯ ТА УПРАВЛІНСЬКІ СТРАТЕГІЇ

Скуратов Олексій Сергійович
аспірант відділу обліку та оподаткування,
ННЦ «Інститут аграрної економіки»

Постановка проблеми. Експорт та імпорт є важливими елементами зовнішньоекономічної діяльності аграрного сектору. Глобалізація та зростання конкуренції потребують ефективного управління цими операціями, оскільки це впливає на стабільність підприємств. Негативний торговельний баланс України підкреслює необхідність аналізу класифікації операцій та розробки управлінських стратегій для забезпечення розвитку аграрного сектору.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. О. Романькова[1] підкреслює значення обліку експортних операцій для конкурентоспроможності підприємств. Н. Ціцька[2] акцентує увагу на класифікації експортно-імпортних операцій як інструменту для ідентифікації ризиків. О. Пирог[3] та колеги досліджують управління бізнес-процесами в умовах цифрової економіки, наголошуючи на важливості ефективної експортно-імпортної діяльності.

Мета та завдання дослідження. Мета полягає у розробці класифікації експортно-імпортних операцій для підвищення ефективності управління в аграрному секторі. Завдання включають аналіз нормативної бази, створення класифікації за різними ознаками (товари, ринки, контракти), визначення ключових принципів і дослідження ролі документації в цих процесах.

Виклад основного матеріалу. У період глобалізації значно зростає роль міжнародної торгівлі як складової світових економічних відносин, що сприяє збалансованому економічному розвитку, підвищенню конкурентоспроможності національної економіки та покращенню рівня життя населення. Основним компонентом цих зв'язків є торгівля, що включає міжнародний ринок, рух капіталу, технологій і валютні операції. Важливою проблемою зовнішньоекономічної діяльності України залишається негативний торговельний баланс, коли імпорт перевищує експорт, що впливає на економічну

стабільність. Також проблемою є структура експорту й імпорту: Україна, постачаючи природні ресурси у вигляді сировини, імпортує готові товари, що послаблює її економічну стійкість. Класифікація експортно-імпортних операцій є основою для аналізу та формування управлінських стратегій.

Таблиця 1. Класифікація експортно-імпортних операціях

Класифікаційна ознака	Види
За характером товарів і послуг	За товарами: - сировина ; - напівфабрикати; - готова продукція.
	За послугами: - транспортні; - фінансові; - консультаційні.
За географічним напрямом	З країнами Європи; з країнами Азії; з країнами Америки; з країнами Африки.
За характером ринків	На ринках розвинених країн.
	На ринках країн, що розвиваються.
	На ринках перехідних економік.
За типом контрактів	За контрактами з фіксованими цінами.
	За контрактами з плаваючими цінами.
За формою оплати	З оплатою авансом.
	З оплатою акредитивом.
	З наступною оплатою.
За способом транспортування	Морським транспортом; авіаційним транспортом; залізничним транспортом; автомобільним транспортом.

Джерело: побудовано автором.

Важливо зазначити, що в 2022 році зовнішньоекономічна діяльність України стикалася зі значними викликами через повномасштабне вторгнення, коли експорт здійснювався до 233 країн, зокрема до ЄС, на частку якого припадало 63% експорту. Експорт і імпорт регулюються національним законодавством, зокрема Митним кодексом України, де чітко визначено порядок ввезення та вивезення товарів. Важливу роль відіграють і спільні підприємства, міжнародний маркетинг і фінансові операції, які є основою для розвитку міжнародної співпраці та реалізації міжнародних торговельних угод.

Експортно-імпортна діяльність має на меті вирівнювання економічного розвитку на національному і світовому рівнях через ефективний поділ праці, що підвищує продуктивність економіки. Управління такою діяльністю на рівні підприємств включає стратегічні, фінансові, інфраструктурні та логістичні

аспекти, що вимагають порівняльного аналізу економічного розвитку партнерів, врахування політичних, економічних та культурних особливостей країн.

У сучасних умовах експорт є висококонцентрованим процесом, коли декілька товарів і ринків формують значну частку вартості національного експорту. Висока продуктивність експортерів дозволяє їм виходити на нові ринки, проте концентрація експорту може зростати через нерівномірність економічної продуктивності країн-партнерів.

Висновки. Експортно-імпортні операції є ключовими для розвитку аграрного сектора України. Дослідження дозволило розробити класифікацію операцій та визначити принципи успішної міжнародної торгівлі. Документація є важливою для забезпечення ефективності та правомірності операцій. Результати можуть сприяти покращенню управлінських стратегій і системи ризик-менеджменту в зовнішньоекономічній діяльності підприємств.

Список використаних джерел

1. Романькова О. М., Урайчик К. С. Облік та аналіз експортних операцій у сучасному стані. *Економіка та суспільство*. 2023. № 50. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-50>.
2. Ціцька Н., Мирончук З., Малецька О., Ціцький П. Оцінка і алгоритм експортних операцій сільськогосподарських підприємств та їх відображення в системі бухгалтерського обліку. *АГРАРНА ЕКОНОМІКА*. 2024. Т. 17. № 2. С. 115-124.
3. Pyroh O., Prokopenko M., Chernobay L., Kovalenko R., Papizh Yu., Syta Ye. Management of Business Processes and Export-Import Activity of Industrial Enterprises in the Digital Economy. *Estudios de Economia Aplicada*. 2021. Vol. 39-5. DOI: 10.25115/eea.v39i5.5204.

КЛАСИФІКАЦІЯ І ОБЛІК ЛОГІСТИЧНИХ ОПЕРАЦІЙ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ: ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ

Скуратова Олена Єгорівна
аспірантка відділу обліку та оподаткування,
ННЦ «Інститут аграрної економіки»

Постановка проблеми. Логістичні операції в аграрному секторі є важливими для управління підприємствами, оскільки їх ефективність безпосередньо впливає на результативність діяльності. Сезонність, швидкопсувність продукції та потреба в належних умовах транспортування і зберігання вимагають розробки ефективних систем управління. Проблеми з відображенням логістичних витрат у фінансовій звітності ускладнюють оподаткування та знижують загальну ефективність. Це зумовлює необхідність розробки підходів до оптимізації та підвищення прозорості фінансових процесів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми логістики в аграрному секторі досліджують як вітчизняні, так і зарубіжні автори. Є.В. Крикавський та Н.І. Чухрай[1] акцентують увагу на оптимізації логістичних процесів та зниженні податкового навантаження. І.В. Волкова[2] досліджує облік логістичних витрат, а О.М. Мних підкреслює важливість автоматизації обліку. Іноземні дослідники, зокрема Крістоф Штидт[3], розглядають міжнародний досвід у цій сфері. Усі ці дослідження наголошують на важливості комплексного підходу до обліку та оптимізації витрат.

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є узагальнення класифікаційних підходів до логістичних операцій в аграрній сфері та їх інтеграція в облікові і податкові системи. Завдання включають аналіз існуючих підходів до класифікації, розробку комплексної класифікації, визначення аспектів, що впливають на облік і податкове планування, а також вивчення впливу автоматизації на ефективність логістики.

Виклад основного матеріалу. Класифікація логістичних операцій в аграрному секторі дозволяє структурувати процеси управління та відображати їх

у системах обліку і оподаткування. Основні види логістичних операцій включають:

Рис. 1 Класифікація логістичних операцій в аграрній сфері

*Узагальнено автором

Виробнича логістика — операції, пов'язані з постачанням ресурсів для сільськогосподарського виробництва (насіння, добрива, техніка). Витрати на такі операції відображаються як матеріальні витрати у складі собівартості продукції.

Логістика збору врожаю — процеси збирання та транспортування сільськогосподарської продукції з полів до місць зберігання або переробки. Правильне планування маршрутів і вибір транспортних засобів є критично важливими для мінімізації втрат продукції.

Складська логістика — операції, пов'язані зі зберіганням продукції на складах з урахуванням умов її зберігання (температура, вологість). Це вимагає ефективного управління запасами та використання аналітичних інструментів, таких як ABC- та XYZ-аналіз, для оптимізації витрат на зберігання.

Розподільча логістика — доставлення готової продукції до кінцевого споживача або точок реалізації. Оптимізація цього етапу включає вибір

ефективних каналів дистрибуції та забезпечення швидкої доставки продукції без погіршення її якості.

Зворотна логістика — процеси, пов'язані з поверненням або утилізацією відходів виробництва чи упаковки, що дозволяють знижувати витрати і впливати на екологічну стійкість підприємства.

Класифікація логістичних операцій є необхідною для чіткого відображення витрат на кожному етапі логістичного процесу, що сприяє підвищенню прозорості обліку та оптимізації податкового планування.

Висновки. Логістичні операції відіграють ключову роль в управлінні аграрними підприємствами, оскільки вони безпосередньо впливають на фінансову ефективність та конкурентоспроможність. Запропонована класифікація дозволяє систематизувати всі етапи логістичних процесів, забезпечуючи чітке відображення витрат у фінансовій звітності та спрощуючи оподаткування. Застосування сучасних аналітичних інструментів, а також автоматизація облікових процесів сприятимуть підвищенню ефективності управління ресурсами та зниженню логістичних витрат, що є важливим фактором у забезпеченні сталого розвитку аграрних підприємств.

Список використаних джерел

1. Крикавський Є.В., Чухрай Н.І. і Фролова Л.В. Логістика в аграрному секторі: теорія та практика. Київ: Наукова думка, 2021. 320 с.
2. Волкова І.В. Облік логістичних витрат на аграрних підприємствах. Журнал "Економіка та підприємництво", 2020, №4, с. 45–52.
3. Schmidt, C. Tax Planning and Its Impact on Agricultural Logistics Operations. Journal of Logistics and Supply Chain Management, 2021, Vol. 13, No 2, pp. 45-58.

МЕНЕДЖМЕНТ ЗНАНЬ: МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ ЗНАННЯМИ ПЕРСОНАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Соколюк-Орел Д.А.
здобувачка вищої освіти
Миколаївський національний аграрний університет

Зміна пріоритетів у бізнесі та житті суспільства спонукає людину використовувати новітні інформаційні технології у всіх галузях людської діяльності. Розробка високих технологій і сервісу визначають швидку окупність вкладених коштів у підприємство та є найбільш прибутковим напрямом вкладення інвестицій.

Більша частина вартості товарів та послуг формується за рахунок інноваційних технологій, інтелектуалізації виробництва, знань [1]. Але знання старіють (від 10 -15 років до 1-2 років зараз), а обсяг знань постійно збільшується (подвоюється кожні 72 години). За таких умов підприємства повинні збільшувати частку працівників, зайнятих виробництвом, зберіганням, передачею, використанням знань. Виникає чітке усвідомлення - цінностями організації є не лише її матеріальні активи, а й її досвід, кваліфікація співробітників, ноу-хау, все те, що входить до поняття «інтелектуальний капітал».

Потенційно корисними для сталого розвитку організації є знання співробітників [2]. Базовим є становище коли знання є визнанням того факту, що основними ресурсами розвитку стають люди і знання, якими вони володіють, професійна компетенція кадрів. В умовах глобалізації економіки та високої конкуренції сучасні компанії повинні мати персонал високої кваліфікації, який має необхідний досвід і знання. Процес навчання персоналу набуває особливої значимості [3].

Корпоративна система навчання та розвитку персоналу мають стійкі тенденції у навчанні та розвитку персоналу, серед них: розморожування бюджетів на навчання; зростання уваги до підвищення ефективності навчання; збільшення використання електронного навчання тощо. Навчання сприяє поповненню інтелектуального активу організації.

Підприємство має не лише охороняти свої патенти, авторські права та ноу-хау, а й виявляти, поповнювати та охороняти знання своїх співробітників, у тому числі неявні. Інтелектуальний капітал здатний створити додану вартість та забезпечують конкурентні переваги організації на ринку, за рахунок кваліфікації, досвіду, мотивації персоналу, знань, технологій та каналів комунікації. Він є основною цінністю організації та вирішальним фактором у конкурентній боротьбі.

Задля досягнення поставлених цілей організація повинна не тільки накопичувати, розвивати та оцінювати інтелектуальний капітал, але і управляти їм. Цілі побудови системи управління знаннями: створення передумов для інновацій; стимулювання інновацій; навчання та мотивація співробітників; збереження і передача знань, що набуває персонал [4]; швидка адаптація нових співробітників; підвищення ефективності прийнятих управлінських рішень; підвищення ефективності бізнес-процесів компанії.

У нашому дослідженні ми виділяємо три групи управління знаннями на підприємстві: перша - єдиною базою знань, якістю контенту керують рецензенти або експерти, персонал підприємства використовує контент бази знань [5]; друга - ґрунтується на створенні спільнот навколо певних галузей знань, координація та стимулювання діяльності спільнот здійснюються кураторами, персонал підприємства може брати участь у кількох спільнотах; третя - ґрунтується на використанні соціальних мереж; соціальна мережа підприємства будується на повній взаємодії співробітників і залежить від самоорганізації та самонавчання.

Отже, основний ефект від запровадження моделей управління знаннями персоналу на підприємствах залежить від якості прийнятих рішень та якості реалізації управлінських впливів. Особливість інформаційних технологій управління знаннями полягає у здібності прогнозувати рух керованості організації з траєкторії ефективного як розвитку підприємства, так і знань персоналу.

Список використаних джерел

1. Kurepin V., Lymar O. (2024). Assessment of the State of Personnel Safety of Agricultural Enterprises with the Help of Relevant Performance Indicators. *Modern Economics*, 43(2024), 41-50. DOI:[https://doi.org/10.31521/modecon.V43\(2024\)-06](https://doi.org/10.31521/modecon.V43(2024)-06).

2. Kurepin V, Bakhishova S. Scitnce during the war: realities, challenges and ways of overcoming // *Ekologia i racjonalne zarzadzanie przyrodą: edukacja, nauka i praktyka [Zasób elektroniczny]: materiały z międzynarodowej konferencji naukowo-praktycznej (Łomża – Żytomierz, 15.11.2023 r.)*. Łomża : MANS w Łomży, 2023. С. 256-264. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/16203>.

3. Бацуровська І. В., Доценко Н. А., Курепін В. М. Особливості проектування освітнього середовища для майбутніх фахівців аграрної галузі // *Цифрова трансформація професійної підготовки фахівців в умовах застосування SMART- освітніх технологій: стан, проблеми, перспективи : матеріали Всеукраїнської науково-методичної конференції (м. Харків, 29-30 листопада 2023 р.) / за заг. ред.: В. М. Нагаєва, Ю. М. Сагачко, О. В. Грідіна. Харків : Комунальне підприємство «Міська друкарня», 2023. С. 11-16.* URL:[URL:https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15906](https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15906).

4. Доценко Н., Курепін В. Онлайн засоби навчання як інструмент цифрової трансформації інженерної освіти // *Traditions and new scientific strategies in the context of global transformation of society : scientific monograph. Part 2. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2024. P. 53-94. DOI:<https://doi.org/10.30525/978-9934-26-406-1-20>*.

5.Бацуровська І. В., Курепін В. М. Тенденції інноваційного навчання в цифрову епоху // *Розвиток інноваційної компетентності педагога в закладі освіти : матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (26 жовтня 2023 року, м. Херсон) / ред. Г. С. Юзбашева. Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2023. С. 10-15.* URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15879>.

НОВІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У СФЕРІ УПРАВЛІННЯ

Таракашева Е.А.
здобувачка вищої освіти
Миколаївський національний аграрний університет

Обсяги інформації в інформаційно-документаційному обслуговуванні організацій постійно збільшуються, є суттєві зміни і у вимогах до організації такого обслуговування. Організації та установи, які своєчасно відреагували на зміни у попиту на інформацію почали створювати служби документаційного забезпечення управління (СДЗУ), які управляли інформаційно-документаційними ресурсами (менеджмент управління).

Завданням СДЗУ є пристосування її до діючих умов за рахунок використання високоефективних інформаційно-управлінських технологій у роботі з документами. Одним з напрямків удосконалення СДЗУ є використання новітньої комп'ютерної та телекомунікаційної техніки [1].

Сучасний стан інформаційних технологій у СДЗУ характеризують:

- а) наявністю великого обсягу баз даних, які містять інформацію про діяльність організації;
- б) створення технологій, що забезпечують інтерактивний доступ користувача до інформаційних ресурсів;
- в) розширенням функціональних можливостей інформаційних систем та технологій, що забезпечують обробку інформації.

Фактори впливу новітніх інформаційних технологій діють на всі сфери діяльності організацій [2]. Але є одна сфера у якій інформаційні технології відіграють вирішальну роль, це управління. Під впливом нових інформаційних технологій відбуваються зміни у технології управління: автоматизуються процеси обґрунтування та прийняття рішень, організація їх виконання, як слідство підвищується кваліфікація та професіоналізм фахівців [3], зайнятих управлінською діяльністю.

Сфера застосування нових інформаційних технологій дуже широка, вона охоплює найпростіші функції від службового листування до системного аналізу

та підтримки складних завдань прийняття рішень. Інформаційні інструменти дозволяють організаціям отримувати у потрібний час та в повному обсязі необхідну інформацію.

Інформаційні технології у СДЗУ забезпечують:

- скорочення часу доступу до інформації - документи може бути надіслані електронною поштою (паперовий рух документів відсутній чи незначний);
- скорочення дублювання документів та інформації - одна копія документа доступна всім авторизованим користувачам, у тому числі тим, хто знаходиться за межами організації;
- спрощення доступу до даних - отримання доступу до необхідних даних за рахунок засобів пошуку та експорту (CRM/ ERP системи);
- підвищення дисципліни та якості роботи – система задає жорсткі правила та порядок роботи персоналу: ідентифікація та порядок руху документів, неможливість зміни стану документа без виконання заданих дій тощо;
- підвищення якості даних - безліч форм та документів можуть бути заповнені автоматично, що знижує ризик виникнення помилок;
- підвищення безпеки документів та інформації - суворий контроль за доступом персоналу організації до інформації та документів [4].

Інформаційна технологія має бути орієнтована на зниження трудомісткості процесів використання інформаційного ресурсу, а також підвищення їхньої надійності та оперативності. З усіх видів автоматизованих інформаційних технологій, технології сфери управління висувають найвищі вимоги до «людського фактору» та надають важливий вплив на кваліфікацію працівника [5], зміст праці, фізичне та розумове навантаження, професійні перспективи.

Отже, всі перелічені види інформаційних технологій задіяні у реалізації управлінської діяльності організацій. У кожного виду свій зміст та послідовність етапів процесу прийняття рішень, які ґрунтуються на комплексному використанні різних видів інформаційних процесів на базі єдиного технічного комплексу.

Список використаних джерел

1. Dotsenko N., & Kurepin V. (2024). Online learning tools as an instrument for digital transformation of engineering education. Traditions and new scientific strategies in the context of global transformation of society. Baltija Publishing, 2, 53-94. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/17407>.
2. Курепін В. М., Лимар О. О. Оцінка стану кадрової безпеки аграрних підприємств за допомогою відповідних індикаторів діяльності (in English). Modern Economics. 2024. № 43(2024). С. 41-50. DOI:[https://doi.org/10.31521/modecon.V43\(2024\)-06](https://doi.org/10.31521/modecon.V43(2024)-06).
3. Бацуровська І. В., Курепін В. М. Тенденції інноваційного навчання в цифрову епоху // Розвиток інноваційної компетентності педагога в закладі освіти : матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (26 жовтня 2023 року, м. Херсон) / ред. Г. С. Юзбашева. Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2023. С. 10-15. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15879>.
4. Іваненко В. С., Курепін В. М. Органи місцевого самоврядування в умовах воєнного стану // Моделювання соціально-економічного розвитку в системі забезпечення продовольчої безпеки : зб. тез Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Миколаїв, 10-11 трав.2023р.). Миколаїв : МНАУ, 2023. С. 41-44. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/13902>.
5. Чернецька В. С., Курепін В. М. Культура праці в ІТ-компаніях та її складові. Проблеми та перспективи розвитку охорони праці : збірник наукових праць XIV всеукраїнської науково-практичної конференції курсантів, студентів, аспірантів та ад'юнктів. . Львів : Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, 2024. С. 210-212. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/18280>.

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕОРІЇ ЙМОВІРНОСТЕЙ ТА МАТЕМАТИЧНОЇ СТАТИСТИКИ ДЛЯ МОДЕЛЮВАННЯ РИЗИКІВ В УПРАВЛІННІ ПРОЄКТАМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

**Тищенко С. І.,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри економічної кібернетики, комп'ютерних наук та
інформаційних технологій
Миколаївського національного аграрного університету**

Постановка проблеми. Проєкти сталого розвитку передбачають досягнення економічних, соціальних та екологічних цілей у комплексному підході. Проте такі проєкти часто стикаються з невизначеностями та ризиками, які можуть вплинути на їхню ефективність і сталість результатів. У цьому контексті важливим інструментом є застосування теорії ймовірностей і статистики для ідентифікації, моделювання та прогнозування ризиків. Використання інформаційних технологій для аналізу та управління ризиками суттєво підвищує ефективність управління проєктами сталого розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Методи статистики та теорії ймовірностей активно застосовуються в управлінні ризиками, в тому числі підтримують планування та моніторинг проєктів, включаючи метод Монте-Карло для кількісної оцінки ризиків [1]. Аналітики радять використовувати статистичні програми та платформи, такі як R, Python для збору, аналізу та кількісної оцінки ризиків [2]. Сучасні інструменти, такі як Monte Carlo Simulation, використовуються для прогнозування ризиків у великих проєктах.

Мета та завдання дослідження. Метою даного дослідження є аналіз можливостей застосування теорії ймовірностей і статистики для управління ризиками в проєктах сталого розвитку. Основні завдання: розглянути методи ймовірнісного аналізу ризиків у проєктному управлінні та проаналізувати інформаційні технології, які можуть бути використані для прогнозування та управління ризиками.

Виклад основного матеріалу. Ймовірнісне моделювання ризиків дозволяє ідентифікувати ризики, оцінити їх ймовірність та потенційний вплив, а також розробити плани реагування на них.

Одним із методів ймовірнісного моделювання є побудова ймовірнісних сценаріїв, тобто розробка кількох можливих сценаріїв розвитку проєкту, з оцінкою ймовірності настання кожного з них. Це дозволяє команді проєкту бути краще підготовленою до різних варіантів подій та вчасно реагувати на них.

Іншим популярним методом є метод Монте-Карло, що полягає у багаторазовому моделюванні різних варіантів розвитку проєкту, використовуючи випадкові значення параметрів. Такий підхід дозволяє оцінити ймовірність досягнення поставлених цілей та визначити найуразливіші етапи проєкту, на які необхідно звернути особливу увагу.

Не менш важливим методом є аналіз чутливості, який передбачає оцінку того, як зміна одного або кількох параметрів вплине на результат проєкту. Цей метод дає змогу визначити ключові фактори ризику, на які потрібно зосередити зусилля при розробці планів реагування.

До основних ІТ-рішень для управління ризиками в проєктах сталого розвитку належать пакети програмного забезпечення для статистичного аналізу, такі як R і Python, що дозволяють аналізувати великі обсяги даних, створювати прогностичні моделі та візуалізувати результати. Ці інструменти дають змогу проводити всебічну оцінку ризиків шляхом виявлення та кількісного визначення потенційних невизначеностей, залежностей і сценаріїв. Наприклад, R має широкий спектр пакетів для статистичного моделювання, аналізу часових рядів і візуалізації даних, тоді як Python пропонує бібліотеки, такі як NumPy, Pandas і Matplotlib, які добре підходять для маніпулювання даними, аналізу та представлення.

Microsoft Excel у поєднанні з надбудовами, наприклад, @RISK, перетворюється на потужний інструмент для ймовірнісного аналізу та оцінки сценаріїв і дозволяє користувачам враховувати невизначеність у своїх моделях,

проводити статистичні моделювання Монте-Карло та генерувати розподіли ймовірностей можливих результатів.

Системи управління проєктами Oracle Primavera та Microsoft Project допомагають планувати проєкти, відстежувати виконання завдань та моделювати ризики у реальному часі. Платформи на основі хмарних технологій (наприклад, Smartsheet) підтримують колаборацію команд і полегшують управління ризиками в проєктах із розподіленою структурою.

Використання алгоритмів машинного навчання допомагає аналізувати історичні дані та прогнозувати ризики на основі трендів. Наприклад, системи на базі штучного інтелекту дозволяють виявляти закономірності в управлінні ресурсами та пропонувати оптимальні шляхи їх використання.

Висновки. Застосування теорії ймовірностей і статистики в управлінні ризиками є важливим інструментом для забезпечення ефективної реалізації проєктів сталого розвитку. Використання таких підходів дозволяє прогнозувати можливі відхилення, зменшувати негативний вплив ризиків та підвищувати ефективність управління ресурсами. Такі інформаційні технології, як програмні пакети для аналізу даних та системи управління проєктами, значно спрощують процес моделювання ризиків. Подальший розвиток таких підходів сприятиме досягненню цілей сталого розвитку та підвищенню стійкості проєктів в умовах глобальних змін.

Список використаних джерел

1. Nekrasova M. Using methods of probability theory and mathematical statistics in project management. Bulletin of the National Technical University «KhPI» Series: Dynamics and Strength of Machines. 2023. No. 2. P. 41–47. URL: <https://doi.org/10.20998/2078-9130.2023.2.293040>.

2. Yu G. Financial data analysis and risk quantification based on Python. 2021 International Conference on Computer, Blockchain and Financial Development (CBFD), Nanjing, China, 23–25 April 2021. 2021. URL: <https://doi.org/10.1109/cbfd52659.2021.00049>.

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ФІНАНСОВИХ СИСТЕМАХ: ВПЛИВ НА БАНКІВСЬКИЙ СЕКТОР

Циганкова Є.О.

**здобувач вищої освіти факультету менеджменту,
Миколаївський національний аграрний університет**

**Науковий керівник – Олійник Т. Г.,
кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет**

Постановка проблеми. Штучний інтелект стає важливою складовою сучасних фінансових систем, надаючи нові можливості для розвитку банківського сектору. Його використання у банківській сфері відкриває перед фінансовими установами перспективи підвищення ефективності, оптимізації внутрішніх процесів та покращення обслуговування клієнтів. Технології на основі штучного інтелекту сприяють автоматизації процесів аналізу даних, управління ризиками, забезпечення безпеки транзакцій та розробці персоналізованих фінансових рішень. Водночас, розвиток ШІ у банківських структурах потребує уваги до етичних аспектів, безпеки даних та можливих соціальних наслідків.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження показують, що штучний інтелект у банківському секторі привертає значну увагу науковців і практиків. Дослідники акцентують увагу на перевагах автоматизації, підвищенні ефективності операцій, управлінні ризиками та покращенні клієнтського досвіду. Водночас наголошується на важливості вирішення питань етичності використання ШІ, забезпечення захисту даних та кібербезпеки. Наукові праці також обговорюють ризики, пов'язані з потенційними втратами робочих місць через автоматизацію.

Мета і завдання дослідження. Проаналізувати вплив штучного інтелекту на розвиток банківського сектору. Завдання дослідження включають вивчення ключових напрямків застосування штучного інтелекту у банківській сфері, оцінку його впливу на ефективність, управління ризиками та обслуговування клієнтів, а також визначення етичних і безпекових викликів.

Виклад основного матеріалу. Інтеграція штучного інтелекту в український банківський сектор – це не просто технологічний тренд, а потужний інструмент для підвищення ефективності, безпеки та задоволеності клієнтів. Щодня фінансові технології охоплюють все більш широкий спектр послуг і продуктів, від цифрового банкінгу та краудфандингу до страхування та інвестиційного менеджменту. Платіжні системи, системи еквайрингу криптовалют, брокерські компанії та криптовалютні біржі використовують сучасні технології для забезпечення швидких, безпечних та зручних фінансових операцій[1].

Зростання необанків і фінтех-компаній показує великий потенціал інновацій у фінансовій сфері, даючи клієнтам більше вибору та доступу до послуг. Це змушує традиційні банки активніше впроваджувати цифрові технології. Цифровізація сприяє оптимізації витрат, зниженню ризиків, покращенню скорингу та підвищенню безпеки, що стимулює банки до змін. Успіх банківської сфери у впровадженні інновацій напряму впливає на розвиток економіки. Проте перехід на нові технології вимагає інвестицій та комплексного підходу. Банки мають враховувати технологічні обмеження, етичні аспекти ШІ та забезпечувати захист даних клієнтів. Для цього потрібні стратегії, що включають інвестиції, навчання персоналу та підвищення безпеки.

Штучний інтелект дозволяє поліпшувати якість і швидкість роботи за такими основними напрямками:

- комунікація з клієнтами;
- автоматизація основних операцій;
- ризик-менеджмент [2].

Чат-боти стали популярними рішеннями для автоматизації клієнтської підтримки, забезпечуючи швидкі відповіді на запити та вирішення стандартних проблем 24/7. Штучний інтелект також відіграє важливу роль в аналізі даних, дозволяючи банкам персоналізувати свої послуги та пропозиції для кожного клієнта на основі їхньої поведінки. Автоматизація рутинних процесів, таких як обробка документів, скорочує час виконання операцій і знижує ймовірність помилок. В управлінні ризиками ШІ допомагає виявляти підозрілі транзакції в

реальному часі, що мінімізує фінансові ризики. Комп'ютерні машини як основний інструмент ризик-менеджменту, постійно використовуються в банківському секторі. Перш за все, орієнтація спрямована на запобігання злочинам у фінансовому секторі. Штучний інтелект дозволяє охопити більшу базу даних і простежити схеми, які недоступні для розуміння людини. І в цьому є безсумнівна перевага цифровізації [3]. Роботодавці надають клієнтам доступ до інвестиційних рекомендацій, розширюючи можливості самостійного управління фінансами. Крім того, ШІ значно підвищує рівень кібербезпеки, захищаючи дані клієнтів. Таким чином, впровадження ШІ в банківському секторі оптимізує процеси і підвищує ефективність роботи.

Висновки. Отже, технології невпинно розвиваються, і штучний інтелект замінює багато традиційних процесів у банківському секторі, спрощуючи їх. Завдяки автоматизації, аналізу даних та вдосконаленій комунікації з клієнтами, ШІ підвищує ефективність роботи фінансових установ і покращує обслуговування. Це не лише сприяє зменшенню витрат, але й створює нові можливості для інновацій у галузі, що робить банківські послуги більш доступними та персоналізованими.

Список використаних джерел

1. Інтерв'ю Ощадбанк. Штучний інтелект в українському банківському секторі: можливість чи необхідність? 01.05.2024. URL: <https://www.oschadbank.ua/news/stucnij-intelekt-v-ukrainskomu-bankivskomu-sektori-mozlivist-ci-neobhidnist>.
2. Азьмук Н.А. Штучний інтелект у процесі праці у цифровій економіці: нові виклики та можливості, *Економічний вісник Донбасу* 2019.
3. Як штучний інтелект змінює індустрію фінансових послуг? URL: <https://worldvision.com.ua/kak-finansovye-uchrezhdeniya-ispolzuut-ii-dlya-povysheniya-bezopasnosti-i-effektivnosti-biznesa/> 02.10.2021.

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙ НА ВИРОБНИЧІ ПРОЦЕСИ

Чаус І.О.

**здобувач вищої освіти факультету менеджменту,
Миколаївський національний аграрний університет**

**Науковий керівник – Олійник Т. Г.,
кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет**

Постановка проблеми. Інноваційні процеси на сучасному етапі розвитку промисловості стають ключовим фактором для забезпечення конкурентоспроможності виробництва в умовах швидких і динамічних технологічних змін. Успішне впровадження інновацій дозволяє підприємствам адаптуватися до нових ринкових умов, скорочувати виробничі витрати, збільшувати продуктивність праці, а також суттєво покращувати якість продукції, що є критичним фактором у боротьбі за споживача.

Водночас, незважаючи на очевидні переваги інновацій, більшість підприємств стикається з численними проблемами при їх впровадженні. Одним із головних бар'єрів є недоліки в інфраструктурі, що включає застаріле обладнання, брак інвестицій у нові технології та відсутність необхідної інфраструктурної підтримки. Ці обмеження заважають підприємствам повною мірою використовувати можливості інноваційних рішень.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Останні наукові дослідження зосереджують увагу на впливі інновацій на різні аспекти виробничих процесів, зокрема на підвищення ефективності, зменшення витрат і поліпшення якості продукції. У роботах Гриба Є., Погорєлової О. та Самошкіної І. висвітлено важливість технологічних інновацій у зниженні операційних витрат та підвищенні продуктивності підприємств. Однак інтеграція інновацій у виробничі процеси вимагає більш поглибленого дослідження, особливо у контексті труднощів, які виникають на різних етапах їх впровадження.

Мета та завдання дослідження. Метою роботи є дослідження впливу інновацій на виробничі процеси, зокрема їхнього впливу на продуктивність,

якість продукції та ефективність управління. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання: проаналізувати основні види інновацій, оцінити переваги та ризики, пов'язані з впровадженням інноваційних технологій у виробництві, визначити ключові чинники, які стримують впровадження інновацій на підприємствах, та запропонувати можливі шляхи їх подолання.

Виклад основного матеріалу. Інновації у виробничих процесах охоплюють широкий спектр змін, які можуть стосуватися різних аспектів діяльності підприємств. Найпоширенішими з них є технологічні інновації, що включають впровадження нового обладнання, програмного забезпечення, автоматизованих систем управління виробництвом і роботизованих механізмів. Завдяки цьому підвищується точність виконання операцій, зменшуються витрати на ручну працю, скорочуються виробничі цикли та знижується кількість браку. Сучасне обладнання дозволяє проводити багатофункціональні операції з мінімальним втручанням людини, що підвищує продуктивність підприємства та його ефективність.

Технологічні інновації також сприяють розвитку нових матеріалів та технологій обробки, що покращує якість продукції та її відповідність міжнародним стандартам. Наприклад, використання 3D-принтерів, технологій адитивного виробництва та наноматеріалів дозволяє створювати вироби з високими технічними характеристиками при знижених витратах на виробництво. Це забезпечує підприємствам можливість виробляти продукцію, що має високий попит на ринку, при цьому знижуючи собівартість.

Організаційні інновації стосуються змін у системі управління підприємством, зокрема впровадження нових методів управління виробничими ланцюгами, використання систем електронного документообігу та автоматизованих процесів контролю якості. Такий підхід забезпечує швидше реагування на зміни ринкових умов, зменшує затримки у виробничому циклі, а також оптимізує роботу підприємства в цілому. Сучасні системи управління дозволяють відслідковувати кожен етап виробництва в реальному часі, що дає змогу своєчасно коригувати процеси та уникати збоїв.

Однак, важливо враховувати, що успішне впровадження інновацій вимагає системного підходу та злагодженої роботи всіх підрозділів підприємства. Тільки за таких умов можна досягти максимального ефекту від впроваджених змін та забезпечити довготривалий успіх на ринку.

Висновок. Отже, інноваційні процеси мають суттєвий вплив на виробничі підприємства, дозволяючи їм залишатися конкурентоспроможними в умовах постійних технологічних змін. Проте для ефективного впровадження інновацій необхідно вирішувати питання забезпечення кваліфікованих кадрів, фінансування інноваційних проектів та адаптації управлінських систем до нових умов.

Список використаних джерел

1. Петренко О. Основи економіки виробництва. Київ: Університет економіки та права "КРОК", 2020. URL: <http://www.krok.edu.ua/assets/files/ekonomika-vyrobnytstva.pdf> (дата звернення: 1.10.2024).
2. Мельник В. Сучасні інноваційні технології у виробництві. Харків: Технополіс, 2021. URL: <http://www.technopolis.com.ua/articles/innotech2021.pdf> (дата звернення: 1.10.2024).
3. Гриб Є. Чинники ризиків сталого розвитку аграрного сектору економіки України. Економіка та суспільство. 2023. № 57. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-94> (дата звернення: 1.10.2024).
4. Литвин О. Сучасні тенденції розвитку виробничих технологій. Інноваційний маркетинг. 2022. № 5. С. 89–101. URL: <https://doi.org/10.32782/innomark/2022-5-08> (дата звернення: 1.10.2024).
5. Сидоренко А. Ефективність впровадження інновацій у промисловому виробництві. Вісник економічних досліджень. 2023. № 4(78). С. 55-67. URL: <https://doi.org/10.32782/vestnik/2023-78-04> (дата звернення: 1.10.2024).
6. Ткаченко І. Інноваційні підходи до управління виробничими процесами. Київ: НАН України, 2021. URL: <https://nanukr.gov.ua/research/innomanage2021.pdf> (дата звернення: 1.10.2024).
7. Павленко О. Роль інновацій у сучасному виробництві. Наукові записки з економіки. 2023. № 2. С. 112–128. URL: <https://doi.org/10.32782/scinote/2023-02-06> (дата звернення: 1.10.2024).

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ ННПЦ МНАУ)

Чуча Даніл Віталійович
здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
Миколаївський національний аграрний університет
Науковий керівник: Крайній Володимир Олексійович,
кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри економічної кібернетики, комп'ютерних наук
та інформаційних технологій
Миколаївський національний аграрний університет

Стратегічне управління базується на вивченні відносин, які можна охарактеризувати за допомогою системи «середовище - організація». Більшість серед існуючих сьогодні концепцій управління розглядає організацію як відкриту систему, котра постійно взаємодіє з окремими елементами зовнішнього середовища: іншими організаціями, банками, організаціями, що належать до соціально-політичних та економічних інституцій держави, місцевих органів тощо і дає змогу організаціям підтримувати більш-менш стійке становище, виживати в умовах, що постійно змінюються.

Концепції існування та розвитку організацій у зовнішньому середовищі використовують різні підходи та моделі, сформовані на базі різних теорій управління. Ще на початку XX сторіччя у перших працях з менеджменту зазначалось, що планування є інструментом, який допомагає у прийнятті управлінських рішень. Його мета - забезпечення нововведень та змін в достатньому обсязі, щоб адекватно реагувати на зміни у зовнішньому середовищі [1].

Основні компоненти системи стратегічного управління включають наступні етапи, які забезпечують комплексний підхід до управління організацією та її адаптацію до змінюваного зовнішнього і внутрішнього середовища.

Вибір місії фірми: Формулювання основної мети та призначення організації.

Формулювання цілей організації: Визначення конкретних, вимірюваних цілей, які потрібно досягти для реалізації місії.

Оцінка та аналіз зовнішнього середовища: Аналіз факторів, що впливають на діяльність організації, таких як ринкові умови, конкуренція та економічні тенденції.

Управлінське обстеження сильних і слабких сторін: Визначення внутрішніх ресурсів і можливостей організації, а також її слабких місць.

Аналіз стратегічних альтернатив: Оцінка різних варіантів стратегій, які можуть бути застосовані для досягнення цілей.

Вибір та реалізація стратегії: Вибір найбільш підходящої стратегії та її впровадження в практику.

Оцінка стратегії: Моніторинг і оцінка результатів реалізації стратегії для визначення її ефективності та необхідності коригування. [2]

Стратегічне управління є критично важливим для ефективного розвитку організацій, особливо в умовах нестабільного зовнішнього середовища. Для науково-навчальних центрів, таких як ННПЦ Миколаївського національного аграрного університету (МНАУ), це управління виступає як інструмент інтеграції інноваційних підходів в освітньо-наукову діяльність, що, в свою чергу, підвищує їх конкурентоспроможність на ринку.

Основні складові стратегічного управління в ННПЦ МНАУ

Інтеграція науково-дослідної та навчальної діяльності: ННПЦ МНАУ спрямований на максимальну інтеграцію цих двох аспектів, що дозволяє підвищити ефективність підготовки фахівців і реалізації наукових проєктів

Міжнародна академічна мобільність: ННПЦ МНАУ активно залучає студентів і викладачів до програм мобільності, що дозволяє їм отримувати новий досвід навчання та викладання в університетах-партнерах по всій Європі та за її межами.

Впровадження інновацій: Центр активно впроваджує новітні технології, що дозволяє не лише знижувати витрати, але й підвищувати продуктивність

Соціальна відповідальність: ННПЦ бере участь у соціальних ініціативах, що сприяє розвитку місцевих громад і залучає студентів до практичної діяльності

Розвиток персоналу: Інвестиції у навчання та підвищення кваліфікації співробітників є важливим елементом стратегії, що забезпечує високий рівень професіоналізму

Екологічна стійкість: Впровадження екологічно чистих технологій і розвиток екологічної свідомості серед працівників і студентів

На прикладі ННПЦ МНАУ стратегічного управління виступає як інструмент інтеграції інноваційних підходів в освітньо-наукову діяльність, що підвищує конкурентоспроможність центру на ринку. Основні складові включають інтеграцію науково-дослідної та навчальної діяльності, міжнародну академічну мобільність, впровадження інновацій, соціальну відповідальність, розвиток персоналу та екологічну стійкість. Співпраця з іншими університетами, зокрема через програми Erasmus+, також сприяє розвитку міжнародних зв'язків і підвищенню якості освіти.

Таким чином, стратегічне управління полягає в умінні моделювати ситуацію; здатності виявляти необхідність змін; розробці самої стратегії; здатності втілювати стратегію в життя. Це безперервний процес, а не одноразовий акт з розробки стабільного стратегічного плану. Стратегічне управління являє собою систему дій, необхідних для досягнення поставлених цілей. [3]

Список використаних джерел

1. Стратегічне управління підприємством: процес та складові частини. URL: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/management/13824/>
2. Особливості розвитку стратегічного управління в Україні. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=646>
3. Основи стратегічного управління та його функції URL: https://e-pidruchniki.com/content/2103_113_osnovi_strategichnogo_upravlinnya_ta_igogo_funkcii.html#:~:text=Таким%20чином%2C%20стратегічне%20управління%20являє,%20i%20розробка%2C%20i%20впровадження .

ПЕРСПЕКТИВНІ ІТ-ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ БІЗНЕСУ

Щербаков О.Л.
здобувач вищої освіти
Миколаївський національний аграрний університет

Використання актуальних ІТ-трендів забезпечить сталий розвиток компаній та можливості створення ними стійкої технічної бази з великим потенціалом. Перспективні ІТ-тренди завжди були і є корисними для розвитку бізнесу [1]. Завдяки їм бізнес оптимізує свої витрати та збільшує обсяг інвестицій у цифрові технології.

Розглянемо деякі перспективні ІТ-технології. Cloud-native platforms (хмарні платформи) - перспективний тренд забезпечує гнучку експлуатацію ресурсів для більш швидкої, надійної та доступної розробки та обслуговування ІТ-рішень. Хмарні платформи допомагають створювати продукти з принципово новою архітектурою - більш еластичною та масштабованою. ІТ-інфраструктури дозволяють бізнесу повністю відмовившись від традиційного підходу до управління не тільки окремими процесами у виробництві, але і взагалі по підприємству у цілому.

Decision intelligence (інтелект ухвалення рішень) - структуризує прийняття управлінських рішень. Дає можливість автоматизувати процес прийняття рішень [2]. Прийняті рішення подаються у вигляді набору процесів, що дозволяють аналізувати дії, отримувати зворотний зв'язок та коригувати їх на основі отриманої інформації. Компанії можуть швидше і точніше приймати управлінські рішення, знизивши ризик помилок через людський фактор.

Generative AI (генеративний штучний інтелект) - має широкі можливості у багатьох сферах діяльності. Генеративний штучний інтелект дуже ефективний інструмент, який дозволяє створювати різні види контенту за заданими параметрами.

Data fabric (фабрики даних) - координують обмін даними між бізнес партнерами. Підвищують ефективність їх обробки та надійність зберігання даних, дозволяють швидше впроваджувати нові технології та виводити їх на

окупність. Мають вбудовані модулі аналітики, які здатні точно швидко обробляти інформацію [3]. Фабрика даних скорочує час і витрати на інтеграцію даних з різних систем, які використовує бізнес.

Cybersecurity mesh (мережа кібербезпеки) - будує гнучку розподілену та інтегровану архітектуру систем безпеки компаній: контроль пристроїв, розподіл рівнів доступу, аналіз поведінки, додаткові інструменти автентифікації тощо. Все це помітно підвищує ступінь захисту пристроїв користувача і елементів ІТ-інфраструктури компаній.

Hyperautomation (гіперавтоматизація) - охоплює максимальну кількість бізнес-процесів. Автоматизація за таким трендом значно підвищує рентабельність компанії, дозволяє зробити бізнес більш стійким [4], знижує вплив людського фактора. Вона звільняє ресурси компанії, допомагаючи сконцентрувати їх на ключових напрямках або направити на розробку нових продуктів. Компанії зможуть гнучкіше і швидко приймати рішення, зробивши свої бізнес-процеси більш ефективними та оперативними.

Total experience (сукупний досвід) - допомагає зробити всіх зацікавлених осіб більш лояльними, покращити низку бізнес-показників – насамперед обсяг отриманого прибутку. Стратегія ведення бізнесу полягає у застосуванні різних видів досвіду: співробітників, клієнтів та користувачів [5].

Отже, інформаційні технології потрібні бізнесу. Добірка, яку ми представили включає чимало перспективних трендів, багато з них використовуються бізнес-компаніями. Але кожен рік на ринку ІТ-трендів для бізнесу з'являються найінноваційніші та високотехнологічні ІТ-продукти. Завдання компаній враховувати перспективи інновацій, що діють, їх актуальність корисність для автоматизації бізнес-процесів. Тому необхідно приділяти особливу увагу побудові своїх бізнес-моделей.

Список використаних джерел

1. Бацуровська І. В., Курепін В. І. Програмно-технічне забезпечення цифрових освітніх систем: інноваційні підходи та перспективи розвитку. Moderní

aspekty vědy: XLVII. Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2024. S. 151-165. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/18716>.

2. Kurepin V. M., Oliynyk T.G. Use of artificial intelligence in tourist activities. Research and education in the global world: eurointegration processes during the wartime : Book of papers of the X International Forum for Young Researchers, Kharkiv, May 10, 2024 / O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, TESOL-Ukraine. Kharkiv : O. M. Beketov NUUE in Kharkiv, 2024. P. 211-212. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/17943>.

3. Kurepin V, Bakhishova S. Scitnce during the war: realities, challenges and ways of overcoming // Ekologia i racjonalne zarzadzanie przyrodą: edukacja, nauka i praktyka [Zasób elektroniczny]: materiały z międzynarodowej konferencji naukowo-praktycznej (Łomża – Żytomierz, 15.11.2023 r.). Łomża : MANS w Łomży, 2023. C. 256-264. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/16203>.

4. Піндера М. В., Курепін В. М. Погляд на моделювання місцевого економічного розвитку громади // Екологічні та соціальні аспекти розвитку економіки в умовах євроінтеграції : матеріали Х всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Миколаїв, 25-27 жовтня 2023 року). Миколаїв : МНАУ, 2023. С. 162-164. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15757>.

5. Бацуровська І. В., Курепін В. М. Тенденції інноваційного навчання в цифрову епоху // Розвиток інноваційної компетентності педагога в закладі освіти : матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (26 жовтня 2023 року, м. Херсон) / ред. Г. С. Юзбашева. Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2023. С. 10-15. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15879>.

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙ НА ФІНАНСОВУ ЕФЕКТИВНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

**Янковська Ю.В.,
здобувачка вищої освіти факультету менеджменту,
Миколаївський національний аграрний університет
Науковий керівник – Олійник Т. Г.,
кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет**

Постановка проблеми. Діяльність кожного підприємства спрямована на отримання максимального прибутку шляхом правильного розподілу ресурсів і наявних фінансових коштів. Тому підприємство має обрати найбільш функціональний і оптимальний шлях свого подальшого розвитку і, як наслідок, довести себе до отримання високого рівня фінансових результатів. Виходячи з практики багатьох підприємств, можна відзначити, що одним із найефективніших способів отримання високого рівня фінансових результатів за рахунок своєї виробничої діяльності є використання інновацій.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дану проблему, а саме вплив інновацій на фінансову ефективність підприємства, вивчали О. Асланян [1], О. Грідін, С. Заїка [2], А. Савчук, Т. Романченко, Д. Файвішенко [3] та інші.

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є визначення впливу інновацій на фінансову ефективність підприємства та обґрунтування можливостей для підвищення його фінансових показників. Основними завданнями є аналіз сучасних інноваційних рішень та вивчення зв'язку між інноваціями та фінансовими показниками підприємств.

Виклад основного матеріалу. Інновація – це впровадження нового або значно вдосконаленого продукту (товару чи послуги) чи процесу, нового методу маркетингу чи нового методу організації бізнесу. Інновація передбачає, перш за все, інноваційний підхід, інноваційні процеси та здійснення інноваційної діяльності. Інноваційна діяльність підприємства – це діяльність, яка має свою специфіку та складність. Специфіка цієї діяльності визначається вибором напрямку розвитку, способу впровадження та використання інновацій.

Інновації відіграють ключову роль у сучасному бізнесі, дозволяючи підприємствам виходити за встановлені рамки та створювати конкурентні переваги [2]. Важливість інноваційної діяльності проявляється в наступному:

- дозволяє адаптуватися до мінливих умов з мінімальними втратами;
- є однією з головних умов виживання в умовах нестабільності, конкурентної боротьби, а також джерелом розвитку;
- сприяє збереженню ефективності діяльності;
- дозволяє підтримувати фінансові результати, забезпечуючи їх подальше покращення;
- покращує імідж підприємства, його конкурентний статус тощо.

Підприємства, які дотримуються інноваційного шляху розвитку, активно впроваджуючи у виробництво новітні технології, отримують значні конкурентні переваги. Вони здатні створювати більш якісні товари та послуги, знижувати собівартість виробництва, скорочувати виробничий цикл, розширювати ринки збуту за рахунок реалізації унікального продукту, привертати увагу споживачів тощо. Інноваційна продукція максимально відповідає вимогам сучасного ринку.

Завдяки інноваціям підприємства можуть розробляти нові продукти та послуги, вдосконалювати існуючі бізнес-процеси, підвищувати ефективність і скорочувати витрати. Інновації допомагають компаніям адаптуватися до швидко мінливих ринкових умов, задовольняти потреби клієнтів, залучати нових споживачів і зміцнювати свої позиції на ринку [1].

Важливим завданням інноваційного розвитку підприємств сьогодні є впровадження нових технологій виробництва та зберігання, які дають змогу створювати якісну та безпечну продукцію. Для залучення іноземних інвестицій підприємствам важливо розвивати інновації, які вирішують глобальні економічні, промислові та соціальні проблеми [3].

Висновки. Інновації відіграють ключову роль у сучасному бізнесі, допомагаючи підприємствам бути успішними, конкурентоспроможними та стійкими в ринковому середовищі, яке швидко змінюється. Таким чином, інновації є найважливішим фактором впливу на фінансову ефективність

підприємства. Підприємства, які активно впроваджують інновації, можуть отримати фінансову перевагу на ринку та забезпечити стабільне зростання свого бізнесу. Тому важливо створювати інноваційну культуру в підприємстві, заохочувати співробітників до пошуку нових ідей і бути відкритими до експериментів. Зрештою, інновації в дії допомагають підприємствам підвищити фінансову ефективність та бути успішними в сучасному динамічному бізнес-середовищі.

Список використаних джерел

1. Асланян О.І. Аналіз впливу інноваційної діяльності на конкурентоспроможність підприємств. *Економічний простір*. 2024. №189.
2. Заїка С., Заїка О. Грідін О. Фінансові аспекти інноваційного розвитку. *Економіка та суспільство*. 2023. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-62> (дата звернення: 26.09.2024).
3. Файвішенко Д.С., Дубовик Т.В., Савчук А.М., Романченко Т.В. Стратегічний вплив інновацій на фінансовий стан підприємств. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2021. №4.

Секція 5.
ГОСТИННІСТЬ, СЕРВІС,
ТУРИЗМ: ТЕОРЕТИЧНІ І
ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN THE TOURISM INDUSTRY, TIME REQUIREMENTS

**Kurepin V.M.,
associate professor, candidate of economic sciences,
Mykolaiv National Agrarian University**

The competitiveness of the tourism industry depends on the ability of tourism firms to timely develop and implement new high-quality tourism products. The tourism industry is characterized by high turbulence and rapid changes, so innovative management trends and the development of tourism business cannot be dispensed with, in particular, new products of the tourism industry.

A high degree of competition provides the user of tourist and excursion services with new, innovative types and forms of excursions, modern technologies in excursion activities. These are the requirements of the 21st century [1], which provide tourists with new innovative quality services, and the tourism industry pushes for the development of innovations in the field of tourism services.

From the research of innovative issues related to the problems of forming strategies for the development of the domestic tourism industry based on the scientific works of domestic and foreign scientists, we found out the classification features of innovations and single out five of them: 1) marketing innovations – opening of new geographical locations [2], segments of the tourist market; 2) innovations in the organization - use of IT technology in management structures and order of organization of activities of travel firms, increase in professional requirements; 3) product innovations – development of new excursion routes, improvement of the most popular ones that are in demand among customers; 4) resource innovations – the development and organization of non-traditional display objects [3], a new tourism event.

The attractiveness of the offered tourist product, the image of the tourist industry depends on the success of the producer's commercial activity in the service market, his innovative activity. Its growth will be driven by innovations that will meet consumer demand [4].

It is not desirable to focus on one thing in innovative activity, the comprehensive development of the strategy and development plans of a tourism firm will depend on the completeness of developments, both new in terms of subject matter and form [5], and classic, already proven services, with the improvement of methodological techniques and technologies of their implementation.

Innovations in tourism are a reaction to changes taking place in the life of society (demand, informativeness and awareness of the consumer of services, expansion of resources of the tourism industry, etc). Changes in the demand and needs of users of the tourism industry gave impetus to the organization and implementation of such forms as virtual themed tours, quest tours, extreme game tours (event installations), costume tours, museum tours, etc.

We divide innovations in the organization of tourist activities into two areas: 1) new forms and methods of conducting tourist events; 2) use of IT technology, including robotization of certain services. Changes are dictated by the demands of time, innovative technologies allow to improve the quality of services, rational use of available resources. There is no doubt that the introduction of innovations expands the possibilities of the tourism industry and creates conditions for increasing the competitiveness of the tourism product.

Therefore, the time factor increases the speed of transformations, dictates the need to find innovative forms and methods of building dynamic capabilities, recognize competitive challenges and respond to them in a timely manner, update and reap benefits, raising the tourism industry to a qualitatively new level.

References

1. Ivanenko, V. S. (2021). Prospects for the development of rural green tourism in the Mykolaiv Oblast. *Academician Leo Berg – 140 years*, 110-115. [URL:http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/8863](http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/8863).
2. Kurepin, V. M. (2023, October 30). *Development of tourism in Mykolaiv Oblast during martial law* [Conference presentation abstract]. Strategic prospects of the tourist and hotel-restaurant industry in Ukraine, Uman National University of

Horticulture, Uman, Ukraine, 181-185.
URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/16084>.

3/ Ivanenko, V. S. (2022, June 9). *Prospects for the development of ecological tourism in the Mykolaiv region* [Conference presentation abstract]. Development of territorial communities: legal, economic and social aspects, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolaiv, Ukraine, 152-154.
URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/11905>.

4. Kurepin, V. M., & Pindera, M. V. (2023, February 22-23). *Solving problem situations using web technologies* [Conference presentation abstract]. Resource-oriented training in "3D", Poltava University of Economics and Trade, Poltava, Ukraine, 726-731. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/13195>.

5. Ivanenko, V. S. (2021, June 23-24). *Historical and cultural heritage of the Mykolaiv region as a strategy of national security of Ukraine* [Conference presentation abstract]. Development of territorial communities: legal, economic and social aspects, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolaiv, Ukraine, 97-100.
URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/9824>.

ВІРТУАЛЬНИЙ ТУРИЗМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Балак Е.Д.

**здобувачка вищої освіти факультету менеджменту,
Миколаївський національний аграрний університет**

**Науковий керівник – Олійник Т. Г.,
кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет**

Постановка проблеми. З початком воєнних дій у багатьох країнах світу, зокрема в Україні, реальний туризм зазнав серйозних обмежень, що зумовлено як фізичною небезпекою для громадян, так і пошкодженням інфраструктури. Туристичні потоки значно зменшились, а туристичні зони, які раніше були популярними, стали недоступними або небезпечними для відвідування. У таких умовах актуалізується питання збереження культурної спадщини, підтримки інтересу до туристичних локацій та створення можливостей для "безпечного" туризму. Віртуальний туризм постає як альтернативний спосіб дослідження культури та природи, доступний незалежно від фізичних кордонів і стану країни.

Мета та завдання дослідження. Аналіз можливостей та ефективності використання віртуального туризму як альтернативного способу підтримки туристичної галузі, збереження культурної спадщини та забезпечення емоційного благополуччя населення в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу. Віртуальний туризм - це зростаючий тренд у всьому світі, і це не просто поспішна реакція на пандемію COVID, він фактично розвивався за лаштунками протягом певного часу. Традиційно використовуваний переважно як маркетинговий інструмент, віртуальний туризм, також відомий як туризм віртуальної реальності, останнім часом стає все більш популярним серед зацікавлених сторін туристичної галузі. Завдяки технологічному розвитку та використанню Інтернету в усьому світі, тісно пов'язаному з концепцією «розумного туризму», ми бачимо віртуальний туризм у багатьох сферах індустрії подорожей і туризму. [1]

Віртуальний туризм дозволяє користувачам “відвідувати” туристичні локації за допомогою цифрових технологій, таких як віртуальна реальність (VR) і доповнена реальність (AR), забезпечуючи інтерактивний досвід. В умовах воєнного стану цей напрямок здатний надати альтернативний спосіб занурення у культурну спадщину країни, зберігаючи інтерес до туристичних місць, що перебувають під загрозою або недоступні через бойові дії.

Технологія віртуальної реальності створює повністю захоплююче комп'ютерне середовище, яке дозволяє користувачам досліджувати місце призначення так, ніби вони там перебувають. Це можна зробити за допомогою VR-гарнітури, яка забезпечує повністю замкнутий вид на навколишнє середовище, або за допомогою додатків віртуальної реальності на смартфоні чи планшеті. Віртуальна реальність може дати реалістичний і цікавий спосіб дослідити пункт призначення, дозволяючи користувачам оглядатись і взаємодіяти з навколишнім середовищем так, ніби вони там фізично перебувають. Наприклад, за допомогою віртуальної реальності можна досліджувати вулиці Парижа, гуляти містом і відвідувати популярні пам'ятки, такі як Ейфелева вежа або Лувр. [2]

Але у такого виду туризму є недоліки. Так, не всі мають доступ до цифрових пристроїв, необхідних для віртуального туризму. Крім того, у багатьох частинах світу немає належного Wi-Fi з'єднання для підтримки цього виду туризму. Віртуальний туризм не забезпечує економічних переваг, які надає традиційний туризм. Хоча перевагою віртуального туризму є те, що він не вимагає великих витрат. Одним з найбільш очевидних недоліків віртуального туризму є те, що він передбачає обмежену соціальну взаємодію. Для деяких людей це може бути саме те, що вони шукають, але інші шукають організації та спорідненості під час свого дозвілля. [4]

Висновок. Отже, віртуальний туризм, як сучасна альтернатива традиційним подорожам, набуває все більшого значення і популярності у сучасному світі. Він не тільки відкриває можливості для людей зі скрутним становищем у фінансах, в країні, фізичним чи соціальним станом, але й стає

важливим інструментом для збереження культурної спадщини та зниження екологічного навантаження на туристичні об'єкти. В умовах пандемії та війни віртуальний туризм стає «рятивним кругом» для туристичної індустрії, допомагаючи підтримувати інтерес до історичних, культурних та природніх місць, зберігати туристичну індустрію та сприяти емоційному відновленню людей.

Список використаних джерел

1. Андрійчук, М., Сидоренко, В. (2022). "Віртуальний туризм як засіб підтримки культурної спадщини під час воєнного стану". *Журнал культурологічних досліджень*, 4(15), 67-78.
2. Бойко, Л. В., Харченко, О. І. (2023). "Економічний потенціал віртуального туризму в умовах кризи". *Науковий вісник економіки та управління*, 6(2), 43-52.
3. Коваленко, П. А., Іваненко, Ю. М. (2022). "Використання технологій віртуальної реальності для збереження національної спадщини". *Інноваційні технології в культурній спадщині*, 5(1), 98-107.
4. Орлов, О. П., Романенко, А. С. (2021). "Віртуальний туризм як інструмент культурної дипломатії". *Міжнародні культурні зв'язки*, 3(11), 24-31.
5. Рябченко, І. В., Мельник, Т. К. (2022). "Психологічні аспекти віртуального туризму в умовах воєнного стану". *Журнал психологічних досліджень*, 2(7), 33-41.

РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ МЕДІА У ПРОСУВАННІ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ

Бороменська В. Д.,

здобувачка вищої освіти факультету менеджменту,

Науковий керівник – Олійник Т. Г.,

кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств,

Миколаївський національний аграрний університет

Сучасні інноваційні технології дали поштовх для вдосконалення та формування сучасних систем комунікацій. На сьогодні можна впевнено стверджувати, що Інтернет як глобальний засіб зв'язку посідає одну з провідних позицій у багатьох сферах суспільного життя, а соціальні мережі, у свою чергу, відіграють ключову роль у формуванні сучасних комунікаційних процесів у світі. Особливо важливими є їх роль та вплив у туристичній індустрії. Завдяки соціальним медіа, користувачі активно беруть участь в організації та плануванні своїх подорожей, приймають обґрунтовані рішення щодо маршрутів та сервісів, а також діляться враженнями про роботу туристичних операторів, готелів, ресторанів чи авіакомпаній. Багато країн використовують соціальні мережі як ефективний інструмент для просування туристичних послуг на міжнародному ринку. У сучасних умовах гострої конкуренції кожен намагається заявити про себе у інформаційному просторі, використовуючи сайти. Поява та швидкий розвиток сайтів у мережі Інтернет привели до справжньої революції у сфері туризму.[1]

Дослідженню теорії і практики просування товарів, послуг та підприємств у соціальних мережах присвячені праці таких відомих зарубіжних науковців і практиків як А. Албітов, Дж. Бовен, С. Вайтс, Л. Вебер та ін.

Метою дослідження є всебічний аналіз ефективності використання соціальних мереж як інструменту маркетингу для туристичних компаній та організацій. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання: дослідити практики використання соціальних медіа, оцінити вплив соціальних медіа на поведінку споживачів туристичних послуг.

Соціальні мережі стали невід'ємною частиною нашого життя і суттєво вплинули на те, як ми приймаємо рішення про подорожі. На сторінках Facebook

zareestrovano ponad 50 mln kompanii, ponad 88% kompanii vikoristovuyut Twitter u svoih marketingovih cilyah. Vse bil'she lyudei provodit chas v interneti, shukaючи informaciu pro riznomanitni produkty ta poslugy, obminyuchis' dosvidom z inshimi spozhivachami ta vzaemodiyuchi z kompaniyami. Dlya turistichnih kompanii voni peretvorilisya na potuzhnyi instrument marketingu, yakii dozvoljaє dosjagti shirokoi auditorii, vzaemodijati z potenцийnimi klientami ta formuvati pozitivnij imidz brendu [2]. Vikoristannja instrumentiv social'nogo mediamarketingu daє zmozhu efektyvni'she dosjagati postavlених biznes-cilej i zavdanь. Perevagi marketingu v social'nyh merежах:

1. Formuvannja obiznanosti pro brend. U 2020 roci v social'nyh merежах bylo majzhe 3,5 milyarda lyudei. Z roku v rik pomichajetsja serednje zrostan'na na 9%. U зв'язку z цим, social'ni merеzi stali potuzhnim instrumentom dlya formuvannja obiznanosti pro brend. Vikoristannja platform, takih yak Facebook, Instagram, Twitter, TikTok ta inshi, dozvoljaє kompanijam vzaemodijati z veličeznoju auditorieju na global'nomu rivni. Z kozhnim rokom zrostaє kilykist' korystuvachiv social'nyh merеzh, sho stvorює novi mozhlivosti dlya brendiv rozshirюvati svoje охоплення та збільшувати свою присутність.

2. Generuvannja potenцийnih klientiv ta zбільшення konversij. Sьogodni potenцийnij klient перед тим, yak зв'язатися z вами, перевірить, yak vyglydaє ваш profil' u social'nyh merежах. Kilykist' shanuvальників, pozitivni vidguki, sposib reaguвання na komentari, privatni profilі ваших співробітників та публікації, yakimi vi ділитесь – vse це впливає na te, чи буде отримувач співпрацювати z вами.

3. Doslidžennja rynku ta konkurencij. Social'ni media є vidminnim instrumentom dlya vidstežen'nja dijal'nosti vaših konkurentiv u turistichnij galuzi - bud' to i'xni strategii v social'nyh merежах, turistichni poslugy, yakі voni просувають, або marketingovi kampanii, yakі voni vprovadžuyut. Це dozvoljaє turistichnim kompanijam zalishatisja v kursі rinkovih tendencij, analizuvati sil'ni ta slabki storoni konkurentiv i adaptuvati vlasni strategii dlya dosjagnennja uspihu [3].

Залучаючи підписників до взаємодії у соціальних мережах, туристичні компанії можуть створити міцні стосунки між ними та своїм брендом. Це можливо завдяки активній комунікації з аудиторією через публікації, відповідям на запитання та коментарі, а також наданню необхідної допомоги. Соціальні медіа також забезпечують швидкий і прямий контакт із клієнтами в будь-який момент. Це ефективний спосіб інформувати аудиторію про актуальні акції, спеціальні пропозиції, нові тури та ін. Соціальні медіа являють собою двосторонню комунікацію між споживачами, фактично відродивши традиційні форми обміну інформацією із вуст у вуста. Вони перетворюються у своєрідні дискусійні платформи, які допомагають знати й позитивні, і негативні аспекти про будьякі послуги чи товар. Також соціальні медіа надають користувачам різні джерела інформації про подорожі, полегшують реструктуризацію туристичної інформації та змінюють схему її поширення. Тому організації мають постійно оновлювати актуальну інформацію за допомогою різних соціальних мереж. Недарма клієнти звертаються до різних сайтів щоб отримати інформацію про ціни в певному місці на конкретну дату [2].

Отже, туристичним компаніям необхідно максимально використовувати можливості соціальних мереж для підвищення своєї конкурентоспроможності в умовах цифрової епохи. Це включає не лише просування послуг і створення бренду, а й залучення нових клієнтів через інтерактивні кампанії, співпрацю з інфлюенсерами та впровадження сучасних технологій. Завдяки соціальним мережам туристичні організації можуть ефективно адаптуватися до змін ринку та залишатися попереду конкурентів, пропонуючи унікальний клієнтський досвід.

Список використаних джерел

1. Використання інструментів соціальних медіа в готельному господарстві
https://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/31_70_3/31_70_3_1/25.pdf
2. Соціальні медіа як ефективний інструмент реклами туристичних і готельних послуг
file:///C:/Users/user/Downloads/LS.RS.I_%E2%84%963_2023_Diachenko.pdf
3. Переваги маркетингу в соціальних мережах
<https://dalistrategies.com/ua/perevagi-marketingu-v-soczialnih-merezhah/>

УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ В СФЕРІ РЕСТОРАННОЇ СПРАВИ

**Вершинін Микита Петрович,
здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
Миколаївський національний аграрний університет
Науковий керівник: Крайній Володимир Олексійович,
кандидат економічних наук, старший викладач кафедри економічної
кібернетики, комп'ютерних наук та інформаційних технологій
Миколаївський національний аграрний університет**

Воєнний стан завжди приносить серйозні виклики та зміни в різні сфери суспільного життя, включаючи ресторанний бізнес. Він супроводжується обмеженнями, загрозами для безпеки та економічною нестабільністю, що впливає на роботу ресторанів та гастрономічних закладів.

Ресторанний бізнес є одним з найпопулярніших та масових в Україні, а також одним з найприбутковіших як для підприємців, так і для держави [1].

Основні проблеми, що вплинули на трансформацію діяльності ресторанних підприємств, включають економічну нестабільність як в країні, так і в регіоні, питання безпеки, яке залишається невирішеним навіть у 2024 році, обмеження в обслуговуванні, логістичні труднощі та проблеми електропостачання [2].

Ресторанний бізнес, як і багато інших галузей, був змушений адаптуватися до нових реалій та умов праці. Ресторани реорганізували свою діяльність, розширили асортимент, змінили постачальників та логістичні ланцюги. Вони почали надавати послуги доставки їжі переважно на дім, пропонувати готові страви для виїзду та навіть обслуговувати великі заходи, дотримуючись умов безпеки для своїх працівників. Не менш важливою виступає електроенергетична незалежність більшості закладів, тобто плановий перехід до альтернативних джерел електроенергії, серед яких здебільшого генератори та сонячні панелі [3].

Для адаптації та подолання нових труднощів ресторани заклади намагалися не тільки адаптуватися до змін, а й управляти ними з метою встановлення нових трендів та стандартів. Серед основних змін якими довелось керувати можна виділити наступні:

- антикризова політика менеджменту та маркетингу: фахівці ресторанного бізнесу застосовують методи управління в кризових ситуаціях та маркетингові інновації для подолання труднощів. Це включає підтримку інновацій та відповідність світовим трендам у сфері ресторанних послуг.

Управління кризовими ситуаціями - процес, що охоплює виявлення можливих ризиків, розробку стратегій для їх подолання та реалізацію цих стратегій. Він передбачає швидку діагностику фінансового стану підприємства для виявлення кризових ситуацій та визначення їх особливостей.

Маркетинг у кризових умовах передбачає оперативну зміну маркетингової стратегії компанії та всіх її складових (асортимент продукції, ціноутворення, канали дистрибуції та методи стимулювання продажів) відповідно до змін у зовнішньому та внутрішньому середовищі;

- інноваційність та тренди: досвідчені ресторатори повинні стежити за інноваціями та глобальними трендами на ринку ресторанних послуг. Це може включати нові технології, методи приготування їжі та формати обслуговування;

- діджиталізація закладу: споживчі вподобання змушують рестораторів активно інвестувати в розвиток закладу у віртуальному просторі. Основні способи підвищення рівня діджиталізації в ресторанній сфері включають наявність активних сторінок у соціальних мережах, власного сайту, ботів у месенджерах, власного застосунку для iOS та Android, а також співпрацю з сервісами доставки (наприклад, Glovo).

- зміна постачальників: через події воєнного стану багато постачальників з південних та східних регіонів не можуть задовольнити попит рестораторів через зменшення та руйнування об'єктів виробництва. У відповідь ресторанний бізнес почав активніше співпрацювати з локальними супермаркетами та мегамаркетами, що спрощує процедуру трансферу та зменшує витрати на неї [3].

Отже загальна схема щодо заходів управління змінами для підвищення результативності діяльності підприємств ресторанного бізнесу, може виглядати наступним чином:

Рисунок 1.1 Схема виходу з кризових ситуацій та управління змінами ресторанних закладів

Побудовано автором на основі [2-3]

Список використаних джерел

1. Антонова В.А. Ресторанный бизнес в экономическом развитии Украины. В.А. Антонова Экономическая стратегия и перспективы развития сферы торговли та послуг. - 2019. - Вип. 1 (11). - С. 595 - 601.
2. Кукліна Т.С., Гурова Д.Д., Цвілій С.М., Журавльова С.М., Михайлик Д.П. Організація громадського харчування в сучасних умовах. Science and Innovation of Modern World: Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference. London: Cognum Publishing House, 2022. pp.447-453.
3. Полотай Б.Я. Ресторанный бизнес під час війни. / III Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні тенденції розвитку індустрії гостинності» м. Львів, 6 жовтня 2022 р. - URL: <https://sportscience.ldufk.edu.ua/index.php/trends/article/view/1339>

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ

Гарбар Г.А

**доктор філос. наук, професор кафедри готельно-ресторанної справи та організації бізнесу,
Миколаївського національного аграрного університету**

Основною відмінною рисою сучасної економіки є інноваційність. Інновації є потужним стратегічним і антикризовим інструментом. Актуальність інноваційних технологій пояснюється глобалізацією світового ринку, скороченням життєвого циклу товарів, а також необхідністю стратегічного підходу до оновлення якісних характеристик продуктів і послуг.

Інновація в туризмі - система організаційно-економічних, науково-дослідних, технологічних та інших заходів і їх результатів, спрямованих на докорінне перетворення і оновлення туристичного продукту, механізму його просування та реалізації з метою досягнення економічного, соціального, екологічного або іншого ефекту [1].

У наш динамічний час торжества науково-технічного прогресу інновації в готельному бізнесі відіграють чи не головну роль у висококонкурентній боротьбі готелів за кожного клієнта. Застосування новітніх технологій готельного бізнесу дозволяють готельєрам підвищити ефективність свого господарства, знаходити нові резерви підвищення якості обслуговування, ефективної охорони номерів і майна гостей, надання нових послуг.

Вивченням інноваційних процесів в галузі гостинності присвячені праці вітчизняних науковців: О. Головні, Л. Завадинської, Т. Капліної, Д. Потьомкіна та ін.

Мета полягає у дослідженні теоретичних та практичних особливостей впровадження інноваційних технологій в індустрії гостинності.

Готель - це живий організм, що функціонує цілодобово, і якість його роботи безпосередньо пов'язана з тим, наскільки грамотно організована робота з надання основних та супутніх послуг. Сьогодні стає все складніше залучити клієнта зручними апартаментами з міні-кухнею і красивим видом з вікон,

оскільки такий набір послуг, як супутникове телебачення, безкоштовний бездротовий Інтернет Wi-Fi, ра-салон, масажний кабінет і басейн став звичним і майже обов'язковим. Потенційний гість готелю - це людина, яка вже не вміє жити без мобільного телефону та Інтернету, а інформаційні технології дозволяють їй, не виходячи з дому, вивчити інформацію про готелі на сайтах, забронювати номер on-line, а потім замовити залізничний або авіаквиток і вирушити у подорож.

Готельна індустрія дозволяє використовувати все різноманіття комп'ютерних технологій, починаючи від спеціалізованих програмних продуктів управління готельним підприємством до застосування глобальних комп'ютерних мереж. На сьогоднішній день в готельній індустрії використовується досить багато новітніх інформаційних технологій: глобальні комп'ютерні системи резервування, інтегровані комунікаційні мережі, системи мультимедіа, інформаційні системи менеджменту та ін. Найбільший вплив сучасні інформаційні технології мають на просування готельного продукту. Так, в області реклами широкого поширення набула пряма розсилка готельної інформації електронною поштою - direct mail, що дає можливість блискавично зв'язатися з компаніями. В останні роки готельні підприємства створили свої власні сайти в Інтернеті. Висока надійність і зручність комп'ютерних систем резервування CRS (Computer Reservation System) сприяли їх швидкому і широкому поширенню. Це дозволило прискорити процес резервування, здійснювати його в режимі реального часу і тим самим підвищити якість надаваних послуг за рахунок скорочення часу обслуговування гостей [2].

Одним з основних напрямків інноваційних технологій в готельному бізнесі є впровадження мультимедійних технологій, зокрема довідників, буклетів, каталогів. Сьогодні готелі розміщують електронні довідники і каталоги в мережі Інтернет. Електронні каталоги готелю дозволяють віртуально подорожувати номерами різних категорій, залами ресторанів, конгрес-центрів, ве-стибюлю, подивитися повну інформацію про готельне підприємство, ознайомитися зі спектром послуг, що надаються, системою пільг і знижок. Використання мультимедійних технологій дає можливість оперативно надавати потенційному

гостю інформацію про готель і, тим самим, дозволяє швидко і безпомилково вибрати той готельний продукт, якого потребує гість.

Одними з основних високотехнологічних новинок автоматизації го-телів, які є останнім словом техніки і сприяють конкурентній боротьбі, можна виділити наступні:

1) Interactive TV Systems (Системи інтерактивного телебачення) - сьогодні існує величезна різноманітність моделей на будь-який, навіть самий невибагливий смак, наприклад, компанія Hoist Technology пропонує 3 види інтерактивних систем; easy TV спеціально створена для недорогих готелів, які не можуть собі дозволити повністю замінити телевізійний парк на системні готельні телевізори, чого ця система не потребує; класична інтерактивна система зі стандартним набором функцій; IPTV - новітня система на базі цифрових технологій, які з кожним днем все більше і більше втручаються в наше життя;

WiFi (Швидкісний бездротовий доступ в Інтернет). Зараз він повинен бути в кожній кімнаті готелю. Для багатьох гостей, і в першу чергу, для бізнесменів, бездротовий Інтернет з можливістю підключення до власного ноутбуку сьогодні є невід'ємною послугою у готелі. Найскладніше завдання - завжди надавати гостям такий самий якісний, швидкий і надійний доступ в Інтернет, яким вони користуються вдома. Тому постачальники готельних систем бездротового доступу в Інтернет дають готелям можливість самим контролювати параметри надання доступу - швидкість з'єднання, обсяг передплатеного трафіку та/або часу і т. д.; Energy Management System (Система управління електроенергією).

За допомогою даної системи готель може знизити витрати електроенергії приблизно на 30%. Через центральний комп'ютер контролюється і змінюється температура в кожній кімнаті готелю. Керуючи кліматом в кімнаті, ви скорочуєте витрати і робите внесок у зміни навколишнього середовища в кращу сторону.

Connectivity Panel (виносна панель аудіо-, відеороз'ємів, медиа-хаб). Дуже зручне пристрій, що дозволяє гостю підключати своє обладнання. В залежності від моделі гість може: підключити ноутбук або інший пристрій через HDMI/VGA вхід; використовуючи Bluetooth, слухати музику зі свого телефону через

динаміки телевізора; вивести зображення і звуку з відеокамери або фотоапарата на телевізор D-якості; при наявності у номері iPod/iPhone docking station (пристрій для підключення iPod/iPhone) слухати музику і заряджати пристрій одночасно;

RFID (Radio Frequency Identification). Дверний замок з радіочастотної ідентифікацією, при наявності якого гост потрапляє в номер та інші приміщення готелю без ключа. Такий інноваційний механізм стає все більш популярним в готелях всього світу завдяки тому, що для його відкриття не потрібно ключ. Для доступу в номер гість може використовувати мобільний телефон будь-якої марки і не витрачати час на пошуки загубився ключа; Back-office (Система управління внутрішніми службами готелю).

Система управління back-office спрощує і підвищує ефективність роботи персоналу готелю, скорочує кількість помилок і дозволяє поліпшити якість обслуговування постояльців. КПК кожного співробітника, від покоївки до інженера, налаштований на бездротову систему передачі інформації з центрального комп'ютера, що дозволяє персоналу мати доступ до даних: скільки товарів на складі, які номери вимагають прибирання, що потребує ремонту, а також враховувати особливі побажання гостей [3].

Отже, інноваційні та інформаційні технології стають визначальним фактором для конкурентно-спроможності індустрії гостинності та активізації обмінів з іншими секторами економіки, пов'язаних з ними.

Список використаних джерел

1. Balmer J.M. The shared management and ownership of corporate brands: the case of Hilton / J.M. Balmer, I. Thomson // J. of general management. Oxford, 2009. - Vol. 34. - № 4. - P. 15-37.
2. Чекрномазюк А. Г. Інновації у сфері готельно-ресторанного бізнесу /Ng 5. - Т. 2 - С. 269-272. А. Г. Чекрномазюк // Вісник Хмельницького національного

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОГО ЕКСТРИМАЛЬНОГО (ПОВІТРЯНОГО) ТУРИЗМУ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ

Дем'янова Д.С

ЗВО спеціальність 242 «Туризм і рекреація»

Миколаївський національний аграрний університет

Науковий керівник, Гарбар Г. А.

д-р філос. наук, професор кафедри готельно-ресторанної справи та організації бізнесу Миколаївського національного аграрного університету

На сучасному етапі туризм набуває не просто масового характеру, а стає однією з провідних галузей світового господарства. Кожна країна, регіон, місто намагаються пропагувати та свою туристичну діяльність і активно розвивають іновативні види туризму. Причиною слугує жага людей до нових вражень. Середньостатистичному туристу вже недостатньо оглядових екскурсій по місцевості та музеїв. Він очікує більшого - чогось принципово нового та цікавого, тому в сучасній Україні питання розвитку екстримального туризму стає досить актуальним.

Такі вчені як Кляп М.П. та Шандор Ф.Ф. дали визначення пригодницькому туризму, етнографічний туризм на території України дослідив Кудкоцев М.С.. Серед іновативних видів туризму Друк В.В. виділила гірський туризм, а В.М. Бастун написав працю про водний екстримальний туризм. Але повітряний екстримальний туризм та тенденції його розвитку на території південного регіону України залишаються недослідженими.

Метою нашої роботи є дослідження та аналіз особливостей іновативного екстримального (повітряного) туризму.

Універсального визначення, що вважати екстримальним видом туризму не існує. Дослідники туристичної сфери Кляп М.П. та Шандор Ф.Ф. визначають екстримальний туризм як «різновид туризму, який пов'язаний із певним ступенем ризику, або з позамежними фізичними або психічними навантаженнями в надважких умовах». В свою чергу, екстримальний туризм умовно можна розділити на групи: гірський, наземний, водний та повітряний.

Повітряний екстримальний туризм включає в себе:

Парашутний спорт - при прижку з висоти 4 тисячі метрів, вільне падіння триватиме 60 секунд. Парашутний спорт, при цьому - не новина для туриста, але і в ньому є більш інноваційна розвага - скайсерфінг (skysurfing). Він являє собою вільний політ із використанням сноуборду, а також виконання вільних трюків у стрибку. Парашутист також прікріплює моторчик до спорядження на спині [1].

Base jump - це прижки з парашутом з базової точки, бейс-джампер забирається на дах багатоповерхової будівлі, бажано хмарочоса, яку небудь телевежу, гору або скелю, і стрибає вниз. Такі стрибки дуже складні в технічному виконанні і без підготовки тут не обійтись.

Балонінг - є одним із найдорожчих видів екстримального відпочинку. Інакше його називають політом на повітряних кулях.

Дуже популярною на сьогоднішній день є подорож на дирижаблях. На відміну від повітряних куль, дирижаблів забезпечений гвинтами і складною системою управління, а, отже, успішність польоту у великій мірі залежить від пілотів.

Дельтапланеризм в сучасному світі розвивається досить швидко. Планеризм і дельтапланеризм вимагають навичок пілота, оскільки ці повітряні засоби не мають мотора і щоб злетіти, апарат потрібно розігнати, але є і мотодельтаплани з мотором. Для тих туристів, хто боїться зльоту в повітря існує параплан, на якому можна літати з інструктором.

Огляд місцевості на вертольотах також став популярним. Туристи можуть побачити землю з висоти пташиного польоту.

Але не обов'язково здійснитися в небо щоб літати. Банджі Джампінг або прижки з тарзанкою є унікальним видом відпочинку: вони не потребують попереднього навчання (достатньо буде інструктажу) і, при цьому, не такі затратні як для організаторів, так і для туристів. Мости і будівлі гарно підходять для подібних прижків: туриста закріплюють ремнями безпеки 1, за допомогою еластичної тарзанки, він стрибає вниз розгойдуючись на ній.

Космічний туризм також можна віднести до повітряного. З представлених видів цей - найінноваційніший. Турист може полетіти в відкритий космос або

вийти на ороту землі. Звичайно, цей вид розваг не є широко доступним. Але космічний туризм є досить перспективним і, можливо згодом, його недоступність буде усунено.

В умовах південного регіону України, розвивати повітряні види екстремального туризму є вигідною справою. Фізико-географічні умови, а саме рельєф регіону, сприяють успішним польотам: завдяки рівній поверхності ландшафту.

Миколаївської, Херсонської та Одеської областей парашутний спорт стає більш безпечним. В обласних центрах даних областей вже є турфірми, які представляють подібні послуги, але користуються ними виключно жителі цих самих областей, а не приїзжі туристи. Пов'язано це насамперед із рівнем сервісу: якість обладнання та обслуговування стоїть на щабель нижче ніж у європейських колег. Інформаційна підтримка екстремального туризму на території країни також є стримуючим фактором.

Катання ж на повітряних кулях вже також представлено в Одесі, Херсоні та Миколаєві. Узбережжя Чорного моря та південні степи України - найбільш цікаві міста для польотів. Пейзажі, які

можна там побачити, точно запам'ятаються туристам. У цій же місцевості можна спробувати мотодельтапланеризм. На його розвиток потрібно звернути окрему увагу, оскільки потенціал цього виду розваг є дуже високим. Він уже здобув популярність у світі, а отже, турист уже знає про можливість такого відпочинку. Залишається лише покращити рівень наданих послуг.

Польоти на дирижаблі зовсім не представлені на ринку південного регіону України. Тут проблема, скоріше, у відсутності пілотів з потрібним рівнем досвіду та той факт, що більшість людей і зовсім не знають про можливість організації такої розваги. Хоча місцевість ідеально підходить для цього.

Схожа ситуація і з вертольотами. Вони є тільки на туристичному ринку Одеси. Але тут проблема полягає в затратності, невисокому рівні добробуту населення, поганій інформаційній підтримці, особливо іноземних туристів, та низькому рівні сервісу.

Отже, екстримальні (повітряні) види туризму мають великий потенціал на Півдні України у сучасній сфері відпочинку та розваг. На нашу думку, проблеми рівня сервісу та інформаційного забезпечення можуть бути вирішені шляхом підтримки з боку держави та впровадження сучасних методів рекламно-презентаційної діяльності.

Список використаних джерел

1. Бастун В.Н. «Начало становления и развития водного туризма в киеве» Спогади ветеранів самодіяльного туристського руху в Україні. - Видання 2-е, доповнене: Самодіяльний туризм у Києві в 1950-1970-х рр. XX століття. - К.: , 2001.
2. Вікторія Друк Збірник наукових праць "Державне управління та місцеве самоврядування". - 2012. - Вип. 1(12). - С.127-137
3. Мальська М.П. Міжнародний туризм і сфера послуг: підруч. [для студ.вищ, навч, закл.] / М.П. Мальська, Н.В. Антонюк, Н.М. Ганич - К.: Знання, 2008. — 661 с.
4. Сучасні різновиди туризму: навч. посіб. / М. П. Кляп, Ф. Ф. Шандор.К. : Знання, 2011. — 334 с.

ЕКОТУРИЗМ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

Дзюба М. О.

**здобувачка вищої освіти факультету менеджменту,
Миколаївський національний аграрний університет**

**Науковий керівник – Олійник Т. Г.,
кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет**

З початком повномасштабної війни в Україні туризм фактично зупинився, проте згодом, коли в деяких регіонах ситуація відносно стабілізувалася, люди почали повертатися до подорожей. Наразі можна говорити про відновлення та розвиток територій за допомогою залучення туристів. Сталий розвиток регіонів передбачає гармонійний баланс між економічним зростанням, соціальною стабільністю та охороною навколишнього середовища. Екотуризм, який поєднує екологічну свідомість із відповідальним використанням природних ресурсів, стає важливим інструментом для досягнення цих цілей.

Екотуризм – це подорож до природних територій з метою збереження навколишнього середовища та отримання освітніх і рекреаційних послуг. Він є не просто відпочинком на природі, а й потужним інструментом для досягнення сталого розвитку регіонів.

Згідно з Міжнародною організацією екотуризму (TIES), екотуризм сприяє збереженню природного середовища, забезпечуючи при цьому економічні вигоди для місцевих громад і підвищуючи екологічну освіту туристів [1]. Екотуризм базується на принципах сталого туризму, що передбачають мінімальний вплив на природу, збереження біорізноманіття та повагу до місцевих культур. Як визначає Всесвітня туристична організація (UNWTO), сталий туризм повинен сприяти збереженню природного середовища і культурної спадщини, створювати нові робочі місця і підвищувати рівень життя населення [2].

Екотуризм сприяє економічному зростанню через залучення подорожуючих до природоохоронних зон, створення робочих місць та розвиток

місцевих підприємств. Наприклад, Карпатський регіон України, відомий своїми природними парками та культурною спадщиною, розвиває екотуризм як ключову галузь економіки [3]. Це сприяє не лише зростанню доходів місцевих громад, а й розвитку інфраструктури. Екотуризм дозволяє створювати нові робочі місця, особливо у сферах обслуговування, гостинності, ремесел та гідів [3]. Також він дає можливість зберігати традиції місцевих громад, підвищуючи їх культурну ідентичність. Екотуризм забезпечує значні ресурси для збереження природних екосистем через збір коштів для охорони заповідників, національних парків і біосферних резерватів. Розповсюдження цього виду відпочинку привертає увагу людства до питання забруднення оточуючого середовища та екологічної проблеми, що постали у сучасному світі [4].

Хоча екотуризм має великий потенціал в Україні, існує низка перешкод, які стримують його розвиток, передусім, військовий стан у країні. Для подальшого розвитку екотуризму необхідні комплексні заходи, серед яких: створення державних програм підтримки екотуристичних ініціатив; впровадження освітніх кампаній, спрямованих на екологічну свідомість населення; розвиток інфраструктури в природоохоронних зонах та залучення міжнародних інвесторів і партнерів до розвитку туризму на основі сталого використання природних ресурсів.

Таким чином, екотуризм – це не просто тренд, а необхідність для сучасного світу. Він дозволяє зберегти нашу планету для майбутніх поколінь, одночасно сприяючи розвитку місцевих громад і забезпечуючи людям можливість відпочивати на природі. Для подальшого успішного розвитку екотуризму в Україні необхідні злагоджені дії на всіх рівнях, включаючи підтримку з боку держави, інвестиції та активну участь місцевих громад.

Список використаних джерел:

1. The International Ecotourism Society (TIES). "What is Ecotourism?" (2020)
2. UNWTO. "Tourism and Sustainable Development Goals" (2020).
3. URL: <https://pravda.if.ua/karpaty-zamist-morya-chomu-vazhlyvo-rozvyvaty-turyzm-v-ukrayini-navit-pid-chas-vijny/>
4. URL: <https://krasna.com.ua/activity/zelenyj-turyzm>

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УПРАВЛІННІ РЕСТОРАННИМ БІЗНЕСОМ

Карбовничий І. Р.
здобувач вищої освіти

Миколаївський національний аграрний університет

У сучасних умовах ринкових відносин та конкуренції підприємства ресторанного бізнесу все більше залежать від автоматизація виробництва. Управління підприємством та і процес організації виробництва при використанні інформаційних технологій стає більш ефективнішим та легшим [1]. У публікації ми спробуємо проаналізувати необхідність автоматизації робочого процесу; можливості інформаційних систем на підприємствах ресторанного бізнесу; розглянемо види сучасних програмних комплексів.

Вирішення управлінських завдань об'єктів ресторанного бізнесу забезпечується інформаційними технологіями, які використовують сукупність методів та засобів реалізації операцій збору, передачі, накопичення та обробки інформації на базі програмно-апаратного забезпечення. Інноваційні процеси прискорюють конкурентоспроможність українських підприємств ресторанного бізнесу [2]. Вони мають забезпечити рентабельне використання нововведень та вивести на новий рівень організаційно-технічні, соціально-економічні рішення виробничого, фінансового, комерційного, адміністративного характеру; види продукції та послуги.

Інформаційні технології забезпечують розвиток бізнесу, конкурентоспроможність, керованість та якість бізнесу, зниження вартості виконання бізнес-процесів. Автоматизація своєї основної діяльності має свої стратегічні цілі, тому підприємства ресторанного бізнесу покладають великі надії на автоматизації робочого процесу. Зрозуміло, таке доступно тільки тим ресторанним закладам, які мають досить солідні обороти та обсяги продажу.

Заклади ресторанного бізнесу стикаються зі зростанням різноманітної рутинної діяльності [3]. Для їх подолання потрібна оперативність і керованість, ефективно використовувати знання, навички та доробки персоналу. Крім того,

керівництву закладів для прийняття стратегічно важливих рішень необхідно знати стан справ на сьогоднішній момент, в точному цифровому вираженні. Для великого та середнього бізнесу найбільш точну інформацію можна отримати лише за допомогою автоматизованих систем [4].

Специфічні для цього бізнесу рутинні повсякденні операції за допомогою сучасних інформаційних систем можуть бути спрощені, оптимізовані та прискорені. Визначальним фактором у ході автоматизації підприємств громадського харчування є комплексний підхід, Симбіоз правильної організації бізнес-процесів [5], використання сучасного високотехнологічного обладнання, надійність контрольних функцій програмного забезпечення забезпечує зростання прибутковості закладів, лояльність клієнтів закладу та захист інвестицій, вкладених у підприємство.

Отже, автоматизація ресторанного бізнесу набагато спрощує процес роботи та допомагає звести до мінімуму збитки та зайві витрати. Автоматизація підвищує якість сервісу та престиж закладу, його конкурентоспроможність та робить заклад затребуваним на ринку.

Список використаних джерел

1. Бацуровська І. В., Курепін В. І. Програмно-технічне забезпечення цифрових освітніх систем: інноваційні підходи та перспективи розвитку. *Moderní aspekty vědy: XLVII. Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2024. S. 151-165. URL:*<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/18716>.

2. Курепін В. М., Іваненко В. С. Туризм під час воєнного стану: організація безпечного відпочинку. Сучасні тенденції розвитку індустрії туризму та гостинності: глобальні виклики : матеріали III міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 1 квітня 2024 р.). Харків : Харківський національний університет міського господарства імені О.М. Бекетова, 2024. С. 37-39. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/17467>.

3. Kurepin V. M., Oliynyk T.G. Use of artificial intelligence in tourist activities. Research and education in the global world: eurointegration processes during the wartime : Book of papers of the X International Forum for Young Researchers, Kharkiv, May 10, 2024 / O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv, TESOL-Ukraine. Kharkiv : O. M. Beketov NUUE in Kharkiv, 2024. P. 211-212. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/17943>.

4. Бацуровська І. В., Доценко Н. А., Курепін В. М. Інноваційні підходи підготовки інженера з харчових технологій // Світ дидактики: дидактика в сучасному світі : зб. матеріалів III міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Київ, 07-08 листопада 2023 р.). Київ : Людмила, 2024. С. 281-283. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/17105>.

5. Іваненко В. С., Курепін В. М. Наближення національного законодавства до міжнародних норм з питань безпеки праці // OSHAgro – 2023: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 3 жовтня 2023 р.). Київ : НУБіП України, 2023. С. 66-69. URL:<https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15934>.

МІЖНАРОДНИЙ ТУРИЗМ ЯК РУШІЙНА СИЛА СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Колодій Т.М.

здобувач вищої освіти 073 Менеджмент

Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

Олійник Т.Г.,

канд. екон. наук, доцент кафедри економіки підприємств

Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

Постановка проблеми. Сучасний міжнародний туризм стикається з численними викликами, які потребують ретельного дослідження та ефективного вирішення. З одного боку, він є важливим чинником економічного зростання та культурного обміну, але, з іншого боку, його розвиток супроводжується проблемами, такими як екологічні ризики, соціальна нерівність і культурні конфлікти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. міжнародного туризму активно розвиваються, охоплюючи широкий спектр аспектів, від економічних впливів до соціокультурних наслідків. Науковці зазначають, що сталий розвиток туризму може стати запорукою збереження природних і культурних ресурсів, а також сприяти розвитку місцевих громад. Останні публікації підкреслюють необхідність інтеграції принципів сталого розвитку у туристичну практику, щоб забезпечити позитивний вплив на економіку і суспільство [1].

Основною метою є аналіз впливу міжнародного туризму на економічний розвиток, соціальну інтеграцію та збереження культурної спадщини, а також виявлення шляхів для реалізації принципів сталого розвитку в цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Туризм має важливе значення не лише як сфера відпочинку, але й як потужна соціальна сила, здатна вирішувати глобальні проблеми сучасного світу. Його дуалістична природа проявляється в тому, що, з одного боку, туризм сприяє глобалізації, а з іншого — допомагає зберегти національну різноманітність та культурну спадщину. Також варто зазначити, що туризм, який базується на культурних та природних особливостях, став одним із основних ресурсів для розвитку територій [2].

Туристичний бізнес сьогодні виконує роль не лише споживача ресурсів, а й потужного генератора, змінюючи свою функцію в умовах глобалізації для національних держав. Він стає агентом, який не тільки приносить фінансові вигоди, але й активно впливає на формування культурної ідентичності та збереження національної спадщини. Таким чином, туризм виступає як міжнародний інструмент, що сприяє вирішенню глобальних проблем, забезпечуючи взаємодію різних культур і сприяючи розвитку економік [3].

Соціально-економічне явище міжнародного туризму охоплює взаємодію між країнами, що сприяє економічному розвитку, обміну культурними цінностями та підвищенню взаєморозуміння між націями. Сучасний сектор міжнародного туризму вирізняється великим різноманіттям багатонаціональних компаній, які пропонують широкий спектр туристичних послуг і формують різні туристичні продукти [1].

Сфера міжнародного туризму виступає важливим соціально-економічним явищем, яке охоплює взаємодію між різними країнами та сприяє економічному розвитку, обміну культурними цінностями та поліпшенню взаєморозуміння між націями. Сучасний міжнародний туризм характеризується значним розмаїттям багатонаціональних компаній, що пропонують різноманітні туристичні послуги та формують комплекси туристичних продуктів. Ця сфера є складною соціально-економічною системою, яка залежить від багатьох глобальних факторів, включаючи демографічні, соціальні, політичні, економічні та технологічні аспекти [3].

Таким чином, розвиток міжнародного туризму в сучасному світі є важливою частиною глобальної економіки та соціокультурного взаємозв'язку. Він відіграє вирішальну роль у стимулюванні економічного зростання, створенні нових робочих місць і сприяє культурній взаємодії та порозумінню між народами [4].

Перш за все, міжнародний туризм є важливим чинником економічного розвитку країн. Прибутки від туристичної діяльності створюють можливості для

інвестицій у розвиток інфраструктури, освіти, охорони здоров'я та інших галузей [1].

По-друге, міжнародний туризм стимулює культурний обмін і взаєморозуміння між народами. Подорожі відкривають людям можливість вивчати та усвідомлювати інші культури, традиції, мови та способи життя, що сприяє розвитку толерантності, відкритості та міжкультурного діалогу [1].

Висновок. Отже, розвиток туризму має ґрунтуватися на принципах сталого розвитку, щоб гарантувати збереження природних ресурсів, культурної спадщини та соціальної справедливості. Підсумовуючи, міжнародний туризм є важливим чинником глобальної економіки та культурної інтеграції, який потребує ретельного планування та управління для забезпечення його позитивного впливу на суспільство та природне середовище.

Список використаних джерел:

1. Демко В. С. Перспективи розвитку міжнародного туризму України. Сучасні виклики та перспективи розвитку економіки і бізнесу: зб. Тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (6 грудня 2023 року, м. Запоріжжя). Запоріжжя: ТДАТУ, 2023. С. 34-37
2. Демко В. С. Свиноус І. В. Макроекономічний аналіз туристичного потенціалу України в міжнародному співробітництві. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (економічні науки) / За ред. Т. І. Яворської Запоріжжя: Друкарня ТДАТУ, 2023. — No 3 (49) — 152 С.
3. Кирилюк І. М. Екологічний туризм у контексті сталого розвитку. Екотренди в індустрії гостинності: реалії та перспективи : кол. моногр.; за ред. І. М. Поворознюк; Вінниця : ТВОРИ, 2023. С. 204-228.

РОЗВИТОК СТАЛОГО ТУРИЗМУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Марцинюк К.І.

**здобувачка вищої освіти факультету менеджменту,
Миколаївський національний аграрний університет**

**Науковий керівник – Олійник Т. Г.,
кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет**

Постановка проблеми. В умовах воєнного стану в Україні туристична галузь стикається з безпрецедентними викликами. Воєнні дії не лише створюють загрозу для безпеки туристів і підприємств, але й завдають шкоди природним та культурним об'єктам, які є важливими ресурсами для розвитку туризму. Проте, незважаючи на труднощі, розвиток сталого туризму стає одним із пріоритетів для підтримки економіки країни, збереження культурної спадщини та захисту навколишнього середовища. Сталий туризм передбачає відповідальне використання ресурсів з акцентом на мінімізацію негативного впливу на екосистеми, збереження місцевих культурних цінностей та залучення локальних громад до туристичної діяльності.

Мета та завдання дослідження. Метою роботи є вивчення можливостей розвитку сталого туризму в умовах воєнного стану в Україні. Основні завдання - оцінити вплив військового стану на туристичну галузь та її стійкість в умовах кризи, розробити рекомендації для державних органів і туристичних операторів щодо інтеграції принципів сталого розвитку в туристичну галузь.

Виклад основного матеріалу дослідження. Станом на сьогодні туристична галузь стикається з низкою викликів, серед яких руйнування інфраструктури, зниження рівня безпеки в багатьох регіонах і значне скорочення туристичних потоків. Ці фактори ускладнюють традиційні підходи до туризму, однак, вони відкривають нові можливості для розвитку таких напрямів, як екологічний, соціальний і волонтерський туризм. У рамках цих напрямів сталий туризм може не лише підтримувати економіку, а й сприяти збереженню культурної та природної спадщини.

Одним із ключових аспектів розвитку сталого туризму є адаптація інфраструктури до умов воєнного стану. Це включає зміцнення безпеки на туристичних об'єктах, підтримку екологічної чистоти регіонів і відновлення пошкоджених об'єктів культурної спадщини. Інвестування в інфраструктуру, яка відповідає стандартам сталого розвитку, дозволить забезпечити економічну та екологічну стійкість туризму навіть у кризових умовах. Крім того, зміцнення співпраці з міжнародними організаціями може сприяти залученню ресурсів для відновлення туристичних об'єктів.

Сталий туризм у часи кризи має потенціал підтримувати місцеві громади, які є основними учасниками цієї галузі. Через прямі інвестиції в розвиток малого та середнього бізнесу, а також сприяння розвитку локальних ініціатив, туризм може забезпечувати додаткові доходи для громад, що постраждали. Наприклад, розвиток агротуризму, гастрономічного туризму і турів вихідного дня створює нові робочі місця, залучає молодь до активного життя громад та сприяє покращенню економічної ситуації на місцях.

Екологічний туризм, спрямований на мінімізацію шкоди навколишньому середовищу, є особливо актуальним в умовах військових дій. Дотримання принципів екологічного туризму дозволяє зберегти біорізноманіття, захищати природні ресурси і відновлювати екосистеми. Це може включати створення охоронюваних територій, еко-парків і проведення еко-заходів, спрямованих на підвищення обізнаності населення про важливість збереження природи.

В умовах війни зростає попит на соціальний і волонтерський туризм, який підтримує постраждалі громади і сприяє соціальній згуртованості. Волонтерські ініціативи можуть включати відбудову об'єктів культурної спадщини, проведення освітніх заходів для місцевих жителів і організацію програм для психологічної підтримки населення. Соціальний туризм орієнтований на взаємодію між туристами і місцевим населенням, що сприяє розвитку позитивного іміджу країни і зростанню міжкультурного розуміння.

Висновок. Отже, розвиток сталого туризму в Україні в умовах воєнного стану є актуальним і перспективним напрямом, що сприяє підтримці місцевих

громад, збереженню природної та культурної спадщини та відновленню економіки. Адаптація туристичної інфраструктури, збереження екологічного балансу та залучення соціальних ініціатив дозволяють створити нові можливості для галузі та забезпечити довгострокову стабільність у сфері туризму. Реалізація сталих стратегій в туризмі може стати основою для післявоєнного відновлення України та зміцнення її позицій на міжнародному туристичному ринку.

Список використаних джерел:

1. Всесвітня туристична організація (UNWTO). "Туризм під час криз: рекомендації для стійкого розвитку". 2022.
2. Ковальова І. М., Пащенко Ю. О. "Сталий туризм в умовах криз: виклики та можливості для України". *Журнал економічних досліджень*, 2023.
3. Малюта О. В. "Вплив воєнного стану на розвиток туризму в Україні". *Туристична наука в Україні: виклики та перспективи*, 2023.
4. Програма розвитку ООН (UNDP). "Сталий туризм у кризових ситуаціях: досвід різних країн". 2022.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ

Міхалькова Д.С.

**здобувачка вищої освіти факультету менеджменту, Миколаївський
національний аграрний університет**

Науковий керівник – Олійник Т.Г.

**кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки підприємств,
Миколаївський національний аграрний університет**

Постановка проблеми. Гостинність – це якість спілкування та враження, які одержують люди від спілкування між собою з різноманітних приводів: робота, відпочинок, дозвілля, вирішення житлово-комунальних питань, проїзд в транспорті тощо. Це безпосередній контакт людей в різних сферах життя між собою, отже гостинність повинна проявлятися в усіх сферах життєдіяльності суспільства [5].

Сучасна індустрія гостинності - це особлива самостійна галузь економіки, що поєднує окремі галузі та підприємства, функції яких полягають у задоволенні попиту на різні види відпочинку та розваг. Вона охоплює туризм, готельний та ресторанний бізнес, відпочинок і розваги, сприяє ефективності та розвитку національної економіки, оскільки внаслідок збільшення популярності зростає державний бюджет, підвищується зайнятість населення, рівень його життя, з'являється новий імпульс до розвитку народних промислів, здійснюється позитивний вплив на решту галузей, пов'язаних зі створенням готельно-ресторанних продуктів, відбувається розвиток соціальної та виробничої інфраструктури.[2]

Мета дослідження. Визначити та проаналізувати сучасні тенденції розвитку індустрії гостинності, виявити основні фактори, що впливають на її трансформацію, і дослідити перспективи її подальшого вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. В умовах сьогодення індустрія гостинності характеризується такими тенденціями розвитку: утворення готельних ланцюгів; широке використання в готельній індустрії інформаційних систем управління, технологічного забезпечення; інтеграція капіталу готельних комплексів з капіталом інших сфер економіки; застосування нових ідей наукового

менеджменту в практичній діяльності готелів; розвиток мережі невеликих готельних підприємств, зорієнтованих на конкретний сегмент ринку. У цьому контексті значна увага приділяється новим тенденціям, що характеризують поглиблення спеціалізації, диверсифікацію, концептуалізацію та екологізацію готельних послуг [3].

Останнім часом поряд із традиційними повносервісними готелями й ресторанами все більше стали з'являтися спеціалізовані підприємства зі скороченим набором пропонованих послуг. Спеціалізація підприємств буває найрізноманітнішою. Готелі можуть орієнтуватися на обслуговування представників певного сегмента туристичного ринку: наприклад, на клієнтів, що присвячують свою відпустку грі в гольф, катанню на лижах, кінним турам, на туристів, що виїжджають на конгреси, виставки, ярмарки і т. п. [1]. У сучасному готельному та ресторанному бізнесі жорстку конкурентну боротьбу витримують лише ті готелі, котрі можуть запропонувати своїм клієнтам високоякісне обслуговування [4].

Висновок: Сучасна індустрія гостинності характеризується постійною адаптацією до потреб клієнтів та ринкових умов. Основні тенденції включають поглиблення спеціалізації, інтеграцію з новітніми технологіями, екологізацію та концептуалізацію послуг. Завдяки цим трендам, індустрія гостинності здатна підтримувати свою конкурентоспроможність та сприяти економічному розвитку регіонів, у яких працює.

Список використаних джерел:

1. https://tourlib.net/books_ukr/pucentejlo14.htm
2. http://www.intellect21.nuft.org.ua/journal/2022/2022_2/12.pdf
3. https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/28209/2/IAYVSO_2019_Zharko_V_Je-Modern_trends_of_the_hotel_30-31.pdf
4. https://tourlib.net/statti_ukr/fedak.htm
5. http://dspaces.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/9832/1/Hospitality_industry.pdf

ВИКОРИСТАННЯ ВОДНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МИКОЛАЇВЩИНИ В СФЕРІ РЕКРЕАЦІЙНОГО ТУРИЗМУ В ПОВОЄНИЙ ПЕРІОД

**Ніколенко А.М.,
ЗВО спеціальність 242 «Туризм і рекреація»
Миколаївський національний аграрний університет
Науковий керівник, Гарбар Г. А.
д-р філос. наук, професор кафедри готельно-ресторанної справи та
організації бізнесу
Миколаївського національного аграрного університету**

Впродовж останньої чверті XX ст. і початку XXI ст. туризм став однією з провідних галузей світової економіки. Невід'ємною складовою світового туристичного процесу є вітчизняна туристична галузь. Водний туризм — це інтегрована система рекреаційної діяльності, яка охоплює організацію подорожей по водних об'єктах з використанням спеціалізованих засобів пересування. Відповідно до сучасних концепцій рекреаційної географії, водний туризм може бути охарактеризований як мультидисциплінарний феномен, що поєднує елементи спорту, відпочинку, пізнавальної діяльності та екологічної освіти.

У контексті туристичної діяльності водний туризм також розглядається як інструмент регіонального розвитку, який сприяє соціально-економічному зростанню периферійних та прибережних територій, тому питання використання водного потенціалу в сфері рекреаційного туризму в повоєнний період є досить актуальним.

Такі українські науковці, як Грабовський Ю.А., Скалій Т.В., Кляп М.П., Котлубай В.О., Личак І.С., тлумачать поняття "водний туризм"- як вид туризму, при якому відпочинок здійснюється на воді за використанням байдарок, човнів, катамаранів, теплоходів, та інших плавальних засобів. Такі дослідники Грабовський Ю.А., Шахова М.Ю., класифікують водний туризм як окремий вид спортивно-оздоровчого туризму.

Метою нашої роботи є аналіз особливостей використання водного потенціалу Миколаївщини в сфері рекреаційного туризму.

Згідно з класифікацією Всесвітньої туристичної організації (UNWTO, 2020), водний туризм поділяється на кілька основних видів залежно від типу водного об'єкта, засобів пересування, тривалості подорожей та рівня складності. До основних видів водного туризму належать:

- Річковий туризм, що охоплює мандрівки річками різної складності.
- Озерний туризм, який передбачає дослідження акваторій прісноводних водойм.
- Морський туризм, що включає яхтові подорожі, круїзи та дайвінг.
- Рафтинг — екстремальний вид туризму на гірських річках.
- Спортивний водний туризм, орієнтований на змагання з використанням байдарок, каное, рафтів тощо.

Миколаївська область має невикористані рекреаційні та туристичні ресурси, дослідження цієї проблеми є перспективною для подальшого розвитку туризму в Україні. Більша частина Миколаївської області лежить у межах Причорноморської низовини. На півночі простягаються Подільська височина (правобережжя Південного Бугу) та Придніпровська височина (лівобережжя Південного Бугу). Глибоко в суходіл вдаються Дніпровсько-Бузький, Березанський, Тилігульський та Аджигольський лимани. До території області належать острови Березань і Кінбурнська коса. Її унікальне географічне положення, яке визначається сусідством із чотирма областями – Одеською, Кіровоградською, Дніпропетровською та Херсонською, оточенням з півдня водами Чорного моря, сприяє як економічному, так і природно-рекреаційному та туристичному розвитку.

Сприятливі кліматичні умови спричинили виникнення на Чорноморському узбережжі, порізаному лиманами, трьох розвинутих курортних зон відпочинку – Коблево, Рибаківка, Очаків.

Очаків справедливо називають маленькою перлиною Північного Причорномор'я. Він розташований там, де води Чорного моря зливаються з водами Дніпро-Бузького лиману. До 2022 р.(до воєнних дій) щороку влітку населення Очакова збільшувалося в багато разів – туристи, екскурсанти й

курортники відвідували ці береги, овіяні древньою історією. Проте незадіяний в організації курортної галузі області, природно-рекреаційний потенціал (насамперед, лікувальні грязі, мінеральні води, рапа Бейкушського та Тилігульського лиманів) могли би стати неабиякою мотивацією для відвідування Миколаївської області для відпочинку, оздоровлення та лікування відпочивальників з різних міст та країн.

Також в Очаківському районі існує унікальний регіональний ландшафтний парк «Кінбурнська коса» і частина Чорноморського біосферного заповіднику. Територія ландшафтного парку є унікальним для Європи природно-територіальним комплексом древньорічкових рівнинних піщаних та приморських засолених ландшафтів. Це біотоп, характерний існуванням багатьох видів рослин, грибів, тварин, серед яких є такі, що не трапляються більш ніде у світі. Природні умови Кінбурну сприятливі для пляжно-купального відпочинку на узбережжі Чорного моря та Ягорлицької затоки, для лікування грязями, полювання та збирання грибів, а також для наукового та спортивного туризму. На превеликий жаль, на даний момент вона є окупованою територією.

За 30 км на південь від райцентру і за 78 км від залізничної станції Одеса знаходиться село Рибаківка, до 1918 р. – Аджіяск. Воно входить до Очаківської зони відпочинку Причорноморського узбережжя. Курортна зона відпочинку Рибаківка – це місце, де відпочивати однаково цікаво як дорослим, так і дітям. Курорт вирізняється зручним для дітей піщаним пляжем з помірно пологим дном. Наявність у воді йодистих водоростей, солоне озеро з лікувальними грязями стали основними факторами санаторно-курортного будівництва.

Коблево, селище міського типу, розташоване на березі Тилігульського лиману на межі Миколаївської та Одеської областей, мало до 1850 р. назву «Троїцьке» від Свято-Троїцької церкви, яка існувала на землях, що належали генерал-майору Ф. О. Кобле. Упритул до зони відпочинку прилягає лиман, багатий на рибу, відомий пташиним царством і цілющими грязями. Природно-рекреаційний потенціал якого теж не повністю задіяний. Тут могли б розвиватися

спа-туризм, оздоровчий, санаторно-курортний туризм, а також рибальництво (як вид відпочинку).

На території Первомайського району розташована ще одна окраса нашого краю, яка сприяє розвитку туризму – це регіональний ландшафтний парк «Гранітно-Степове Побужжя», надзвичайне за неповторною красою місце, де рівний і спокійний Південний Буг перетворюється на гірську річку. Від села Мигія він проходить по крутих кам'яних берегах, створюючи вузькі каньйони з величними гранітними скелями, порожистим руслом, вирами і островами. Бузькі пороги – Мекка для туристів-водників. Тут знаходиться одна з найкращих у Європі природних трас водного слалому. Найбільший від Мигії поріг знають за назвою Запорізький, напроти нього стоїть Протичанська скеля, яку тепер називають Висока. Це хребет від ріки до шосе довжиною 100 м, висотою до 40 м, Швидкість течії понад 4 м за секунду, тому це чудове місце для водного спуску.

Отже, водні ресурси Миколаївщини дають можливість для розвитку оздоровчого туризму (лікування захворювань шкіри, опрото-рухового апарату), спортивних видів туризму (яхтинг, водні лижі, рафтинг), задоволення потреб населення у відпочинку (організація круїзів), що буде обов'язково відновлюватися в повоєнні часи. Таким чином, розгалужена система рекреаційних закладів відпочинку дозволяє зацікавити місцевих, вітчизняних та іноземних туристів відновити сили або оздоровитися на території Миколаївщини.

Список використаних джерел

1. Любіцева О.О. Туристичні ресурси України/ О.О. Любіцева, Є.В. Паннова- К.: Альтерпрес, 2007.-396 с.
2. Северіна Л.А. Туристичні ресурси Миколаївщини: путівника/ Л.А. Саверіна.- Миколаїв: Вид-во Південнослав'янського інституту КСУ, 2007.-140 с.
3. Фоменко Н.В. Рекреаційні ресурси та курортологія. Навчальний посібник./ Н.В. Фоменко.- К.: центри навчальної літератури, 2007.- 312 с.
4. Електронний ресурс. Режим доступ: <https://tarasportrafting.com/blog/rafting-techniques-and-moves-youll-be-using-rafting>. (Дата звернення 20.09.2020 р.).

ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

Павлюк С.І.

кандидат економічних наук, доцент кафедри готельно-ресторанної справи та організації бізнесу,

Миколаївський національний аграрний університет

Туризм, на сьогодні, є чи не однією з найбільш галузей, що розвивається, відіграючи при цьому важливу роль у розвитку країни в цілому, регіону чи територіальної громади. Крім того, він розширює можливості, дозволяючи органам врядування на державному й місцевому рівні формулювати політику та розробляти ефективні стратегії його розвитку, а також сприяти конкурентоспроможності й стійкості території, одночасно приносячи користь місцевим територіальним громадам. У свою чергу громади відіграють важливу роль у сталому розвитку туристичних напрямків.

Як свідчить практика туризм має взаємозалежний зв'язок з навколишнім середовищем: з одного боку, навколишнє середовище має важливе значення для ефективного розвитку туризму (наприклад, наявний природний ландшафт приваблює людей, щоб останні відвідали те чи інше місце, а в майбутньому повернулися б знову); з іншого боку, туризм може стати фактором значного тиску та впливу на навколишнє середовище (навантаження на природні ресурси; забруднення; деградація екосистем; фізичний вплив людини та ін.). Слід відмітити, що, нажаль, негативні наслідки впливу туризму на природні ресурси, у більшості випадків переважають над позитивними.

Питанням присвяченим стійкому розвитку туризму приділено значну увагу в науковій літературі. Зокрема, колективом авторів [1] було узагальнено теоретико-методичні та практичні аспекти сталого туризму в Україні, у тому числі означено основні принципи сталого туризму. У свою чергу Г. Горіною [2] досліджено й проаналізовано існуючі стратегічні настанови та сучасні практики управління сталим розвитком туризму. Відповідно у роботі І. Єрко [1] розкрито роль сталого та безпечного розвитку туризму як одного з критеріїв трансформації

конкурентного потенціалу суб'єктів туристичної індустрії. Слід відмітити, що серед вказаних досліджень не в повній мірі розглянуто екологічні аспекти розвитку туризму саме в територіальних громадах, що є досить актуальним наразі.

Так, І. Ілляшенко та інші [4] зазначають що, «громади грають ключову роль, активно взаємодіючи та приймаючи участь у впровадженні сталих практик у сфері туризму, а саме: управління природними ресурсами, збереження культурної спадщини та наданні екологічно освітніх програм для туристів, сприяючи сталому розвитку та збереженню навколишнього середовища».

Таким чином основними напрямками екологізації туризму в територіальних громадах є мінімізація негативного впливу на природу, підвищення культури та його охорони, взаємовідносин природи й людини, а також виховання відповідальності за майбутнє природи та навколишнього середовища.

Актуальності питання екологічних аспектів розвитку туризму в територіальних громадах набувають також під час ведення воєнних дій в Україні. За період з лютого 2022 року і до сьогодні «...вже зафіксовано понад 1500 випадків негативного впливу: пожежі на нафтобазах, АЗС, сміттєзвалищах, пошкодження об'єктів тепло- та водопостачання, промислових об'єктів, вплив на екосистеми тощо» [5]. Вплив таких випадків на елементи навколишнього середовища досить різноманітний – «...хімічне забруднення важкими металами через бомбардування, ущільнення ґрунту через пересування важкої техніки або вибухи тощо» [5]. Як наслідок, такі території можуть підлягати консервації на тривалий час, тобто вибути із господарського використання на невизначений період, з метою відновлення флори та фауни на такій ділянці відповідно до біоценозу території. Такі дії потребують як управлінських рішень, так і значних ресурсів, у першу чергу фінансових.

Відмітимо, що туризм може відігравати певну роль у сприянні захисту та збереженні навколишнього середовища. Завдяки прямим фінансовим надходженням від плати за вхід до заповідних територій та парків; податки, які

органи місцевого самоврядування використовують для фінансування охорони навколишнього середовища; грантові кошти від підприємств туристичного бізнесу й інших постачальників туристичних послуг, що використовуються на фінансування різних природоохоронних заходів та ін.

З огляду на зазначене, відмітимо, що органи місцевого самоврядування повинні розробляти стратегії сталого розвитку туризму, які б передбачали баланс економічних інтересів громади від цієї галузі та наслідками від її розвитку на територію та місцеве населення. Так, наприклад, туристи повинні відпочивати з найменшою кількістю пошкоджень туристичних об'єктів чи навколишнього середовища. Крім того, при плануванні програми відпочинку туристам слід мінімізувати їх вплив на місцеву економіку та соціальне життя місцевого населення. Якщо це готельно-ресторанна сфера, яка обслуговує туристів, то доцільним є обмеження їх діяльності в разі негативного впливу на навколишнє середовище.

Список використаних джерел

1. Соловій, І., Адамовський, О., & Дубовіч, І. (2023). Сталий туризм: сучасний стан та перспективи розвитку в Україні. *Економіка та суспільство*, (50). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-79>.
2. Горіна Г. О. (2024). Сталий розвиток туризму: стратегічні настанови та практики управління. *Торгівля і ринок України*, (1(53)). <https://doi.org/10.33274/2079-4762-2023-53-1-52-63>.
3. Єрко, І. (2023). Сталий та безпечний розвиток туризму як один з критеріїв трансформації конкурентного потенціалу суб'єктів туристичної індустрії. *Підприємництво та інновації*, (29), 7-13. <https://doi.org/10.32782/2415-3583/29.1>.
4. Ілляшенко, І., Шмігельська, Є., Медвідь, Г. (2023). Сталий туризм – роль громади в управлінні та збереженні природних ресурсів. *Наукові перспективи*. (11(41)). DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-11\(41\)-515-528](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-11(41)-515-528).
5. Екодія. URL : https://ecoaction.org.ua/1500-vypadkiv-shkody-dovkilliu.html?gad_source=1&gclid=Cj0KCQjw99e4BhDiARIsAISE7P8a79G-qxENUbIk5rFl8p7XYreWKtJK15Gckrwycbujv3-G2Wr_L7kaAgNQEALw_wcB.

ФРАНЧАЙЗИНГ У РЕСТОРАННОМУ БІЗНЕСІ УКРАЇНИ

Поточилова І.С.
асистент кафедри економіки підприємств
Миколаївський національний аграрний університет

Глобалізація та загострення конкуренції створюють значні виклики для бізнесу, збільшуючи їхні операційні ризики. Однак формування партнерства та розширення співпраці між компаніями можуть ефективно вирішити ці проблеми, допомагаючи підтримувати конкурентні переваги, сприяти сталому розвитку та сприяти обміну знаннями. Франчайзинг - це один із методів, який допомагає підприємствам адаптуватись до нових викликів.

Зараз франчайзинг швидко розвивається як стратегія управління бізнесом у глобальній ринковій системі. Хоча це може бути відносно нещодавня тенденція в нашій державі, вона давно використовується в розвинених країнах для задоволення широкого спектру суспільних потреб у послугах.

Франчайзинг дозволяє підприємствам, особливо в ресторанному секторі, отримати конкурентні переваги, ефективно розширюватися та уникати високих витрат, пов'язаних із утриманням великої адміністративної структури. Це також дозволяє трансформувати існуючі мережі в ефективні підприємства, у яких працюють висококваліфіковані професіонали. У сучасній конкурентній ресторанній індустрії підприємства стикаються з необхідністю створення конкурентних переваг, підвищення своєї конкурентоспроможності, формування лояльної клієнтської бази, вивчення нових стратегій розвитку та постійного пристосування своєї політики до динаміки розвитку галузі.

Франчайзинг став потужним інструментом для підвищення ефективності малого бізнесу. Він допомагає вирішувати різноманітні виклики, з якими вони стикаються, зокрема шляхом збільшення потоку інвестицій для модернізації та оновлення обладнання, необхідного для виробництва товарів і надання послуг. Ця модель ефективно поєднує в собі сильні сторони як малих, так і великих підприємств. Однак важливо визнати ризики та виклики, які можуть перешкодити розвитку цієї бізнес-моделі [1].

Експерти відзначають, що франчайзинговий ринок в Україні налічує приблизно 500-600 учасників. Дані Franchise Group показують, що в Україні працює 600 франшиз, що охоплює близько 31 500 компаній [2]. MOST Franchising відзначає зацікавленість як досвідчених підприємців, так і управлінців з достатнім капіталом для створення власного підприємства [3]. Деякі інвестори використовують франчайзинг як стратегію диверсифікації своїх інвестиційних портфелів.

Асоціація ритейлерів України навела перелік найбільш успішних франшиз України за 2023 рік, ми виокремили з нього франшизи в сфері громадського харчування (таблиці 1).

Таблиця 1.

Найбільш успішні франшизи в сфері громадського харчування

Торгова марка	Кількість закладів	Сума інвестицій/ \$	Термін окупності
Галя Балувана	більше 900	від 30 000 до 40 000	від 6 місяців
Сімейна пекарня	290	20 000	від 6 місяців
Aroma Kava	більше 220	від 6500 до 22 500	від 6 місяців
Döner Маркет	170	від 5000 до 10 000	8–12 місяців
Lviv Croissants	160	від 30 000 до 70 000	12–14 місяців

Джерело: розроблено на основі [4]

Таким чином, до переваг франчайзингу в ресторанному секторі можна віднести:

- Відомий бренд: використання визнаного та надійного бренду сприяє миттєвому визнанню клієнтів і довірі до закладу.
- Бізнес-модель «під ключ»: франчайзинг пропонує готову до впровадження бізнес-концепцію, включаючи меню, декор і стандарти обслуговування, що спрощує процес запуску.
- Підтримка та навчання: нові франчайзі отримують комплексну підтримку та навчання, включаючи навчання персоналу, маркетингову допомогу та керівництво бізнесом.

- Ефективність часу та ресурсів: франчайзинг усуває потребу в розробці оригінальної бізнес-моделі, дозволяючи підприємцям зосередитися на виконанні та зростанні.

- Зменшені ризики: використання перевіреної бізнес-моделі мінімізує ймовірність невдачі та пов'язані з нею ризики.

- Маркетингова підтримка: франчайзингові системи часто пропонують маркетингові стратегії та рекламні заходи для залучення клієнтів і сприяння розвитку бізнесу.

Отже, франчайзинг сьогодні це ефективна стратегія організації та розвитку ресторанного бізнесу, яка знижує ризики за рахунок використання усталених брендів і моделей.

Стратегічні міркування щодо вибору моделі франшизи та відносини франчайзера та франчайзі мають вирішальне значення для успішної реалізації та максимізації переваг для обох сторін.

Крім того, розуміння сучасних тенденцій та інновацій у франчайзингу дозволяє підприємству адаптуватися до умов, що постійно змінюються, забезпечуючи його конкурентоспроможність. Нарешті, надання списку популярних франшиз та реальних історій успіху дає цінну інформацію та приклади для підприємців, покращуючи їхнє розуміння потенціалу франчайзингу в сучасному економічному ландшафті.

Список використаних джерел

1. Franchise Group. URL: <https://franchisegroup.com.ua/en/>
2. Асоціація франчайзингу в Україні. Стан ринку. URL: http://www.franchising.org.ua/page/sostojanie_rynka
3. MOST Franchising. URL: <https://franchise.most.eu.com/>
4. Найкращі копії: топ-10 франшиз в Україні за розміром мережі. Веб-сайт. URL: <https://rau.ua/novyni/top-10-najbilshih-franshiz-ukraini>